

3. Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v Ústeckém kraji

Na rozdíl od předchozích kapitol, které jsou věnovány České republice jako celku a porovnání všech krajů prostřednictvím indikátorů původně zvolených ve strategických dokumentech České republiky jako celku, je tato kapitola zaměřena **výhradně na Ústecký kraj** a na jeho **specifické podmínky**.

VÝCHODISKA

Ústecký kraj je **jediným regionem České republiky**, který má uceleně zpracovanou a oficiálně schválenou strategii udržitelného rozvoje svého území³. Autorem je Ústav pro ekopolitiku o. p. s. (ve spolupráci s Krajským úřadem Ústeckého kraje), který dokument zveřejnil v květnu 2005.

Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje 2006-2020⁴ v sobě spojuje rozmanité možnosti dlouhodobého rozvoje kraje s principy udržitelnosti. Regionální operační program NUTS2 Severozápad, jiný významný a v současné době velmi aktuální dokument Ústeckého kraje⁵, v sobě sice také obsahuje principy udržitelnosti, ale byl primárně vytvářen jako podklad pro čerpání finančních prostředků ze Strukturálních fondů EU v období 2007-2013. Program rozvoje kraje, třetí velmi důležitý dokument, je na rozdíl od Strategie zaměřen hlavně na oblasti, které jsou v přímé působnosti krajského úřadu. Strategie naopak shrnuje vše, co je pro udržitelný rozvoj Ústeckého kraje důležité, byť by to znamenalo působit i na republikové úrovni.

Strategie ve svém úvodu formuluje **vizi**, jak by měl Ústecký kraj vypadat v roce 2020, a dále **cestu**, jak napomoci tuto vizi realizovat. A to prostřednictvím priorit, specifických cílů a v neposlední řadě konkrétních opatření, která by měl Krajský úřad Ústeckého kraje i ostatní instituce samosprávy sledovat. Podobně jako Strategie České republiky, která je základem pro kapitolu 2, je i Strategie Ústeckého kraje rozdělena **do jednotlivých oblastí (pilířů)**:

- **Ekonomická oblast**
- **Sociální oblast**
- **Environmentální oblast**
- **Správa věcí veřejných.**

Jedním z cílů této publikace je zmapovat možnosti ČSÚ při hodnocení udržitelného rozvoje na regionální úrovni a poskytnout přehled relevantních ukazatelů. Za takový ukazatel lze ovšem teoreticky považovat každý ukazatel, který ČSÚ publikuje. Záleží na specifické situaci v regionu a na preferenci a přístupu každého zpracovatele (jedince). Proto **ve snaze o praktickou využitelnost této publikace se Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje stala důležitým východiskem** pro zpracování této regionálně specifické kapitoly. Spolu s formulací priorit, cílů a opatření jsou v ní totiž **definovány** také **indikátory**, které mají sloužit ke sledování a hodnocení rozvoje kraje. V návaznosti na výše uvedené pilíře jsou ve Strategii vytvořeny **čtyři ucelené sady programových indikátorů**, které jsou doplněny **sadou titulkových indikátorů**. Celý soubor indikátorů je tak konkrétním příkladem jednoho z možných pohledů na specifickou situaci Ústeckého kraje a pro ČSÚ představuje jasně vymezený a ucelený soubor ukazatelů, které jsou v oblasti udržitelného rozvoje Ústeckého kraje požadovány. A v jejich poskytování leží hlavní role Českého statistického úřadu. **Cílem kapitoly** není polemizovat s nastavením priorit a cílů Strategie Ústeckého kraje, stejně jako podrobně analyzovat vývoj všech jejích indikátorů. Tato publikace je vstupem ČSÚ do oblasti udržitelného rozvoje kraje, a proto je jejím prvořadým cílem **metodicky správně a přehledně zachytit vývojové trendy požadovaných indikátorů, zmapovat zdrojové možnosti ČSÚ, upozornit na možné limity** při práci s daty a **navrhnout alternativní indikátory** v případě absence původně požadovaných dat.

³ Podobnou strategii zpracovával rovněž Liberecký kraj, ale výsledný dokument nebyl schválen a dále s ním liberecký krajský úřad nepracoval. Naopak Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje se stala nedílnou součástí strategických dokumentů a je systematicky navázána na ostatní dokumenty kraje.

⁴ Dále v textu bude používán rovněž zkrácený název „Strategie“ či „Strategie Ústeckého kraje“.

⁵ Jedná se o společný dokument Karlovarského a Ústeckého kraje, neboť oba tyto kraje spolu tvoří oblast NUTS2 Severozápad (územní statistická jednotka EU).

⁶ Strategie Ústeckého kraje používá termín „oblasti“ tam, kde Strategie České republiky používá termín „pilíře“. Jedná se pouze o jiné pojmenování téhož, proto z důvodu přehlednosti celé publikace a ucelenosti názvosloví budeme i v případě „oblastí“ vymezených ve Strategii Ústeckého kraje používat termín „pilíře“.

SADY INDIKÁTORŮ

Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje obsahuje **celkem 81 indikátorů**. Mají sloužit jako nástroj monitoringu a hodnocení vývoje Ústeckého kraje v jednotlivých prioritách Strategie a ve většině případů platí, že co stanovený cíl, to jeden indikátor.

Nejvíce indikátorů bylo vybráno pro hodnocení environmentálního pilíře, nejméně pro pilíř správy věcí veřejných, který je však spíše doplňkovým pilířem, a pokud ho pomíneme, lze říci, že všechny tři tradiční pilíře jsou zastoupeny vyváženě (**ekonomický - 16, sociální – 18 a environmentální - 21**). Tyto indikátory se vždy vztahují ke konkrétní prioritě v rámci daného pilíře Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje.

Vedle těchto „prioritních“ indikátorů obsahuje Strategie rovněž **19 titulkových indikátorů**, které „jdou napříč“ více oblastmi (pilíři) i prioritami a které nemají za úkol měřit pokrok v rámci jednotlivých priorit. Plní spíše funkci komunikační a slouží převážně k prezentaci výsledků Strategie a samotného rozvoje kraje. Jedná se o základní ukazatele, které jsou široce známé, srozumitelné nebo jednoduše vysvětlitelné, a tudíž dobře pochopitelné pro odbornou i laickou veřejnost. V mnoha případech jsou obdobou indikátorů, které jsou začleněny i do jednotlivých sad pilířů (např. titulkový indikátor HDP na obyvatele v paritě kupní síly je pouze jiným vyjádřením indikátoru HDP na obyvatele v Kč z ekonomického pilíře).

Tato kapitola však neuvádí pouze indikátory původně obsažené ve Strategii Ústeckého kraje. V některých případech totiž Strategie obsahuje i ty indikátory, o nichž její autoři již v době zpracování věděli (nebo se domnívali), že pro ně neexistují dostupná zdrojová data. V takových případech se zde snažíme nalézt vhodný **alternativní indikátor z dostupných zdrojů**. Stejně tak je ve Strategii uvedeno několik indikátorů, které nejsou zcela přesně definovány a jejichž název (a tudíž i obsah) může být vyložen více způsoby. Tyto nejasnosti pak mohou při hodnocení Strategie a stanovení cílů vést i ke zcela protichůdným závěrům, a proto je nutné tyto nejasnosti odhalit a **metodicky všechny indikátory jasně vymezit**. Výsledkem pak je další alternativní indikátor třeba i téměř stejného názvu, ale jiného obsahu. V některých případech jsme rovněž uvedli **další doplňující ukazatele**, které by mohly být pro hodnocení dané priority i výhodnější. Ovšem vzhledem k široké zdrojové základně ČSÚ jsme i při tomto výběru **ctili původní smysl** stanovených priorit a cílů Strategie a snažili se **nezvyšovat neúměrně původní počet indikátorů**.

I zde byla dodržována zásada, že data pro výpočet indikátorů musí být získána **z pravidelných statistických zjišťování** či jiných zdrojů, poskytujících pravidelně hodnověrné údaje v časové řadě.

STRUKTURA KAPITOLY

Kapitola je strukturována **v návaznosti na definované pilíře ve Strategii udržitelného rozvoje Ústeckého kraje**. První podkapitola je věnována titulkovým indikátorům, neboť se jedná o soubor indikátorů ze všech pilířů a díky tomu zůstane zachována jak tradiční struktura regionálních publikací ČSÚ, v nichž jsou úvodní kapitoly většinou věnovány souhrnné charakteristice kraje, tak i logika Strategie Ústeckého kraje.

Následují specializované **kapitoly jednotlivých pilířů**, a to v pořadí, v jakém byly uvedeny ve Strategii. Členěny jsou dále podle svých priorit, nikoliv dle indikátorů, jak tomu je v kapitole titulkových indikátorů.

Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních cílů této publikace je vytvořit „praktického pomocníka“ při hodnocení udržitelného rozvoje Ústeckého kraje a text je provázen pouze **názornými grafy**⁷, je součástí publikace také **přílohová tabulka** s hodnotami všech indikátorů **v časové řadě od roku 1990 do roku 2006**. Tam, kde data nejsou k dispozici, nebo v případech, kdy jsou meziroční změny indikátorů nevýznamné, jsou uvedena data v delších časových intervalech.

Věříme, že se tato publikace stane praktickou pomůckou pro oficiální instituce i pro odbornou a laickou veřejnost při (empirickém) hodnocení udržitelného rozvoje Ústeckého kraje a také zdrojem inspirace pro ty, kteří svou strategii právě zpracovávají.

⁷ Grafy, v nichž je alespoň jedna ze zobrazených hodnot indikátorem, mají **v levém dolním rohu uveden kód tohoto indikátoru**. V některých případech se název ukazatele v grafu mírně liší od původního názvu indikátoru ve Strategii Ústeckého kraje. Důvodem je odlišná terminologie, kterou zvolili autoři Strategie, od terminologie oficiálně používané Českým statistickým úřadem.

3.1 Titulkové indikátory

Jak již bylo zmíněno výše, titulkové indikátory nemají přímou vazbu na jednotlivé priority či strategické cíle. Jejich výběr byl podmíněn jejich srozumitelností pro média, politiky a veřejnost, s jasným vztahem ke všem rozměrům udržitelného rozvoje, vypovídací schopností za všechny oblasti udržitelného rozvoje, možností popisu trendu a srovnáním na národní i regionální úrovni. Jejich počet by také neměl být velký, aby byla zachována jednoduchost a jednoznačnost⁸.

Jedná se o **sadu 19 indikátorů**, která jde napříč všemi pilíři a v níž má každý indikátor nepřímý vztah alespoň ke dvěma prioritám⁹. Z celé této sady nemá ČSÚ k dispozici pouze tři indikátory. U dvou z nich bohužel nemůžeme (při zachování smyslu zařazení) nabídnout ani alternativní indikátor. Za třetí z těchto indikátorů (incidenci alergických onemocnění) navrhuje jiný ukazatel dostupný z materiálů Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS). Alternativy nabízíme i v případech, kdy nejsou indikátory ve Strategii jasně definovány a ČSÚ může nabídnout více ukazatelů s obdobným názvem¹⁰. V některých případech rovněž nabízíme možné doplňkové indikátory, které mohou problematiku detailněji přiblížit. Vždy se ovšem jedná maximálně o jeden či dva ukazatele, protože nelze uživatele/čtenáře zahltit dlouhými seznamy možných ukazatelů, které ČSÚ může poskytnout. Následující tabulka nabízí přehled zařazených indikátorů a jejich současnou dostupnost na regionální úrovni.

TITULKOVÉ INDIKÁTORY Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje

Pracovní kód ČSÚ	Indikátor	Měrná jednotka	Dostupnost ČSÚ v současnosti
T_1	Hrubý domácí produkt na obyvatele	PPS ¹⁾	Ano
T_2	Počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel		Ano
T_3	Přepravní výkony ve veřejné dopravě	oskm ²⁾	Ne
T_4	Obecná míra nezaměstnanosti	%	Ano
T_5	Očekávaná délka života při narození	rok	Ano
T_6	Podíl obyvatel s VŠ vzděláním	%	Ano
T_7	Incidence alergických onemocnění na 1 000 obyvatel		Ne + Alternativa
T_8	Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel		Ano
T_9	Počet bytů na 1 000 obyvatel		Ano
T_10	Podíl venkovského obyvatelstva - <i>dle statutu obce</i>	%	Ano + Alternativa
T_11	Podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí na HDP ³⁾ - <i>podle sídla podniku</i>	%	Ano + Alternativa
T_12	Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší na celkové rozloze kraje	%	Ano
T_13	Podíl rozlohy zvláště chráněných území na celkové rozloze kraje	%	Ano
T_14	Produkce průmyslových odpadů na jednotku HDP	kg/1 000 PPS ¹⁾	Ano
T_15	Zornění zemědělské půdy	%	Ano
T_16	Lesnatost	%	Ano
T_17	Účast občanů v komunálních volbách	%	Ano
T_18	Počet nevládních neziskových organizací na 1 000 obyvatel		Ano
T_19	Podíl obcí se zpracovanou environmentální politikou	%	Ne
Alternativa			
alt_T_7	Léčení pacienti alergických onemocnění na 1 000 obyvatel		Ano
alt_T_10	Podíl venkovského obyvatelstva - <i>obce do 2 000 obyvatel</i>	%	Ano
alt_T_11	Podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí na HDP ³⁾ - <i>podle místa realizace investice</i>	%	Ano

¹⁾ PPS - Purchasing Power Standard - standard (parity) kupní síly, průměrná kupní síla 1 PPS odpovídá průměru kupní síly 1 Eura v zemích EU

²⁾ oskm - osobokilometr

³⁾ HDP v běžných cenách

⁸ Viz Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje 2006-2020, str. 87

⁹ Na stranách 87-88 ve Strategii je celá sada indikátorů uvedena, včetně matice, která zachycuje jejich vztah k jednotlivým prioritám.

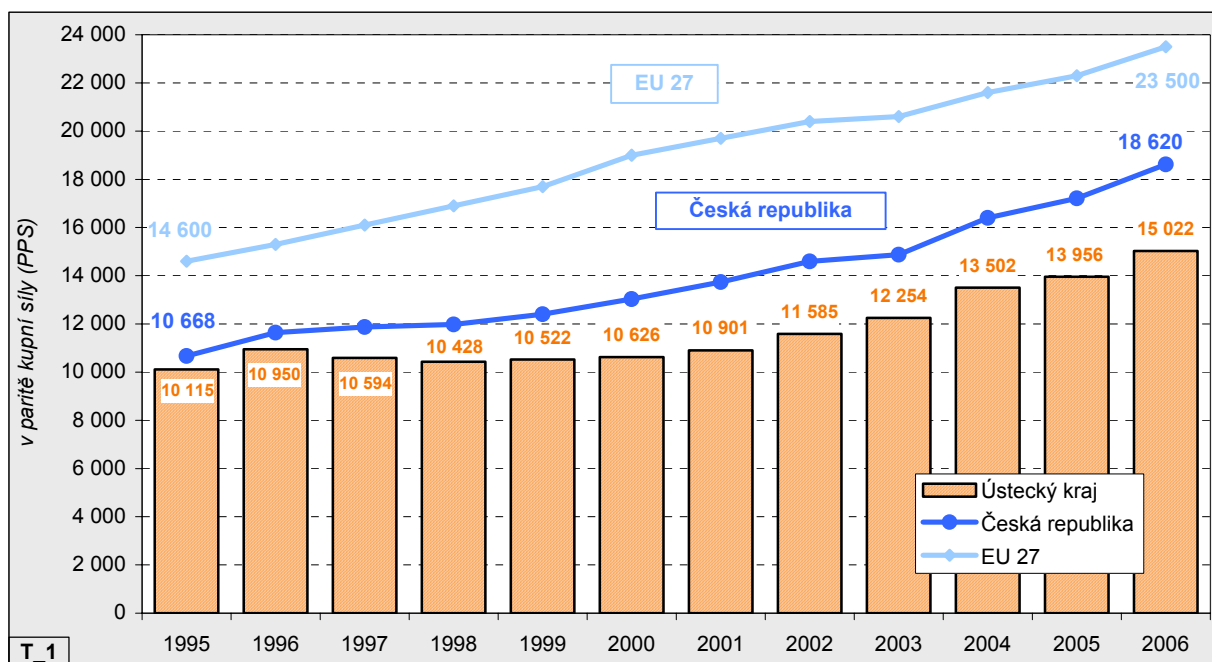
¹⁰ V případě některých indikátorů se pod jejich názvem (ve Strategii) může skrývat více možností jejich konstrukce a není zcela jasné, jaký byl záměr autorů. Jako příklad uvedme: „podíl venkovského obyvatelstva“ nebo „podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí“.

HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT NA OBYVATELE (v paritě kupní síly)

Hrubý domácí produkt je nejkomplexnějším ekonomickým ukazatelem, který Český statistický úřad poskytuje a právem mu náleží první místo v celé sadě titulkových indikátorů. Zahrnuje v sobě všechny oblasti ekonomického života společnosti a je obecně uznávaným ukazatelem ekonomické vyspělosti daného území. Na krajské úrovni se jedná o **regionalizovaný hrubý domácí produkt (RHDP)**, tedy hrubý domácí produkt České republiky rozdělený do jednotlivých regionů **podle místa jeho tvorby**. Se vstupem do Evropské unie se navíc jeho význam na úrovni oblastí i krajů ještě zvýšil, protože se stal jedním z klíčových nástrojů analýzy regionálních rozdílů v Evropské unii a kritériem podpory v rámci její regionální politiky. Vzhledem k tomu, že je hrubý domácí produkt na obyvatele zařazen i mezi indikátory ekonomického pilíře (byť vyjádřený v korunách namísto mezinárodně srovnatelné parity kupní síly – PPS), omezíme se zde spíše na prezentaci celkového trendu, postavení kraje a jeho konvergenci k průměru EU a bližší analýzu vývoje provedeme v kapitole 3.2.

Regionální HDP na obyvatele v letech 1995-2006 (v PPS)

Zdroj: HDP EU 27 převzato z Databáze Eurostatu

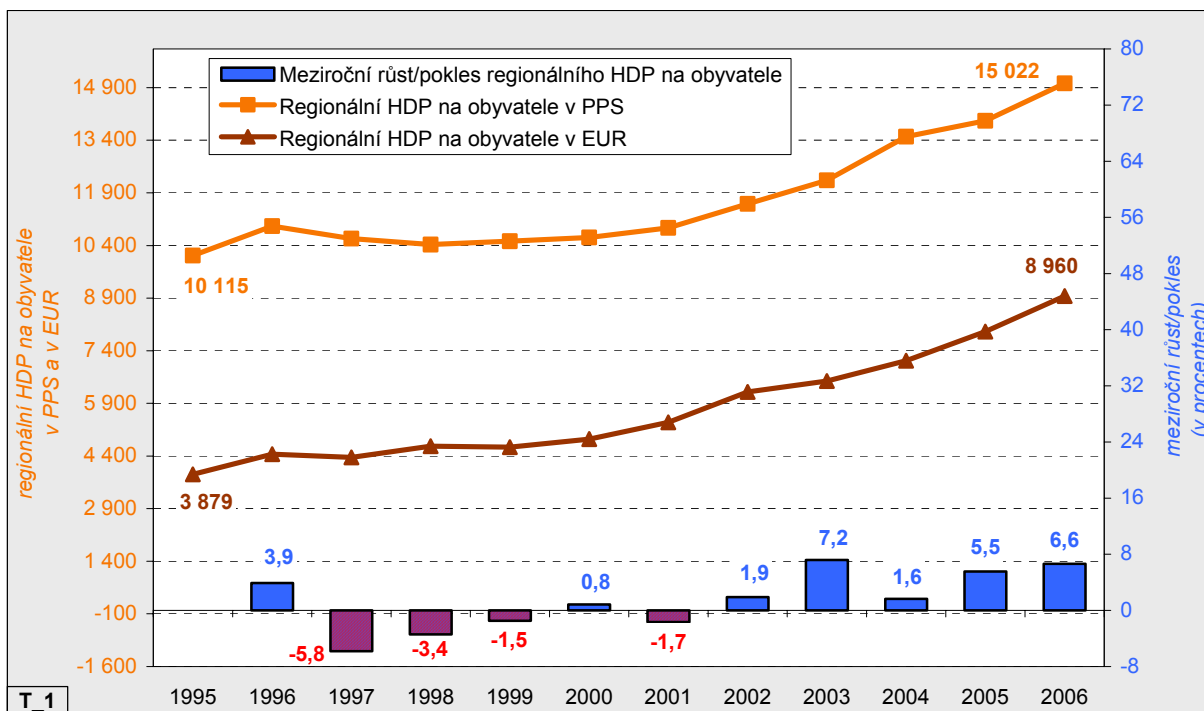
Hrubý domácí produkt na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) v Ústeckém kraji téměř neustále roste. Výjimkou byly pouze roky 1997 a 1998, kdy kraj velmi silně zasáhla ekonomická recese. Zde je však nutné upozornit na omezení při hodnocení tohoto indikátoru. To, že hodnota HDP na obyvatele vyjádřená v paritě kupní síly roste, neznamená, že ekonomika skutečně roste, resp. že roste životní úroveň. Vyjádření v paritě kupní síly slouží především **k mezinárodnímu porovnání zemí s různými měnami**, které mají různou kupní sílu. Nelze z něj vyvozovat vývoj v čase, tj. reálný růst ekonomiky, a to ze stejného důvodu, proč se nepoužívá růst HDP v běžných cenách. Do růstu **HDP v běžných cenách** (nominální růst) totiž vstupuje nejen meziroční změna objemu vyrobeného zboží a služeb (tedy skutečný reálný růst ekonomiky), ale také změna jejich ceny. Proto je HDP v paritě kupní síly sice „porovnatelný geograficky“ (tj. mezi jednotlivými zeměmi v daném roce), ale není tzv. „časově srovnatelný“ (tj. mezi jednotlivými roky navzájem).

K tomu slouží růst **HDP ve stálých cenách**, jehož vývoj v Ústeckém kraji je zachycen na následujícím grafu (sloupce). V grafu je rovněž pro zajímavost znázorněn další mezinárodní způsob vyčíslení **HDP na obyvatele**, a to **v měně euro**¹¹. Vzhledem k tomu, že je česká měna dlouhodobě tzv. „podhodnocená“ (tzn. že její kupní síla je vyšší než jakou hodnotu má podle měnového kurzu), je hodnota HDP na obyvatele v eurech nižší než v PPS. Ani z tohoto vyjádření (v eurech) ovšem nelze vyvozovat meziroční reálný růst ekonomiky, protože do jeho výše každý rok vstupuje již nejen meziroční růst

¹¹ HDP v běžných cenách přepočtený podle průměrného měnového kurzu koruny vůči euru v daném roce.

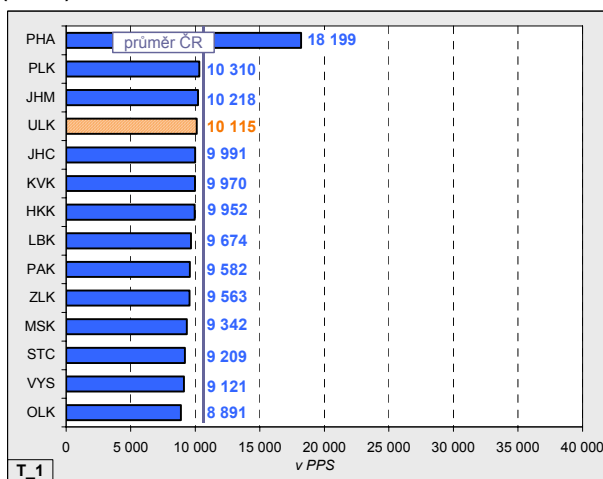
objemu zboží a služeb a jejich cen, ale navíc i vývoj kurzu koruny vůči euru. V důsledku rozdílu mezi paritou kupní síly koruny a měnového kurzu koruny vůči euru se takto vyjádřený hrubý domácí produkt nepoužívá ani pro mezinárodní porovnání.

Regionální HDP na obyvatele (v PPS a EUR) a reálný růst HDP v Ústeckém kraji (v %)

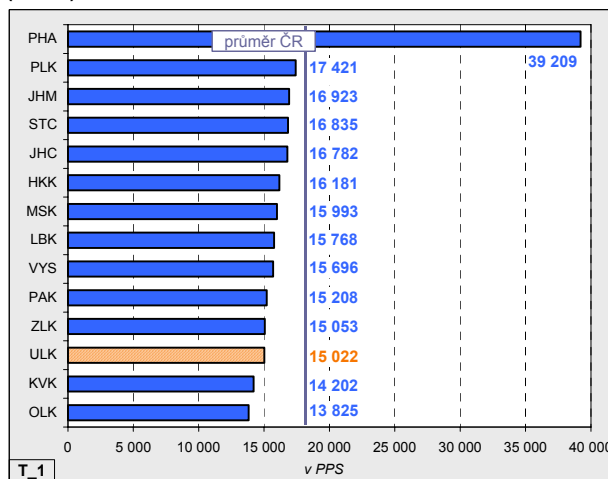

Jak je patrné z prvního grafu této podkapitoly, v posledních deseti letech se neustále **rozevírají nůžky mezi HDP na obyvatele České republiky jako celku a samotného Ústeckého kraje**. Zatímco v roce 1995 činil hrubý domácí produkt na obyvatele Ústeckého kraje téměř 95 % republikového průměru, v roce 2006 už to bylo necelých 81 %. Hospodářská recese a s ní spojená restrukturalizace ekonomiky v druhé polovině 90. let probíhala v Ústeckém kraji (s jeho jednostranně specializovanou odvětvovou strukturou) velmi tvrdě a déle než ve více diferencované ekonomice České republiky jako celku. Vedle dlouhodobě pomalejší dynamiky růstu ekonomiky (či větších meziročních poklesů) se projevil velmi silně i sociální důsledek v podobě vysoké nezaměstnanosti, která kvůli nevhodné kvalifikační struktuře pracovních sil nadále přetrvává a v jejíž skladbě stále více roste podíl dlouhodobě nezaměstnaných (viz obecná míra nezaměstnanosti – další titulkový indikátor v této podkapitole a indikátory sociálního pilíře v kapitole 3.3).

Regionální hrubý domácí produkt na obyvatele v roce 1995 (v PPS)

Regionální hrubý domácí produkt na obyvatele v roce 2006 (v PPS)

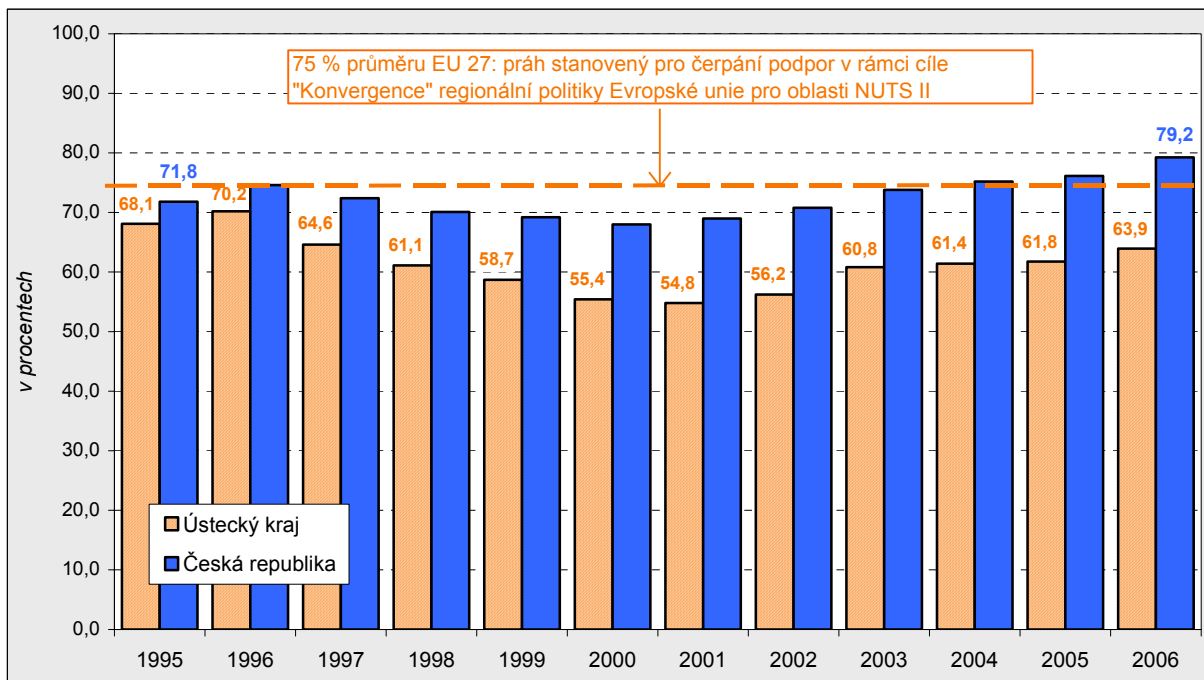

V důsledku relativně pomalého ekonomického růstu Ústeckého kraje na přelomu století se jeho pozice v porovnání s ostatními regiony postupně zhoršovala. Zatímco v roce 1995 patřil kraj mezi kraje s nejvyšším

hrubým domácím produktem na obyvatele (4. místo za Hl. m. Prahou, Plzeňským a Jihomoravským krajem), o jedenáct let později, v roce 2006, již obsadil mezi kraji 12. místo.

Regionální hrubý domácí produkt na obyvatele v letech 1995-2006 (průměr EU 27 = 100 %)

Zdroj: HDP EU 27 přebráno z Databáze Eurostatu

Jak již bylo řečeno výše, použití ukazatele HDP na obyvatele v paritě kupní síly je ideální pro mezinárodní srovnání regionů a jejich životní úrovně. Vzhledem k tomu, že je Česká republika součástí Evropské unie, jsou tato porovnání směřována většinou tímto směrem a prostřednictvím tohoto ukazatele se navíc měří tzv. **reálná konvergence České republiky k Evropské unii**¹². Hrubý domácí produkt České republiky představoval v roce 1995 téměř 72 % průměru EU 27. V důsledku již zmiňované recese v druhé polovině 90. let, kdy byl ekonomický růst EU 27 rychlejší než v České republice, se ovšem „náskok“ EU 27 zvýšil a Česká republika se v roce 2000 propadla na 68 % průměru EU 27. Od té doby však již ČR náskok snižuje a k EU konverguje.

Podobný trend probíhal i v Ústeckém kraji. Rozdíl mezi dynamikou růstu ekonomik EU 27 a růstem Ústeckého kraje byl však ještě větší a propad v době recese na konci 90. let tak byl daleko hlubší. Zatímco se Česká republika jako celek propadla o necelé 4 procentní body, v Ústeckém kraji se jednalo o **téměř 13 procentních bodů** vůči průměru EU 27 (ze 68 % v roce 1995 na necelých 55 % v roce 2001¹³). Od roku 2002 už ale i Ústecký kraj začal snižovat rozdíl mezi svým HDP na obyvatele a průměrem EU 27 a konvergovat k hodnotě EU. Vzhledem k tomu, že jeho dynamika ekonomického růstu byla v posledních letech větší než v EU 27, ale menší než v České republice jako celku, konverguje Ústecký kraj dále k EU 27, ale pomaleji než Česká republika. V roce 2006 tak Ústecký kraj ještě nedosáhl ani úrovně, na které byl zhruba v roce 1997 (necelých 65 % průměru EU 27), zatímco Česká republika hodnotu z roku 1997 přesáhla už v roce 2003.

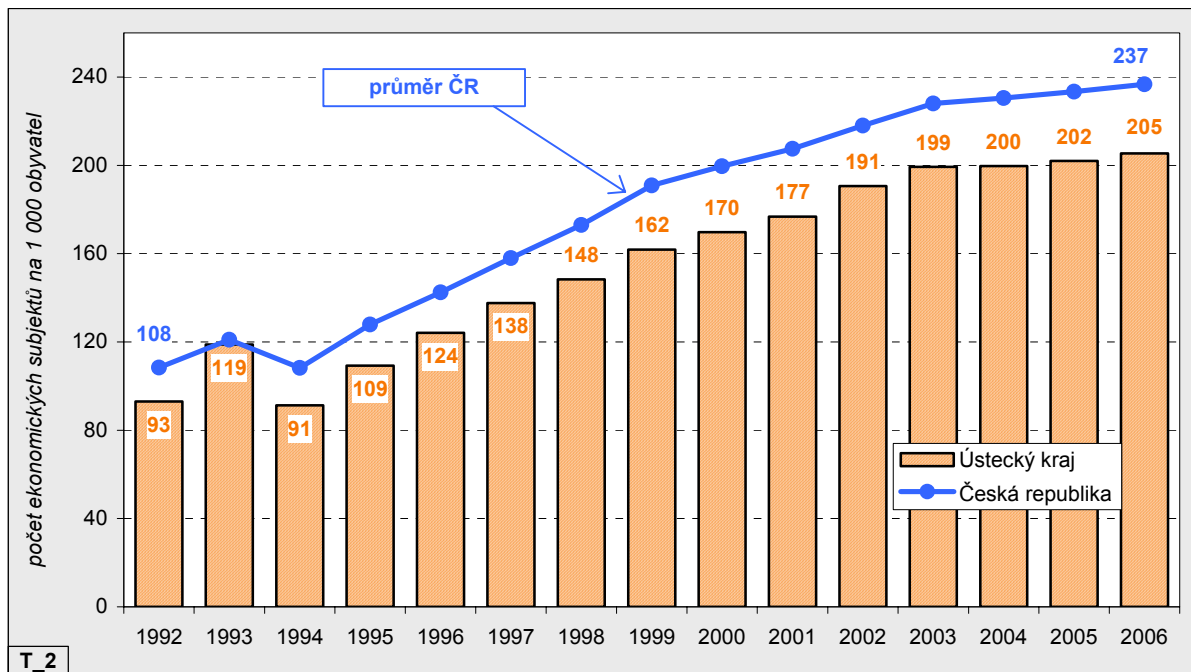
¹² S probíhajícím rozšiřováním Evropské unie se postupně měnily průměry, s nimiž se Česká republika, resp. její regiony poměřovaly. Nejprve se jednalo o průměr EU 15, po vstupu dalších 10 států v roce 2004 šlo o průměr EU 25 a po vstupu Bulharska a Rumunska v lednu 2007 je celkovým průměrem EU 27. Jelikož vždy vstupovaly země, které byly hospodářsky méně vyspělé, celkový průměr Evropské unie se vždy snížil. To znamená, že průměr EU 15 je větší než průměr EU 25 a ten je současně vyšší než průměr EU 27. Tyto nadnárodní agregace hrubého domácího produktu publikuje Eurostat ve spolupráci s národními statistickými institucemi.

¹³ Bodem zvratu byl v České republice jako celku rok 2000, v Ústeckém kraji až o rok později.

POČET EKONOMICKÝCH SUBJEKTŮ NA 1 000 OBYVATEL

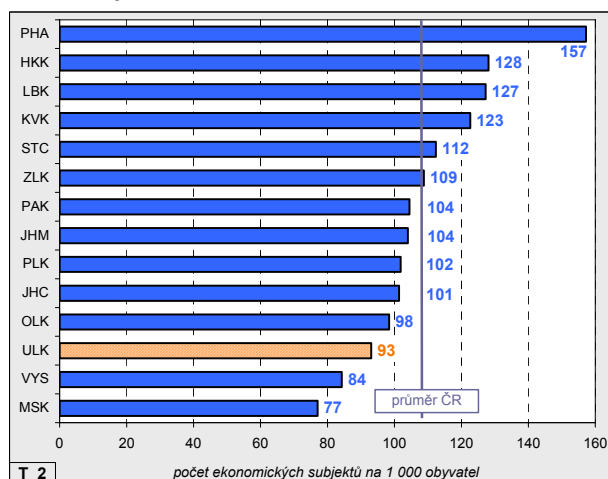
Dostatečný počet ekonomických subjektů v ekonomice je důležitou podmínkou zdravého ekonomického vývoje a stability. Vzhledem k tomu, že většinu subjektů v Registru ekonomických subjektů (RES), z něhož se tento indikátor získává, tvoří subjekty, které nemají (nebo neuvádějí) žádné zaměstnance, **souvisí** tento indikátor také **s rolí malých a středních podniků v ekonomice**. Této problematice se blíže věnuje Priorita A ekonomického pilíře (viz kapitola 3.2.).

Počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel k 31. 12. v letech 1992-2006

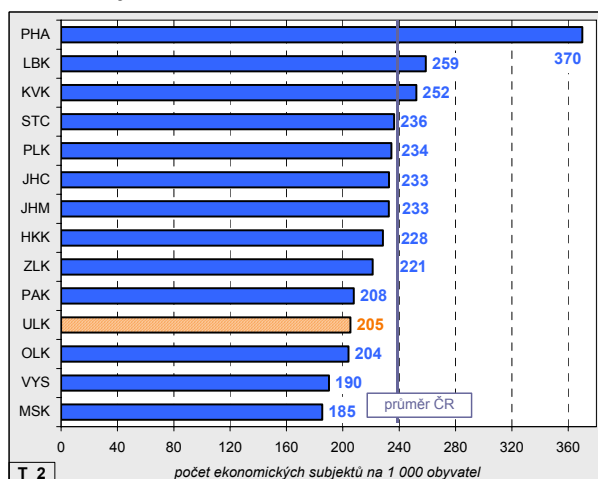

V Ústeckém kraji dlouhodobě připadá na 1 000 obyvatel méně registrovaných ekonomických subjektů než ve většině krajů i v České republice jako celku. Je tomu tak po celou dobu od počátku ekonomické transformace. Navíc se tento **rozdílnost vůči průměru České republiky** neustále zvyšuje (viz předchozí graf). Jedním z důvodů této odlišnosti od průměru je původně značně odvětvově specializovaná a koncentrovaná zaměstnanecká struktura v kraji (podobně jako v kraji Moravskoslezském), ale k tomuto faktoru se postupně přidala i relativně horší celková ekonomická situace v regionu. Přestože byl nárůst počtu ekonomických subjektů v posledních 15 letech enormní, zůstala pozice Ústeckého kraje vůči ostatním krajům téměř nezměněna. Přestože to nesouvisí pouze s Ústeckým krajem, zmiřme na tomto místě ještě jeden

Počet registrovaných ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel k 31. 12. 1992

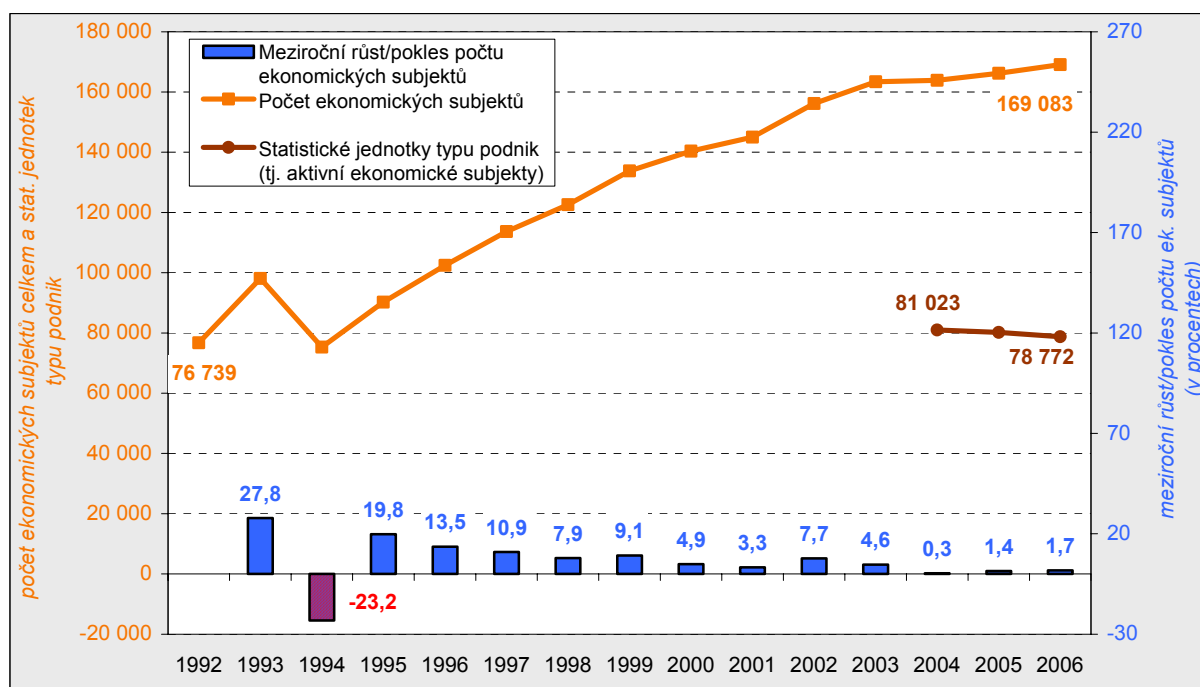
Počet registrovaných ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel k 31. 12. 2006

dlouhodobý jev, kterému musí Ústecký kraj, stejně jako ostatní mimopražské regiony, čelit. Jedná se o převod či přímo zaregistrování sídel podniku do Hlavního města Prahy, a to i přesto, že podnik ve skutečnosti působí v jiném kraji. Vedle běžných provozních důvodů je příčinou například vyšší prestiž podniků sídlících v Praze či snazší řešení administrativních záležitostí při komunikaci se státními institucemi.

Vzhledem k jedinečným (neopakovatelným) změnám struktury ekonomiky, které probíhaly při transformaci centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní, nelze z dramatického nárůstu počtu subjektů v posledních 15 letech dělat velké závěry. Ekonomická struktura se do značné míry v tomto období teprve dostávala do stavu, který je v tržní ekonomice běžný. To potvrzuje trend postupného snižování meziročního tempa růstu počtu subjektů, jinými slovy počet ekonomických subjektů rok od roku roste, ale stále pomaleji¹⁴ (viz následující graf).

Počet ekonomických subjektů a statistických jednotek typu podnik (tj. aktivních ekonomických subjektů) v Ústeckém kraji v letech 1992-2006

V tomto grafu je rovněž zobrazen **počet statistických jednotek typu podnik**, což je označení ekonomických subjektů, které v daném roce prokazatelně vykazovaly svou činnost¹⁵. Přestože totiž mají ekonomické subjekty povinnost hlásit Registru ekonomických subjektů veškeré změny, stále existuje velké množství subjektů, které sice mají přidělené identifikační číslo organizace (IČO), ale již nejsou aktivní (nevykazují činnost)¹⁶. Přesto se započítávají do celkových počtů ekonomických subjektů a ovlivňují tak negativně vypovídací schopnost tohoto ukazatele o organizační struktuře ekonomiky. V roce 2006 bylo v celé České republice téměř 50 % takových ekonomických subjektů a v Ústeckém kraji dokonce přes 53 %.

Počet statistických jednotek typu podnik je tedy vhodným a zároveň dostupným **doplňkem k indikátoru „počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel“**, protože zohledňuje skutečnou strukturu ekonomiky a počet ekonomických subjektů. V případě Ústeckého kraje sice nedochází při použití tohoto ukazatele v mezikrajském srovnání k žádné velké změně v postavení vůči ostatním krajům (stále zůstává mezi posledními), ale například velmi výrazně se mění postavení Karlovarského kraje. Ten v roce 2006 obsadil 3. místo při porovnání počtu všech ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel, ale podle počtu statistických

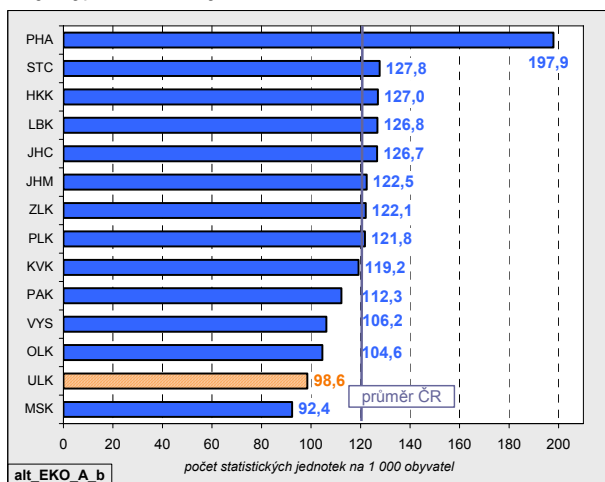
¹⁴ Křivka počtu ekonomických subjektů v časové řadě tak získává konkávní tvar.

¹⁵ Ekonomický subjekt musí splnit alespoň jednu ze čtyř podmínek, aby byl označen za statistickou jednotku typu podnik: 1) subjekt oznámil České správě sociálního zabezpečení (ČSSZ), že zaměstnává zaměstnance; 2) subjekt je na seznamu OSVČ, který vede ČSSZ; 3) subjekt je v seznamu plátců DPH, který vede Ministerstvo financí; 4) subjekt podal daňové přiznání

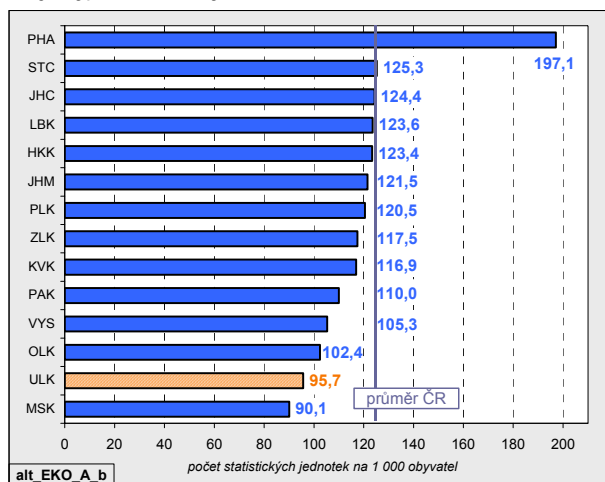
¹⁶ Jedná se převážně o subjekty bez zaměstnanců (nebo jejich počet neuvádí).

jednotek typu podnik byl až na 9. místě (viz následující graf). Tento ukazatel se začal publikovat až v roce 2004, takže zatím bohužel není k dispozici delší časová řada než roky 2004 až 2006.

Statistické jednotky typu podnik (tj. aktivní ekonomické subjekty) na 1 000 obyvatel k 31. 12. 2004

Statistické jednotky typu podnik (tj. aktivní ekonomické subjekty) na 1 000 obyvatel k 31. 12. 2006

PŘEPRAVNÍ VÝKONY VE VEŘEJNÉ DOPRAVĚ

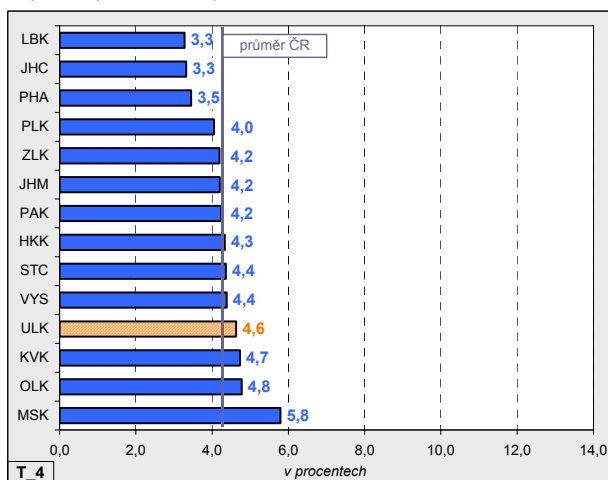
V současné době nemá ČSÚ data k dispozici. Zdrojem příbuzných dat by mohlo být Ministerstvo dopravy. Tématicky podobné indikátory jsou v kapitole 2 a rovněž v kapitole 3.2 v rámci ekonomického pilíře.

OBECNÁ MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI

Nezaměstnanost je jedním z nejpálčivějších sociálně ekonomickým problémů Ústeckého kraje. Nevhodná vzdělanostní a kvalifikační struktura obyvatelstva, která je pozůstatkem minulých let jednostranné specializace regionu na těžký a energetický průmysl, si tak vybírá svou daň. Proto se také nezaměstnanost objevuje jako jeden z titulkových indikátorů a navíc jí je věnováno i několik indikátorů v sociálním pilíři (priorita A a do jisté míry i priorita B v kapitole 3.3), kde byl ovšem zvolen **indikátor míra registrované nezaměstnanosti**. **Obecná míra nezaměstnanosti**, která je indikátorem titulkovým, je na druhou stranu mezinárodně srovnatelná, protože vychází z definic Mezinárodní organizace práce (ILO). Zdrojem dat je Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS).

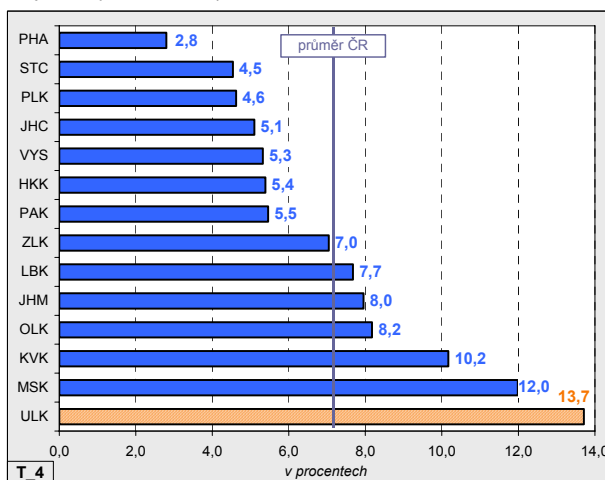
Obecná míra nezaměstnanosti v roce 1993 (v %)

Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

Obecná míra nezaměstnanosti v roce 2006 (v %)

Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

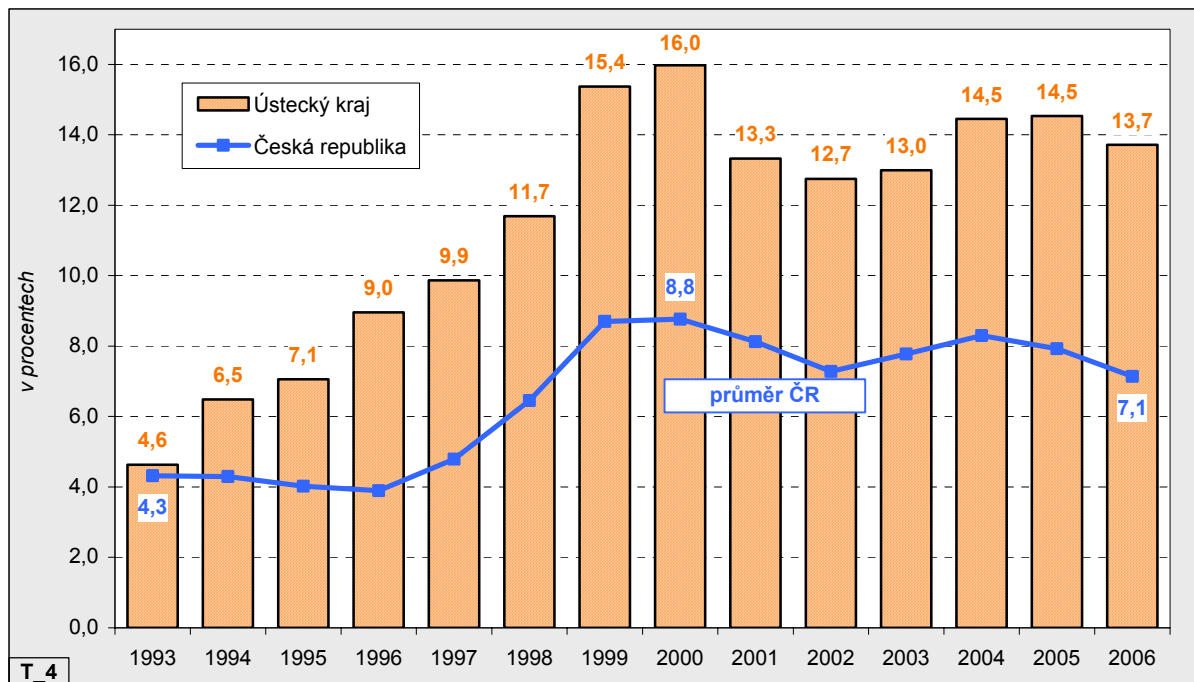

Stejně jako z vývoje počtu ekonomických subjektů, nelze ani z vývoje nezaměstnanosti v průběhu ekonomické transformace po roce 1989 dělat obecné závěry o dlouhodobých trendech indikátoru nezaměstnanosti. Nezaměstnanost se sice už na začátku 90. let stala opětovně celospolečenským fenoménem, ale díky vysoké absorpční kapacitě rozvíjejícího se sektoru služeb a drobného podnikání

(i předčasným odchodem do důchodu) se v České republice držela až do poloviny 90. let na relativně nízké úrovni a dokonce mírně klesala. Ve srovnání s ostatními transformačními ekonomikami střední a východní

Obecná míra nezaměstnanosti v letech 1993-2006 (v %)

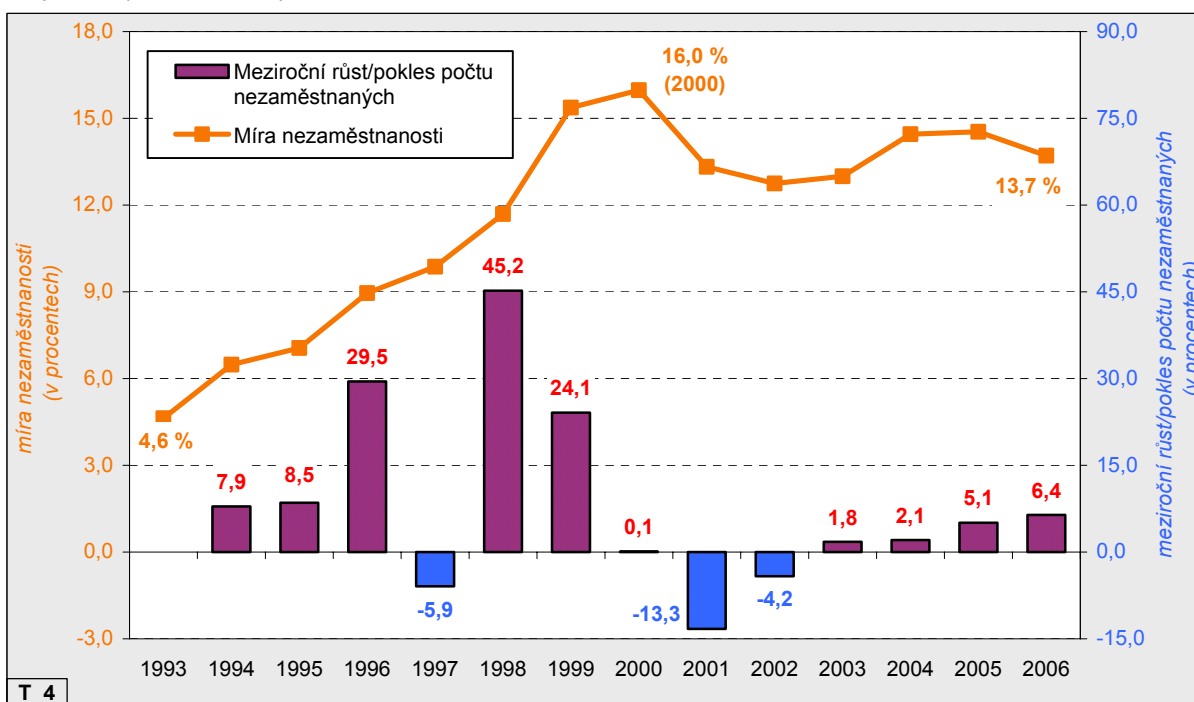
Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

Evropy se držela na bezprecedentně nízké úrovni a mluvilo se o tzv. „české cestě“ a „českém zázraku“. Významným mezníkem v tomto vývoji se pro Českou republiku jako celek staly až roky 1996 a 1997, kdy nezaměstnanost začala růst. **V Ústeckém kraji** byl ovšem **vývoj už od počátku 90. let odlišný**. Absorpční schopnost nově vznikajícího podnikání nebyla dostatečná a nezaměstnanost rostla už před rokem 1996.

Obecná míra nezaměstnanosti a počet nezaměstnaných v Ústeckém kraji v letech 1993-2006 (v %)

Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

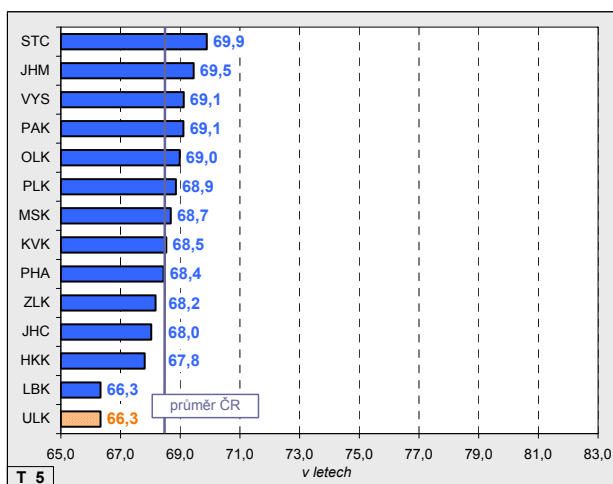
Toto počáteční období bylo ve vývoji nezaměstnanosti zatím jediné, kdy se vývoj v Ústeckém kraji neshodoval s republikovým trendem. Od roku 1996, kdy se začala zvyšovat nezaměstnanost v celé republice, kopíruje Ústecký kraj vývoj v České republice jako celku, ale **pohybuje se vysoko, až dvojnásobně, nad tímto průměrem** (viz výše uvedené grafy). Až do roku 2000 byla v Ústeckém kraji nezaměstnanost nejvyšší ze všech krajů, po tomto roce se v „prvenství“ nepravidelně střídá s Moravskoslezským krajem.

Na závěr ještě uvedme jedno významné úskalí, které nelze při hodnocení vývoje míry nezaměstnanosti opomenout. Růst či pokles míry nezaměstnanosti nemusí nutně znamenat, že roste či klesá počet nezaměstnaných, protože míra nezaměstnanosti závisí také na vývoji celkové pracovní síly v regionu (ekonomicky aktivních). Proto k dokreslení skutečného vývoje na trhu práce lze jako doplňkový ukazatel k indikátoru obecné míry nezaměstnanosti použít například **vývoj celkového počtu nezaměstnaných**. Jak je patrné z výše uvedeného grafu, v Ústeckém kraji v některých letech rostl počet nezaměstnaných velmi dramaticky, ale změna celkové míry nezaměstnanosti tak výrazná nebyla. Například v krizovém roce 1998 výrazný meziroční nárůst ekonomicky aktivních zmírnil dopad velkého nárůstu počtu nezaměstnaných a v roce 2006 dokonce i přes nárůst počtu nezaměstnaných došlo k poklesu míry nezaměstnanosti.

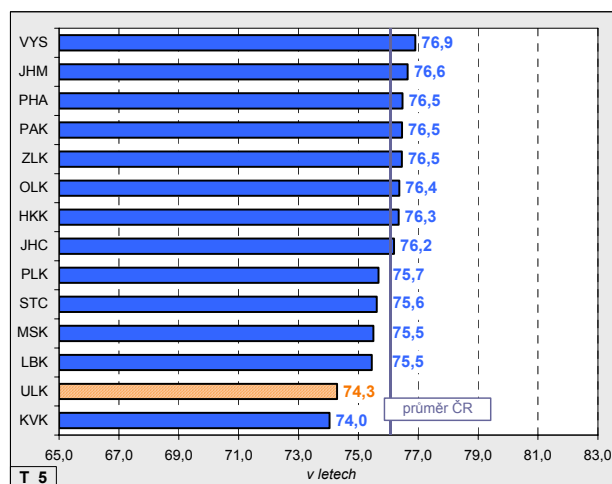
STŘEDNÍ DÉLKA ŽIVOTA PŘI NAROZENÍ

Tento indikátor je ve Strategii Ústeckého kraje uveden pod názvem „**očekávaná délka života při narození**“. Rovněž bývá často užíván termín „**naděje dožití novorozence**“ (viz kapitola 2). Jedná se o ukazatel, který zohledňuje úmrtnost ve všech věkových kategoriích populace daného regionu a vyjadřuje délku života novorozence, které by se s největší pravděpodobností dožil, kdyby se za jeho života úmrtnost vůbec nezměnila (neměnil se tzv. řád vymírání).

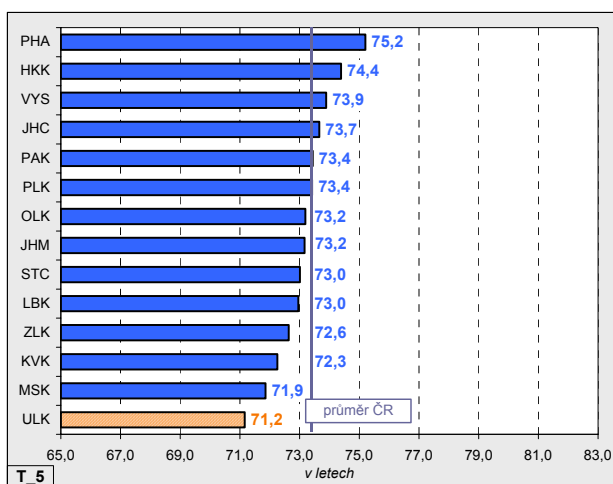
Střední délka života novorozence - MUŽI v roce 1992

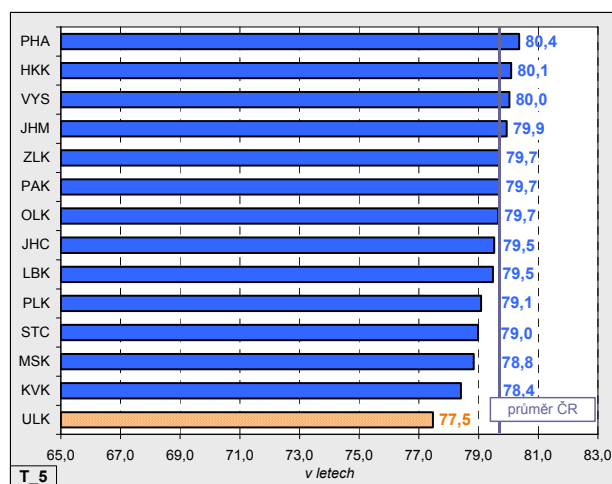
Střední délka života novorozence - ŽENY v roce 1992

Střední délka života novorozence - MUŽI v roce 2006

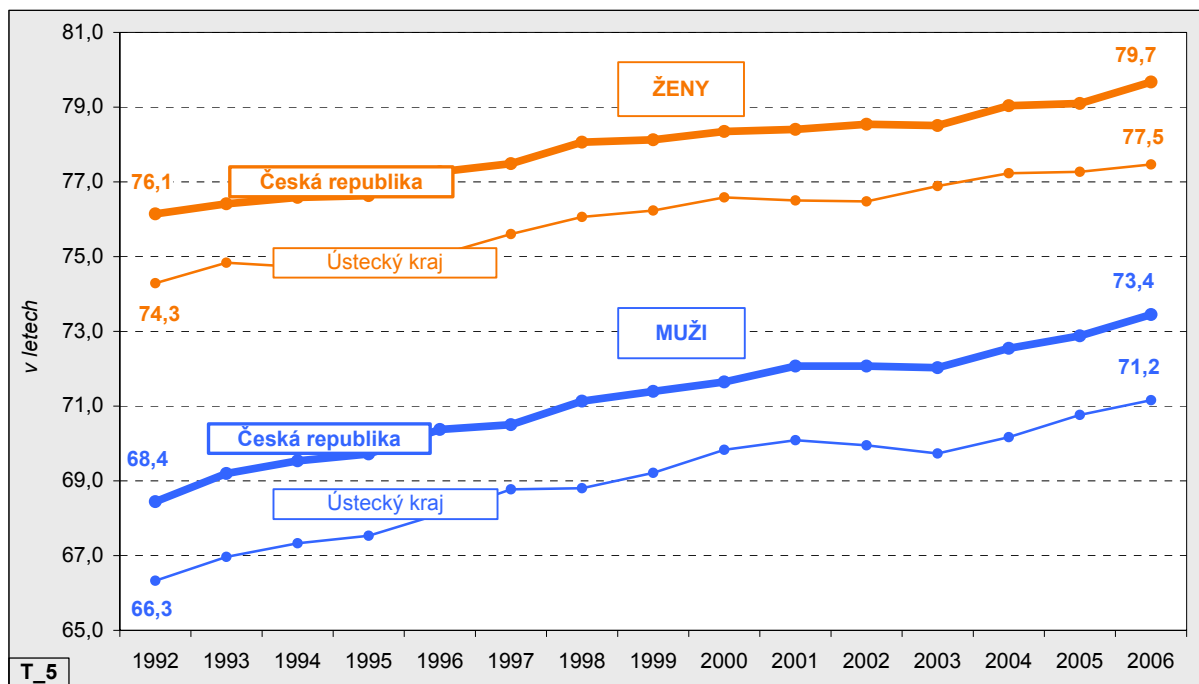
Střední délka života novorozence - ŽENY v roce 2006

Vzhledem k přirozenému jevu, který se označuje termínem „mužská nadúmrtnost“, je **naděje dožití žen** přirozeně **vyšší než u mužů**. Tento rozdíl bývá poměrně velký a je to jeden z hlavních důvodů, proč se standardně publikuje naděje dožití zvlášť pro ženy a zvlášť pro muže.

Vzhledem k tomu, že se Ústecký kraj dlouhodobě potýká se zhoršenou kvalitou životního prostředí, že má (resp. měl) relativně vysoký podíl pracovních sil vykonávajících nebezpečnou práci a také proto, že má značně specifické složení populace, je **úmrtnost v kraji relativně vysoká a naděje dožití relativně nízká** (tzn. střední délka života relativně krátká). Jak je možné vidět na předchozích grafech, Ústecký kraj obsazuje spolu s Karlovarským a Moravskoslezským krajem trvale poslední příčky při porovnání s ostatními regiony České republiky.

Střední délka života (naděje dožití) novorozence v letech 1992-2006

Ovšem spíše než porovnání s ostatními kraji je pro udržitelný rozvoj Ústeckého kraje důležitý dlouhodobý trend, který v kraji probíhá. Za posledních 15 let se **naděje dožití zvýšila o 3,2 roku u žen a o 4,8 let u mužů**. Jedná se o jev, který probíhá v celé České republice a je spojený hlavně se zlepšením zdravotní péče, s lepší dostupností léků a se změnou životního stylu. V obou případech, jak u mužů, tak u žen, je tento růst mírně podprůměrný, nicméně trend stále kopíruje vývoj v České republice jako celku. Rozdíl mezi nimi se proto téměř nemění a Ústecký kraj si svou pozici vůči ČR alespoň udržuje.

Český statistický úřad publikuje střední délku života v každém věku. Proto je možné jako doplňkový ukazatel použít například **střední délku života 60letých nebo 65letých**, který vyčísluje, kolika let se ještě pravděpodobně dožijí 60letí či 65letí. Lidé, kteří se tohoto věku totiž dožili, již „překonali“ nástrahy úmrtí pro nižší věkové skupiny, a proto je jejich naděje dožití vyšší, než pouhé odečtení 60 (či 65) let od naděje dožití novorozence. I v tomto případě došlo k prodloužení střední délky života, a to u 60letých mužů o 2,5 let (z původních 14,0 let na 16,6 let) a u žen o 2,0 roky (z 18,6 let na 20,5 let). I v tomto případě se ovšem jedná o jedny z nejnižších hodnot v České republice.

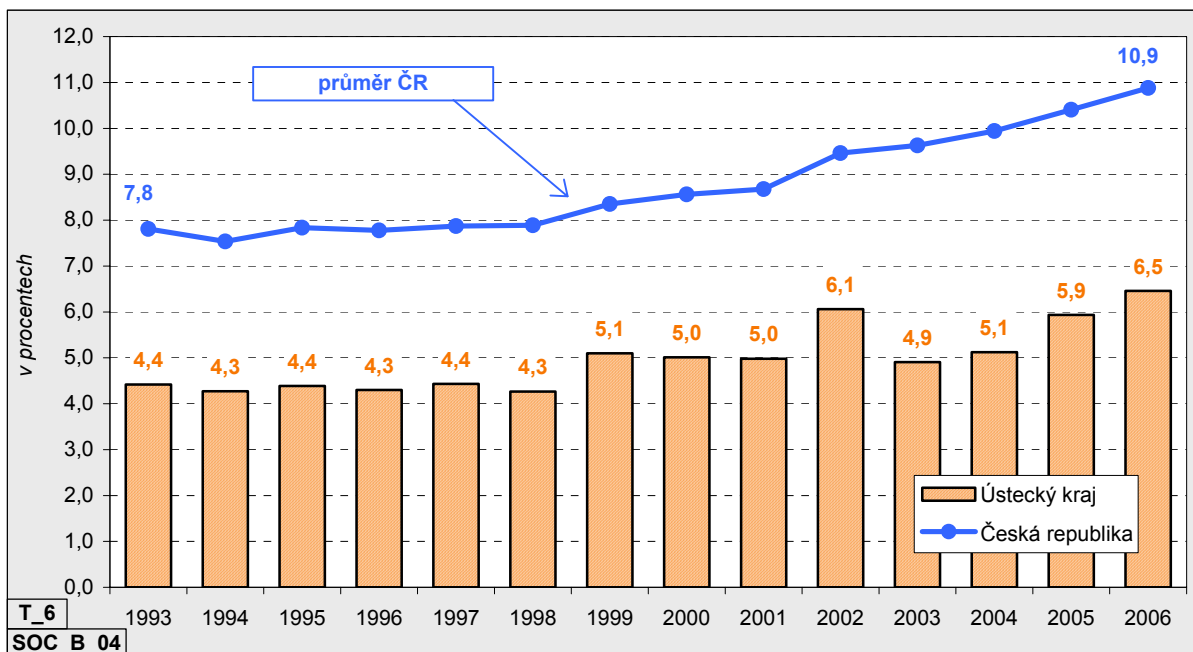
PODÍL OBYVATEL S DOKONČENÝM VYSOKOŠKOLSKÝM VZDĚLÁNÍM

Úroveň vzdělanosti zjišťuje Český statistický úřad v celé populaci pouze při **Sčítání lidu, domů a bytů** jednou za deset let. Tato data se promítají do výsledků **Výběrového šetření pracovních sil** (publikovaných každé čtvrtletí), z něhož pak lze i v regionálním (krajském) členění získat vzdělanostní strukturu obyvatel starších 15 let a vzdělanostní strukturu pracovních sil. Vzdělanostní strukturu obyvatelstva se podrobněji věnuje i kapitola 3.3 (priorita B) a také kapitola 2.

Pro Ústecký kraj je **vzdělanostní struktura obyvatelstva jedním z klíčových problémů** a úzce souvisí s vysokou nezaměstnaností v regionu. Vzhledem k předchozí jednostranné specializaci kraje na těžký průmysl a energetiku byla jednostranně zaměřena i vzdělanostní struktura obyvatelstva. Částečně (byť nepřímo) je příčinou nepříznivého stavu i poválečný odsun původního obyvatelstva a struktura nově přichozích, kteří k oblasti neměli blízký vztah. Svou roli v současné době sehrává i blízkost Prahy, která jako přirozené ekonomické centrum nabízí kvalifikovaným pracovníkům širokou škálu uplatnění.

Podíl obyvatel starších 15 let s vysokoškolským vzděláním v letech 1993-2006 (v %)

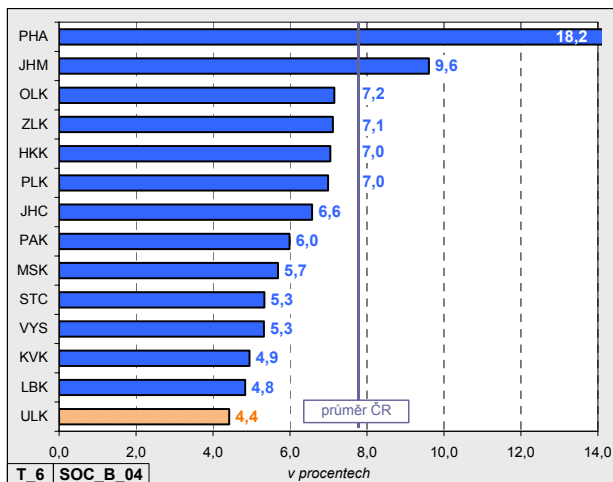
Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

Jak je z předchozího grafu patrné, podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel se v Ústeckém kraji dlouhodobě pohybuje **hluboko pod celorepublikovým průměrem**. Podíl vysokoškolsky vzdělaných se postupně v celé České republice **zvyšuje**. Stejně tak tomu je i v Ústeckém kraji, ale bohužel podstatně pomalejším tempem. Zatímco v České republice jako celku se jejich podíl zvýšil o 3,1 procentního bodu, v případě Ústeckého kraje se jednalo zhruba o 2,0 procentního body (z původních 4,4 % na necelých 6,5 %, což představuje čtvrtý nejnižší nárůst). K největšímu nárůstu (o 4,9 procentního bodu) došlo v tomto období v Hlavním městě Praze. Praha má spolu s Jihomoravským krajem daleko nejpříznivější vzdělanostní strukturu v ČR, takže tyto dva kraje jsou nakonec jediné, které dlouhodobě překračují republikový průměr.

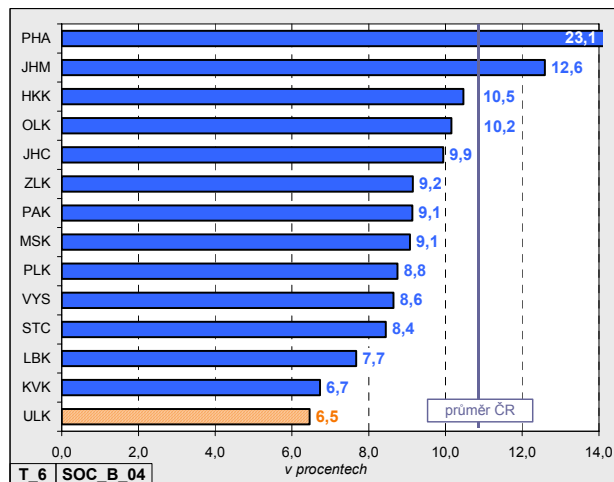
Podíl obyvatel starších 15 let s vysokoškolským vzděláním v roce 1993 (v %)

Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

Podíl obyvatel starších 15 let s vysokoškolským vzděláním v roce 2006 (v %)

Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

INCIDENCE ALERGICKÝCH ONEMOCNĚNÍ

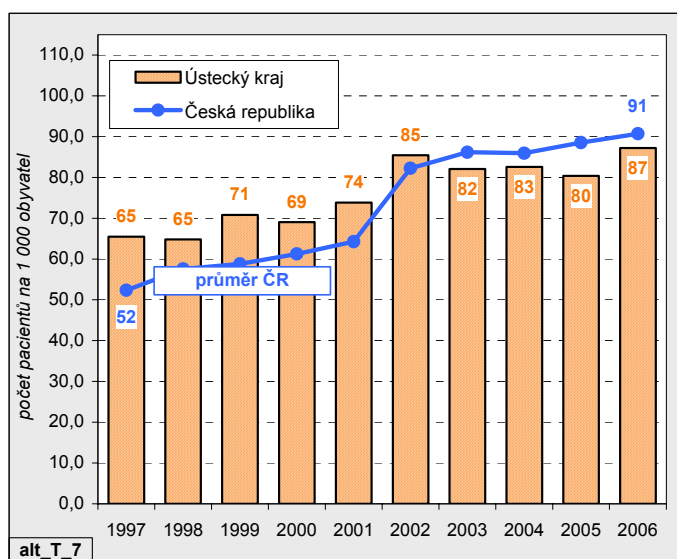
Tento indikátor Český statistický úřad nemá k dispozici. Zdrojem těchto dat může být pouze Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS), ale ten v současné době takový ukazatel nesleduje. Proto nabízíme alternativní indikátor, který zachovává smysl a důvod zařazení původního indikátoru. Jedná se o počet léčených pacientů alergie na 1 000 obyvatel (viz následující).

POČET LÉČENÝCH PACIENTŮ ALERGOLOGIE (alternativní indikátor)

Jedná se o alternativní indikátor k původnímu indikátoru „incidence alergických onemocnění“ uvedeném ve Strategii Ústeckého kraje (viz výše). ÚZIS v této souvislosti publikuje také například počet dispenzarizovaných (sledovaných) pacientů, ale při zachování základní myšlenky původního indikátoru se

Počet léčených pacientů alergologie* na 1 000 obyvatel v letech 2000-2006

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky

* od roku 2002 jsou zahrnuti i pacienti léčení na pracovištích imunologie

jako vhodnější jeví spíše námi vybraný „počet léčených pacientů v daném roce“. Tento alternativní indikátor vyjadřuje počet pacientů, kteří byli v daném roce alespoň jednou na alergologii ošetřeni (vyšetřeni). Je-li tedy pacient v daném roce ošetřen vícekrát, je do této statistiky započten pouze jednou.

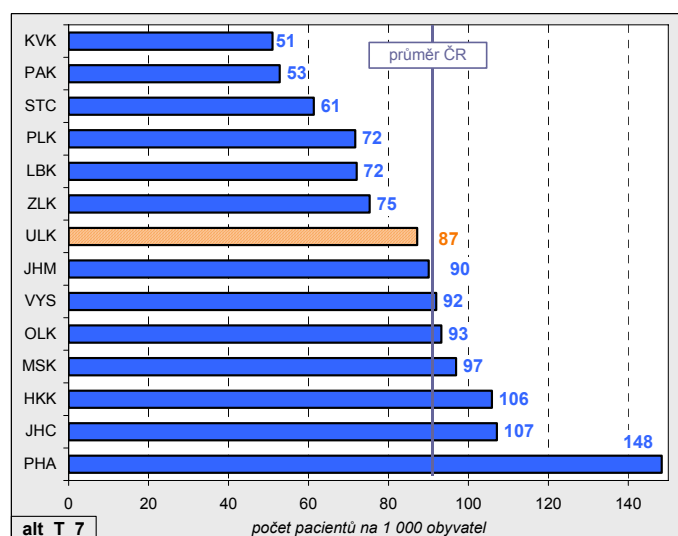
Zařazení indikátoru, který se věnuje alergickým onemocněním, patrně vycházelo z předpokladu, že špatné životní prostředí se významně odráží ve zdravotním stavu populace¹⁷. Zdraví je také jednou z priorit sociálního pilíře, ale v něm jsou indikátory věnovány příčinám smrti, onemocněním kardiovaskulárního systému a zhoubným nádorům, ne alergickým onemocněním.

Podle tohoto alternativního ukazatele byl sice v minulých letech Ústecký kraj regionem s nadprůměrným počtem pacientů alergologie,

ale vývoj v posledních letech (alespoň podle tohoto indikátoru) naznačuje, že oproti ostatním se jeho pozice postupně mění. V České republice jako celku dochází k neustálému růstu počtu těchto pacientů, zatímco v Ústeckém kraji se jejich počet v roce 2002 stabilizoval a kraj se tak pohybuje pod celorepublikovým průměrem. V současné době zaujímá Ústecký kraj postavení zhruba uprostřed pomyslného žebříčku všech krajů. Změna postavení kraje (podprůměrné) však může souviset se změnou metodiky tohoto ukazatele v roce 2002, kdy se do něj začali zahrnovat i pacienti imunologických pracovišť. Stejně tak může hodnota ukazatele (spíše než se skutečnou nemocností) souviset s kapacitou alergologických a imunologických pracovišť v kraji a s mírou osvěty a zájmu obyvatelstva o vlastní zdravotní stav. Totéž ovšem platí i o původním indikátoru ze Strategie: „incidence alergických onemocnění“.

Počet léčených pacientů alergologie a imunologie na 1 000 obyvatel v roce 2006

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky

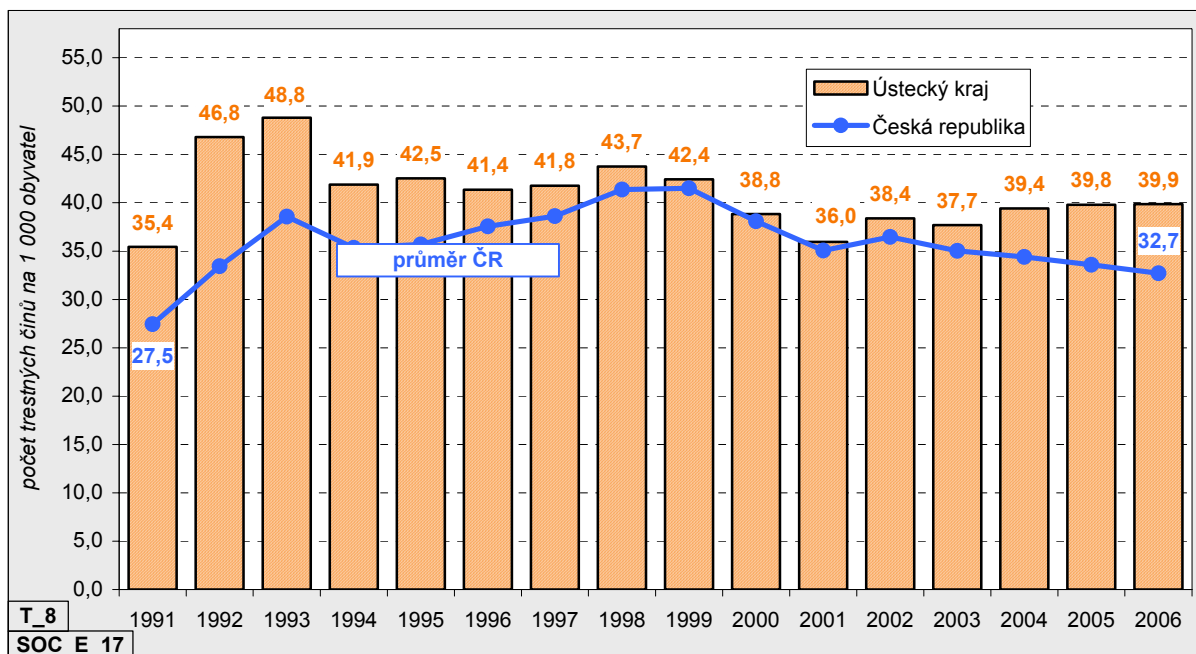
¹⁷ Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje neuvádí důvody zařazení jednotlivých titulkových indikátorů.

POČET ZJIŠTĚNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ NA 1 000 OBYVATEL

Kriminalita je další problematickou oblastí, která Ústecký kraj dlouhodobě trápí. Již několik výše uvedených titulkových indikátorů (například nezaměstnanost či vzdělanostní struktura) se přímo zabývalo tzv. lidským kapitálem. Tento ukazatel je dalším v této řadě. Navíc vzhledem k tomu, že všechny předchází charakte-

Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel v letech 1991-2006

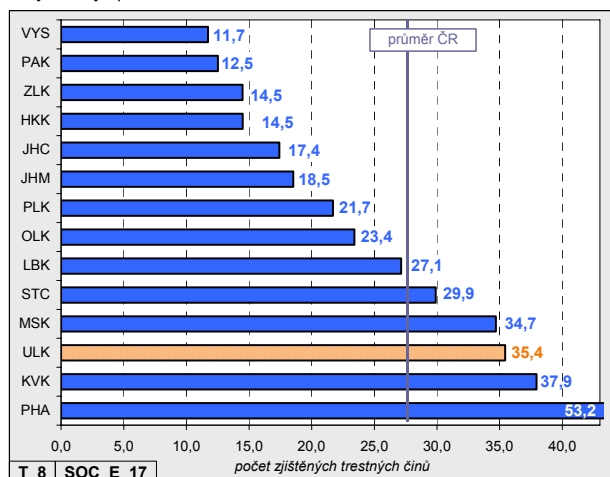
Zdroj: Policejní prezidium ČR

ristiky populace Ústeckého kraje jsou důležitými faktory kriminality, můžeme indikátor kriminality považovat za jeden z těch, **v němž se odráží celková úroveň sociálního kapitálu**. O tom, že je lidský kapitál vnímán v Ústeckém kraji jako problematický faktor udržitelného rozvoje, svědčí i stanovení Priority E sociálního pilíře, jejímž cílem je „zvýšit kvalitu sociálního kapitálu v kraji“. Důkazem je i to, že je kriminalita jedním z titulkových indikátorů Strategie.

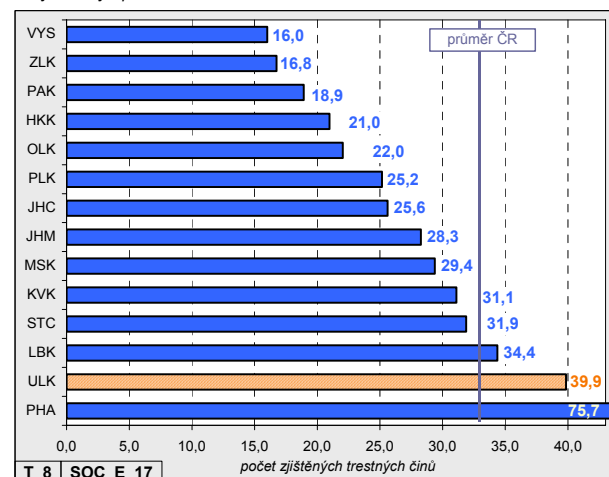
Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel v roce 1991

Zdroj: Policejní prezidium ČR

Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel v roce 2006

Zdroj: Policejní prezidium ČR

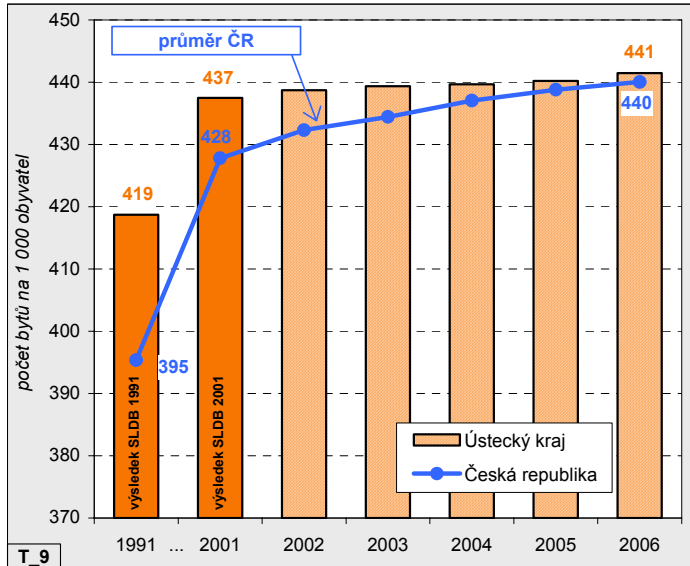

Jak je patrné z výše uvedeného grafu, až do roku 2004 počet zjištěných trestných činů v Ústeckém kraji zhruba kopíroval trend probíhající v celé České republice. Pohyboval se však stále **vysoce nad** tímto **průměrem**. Od roku 2004 do roku 2006 se sice situace v kraji podle tohoto ukazatele stabilizovala (indikátor rostl meziročně velmi mírně), ale v porovnání se zbytkem republiky se situace zhoršovala, protože v České republice jako celku již čtyři roky počet zjištěných trestných činů klesá. Ústecký kraj si tak stále udržuje jednu z nejhorších pozic v porovnání s ostatními kraji (viz výše dva menší grafy).

POČET BYTŮ

Počet bytů v celé České republice (v obcích i jejich částech) zjišťuje Český statistický úřad při Sčítání lidu, domů a bytů jednou za deset let¹⁸. Nejnovější data jsou tedy k dispozici k 1. 3. 2001, kdy proběhlo poslední Sčítání lidu domů a bytů. Přestože koncept udržitelného rozvoje sleduje dlouhodobé trendy a frekvence

Počet bytů na 1 000 obyvatel v letech 1991 a 2001 (výsledky SLDB) a v letech 2002-2006 (odhad)

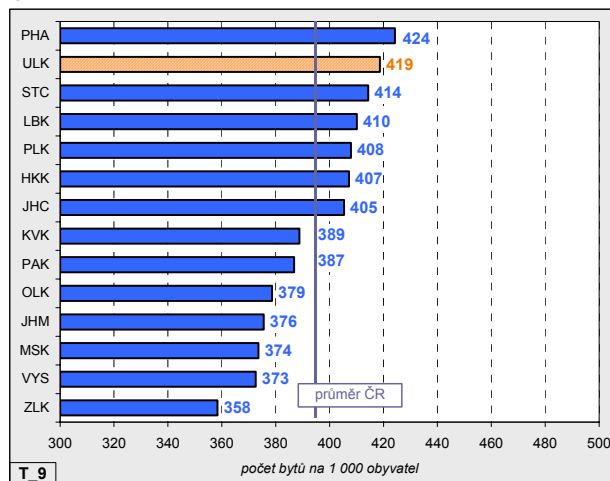

zjišťování jednou za 10 let by tak mohla být v této oblasti považována za dostačující, nelze ignorovat současné dramatické změny trendů v oblasti bydlení (v posledních 17 letech). Proto **vedle výsledků SLDB 1991 a 2001** uvádíme **i kvalifikovaný odhad stavu pro období 2002 až 2006**, a to na základě počtu zrušených a dokončených bytů.

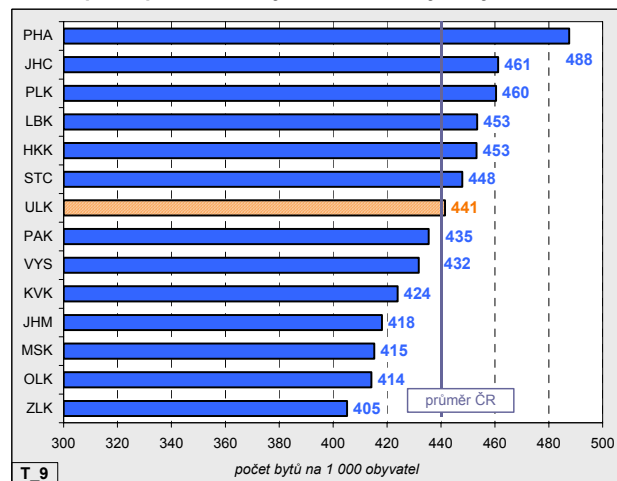
Jak potvrzuje vedlejší graf, je v Ústeckém kraji dlouhodobě vyšší počet bytů, které připadají na 1 000 obyvatel, než je průměr v České republice jako celku. Tuto **nadprůměrnou bytovou vybavenost** si kraj přinesl z doby komunistického režimu, který kladl velký důraz na těžký průmysl a snažil se podporovat příchod pracovních sil do regionu, který byl „energetickou a materiálovou (surovinovou) základnou“ pro ostatní kraje České republiky.

Tento předstih před celorepublikovým průměrem se ovšem postupně po celá 90. léta snižoval, což potvrzovaly i výsledky Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. A podle odhadů za období 2002 až 2006 tento trend i nadále pokračuje. Ústecký kraj si sice i nadále udržuje nadprůměrně vysokou bytovou vybavenost, ale **svou pozici rok od roku ztrácí**. Hlavní důvody tohoto vývoje leží samozřejmě v dlouhodobě výrazně nízké intenzitě nové bytové výstavby (oproti ostatním krajům), která jde ruku v ruce jak s ekonomickou situací v regionu, tak i s relativně dostatečným počtem bytů a jejich relativně nižší cenou.

Počet bytů na 1 000 obyvatel v roce 1991 - podle SLDB 1991

Počet bytů na 1 000 obyvatel v roce 2006 - odhad podle počtu zrušených a dokončených bytů

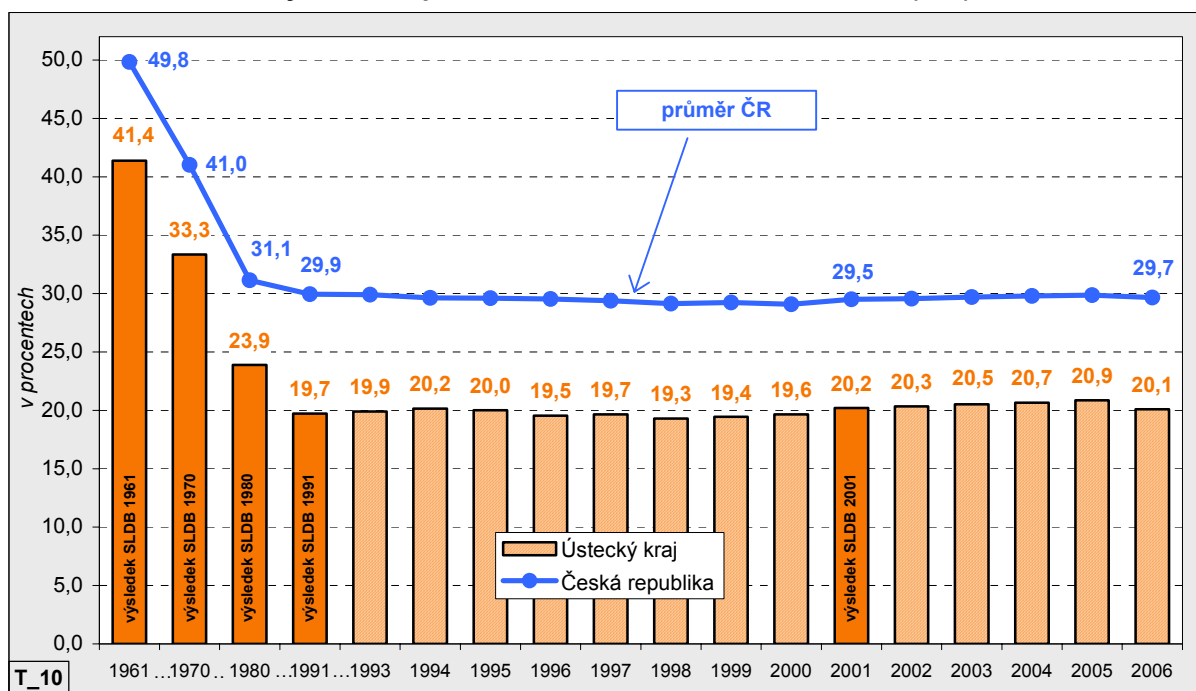

¹⁸ Český statistický úřad také spravuje Registr sčítacích obvodů a budov, který se neustále aktualizuje (pomocí výkazů ČSÚ ze stavebních úřadů, vlastním šetřením a přebíráním dat z Katastru nemovitostí ČR) a který obsahuje data o budovách v daném regionu, ale výstupy z něj se zatím standardně nepublikují. Proto data z registru nebudeme používat ani v této publikaci. V současné době registr slouží převážně k vytváření podkladů pro terénní statistická zjišťování, a dále k přípravě Sčítání lidu, domů a bytů a na základě zakázky je z registru možné poskytovat výběry. Přestože zdroj nevyužijeme, považujeme za vhodné zmínit se zde o jeho existenci, protože se jedná o potenciální datový zdroj a pokud by v budoucnosti došlo k rozšíření jeho využitelnosti, rozšířily by se i možnosti výběru indikátorů udržitelného rozvoje. Proto by o něm měli zpracovatelé budoucích indikátorových sad rovněž vědět.

PODÍL VENKOVSKÉ POPULACE (podle statutu obce)

Jak již bylo řečeno v úvodu kapitoly o titulkových indikátorech, tento indikátor není ve Strategii udržitelného rozvoje jasně definován. Může být definován jako podíl obyvatel v obcích, které nemají statut města (bez ohledu na jejich velikost) nebo jako podíl obyvatel v obcích do 2 000 obyvatel, což je hranice mezi venkovem a městem, jak ji definuje Regionální operační program NUTS 2 Severozápad. V jedné z datových příloh Strategie jsou sice pod názvem tohoto indikátoru uvedeny hodnoty podílu venkovského obyvatelstva ve shodě s první definicí (dle statutu), ale podle logiky Strategie by tento indikátor měl zachytit spíše stupeň urbanizace v kraji, a tedy podíl venkovského obyvatelstva podle velikosti obce¹⁹. Podíl venkovského obyvatelstva je samozřejmě podle každé definice odlišný, byť zatím ne výrazně, ale tento rozdíl se může časem prohlubovat, protože došlo ke změně legislativních podmínek, za kterých může obec získat statut města²⁰. Proto ukazatel podíl venkovského obyvatelstva počítaný podle počtu obyvatel uvádíme jako alternativní indikátor v následující podkapitole.

Podíl venkovského obyvatelstva podle statutu obce v letech 1961-2006 (v %)

Stejně jako v celé České republice i v Ústeckém kraji v druhé polovině 20. století probíhala postupná urbanizace a podíl venkovského obyvatelstva se neustále snižoval. Jak dokazují níže uvedené grafy, Ústecký kraj se vyznačuje **relativně malým podílem venkovského obyvatelstva** (obyvatel žijících v obcích bez statutu města) pohybujícím se dlouhodobě pod republikovým průměrem.

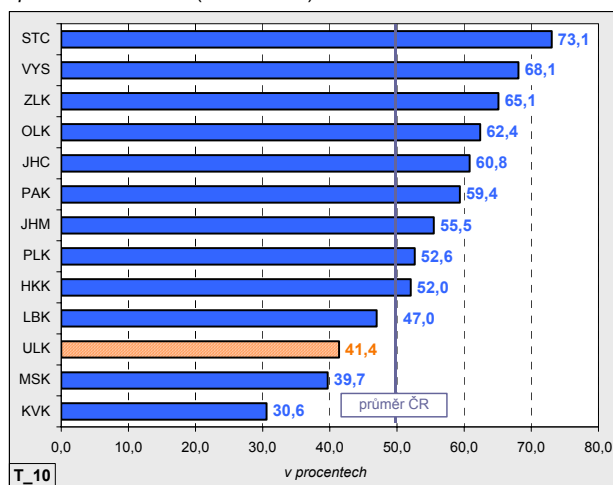
Na druhou stranu je nutné upozornit na to, že mezi regiony uvnitř kraje existují velké rozdíly. Oblasti na jihu kraje se historicky věnují spíše zemědělské výrobě a jejich sídelní struktura je relativně roztržštěná. Vyznačují se velkým počtem malých obcí. Vedle toho si přes 200 let trvající industrializační proces vyžádal v podkrušnohorském pásu Ústeckého kraje vysokou koncentraci pracovních sil a tudíž i velký počet relativně velkých měst. Navíc s tím, jak se rozšiřovala těžba hnědého uhlí a nepodařilo se obnovit dostatečný počet obyvatel ve vysídlených obcích po druhé světové válce, mnoho malých obcí postupně zaniklo, což urbanizační proces urychlilo. Na rozdíl od ostatních krajů, Ústecký kraj nemá jedno přirozené centrum,

¹⁹ V celé České republice, stejně jako v Ústeckém kraji má totiž řada malých obcí statut města, přestože mají z urbanistického pohledu vesnický charakter. V Ústeckém kraji jako příklad uvedme Loučnou pod Klínovcem, která je městem a má 93 obyvatel (k 1. 1. 2007).

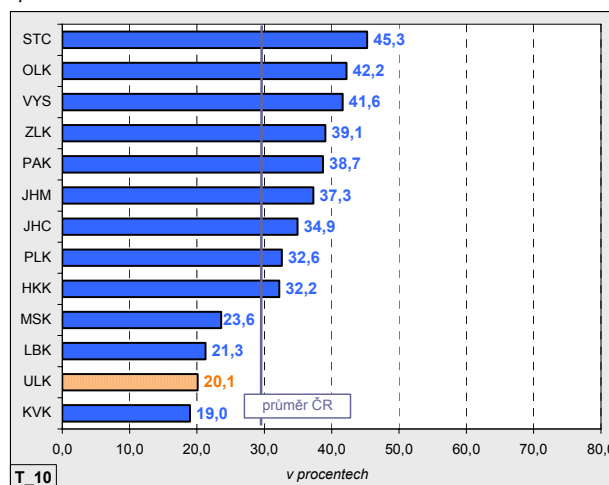
²⁰ Zákon č. 234/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecních zřízeních), totiž s účinností od 1. července 2006 umožňuje navrátit statut města těm obcím, které byly před 17. květnem 1954 městy (tzv. historická města), a to bez ohledu na počet obyvatel (do té doby obec mohla získat statut města pouze při splnění podmínky více než 3 000 obyvatel). Tím se do budoucna podstatně mění vypovídací schopnost ukazatele „podíl městského obyvatelstva“, tak jak byl doposud (podle statutu obce) publikován.

kteřé by fungovalo jako hlavní pól rozvoje regionu. Místo toho zde existuje **aglomerační pás měst**, který vede od Děčína na východě, přes Ústí nad Labem a Teplice a Most až po Chomutov na západě kraje.

Podíl venkovského obyvatelstva v roce 1961 (v %)
- podle statutu obce (SLDB 1961)

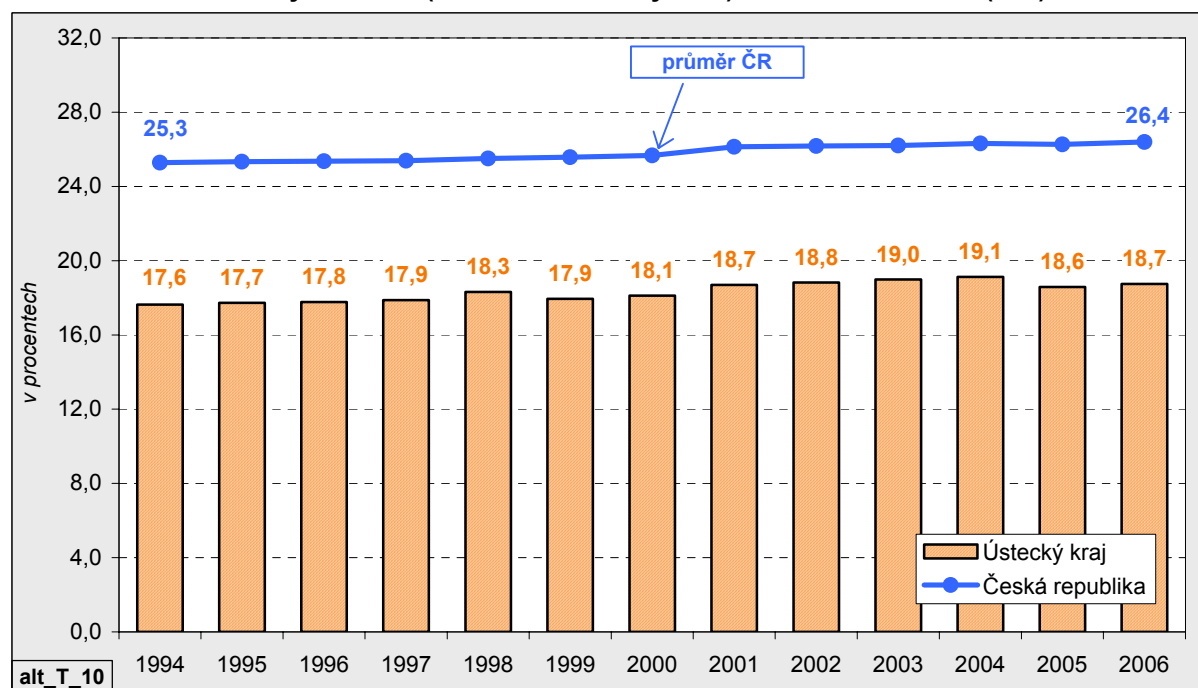
Podíl venkovského obyvatelstva v roce 2006 (v %)
- podle statutu obce

PODÍL VENKOVSKÉ POPULACE (podle počtu obyvatel v obci – do 2 000 obyvatel)

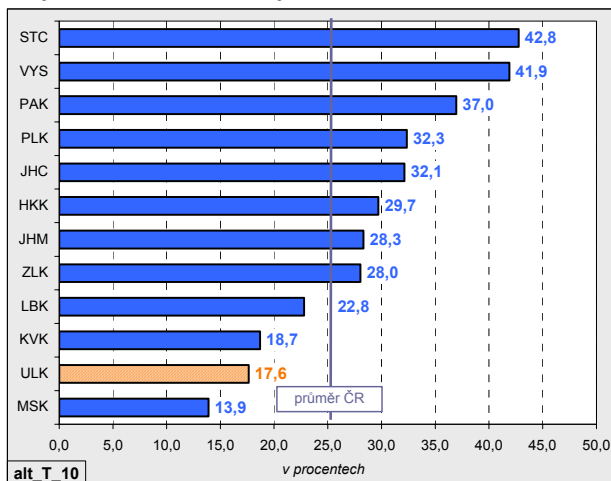
Tento indikátor je alternativní verzí indikátoru „podíl venkovského obyvatelstva“ (viz předchozí podkapitola). Jak je z níže uvedeného grafu patrné, je podíl obyvatelstva ve venkovských sídlech nižší, než obyvatel v obcích bez městského statutu. Obce do 2 000 obyvatel mají navíc dlouhodobě kladné migrační saldo a počet obyvatel se tak v těchto obcích každý rok zvyšuje. Ovšem na tomto místě je nutné upozornit na to, že vývoj indikátoru je velmi silně ovlivněn náhlými změnami sídelní struktury jako například sloučením obcí či naopak vznikem nových obcí ze stávajících měst a obcí. A to samozřejmě platí pro oba indikátory, podle obou metodik.

Podíl venkovského obyvatelstva (obce do 2 000 obyvatel) v letech 1994-2006 (v %)

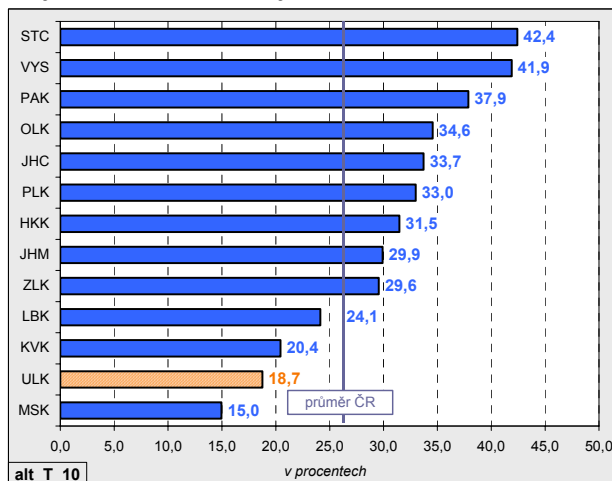

Stejně jako v případě podílu venkovského obyvatelstva podle statutu obce i v tomto vyjádření je patrná vysoká koncentrace obyvatel Ústeckého kraje do větších obcí. Zatímco v celé České republice žije na venkově více než čtvrtina obyvatel, v Ústeckém kraji je to méně než jedna pětina.

Podíl venkovského obyvatelstva v roce 1994 (v %)
- obyvatelé obcí do 2 000 obyvatel

Podíl venkovského obyvatelstva v roce 2006 (v %)
- obyvatelé obcí do 2 000 obyvatel

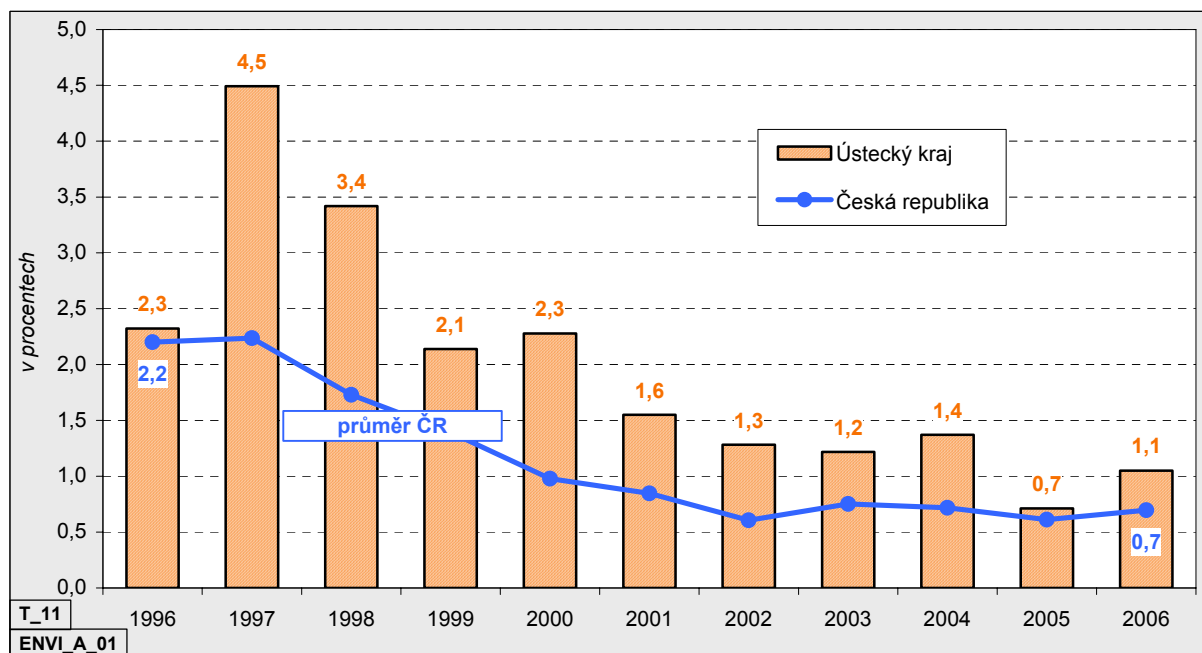

PODÍL POŘÍZENÝCH INVESTIC NA OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (podle sídla podniku)

Pro Ústecký kraj, jehož velká část území je zasažena těžbou hnědého uhlí a tradiční průmyslovou výrobou, je ochrana životního prostředí (spolu s kvalitou lidských zdrojů) klíčovou problematikou udržitelného rozvoje. Energetika, těžba, chemický průmysl i strojírenství, na které se kladl takový důraz v druhé polovině 20. století, za sebou zanechaly ekologické zátěže, s nimiž se Ústecký kraj potýká dodnes.

Od začátku 90. let se v celé České republice začalo s masivními programy na ochranu životního prostředí. Tento trend vyvrcholil v letech 1997 a 1998. Rok 1998 byl totiž konečnou lhůtou pro realizaci tzv. environmentálních doplňků podle zákona 309/1991 Sb. o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami. Největší podíl těchto výdajů byl vynaložen právě v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Jednalo se hlavně o ochranu čistoty ovzduší a čistoty vod. V těchto krajích ovšem byly vysoké i výdaje do dalších složek ochrany životního prostředí. Vzhledem k tomu, že je tento indikátor rovněž součástí indikátorové sady environmentálního pilíře, budeme se mu blíže věnovat ještě v kapitole 3.4. Součástí sady tohoto pilíře jsou totiž i dva další indikátory, které blíže specifikují strukturu investic do životního prostředí.

Pořizené investice na ochranu životního prostředí na HDP* v letech 1996-2006 (v %)
- podle sídla podniku

* HDP v běžných cenách

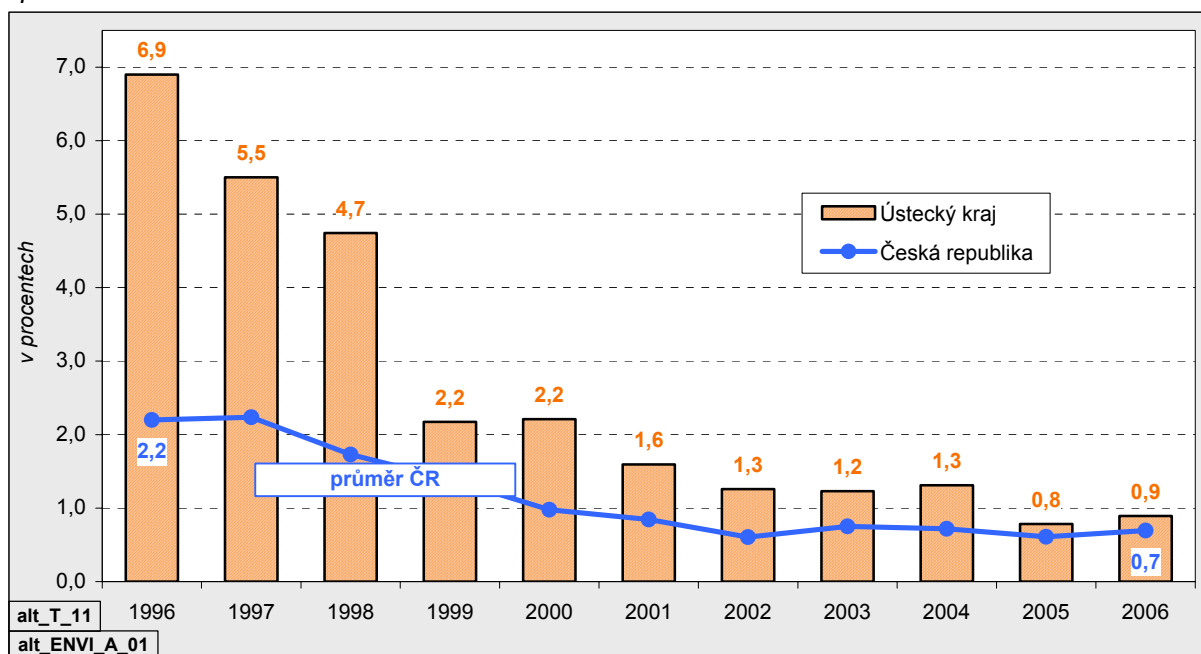
Jak již bylo upozorněno v úvodu této kapitoly, Strategie Ústeckého kraje nedefinuje tento titulový indikátor jednoznačně. Český statistický úřad ho totiž publikuje ve dvou různých pohledech, a to **podle kraje sídla investora** a **podle místa realizace investice**. Z dat uvedených přímo ve Strategii Ústeckého kraje (v environmentálním pilíři) lze usuzovat, že autoři dali přednost pohledu „podle sídla investora“. Ovšem vzhledem k tomu, že by měly indikátory popisovat reálnou situaci v kraji, vhodnější by byl spíše indikátor „podle místa realizace investice“ uvedený v následující podkapitole.

PODÍL POŘÍZENÝCH INVESTIC NA OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (podle místa realizace)

Tento indikátor je alternativním indikátorem k „Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle sídla podniku“ (viz výše). Rozdíl mezi oběma indikátory je v jednotlivých krajích velmi různý. Vzhledem k tomu, že mnoho podniků má své sídlo registrováno v Hlavním městě Praze, je při pohledu na data podle sídla investora evidováno v Praze velké množství investic, které se fakticky realizují v ostatních krajích.

Pořízené investice na ochranu životního prostředí na HDP* v letech 1996-2006 (v %)

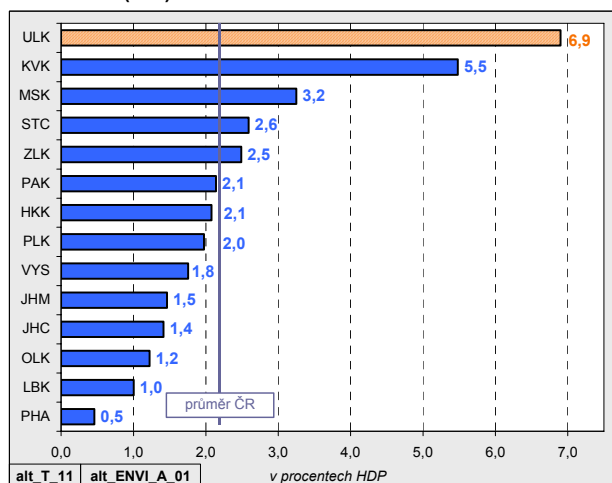
- podle místa realizace investice

* HDP v běžných cenách

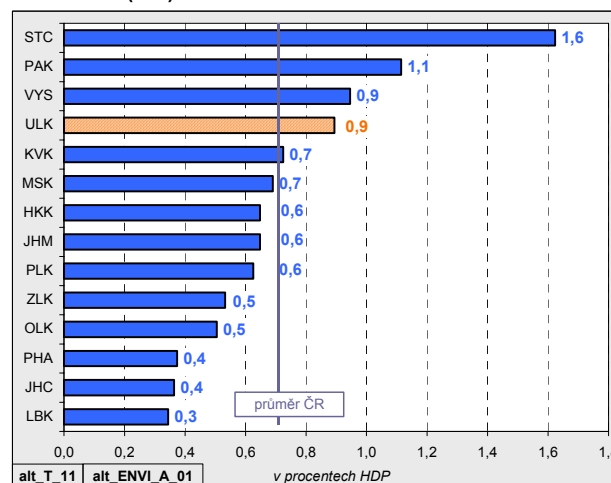
Pro Ústecký kraj, který má na svém území například velké výrobní komplexy energetického podniku ČEZ, a.s. (sídlí v Praze), **byl a je tento rozdíl velmi významný**. Přestože se postupně stírá (oproti například polovině 90. let, kdy probíhaly odsiřovací programy), nelze tento rozdíl zanedbat.

Pořízené investice na ochranu životního prostředí na HDP* v roce 1996 (v %) - dle místa realizace investice

* HDP v běžných cenách

Pořízené investice na ochranu životního prostředí na HDP* v roce 2006 (v %) - dle místa realizace investice

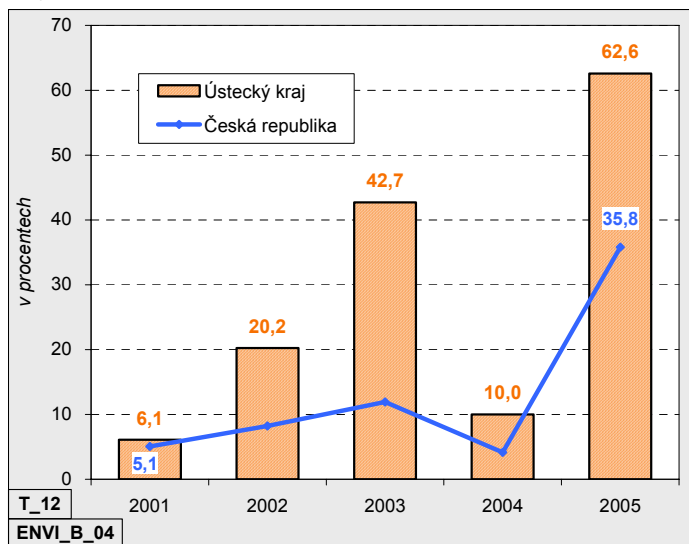

* HDP v běžných cenách

OBLASTI SE ZHORŠENOU KVALITOU OVZDUŠÍ

Investice na ochranu životního prostředí (předchozí indikátor) jsou důležitým indikátorem toho, jak se společnost stará o prostředí, ve kterém žije, ale neříká nic o tom, v jakém stavu životní prostředí ve skutečnosti je. Jedním z titulkových indikátorů, který určitým způsobem skutečně kvantifikuje kvalitu životního prostředí v kraji, je **podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší na celkové rozloze kraje**²¹.

Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší na celkové rozloze kraje v letech 2001-2005 (v %)

Volba tohoto ukazatele jako jednoho z předních indikátorů Strategie se zdá být v případě Ústeckého kraje na místě. Ovzduší v kraji je dlouhodobě vnímáno v celé České republice jako jednoznačně špatné. Uhelné doly a tepelné elektrárny v Podkrušnohoří představovaly sice dlouhou dobu životně důležitý zdroj nerostných surovin a elektrické energie pro zbytek ČR, ale staly se také příčinou špatného životního prostředí v jeho regionech.

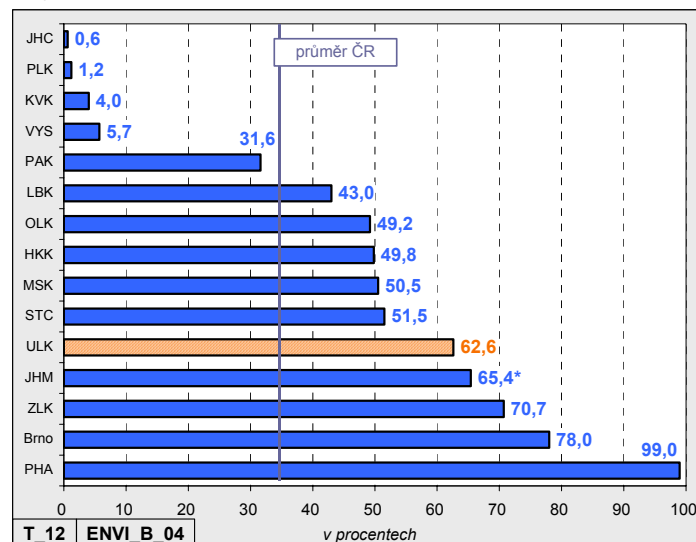
Vzhledem k tomu, že podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší je součástí indikátorové soustavy hodnotící udržitelný rozvoj České republiky jako celku (viz Strategie udržitelného rozvoje ČR), je tento indikátor **zařazen také do kapitoly 2**.

V ní je rovněž uveden jeho podrobný metodický popis. Indikátor vychází z dat, která jednou ročně zveřejňuje Ministerstvo životního prostředí České republiky ve svém Věstníku²², a to na základě měření (a modelů) Českého hydrometeorologického ústavu v Praze²³.

Jak je ze zde uvedených grafů patrné (a rovněž z tabulky 2.1.36 v kapitole 2), i přes různé rozptylové podmínky v různých letech a i metodické změny při výpočtu indikátoru, patří Ústecký kraj dlouhodobě mezi kraje s nadprůměrnou rozlohou oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší. Podle naměřených dat však v roce 2005 došlo k výraznému meziročnímu zhoršení kvality ovzduší i v krajích, které byly dosud považovány za relativně čisté.

Problematické kvality ovzduší je ve Strategii Ústeckého kraje věnována priorita B environmentálního pilíře (kapitola 3.4). Vedle tohoto indikátoru, který vychází z měření emisí jsou zde také indikátory založené na měření emisí jednotlivých znečišťujících látek ovzduší.

Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší na celkové rozloze kraje/ČR v roce 2005 (v %)

* údaj za Jihomoravský kraj - bez Brna (Brno samostatně)

²¹ Data uvedená v této publikaci byla převzata pouze pro účely této publikace; nejsou běžnou součástí prezentovaných dat v publikacích ČSÚ.

²² Povinnost vymezovat oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší vešla v platnost spolu se zákonem o ochraně ovzduší dne 1. června 2002 (zákon 86/2002 Sb.). Hodnota indikátoru v roce 2001 nevychází z vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší podle platného zákona o ochraně ovzduší a nelze je tedy nalézt ve Věstníku Ministerstva životního prostředí ČR. Jedná se o data, která byla vytvořena podle (v té době navrhovaných) imisních limitů Českým hydrometeorologickým ústavem v rámci projektu Věda a výzkum.

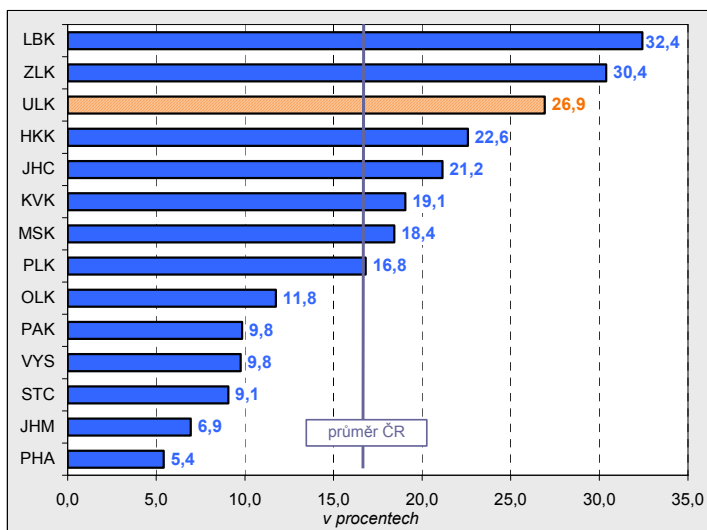
²³ V průběhu sledovaného období docházelo k postupnému zpřesňování metodiky měření a modelování, a proto je nutné hodnotit data (hlavně z počátku časové řady) při jejich vzájemném porovnání velmi opatrně. Pro hodnocení trendu je nutné získat delší časovou řadu dat.

ROZLOHA ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

Ústecký kraj se dlouhodobě potýká s předsudky obyvatel ostatních krajů (a dokonce i svých obyvatel), že je krajem s velmi špatným životním prostředím, že je regionem znečištěným a nevhodným pro trávení volného času. S takto vnímaným obrazem kraje ostře kontrastuje rozloha chráněných území v porovnání s ostatními regiony České republiky. Na více než čtvrtině území Ústeckého kraje se rozkládají chráněné krajinné oblasti, národní park a jiné chráněné lokality. Jak je vidět na vedlejším grafu, Ústecký kraj zaujímá třetí místo

Podíl celkové rozlohy zvláště chráněných území* na celkové rozloze kraje v roce 2006 (v %)

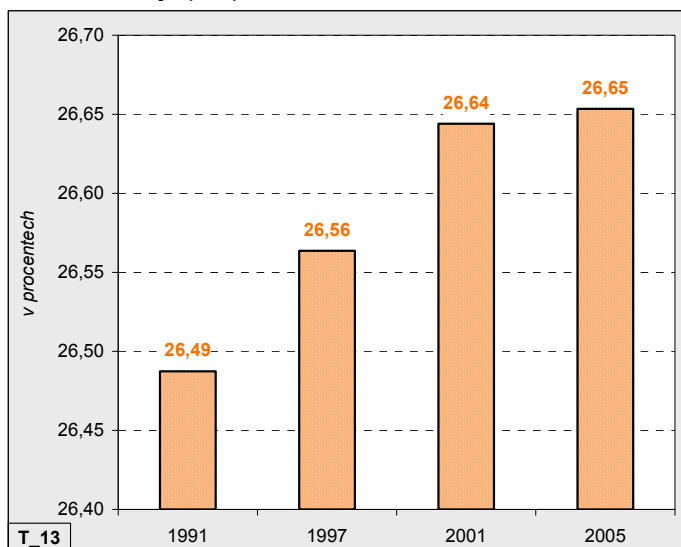
Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny

* bez ohledu na to, zda maloplošné chráněné území leží či neleží ve velkoplošném chráněném území

na pomyslném žebříčku všech krajů České republiky (za Libereckým a Zlínským krajem). Standardně se publikují odděleně rozlohy velkoplošných²⁴ a maloplošných²⁵ chráněných území. Celkovou rozlohu chráněných území v kraji ovšem nelze získat prostým sečtením těchto dvou rozloh, protože existují mezi těmito dvěma kategoriemi vzájemné překryvy. Námi prezentovaná data jsou však upravená a tyto duplicity jsou vyloučeny (viz graf níže). Meziroční změny rozlohy chráněných území jsou většinou velmi malé, často jdou na vrub stále přesnějšímu zjišťování skutečné rozlohy jednotlivých chráněných území. Celková rozloha velkoplošných chráněných území se v posledních 15 letech nezměnila. V roce 2000 byl pouze vyhlášen Národní park České Švýcarsko, který se vyčlenil z Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce. Jedná se tedy pouze o změnu formy ochrany. Pokud jde tedy o zvyšování celkové rozlohy chráněných území v kraji, dochází k němu pouze vyhlášením nových maloplošných území. Ty jsou ale většinou velmi malé a na celkové rozloze se jejich změny příliš neprojeví. Přesto, aby byl vývojový trend zachycen podrobněji, neuvádíme pouze počáteční rok 1991 a nejaktuálnější publikovaný rok 2005, ale rovněž roky 1997 a 2001 (viz vedle uvedený graf).

Podíl rozlohy zvláště chráněných území na celkové rozloze Ústeckého kraje (v %)

Vzhledem ke stále probíhajícímu procesu vymezování evropsky významných lokalit NATURA, nejsou rozlohy těchto území zatím do indikátoru započteny. I v jejich případě bude patrně docházet k významným překryvům se stávajícími chráněnými oblastmi. Náročnost takového vyčíslení je ovšem nad rámec této publikace a v tomto smyslu lze říci, že ČSÚ zatím tato data nemá k dispozici.

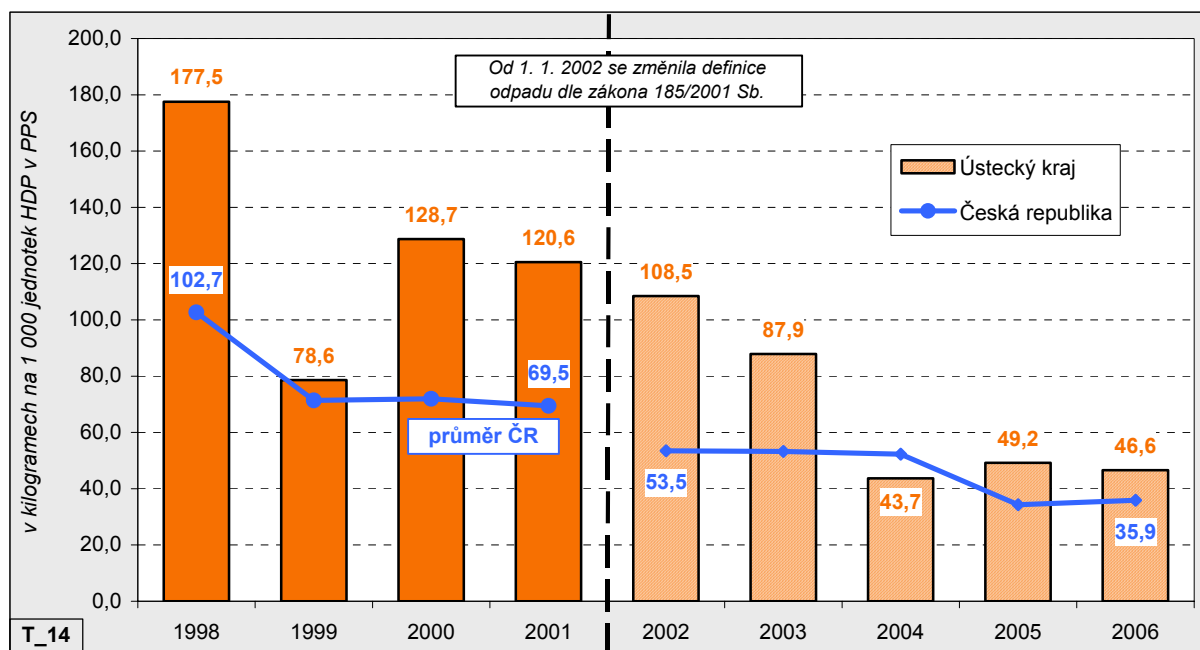
²⁴ Chráněné krajinné oblasti a národní parky

²⁵ Národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace

PRODUKCE PRŮMYSLOVÉHO ODPADU

Průmyslové odpady²⁶ jsou pouze částí celkově vyprodukovaných odpadů. Pro Ústecký kraj, který je krajem silně průmyslovým, se ovšem jedná o důležitou problematiku nejen v oblasti samotného životního prostředí, ale i o podmínku dlouhodobého rozvoje kraje. Proto je tento indikátor (byť na HDP vyjádřený v Kč²⁷) rovněž součástí indikátorové sady environmentálního pilíře (blíže viz kapitola 3.4).

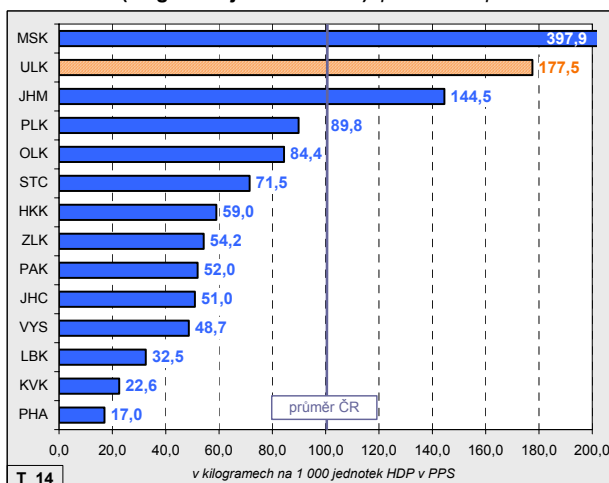
**Produkce průmyslových* odpadů na jednotku HDP v letech 1998-2006 (v kg/1 000 jednotek PPS)
- podle sídla podniku**

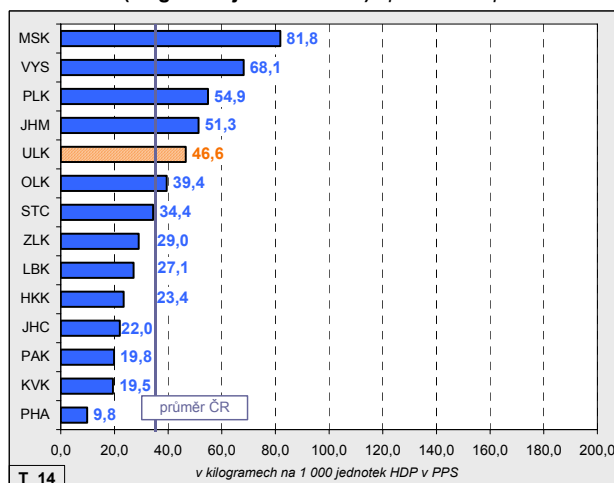
* Průmyslové odpady zahrnují odpady ze zpracovatelského průmyslu (OKEČ 15-37)

Jak je z předchozího grafu patrné, v celé České republice i v Ústeckém kraji má **produkce průmyslových odpadů sestupnou tendenci**²⁸. A to nejen pokud jde o „odpadovou náročnost ekonomiky“ (tj. odpady na jednotku HDP), ale také pokud jde o objem průmyslových odpadů. Jedním z důvodů tohoto poklesu je fakt, že se pro stále více respondentů stává z odpadu další surovina, kterou je možno využít ve vlastní

**Produkce průmyslových odpadů na jednotku HDP
v roce 1998 (v kg/1 000 jednotek PPS) - podle sídla podniku**

**Produkce průmyslových odpadů na jednotku HDP
v roce 2006 (v kg/1 000 jednotek PPS) - podle sídla podniku**

²⁶ Průmyslové odpady zahrnují odpady ze zpracovatelského průmyslu (odvětví 15–37 OKEČ).

²⁷ Indikátor je v environmentálním pilíři vyjádřen v kg/na 1 000 Kč HDP. Vyjádření v korunách nám umožňuje použít jako základ HDP ve stálých cenách (Kč), což zajistí **vyločení vlivu meziročních cenových změn** a takto získaná časová řada „odpadové náročnosti“ ekonomiky (průmyslu) je lépe srovnatelná než v případě použití HDP v PPS nebo HDP v běžných cenách (v Kč).

²⁸ Časovou srovnatelnost omezuje změna definice odpadu a následná změna metodiky ČSÚ - s účinností od 1. 1. 2002 totiž vstoupil v platnost nový zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

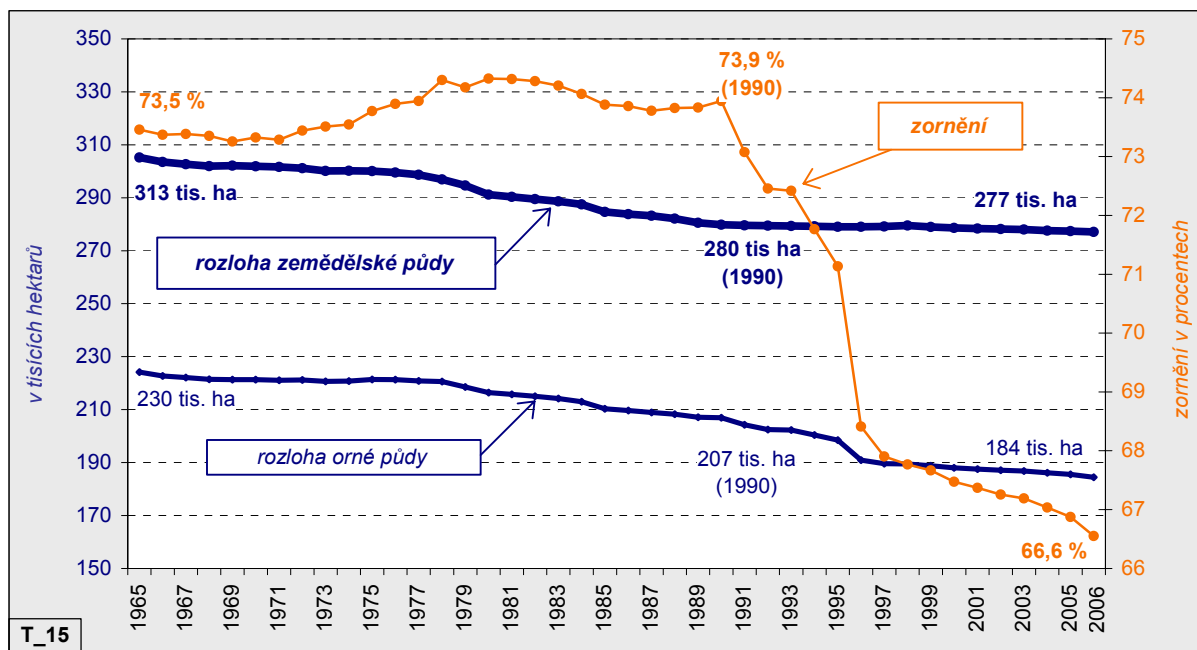
výrobě nebo ji dále prodat (například struska). I přes tento rapidní pokles má ale **Ústecký kraj** stále produkci průmyslových odpadů na jednotku HDP **nad celorepublikovým průměrem**. Důvodem je odvětvová skladba zpracovatelského průmyslu, který je v Ústeckém kraji často orientován na materiálově náročné výroby (nekovové minerální výrobky, hutnictví, strojírenství, výroba vlákniny a papíru, ale také rostoucí odvětví recyklace druhotných surovin v Ústeckém kraji apod.). Na závěr ještě upozorníme na to, že se jedná o odpady zpracovatelského průmyslu a tudíž se do něj nezapočítávají ani odpady z důlní činnosti, ani stavebnictví či energetiky. Ukazatel také **nezhledňuje způsob nakládání s odpady**, což je pro udržitelný rozvoj a samotné životní prostředí důležitý faktor – viz kapitola 3.4 (ČSÚ publikuje data i v krajském členění).

ZORNĚNÍ ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY

Zemědělská produkce je všeobecně vnímána jako ekologická forma výroby. Na druhou stranu dlouhodobé intenzivní využívání půdy může vést k jejímu vyčerpání a následné destabilizaci přírodních ekosystémů. Proto se na ornou půdu nahlíží v rámci udržitelného rozvoje jako na ekologicky nestabilní²⁹ a doporučuje se sledovat její podíl na celkové zemědělské půdě³⁰ pomocí indikátoru zornění (**podíl orné půdy na celkové zemědělské půdě**). Jako určitý protipól k tomuto indikátoru se sleduje indikátor lesnatosti (viz následující podkapitola). Další indikátory této problematiky jsou uvedeny v rámci environmentálního pilíře Strategie Ústeckého kraje v kapitole 3.4.

Celková rozloha zemědělské půdy a orné půdy v Ústeckém kraji v letech 1965-2006

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK); výpočet ČSÚ

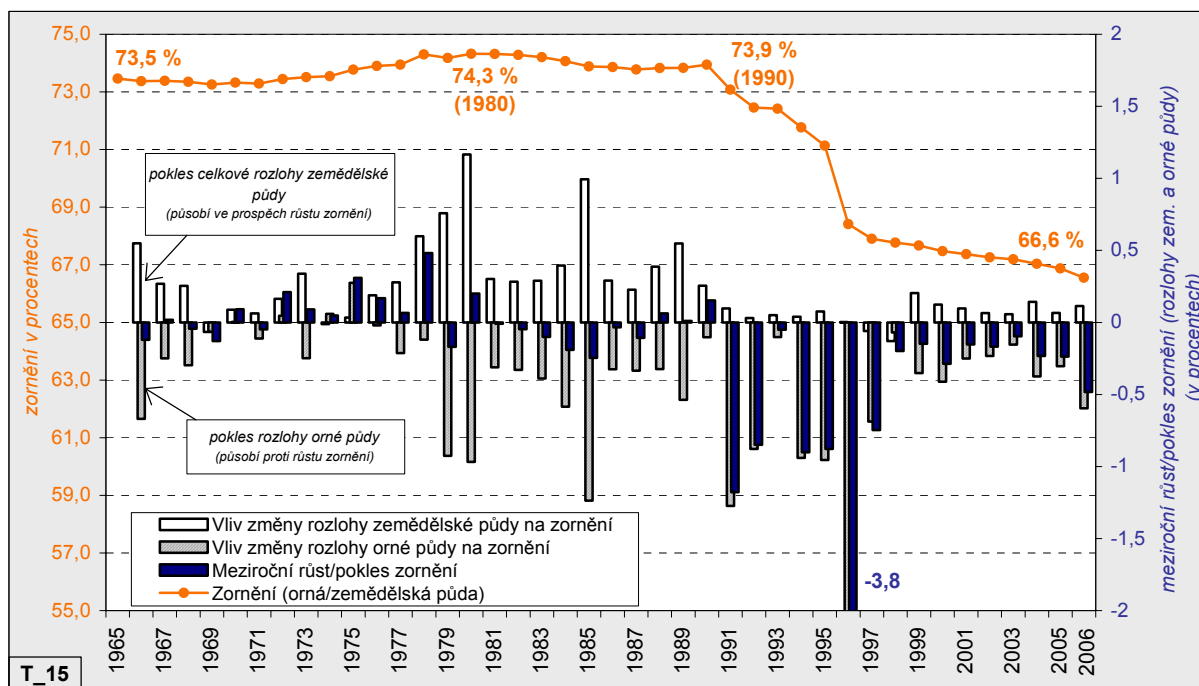
Jak je patrné z výše uvedeného grafu, zornění se od 60. do 80. let mírně zvyšovalo. K velké změně došlo až po roce 1989, kdy se dlouhodobý pokles celkové rozlohy zemědělské půdy téměř zastavil, ale rozloha orné půdy současně začala klesat ještě výrazněji než do té doby, a to většinou ve prospěch trvalých travních porostů. Do značné míry byl důvodem tohoto procesu přechod na tržní hospodářství, ve kterém se už extenzivní zemědělská výroba (zaměřená na soběstačnost a plnou zaměstnanost) nebyla schopna rentabilně udržet v původním rozsahu. Dále uvedený graf podrobněji zachycuje vývoj zornění v posledních čtyřech dekadách. **V 60. letech** klesala jak rozloha zemědělské půdy, tak orné půdy a výsledkem bylo celkové snížení zornění. **70. léta** byla naopak ve znamení jeho opětovného zvyšování, a to vesměs v důsledku poklesu celkové zemědělské půdy. **V 80. letech** se ruku v ruce snižovala orná i celková zemědělská půda a zornění se tak udržovalo víceméně na stabilní úrovni. Velký zvrát, jak již bylo řečeno,

²⁹ Za ekologicky stabilní ekosystémy, které posilují biodiverzitu daného území, zlepšují retenční schopnost krajiny a zlepšují krajinný ráz, jsou považovány trvalé travní porosty (patří také do zemědělské půdy) a lesnaté porosty. Můžou se sem řadit i zahrady a ovocné sady (rovněž patří do zemědělské půdy). Tento pohled je kvantifikován v indikátoru „koeficient ekologické stability“ (kapitola 2).

³⁰ Do celkové zemědělské půdy patří vedle orné půdy také trvalé travní porosty (chápány jako stabilní), vinice, zahrady a chmelnice.

Zornění a vývoj rozlohy orné a zemědělské půdy v letech 1965-2006 (v %)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK); výpočet ČSÚ

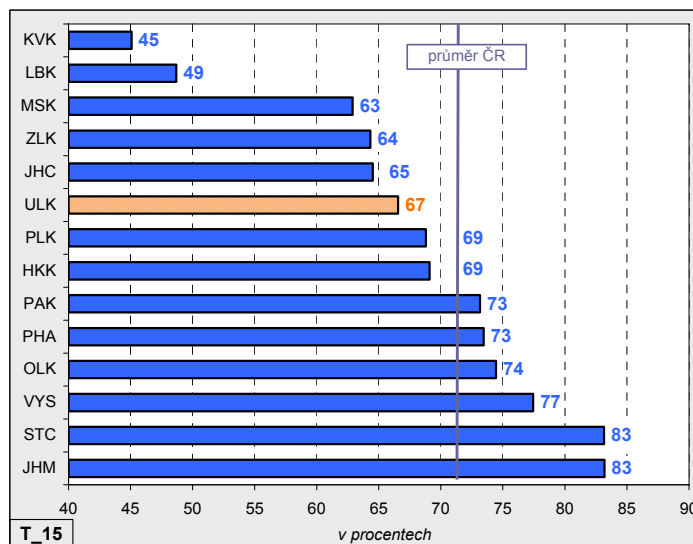

výše přišel **s 90. lety**, kdy se víceméně pouze měnila struktura zemědělské půdy od půdy orné ve prospěch trvalých travních porostů. Na konci 90. let a začátku nového století se situace opět změnila a s poklesem rozlohy orné půdy klesala i rozloha celkové zemědělské půdy. Přesto tempo poklesu u orné půdy zůstalo větší a **celkové zornění i nadále klesá**.

Ústecký kraj sice má pověst průmyslového kraje, ale byla by chyba se domnívat, že zemědělství v něm hraje podřadnou roli. Velké oblasti na jihu (území okresů Litoměřice a Louny) jsou rovinné a k zemědělství vhodné. Podíl zemědělské půdy na celkové rozloze kraje se pohybuje zhruba v polovině pomyslného žebříčku všech krajů České republiky (okolo 52 % celkové rozlohy), ale právě díky jejímu podprůměrnému zornění **patří Ústecký kraj ke krajům s relativně vysokou stabilitou zemědělské půdy**. Jiný pohled na využití půdy v kraji nabízí tzv. koeficient ekologické stability (viz kapitola 2), který zohledňuje celkové využívání krajiny, nejen zemědělskou půdu.

Zornění v roce 2006 (v %)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK); výpočet ČSÚ

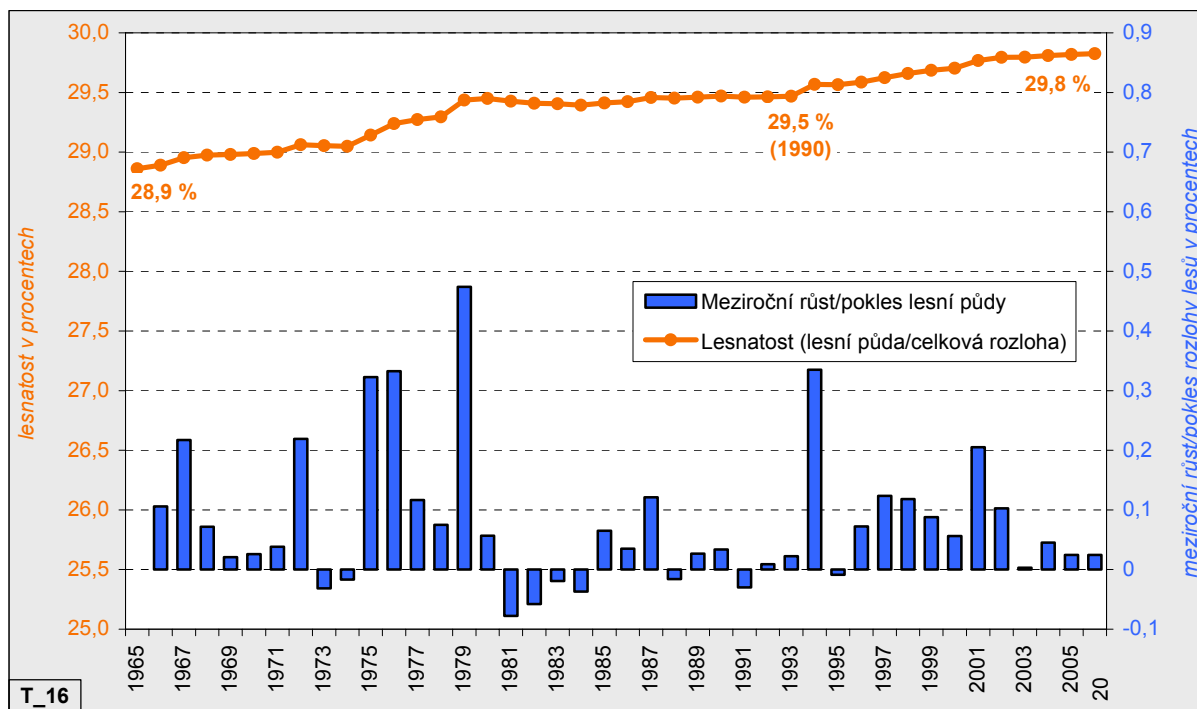
LESNATOST

Tento titulkový indikátor vyjadřuje **podíl lesů na celkové rozloze kraje** a data pro jeho naplnění vychází (stejně jako pro předchozí indikátor) z měření Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. Pro rozvoj lesů a udržitelný rozvoj kraje ovšem není důležitá pouze jejich samotná rozloha. Klíčová je jejich kvalita a druhy dřevin, které jsou v lesích zastoupeny. Tomuto se podrobněji věnuje environmentální pilíř v kapitole 3.4 (podíl listnatých dřevin na zalesňování) a také kapitola 2 (podíl listnatých dřevin na celkové výměře lesů a rovněž tzv. index defoliace).

Jak je z níže uvedeného grafu patrné, lesní půda zabírá téměř **třetinu rozlohy Ústeckého kraje** a její rozloha se **dlouhodobě velmi pomalu rozšiřuje**. Jedná se především o oblast Krušných hor, Labských pískovců a Českého středohoří. Pokud jde o srovnání s ostatními kraji, Ústecký kraj se dlouhodobě pohybuje pod celorepublikovým průměrem. Ukazatel (indikátor) však nelze pouze zjednodušeně porovnávat. Záleží spíše na poloze kraje a jeho reliéfu. Těžko lze například porovnávat rovinatý zemědělsky orientovaný Pardubický kraj s horským Libereckým krajem. Každý kraj má jiný tzv. „potenciál lesnatosti“. Zajímavé je také sledovat vedle rozlohy lesní půdy její **skutečnou zalesněnost**, tedy **porostní plochy lesů na lesní půdě**. Ta se v Ústeckém kraji pohybuje okolo 98,2 %, což je nadprůměrná hodnota v porovnání s ČR jako celkem (v roce 2006 byl Ústecký kraj na 5. místě).

Lesnatost a vývoj výměry lesní půdy v Ústeckém kraji v letech 1965-2006 (v %)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK); výpočet ČSÚ

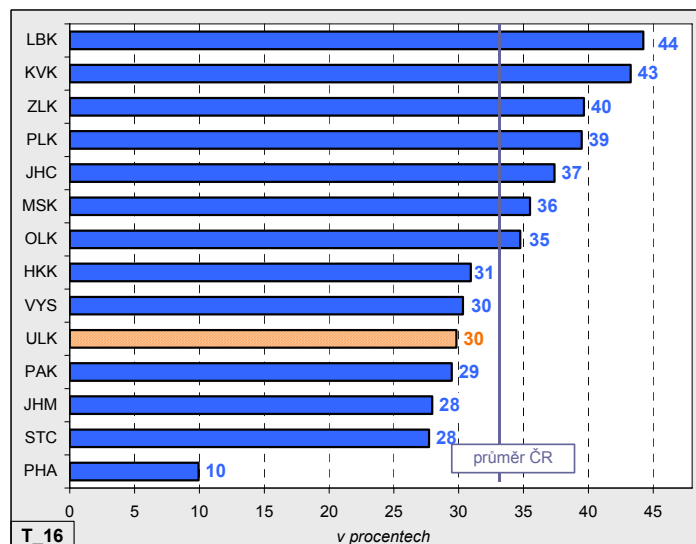

Z dlouhodobého hlediska bude v Ústeckém kraji rovněž důležité sledovat **vývoj rozlohy tzv. ostatní půdy ve prospěch lesní půdy** (také viz kapitola 3.4). Členění nezemědělské půdy podle druhů totiž rozlišuje půdu lesní, vodní, zastavěné plochy a nádvoří a ostatní plochy. Jako tzv. ostatní půda jsou chápány vedle například skladištních ploch, ploch k rekreaci a manipulačních prostorů také pozemky určené k dobývání nerostných surovin a ukládání vedlejších produktů těžby. A tyto plochy samozřejmě zaujímají z důvodu povrchové těžby hnědého uhlí relativně velkou rozlohu kraje. Ovšem s postupujícími rekultivacemi se tyto oblasti často zařazují do kategorií lesních půd nebo v případech zatopení bývalých dolů do kategorie vodních ploch.

Celkovou rozlohu lesů mohou do budoucna značně ovlivnit také dotační programy Evropské unie, které v rámci regulace zemědělské výroby podporují zalesňování zemědělské (resp. orné) půdy. Data o těchto procesech poskytují například výsledky Strukturálních šetření v zemědělství, která probíhají každé dva až tři roky.

Lesnatost v roce 2006 (v %)

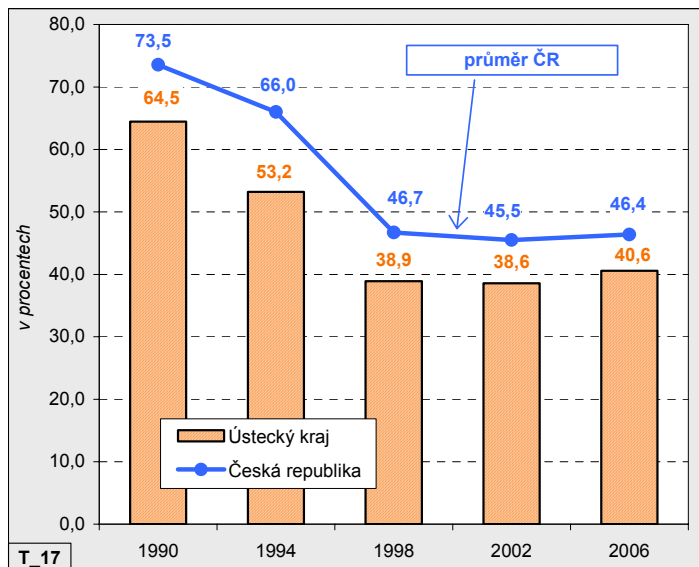
Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK); výpočet ČSÚ

ÚČAST OBČANŮ V KOMUNÁLNÍCH VOLBÁCH

Kvalitní a udržitelný rozvoj každé společnosti samozřejmě závisí hlavně na lidech (lidských zdrojích) a jejich uvědomělosti a zájmu o dění kolem sebe. Samotná Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje ve své vizi pro rok 2020 uvádí, že „každý občan Ústeckého kraje cítí zodpovědnost za kvalitní rozvoj společnosti, zaměřený na zlepšování kvality života a aktivně se ho v rámci svých možností účastní“. Jedním z projevů

Volební účast v komunálních volbách mezi lety 1990 a 2006 (v %)

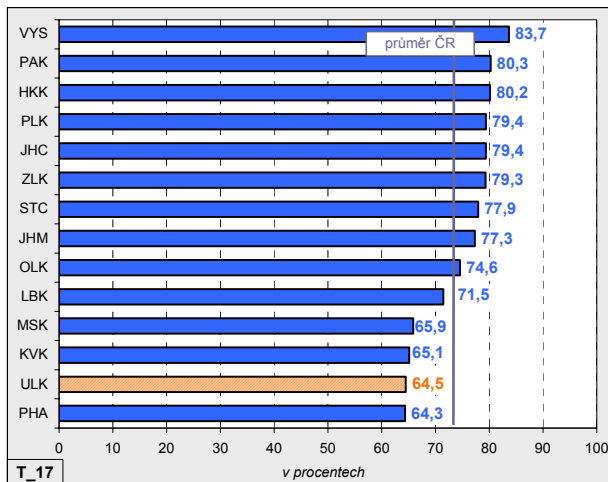

takového zájmu je i účast občanů ve volbách. Vzhledem k tomu, že se jedná o místní (krajský) rozvoj, byla jako indikátor měřící tuto politickou participaci zvolena volební účast v komunálních volbách jako občanům nejbližší a zároveň nejnižší článek místní samosprávy. Indikátor volební účasti je rovněž jedním z indikátorů národní Strategie udržitelného rozvoje České republiky (viz kapitola 2).

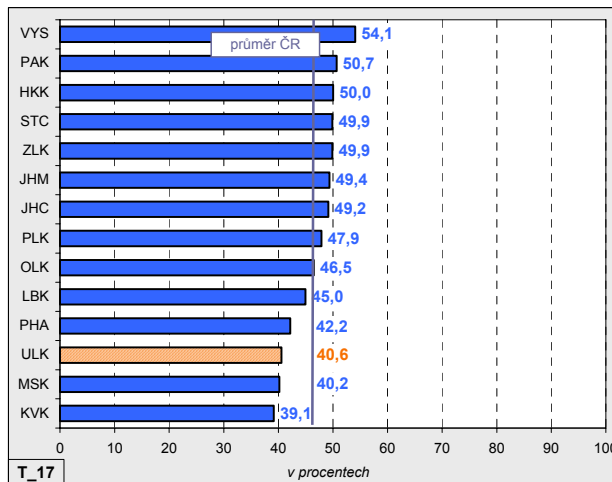
Jak je ze všech uvedených grafů patrné, **politická participace občanů** (jinými slovy zájem občanů o věci politické) je v Ústeckém kraji **dlouhodobě podprůměrná**. I na začátku 90 let, kdy volební účast dosahovala všeobecně vysokých hodnot, patřil Ústecký kraj mezi kraje

s nejmenším zájmem o volby na všech úrovních státní správy a samosprávy. Tento rozdíl oproti hodnotám v České republice jako celku se sice stále snižuje, nicméně proporcionalně zůstává stále velmi vysoký.

Volební účast ve volbách do zastupitelstev obcí v roce 1990 (v %)

Volební účast ve volbách do zastupitelstev obcí v roce 2006 (v %)

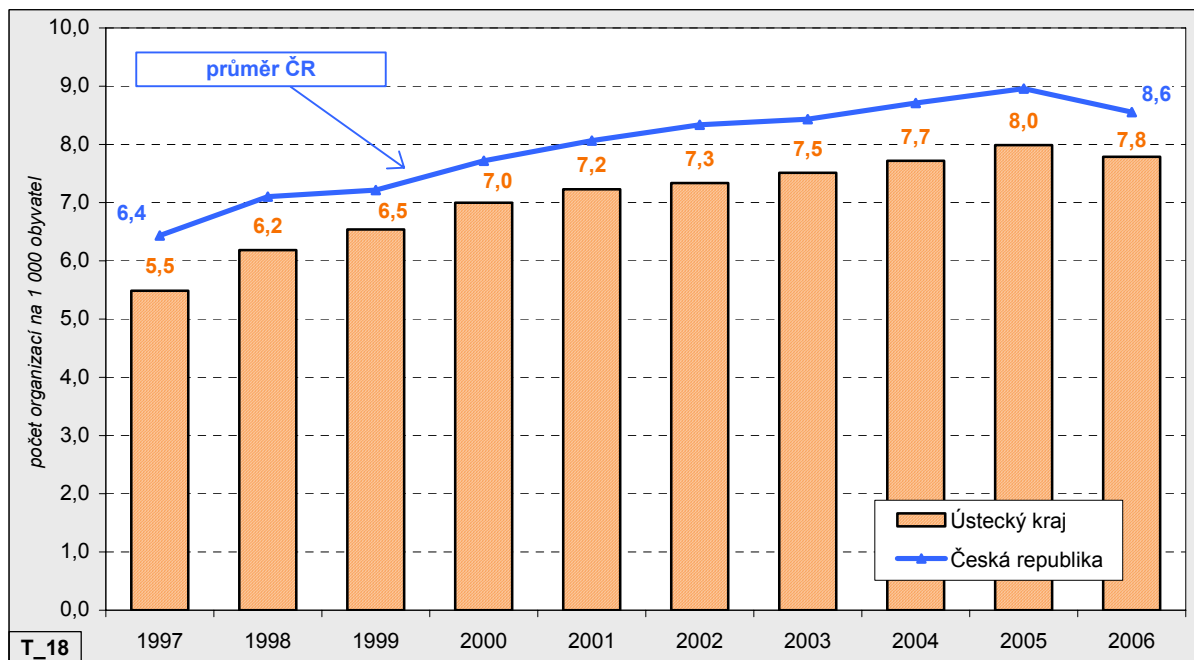

Se všeobecným poklesem zájmu o volby se snížila volební účast i v komunálních volbách. **V Ústeckém kraji patřil však tento pokles k těm nejnižším** (necelých 24 procentních bodů), obdobně tak jako u ostatních krajů, nacházejících se v roce 1990 na konci žebříčku volební účasti. Jak je z výsledků posledních třech komunálních voleb patrné, od roku 1998 se volební účast v České republice i v Ústeckém kraji víceméně stabilizovala. Hodnota okolo 46 % voličů České republiky a zhruba 40 % voličů Ústeckého kraje se tak zdá být hladinou, od které se lze při hodnocení budoucího vývoje občanské participace ve věcech veřejných na lokální úrovni odrazit.

POČET NEVLÁDNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ NA 1 000 OBYVATEL

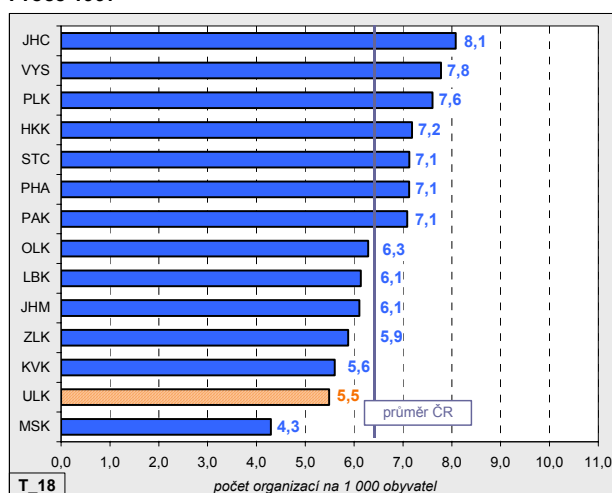
Vedle politické participace je pro zdraví a stabilitu demokratické občanské společnosti důležitá také **občanská participace**, tedy sdružování jednotlivců se společnými cíli a zájmy. V širokém pojetí se jedná například o volební strany, odbory, církevní organizace, nadace, obecně prospěšné společnosti, oddíly

Počet nevládních neziskových organizací na 1 000 obyvatel v letech 1997-2006

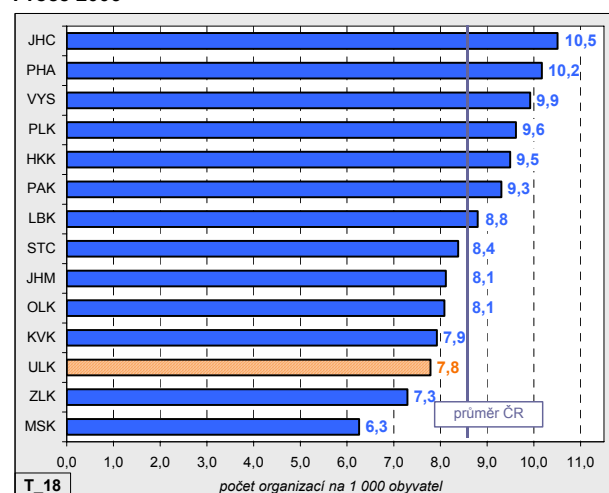

vychovávací mládež, sportovní kluby apod. Všechny tyto a mnoho dalších subjektů pomáhají vytvářet občanskou společnost. Jednou z možností, jak tuto občanskou participaci měřit, je právě i počet nevládních neziskových organizací na 1 000 obyvatel. Zde uvedený indikátor vychází ze stejné metodiky, jako indikátor počtu obyvatel na jednu neziskovou organizaci, který obsahuje kapitola 2. Nejedná se o pouhý součet ekonomických subjektů **surčítou právní formou**³¹, ale navíc musí být tyto subjekty **součástí institucionálního sektoru neziskových institucí sloužících domácnostem**.

Počet nevládních neziskových organizací na 1 000 obyvatel v roce 1997

Počet nevládních neziskových organizací na 1 000 obyvatel v roce 2006

Jak je ze všech výše uvedených grafů patrné, přestože se neziskový sektor neustále rozrůstá, **zůstává Ústecký kraj dlouhodobě pozadu za ostatními kraji** i za průměrem České republiky jako celku. To naznačuje nižší občanskou participaci společnosti, což mimo jiné souvisí i se vzdělanostní strukturou

³¹ Nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, sdružení, organizační jednotky sdružení a církevní organizace.

obyvatelstva (kraje s vysokým podílem obyvatel s pouze základním vzděláním patří ve většině případů ke krajům s nižším zapojením obyvatel do aktivit občanské společnosti).

PODÍL OBCÍ SE ZPRACOVANOU ENVIRONMENTÁLNÍ POLITIKOU

Tento indikátor bohužel nemá Český statistický úřad k dispozici. Určitou náhradou, byť ne tématicky přímo environmentální, může být indikátor „pokrytí území schválenou územně plánovací dokumentací obcí“ v sociálním pilíři kapitoly 2.

3.2 Ekonomický pilíř

Koncept udržitelného rozvoje je někdy mylně spojován pouze s ochranou životního prostředí. Ve skutečnosti je založen na hledání rovnováhy mezi všemi složkami společnosti, již je sociální a **ekonomická oblast nedílnou součástí**. Zdravý ekonomický růst by měl vytvářet dostatečné prostředky na ochranu životního prostředí (minimalizovat vznik i následky znečištění) a naopak zdravé životní prostředí by nemělo omezovat ekonomický růst. Stejně tak existuje propojení ekonomické a sociální oblasti: bez stabilního společenského systému s uvědomělými jedinci se může hospodářství jen těžko efektivně rozvíjet a špatná ekonomická situace může naopak destabilizovat společenský systém. Vše ovšem záleží na zvolené cestě.

V rámci ekonomického pilíře Strategie Ústeckého kraje je formulováno pět priorit, podle nichž by měla krajská samospráva jednat. Pro hodnocení vývoje bylo **navrženo 16 indikátorů**, z nichž sedm nemá ČSÚ k dispozici (u mnoha z nich sami autoři nenalezli data ani v jiných statistických zdrojích ČR a pouze doporučili „sledovat tento indikátor na krajské úrovni“). Pro některé navrhuje dostupnou alternativu a při zachování smyslu definovaných priorit a cílů jsme vybrali dalších devět ukazatelů, které mohou být použity při nedostatku indikátorů v jednotlivých prioritách nebo jsou jiným pohledem na existující dostupný indikátor.

Indikátory EKONOMICKÉHO PILÍŘE Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje

Priorita	Pracovní kód ČSÚ	Indikátor	Měrná jednotka	Dostupnost ČSÚ v současnosti
A ROZVOJ MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ				
	EKO_A_01	Podíl malých a středních podniků na celkovém počtu podniků	%	Ano
	EKO_A_02	Podíl malých a středních podniků na celkovém HDP	%	Ne
	EKO_A_03	Podíl malých a středních podniků na zaměstnanosti	%	Ano
	EKO_A_04	Počet malých a středních podniků na 1 000 obyvatel		Ano
B EKONOMICKÉ OŽIVENÍ A ZVÝŠENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI				
	EKO_B_05	HDP v tržních cenách na osobu	tis. Kč	Ano
	EKO_B_06	Podíl certifikovaných podniků s ISO 14 000 a EMAS	%	Ne
	EKO_B_07	Podíl podniků se zavedeným sociálně orientovaným systémem řízení podle norem řady SA 8 000, AA 1 000 a SIGMA	%	Ne
	EKO_B_08	Spotřeba paliv v podnicích na jednotku HDP ¹⁾ - dle sídla podniku	GJ/1 000 Kč	Ano
	EKO_B_09	Spotřeba elektrické energie na obyvatele - dle sídla podniku	MWh/obyv.	Ano + Alternativa
C ROZVOJEM TRADIČNÍHO PRIMÁRNÍHO SEKTORU PODPOŘIT ROZVOJ ZPRACOVATELSKÉHO PRŮMYSLU				
	EKO_C_10	Podíl investic do zemědělství z celkových investic v kraji	%	Ne
	EKO_C_11	Podíl ekologicky obhospodařované půdy z celkové rozlohy zemědělského půdního fondu	%	Ano + Alternativa
	EKO_C_12	Podíl subjektů zpracovatelského průmyslu se sídlem v kraji z celkového počtu ekonomických subjektů	%	Ano + Alternativa
D OMEZIT DOPRAVNÍ POTŘEBY PŘÍMO U ZDROJE				
	EKO_D_13	Podíl individuální automobilové dopravy na celkových přepravních výkonech	%	Ne + Alternativa
	EKO_D_14	Podíl silniční nákladní dopravy na celkových přepravních výkonech	%	Ne + Alternativa
E ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU				
	EKO_E_15	Podíl investic do cestovního ruchu z celkových investic	%	Ne
	EKO_E_16	Počet lůžek v ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel		Ano

Alternativa

A	alt_EKO_A_a	Intenzita podnikatelské aktivity	%	Ano
A	alt_EKO_A_b	Statistické jednotky typu podnik na 1 000 obyvatel		Ano
B	alt_EKO_B_05	Růst HDP na obyvatele ¹⁾ - reálný růst	%	Ano
B	alt_EKO_B_09_a	Spotřeba elektrické energie na obyvatele - dle místa spotřeby	MWh	Ano
B	alt_EKO_B_09_b	Spotřeba elektrické energie na jednotku HDP ¹⁾ - dle sídla podniku	MWh/1 000 Kč	Ano
B	alt_EKO_B_09_c	Spotřeba elektrické energie na jednotku HDP ¹⁾ - dle místa spotřeby	MWh/1 000 Kč	Ano
C	alt_EKO_C_11	Podíl ekologicky obhospodařované půdy na obhospodařované zemědělské půdě celkem	%	Ano
C	alt_EKO_C_12_a	Počet ekonomických subjektů zpracovatelského průmyslu na 1 000 obyvatel		Ano
C	alt_EKO_C_12_b	Podíl zpracovatelského průmyslu na hrubé přidané hodnotě	%	Ano
D	alt_EKO_D_13	Počet přepravených osob veřejnou dopravou na obyvatele		Ano
D	alt_EKO_D_14_a	Podíl silniční dopravy na celkové přepravě nákladu (bez tranzitu)	%	Ano
D	alt_EKO_D_14_b	Celková přeprava nákladu silniční dopravou (bez tranzitu) na jednotku HDP ¹⁾	kg/1 000 Kč	Ano
D	alt_EKO_D_14_c	Celková přeprava nákladu silniční, železniční a vodní dopravou (bez tranzitu) na jednotku HDP ¹⁾	kg/1 000 Kč	Ano
E	alt_EKO_E_a	Evidenční počet zaměstnanců v hromadných ubytovacích zařízeních		Ano
E	alt_EKO_E_b	Počet hostů hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel		Ano

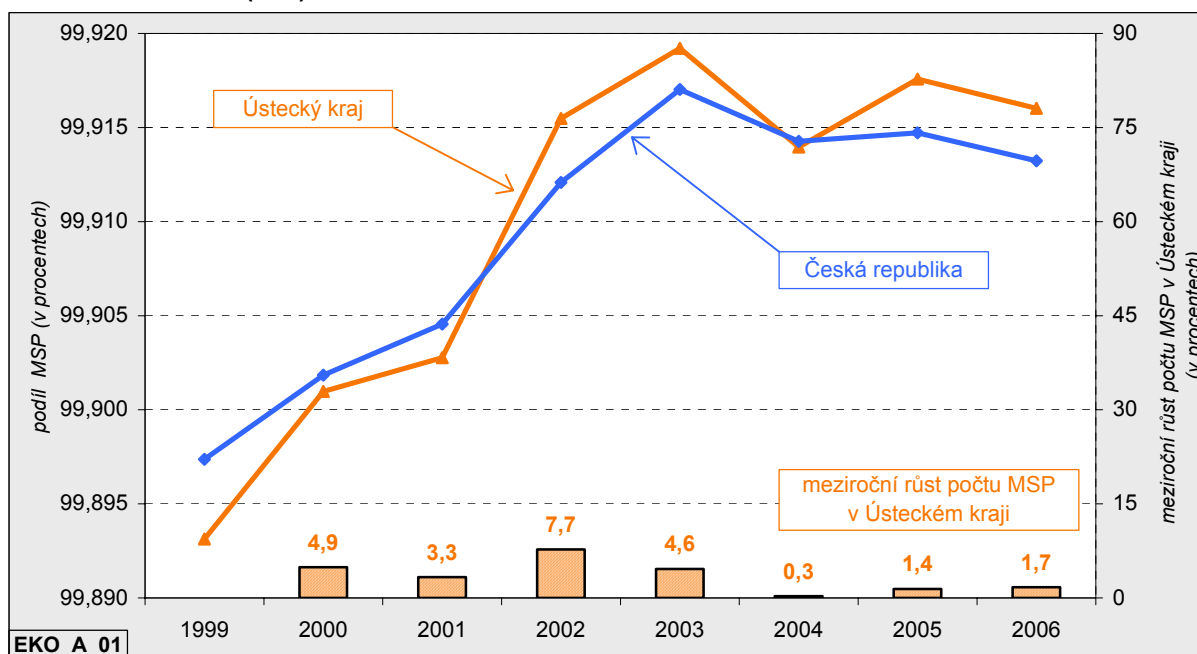
¹⁾ HDP ve srovnatelných cenách

PRIORITA A: ROZVOJ MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ

Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje uvádí v ekonomickém pilíři jako Prioritu A: „**rozvoj nových a stávajících malých a středních podniků s růstovým potenciálem a se sídlem v Ústeckém kraji**“. Důvodem tohoto důrazu na malé a střední podniky³² je jejich schopnost pružně reagovat na měnící se požadavky trhu a jejich absorpční schopnost v oblasti zaměstnanosti a trhu práce.

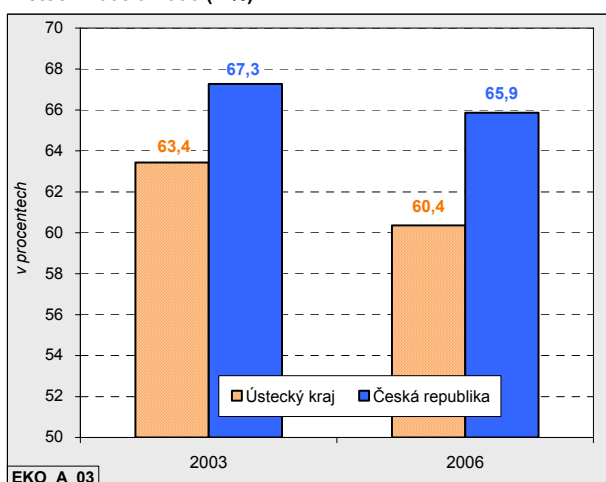
V souvislosti s cíli této priority jsou definovány čtyři indikátory. ČSÚ bohužel zatím nemá k dispozici jeden z nich: **podíl malých a středních podniků na HDP** a ze současných regionálních datových zdrojů není ani možné navrhnout alternativní ukazatel, který by byl adekvátní náhradou.

Podíl malých a středních podniků na celkovém počtu ekonomických subjektů k 31. 12. v letech 1999-2006 (v %)

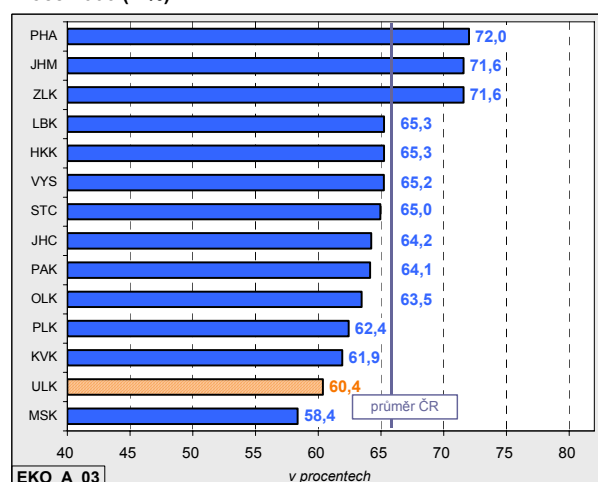

Dostupným indikátorem je naopak **podíl malých a středních podniků na celkovém počtu ekonomických subjektů**. Jeho hodnota se pohybuje okolo 99,9 %, což není překvapivé, vzhledem k tomu, že podnikatelé bez zaměstnanců³³ tvoří dlouhodobě 80-90 % všech registrovaných ekonomických subjektů v kraji (viz graf výše). Nesmíme však zapomínat, že pouze zhruba polovina z nich je skutečně činných³⁴.

Podíl malých a středních podniků na zaměstnanosti v letech 2003 a 2006 (v %)

Podíl malých a středních podniků na zaměstnanosti v roce 2006 (v %)

³² Malé a střední podniky (MSP) jsou definovány jako podniky do 249 zaměstnanců (bližší viz ekonomický pilíř v kapitole 2).

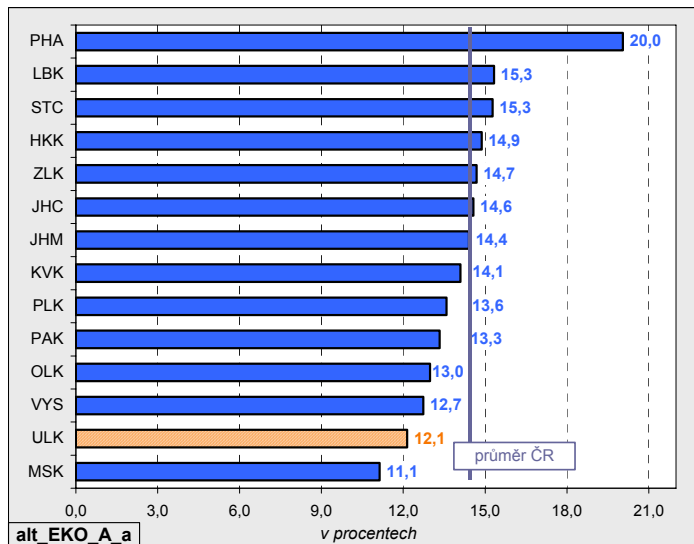
³³ Jedná se o podnikatele v kategorii „bez zaměstnanců“ a „neuvedené“ v Registru ekonomických subjektů.

³⁴ Viz statistické jednotky typu podnik v kapitole 3.1 - titulkový indikátor „počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel“.

Jak již bylo zmíněno výše, malé a střední podniky jsou důležitým hráčem na trhu práce. Jejich význam je měřen dalším indikátorem: **podíl MSP na zaměstnanosti**. Ukazatel sice není standardně publikován Českým statistickým úřadem, ale v rámci kapitoly 2 této publikace byl metodicky sestaven³⁵ z dostupných zdrojů ČSÚ a zkonstruován pro roky 2003 a 2006.

Intenzita podnikatelské aktivity - podíl OSVČ a zaměstnavatelů na ekonomicky aktivních celkem (v %)

Zdroj: SLDB 2001

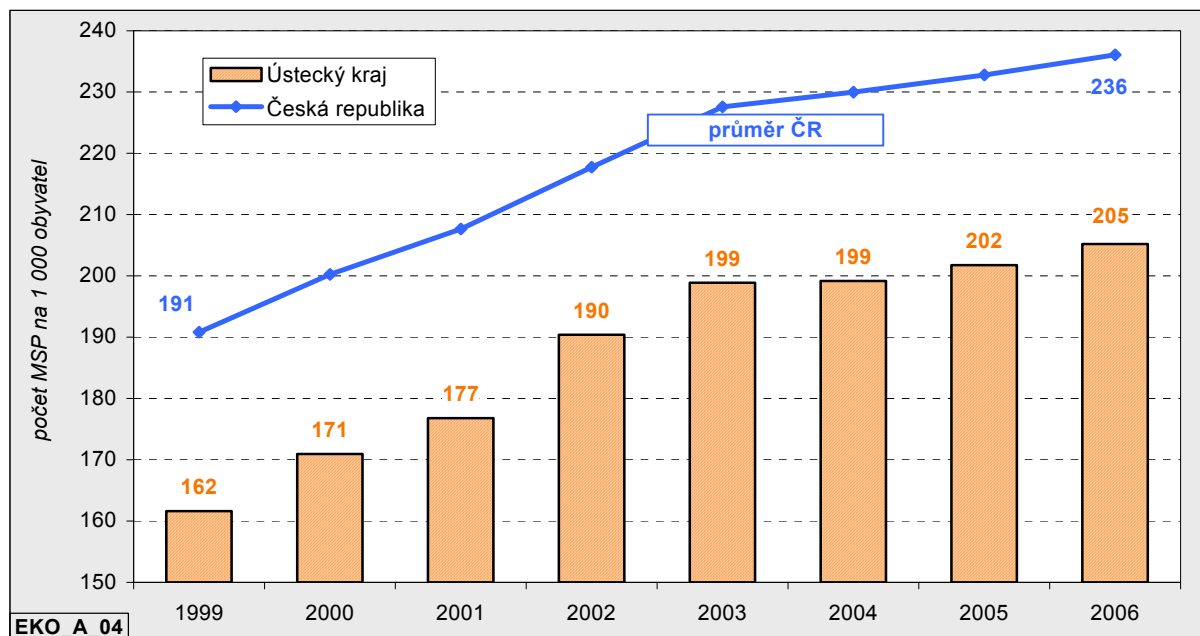

Jak je vidět na předchozích grafech, v Ústeckém kraji hrají malé a střední podniky na trhu práce **menší roli než je tomu v ostatních krajích České republiky**. Důvodem je tradičně vyšší koncentrace pracovních sil ve velkých průmyslových provozech a také obecně nižší podnikatelská aktivita. Ovšem jednoznačně identifikovat, proč tomu tak je, není jednoduché. Může to být celkově horší ekonomickou situací v kraji a menší kupní silou obyvatelstva, které snižují šance drobných podnikatelů udržet se na trhu, ale také tradičně úzce specializovaná pracovní síla a s tím spojená specifická vzdělanostní struktura obyvatelstva. V této souvislosti je možné jako doplňkový indikátor sledovat také například tzv. **intenzitu podnikatelské aktivity**, která rovněž

potvrzuje, že v současnosti si obyvatelstvo Ústeckého kraje volí samostatné podnikání jako způsob obživy v mnohem menší míře než je tomu v ostatních krajích (viz graf vedle). A je zajímavé, že podobné je to i v dalších krajích, kde nezaměstnanost překračuje republikový průměr.

Čtvrtý indikátor, který měří roli malých a středních podniků v kraji, je jejich **počet na 1 000 obyvatel**. I tento indikátor potvrzuje nižší význam MSP v Ústeckém kraji; na druhou stranu jeho vývoj alespoň kopíruje celorepublikový rostoucí trend (níže uvedený graf). Všimněme si, že hodnota tohoto indikátoru je téměř totožná s hodnotami titulkového indikátoru celkový počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel

Počet malých a středních podniků na 1 000 obyvatel k 31. 12. v letech 1999-2006

³⁵ Při sestavení indikátoru se vycházelo z předpokladu, že menší firmy mají většinou registrováno sídlo v místě své činnosti, a že v RES mezi podniky s jedním a více zaměstnanci nejsou neaktivní subjekty. Zdrojem dat byly RES a VŠPS.

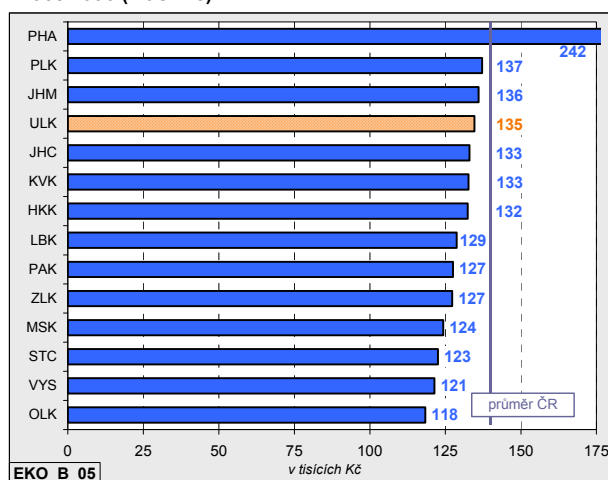
(kapitola 3.1). Důvodem je již zmiňovaný fakt, že přes 99,9 % všech ekonomických subjektů patří do kategorie MSP. A jelikož jsou tyto dvě skupiny subjektů téměř totožné, platí pro tento indikátor totéž omezení vypovídací schopnosti, o kterém jsme hovořili u titulkového indikátoru. Připomeňme, že se jedná o to, že zhruba polovina všech subjektů v RES není ve skutečnosti aktivních, a platí to zejména pro subjekty bez zaměstnanců. Proto by bylo patrně vhodnější namísto tohoto indikátoru sledovat rovnou statistické jednotky typu podnik. Ty sice zatím standardně nejsou publikovány v kategoriích podle počtu zaměstnanců a tudíž je nelze přesně rozdělit na MSP a velké podniky, ale dostupná je v současnosti alespoň jejich struktura podle vybraných právních forem, což by mohlo být prozatím částečnou náhradou pro zachycení reálného stavu ekonomické struktury (např. soukromí podnikatelé dle živnostenského zákona apod.).

PRIORITA B: EKONOMICKÉ OŽIVENÍ A ZVÝŠENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

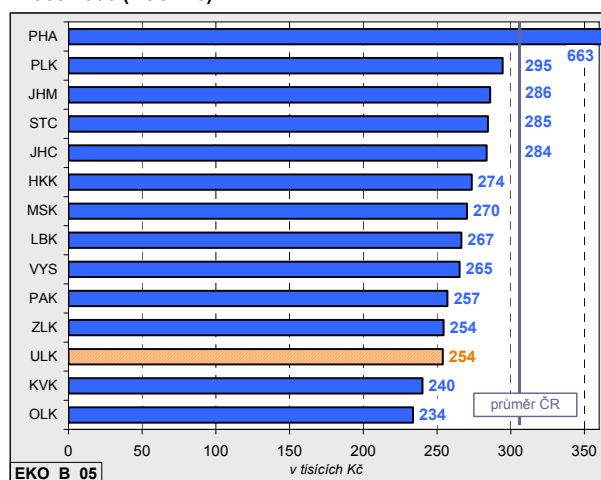
Jako Prioritu B ekonomického pilíře formuluje Strategie Ústeckého kraje: „**ekonomické oživení a zvýšení konkurenceschopnosti Ústeckého kraje prostřednictvím podpory existujících stabilních podniků s investicemi zejména do moderních environmentálně šetrných technologií. Díky tomu se bude postupně snižovat energetická a surovinová náročnost výroby a spotřeby Ústeckého kraje.**“

Strategie definuje jako indikátory této priority pět ukazatelů, z nichž dva nemá Český statistický úřad k dispozici. Jedná se o **podíl podniků se zavedeným environmentálně orientovaným systémem řízení, se schválenou environmentální politikou a certifikací podle norem EMAS, resp. podle norem řady ISO 14 000** a dále jde o **podíl podniků se zavedeným sociálně orientovaným systémem řízení podle norem řady SA 8 000, AA 1 000 a SIGMA**³⁶. Pokud jde o ekonomický růst a surovinovou či energetickou náročnost, další indikátory této priority, Český statistický úřad má relativně širokou škálu ukazatelů, které může nabídnout i na krajské úrovni.

Hrubý domácí produkt na obyvatele v běžných cenách v roce 1995 (v tis. Kč)

Hrubý domácí produkt na obyvatele v běžných cenách v roce 2006 (v tis. Kč)

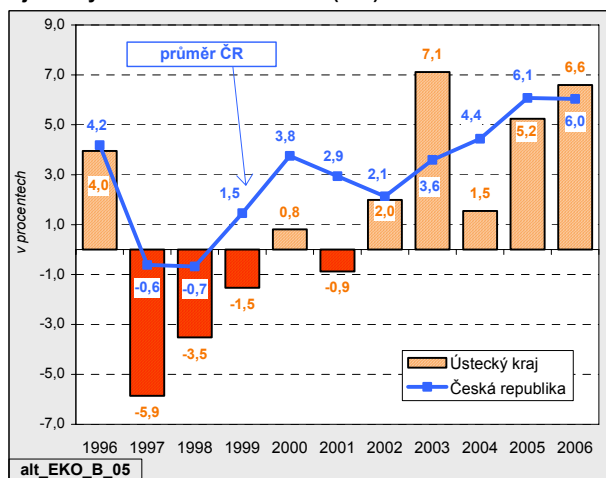

Prvním zvoleným indikátorem je **hrubý domácí produkt na obyvatele v běžných cenách**. Indikátor je rovněž součástí sady titulkových indikátorů (viz kapitola 3.1 – v mezinárodně srovnatelné paritě kupní síly). HDP na obyvatele je obecně chápán jako jeden z hlavních ukazatelů životní úrovně obyvatelstva. Na krajské úrovni (při srovnávání krajů) je jeho vypovídací schopnost v tomto smyslu sice omezena, přesto se však jedná o základní ukazatel, který indikuje úroveň a vývoj hospodářství v daném regionu. Jak je patrné z výše uvedeného grafu (i z kapitoly 3.1 – viz HDP na obyvatele v PPS), ekonomická úroveň Ústeckého kraje je **dlouhodobě pod celorepublikovým průměrem**. Ovšem vzhledem k velké ekonomické síle Hlavního města Prahy jsou pod tímto průměrem i všechny ostatní kraje ČR. Bohužel se ale v případě Ústeckého kraje tato mezera neustále zvyšuje a kraj se postupně propadá na nižší příčky v celorepublikovém žebříčku krajů. Vedle hospodářské krize v druhé polovině 90. let, která probíhala v Ústeckém kraji déle a více dramaticky

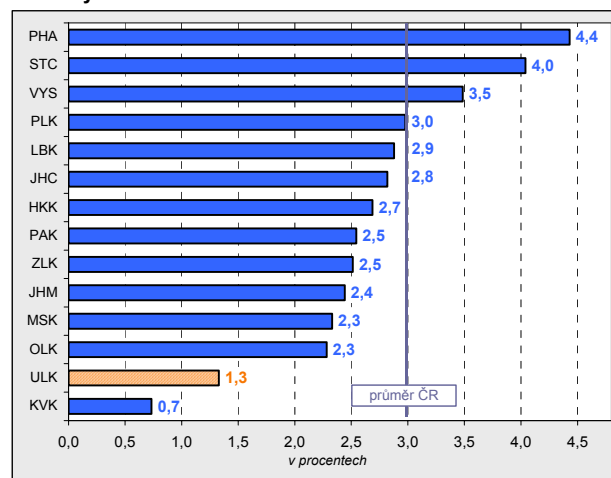
³⁶ Ani sami autoři nenalezli v jiných statistických zdrojích České republiky data za tento indikátor a pouze doporučili „sledovat tento indikátor na krajské úrovni“.

než v jiných regionech České republiky, je příčinou tohoto vývoje dlouhodobě podprůměrný hospodářský růst v následujícím období hospodářského oživení (viz graf vlevo). Jak je patrné z grafu vpravo, ekonomika Ústeckého kraje rostla v letech 1995-2006 (spolu s Karlovarským krajem) průměrně nejpomaleji ze všech regionů České republiky.

Růst HDP na obyvatele ve srovnatelných cenách - tj. reálný růst v letech 1996-2006 (v %)

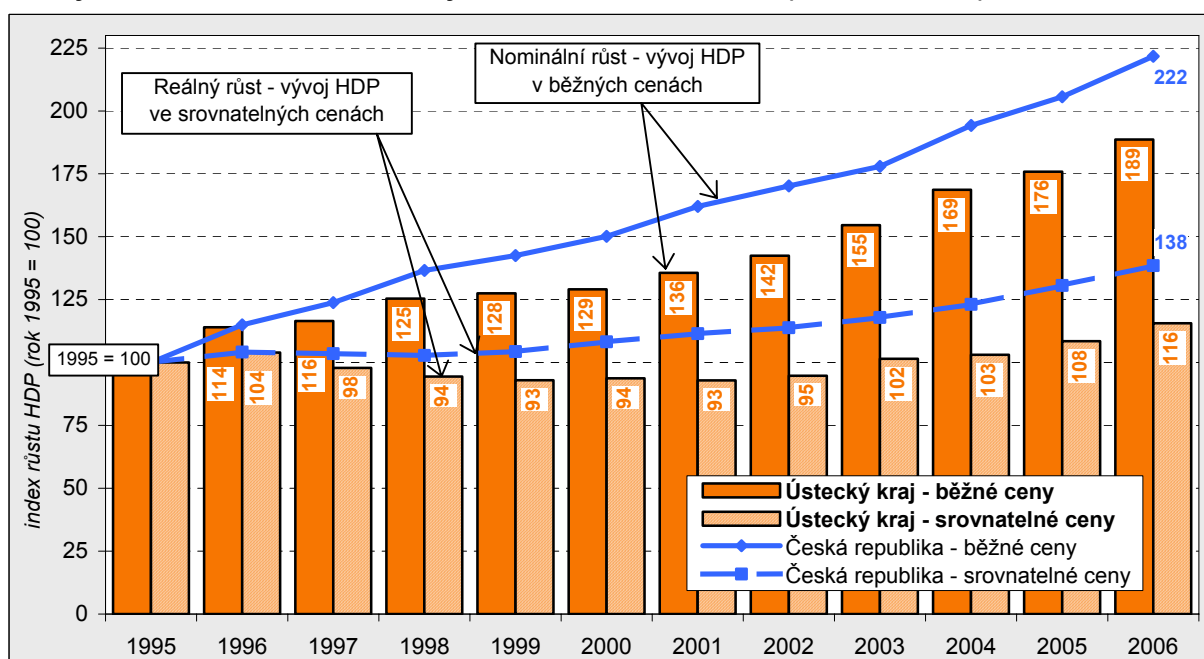

Průměrné roční tempo růstu regionálního HDP na obyvatele mezi lety 1995-2006

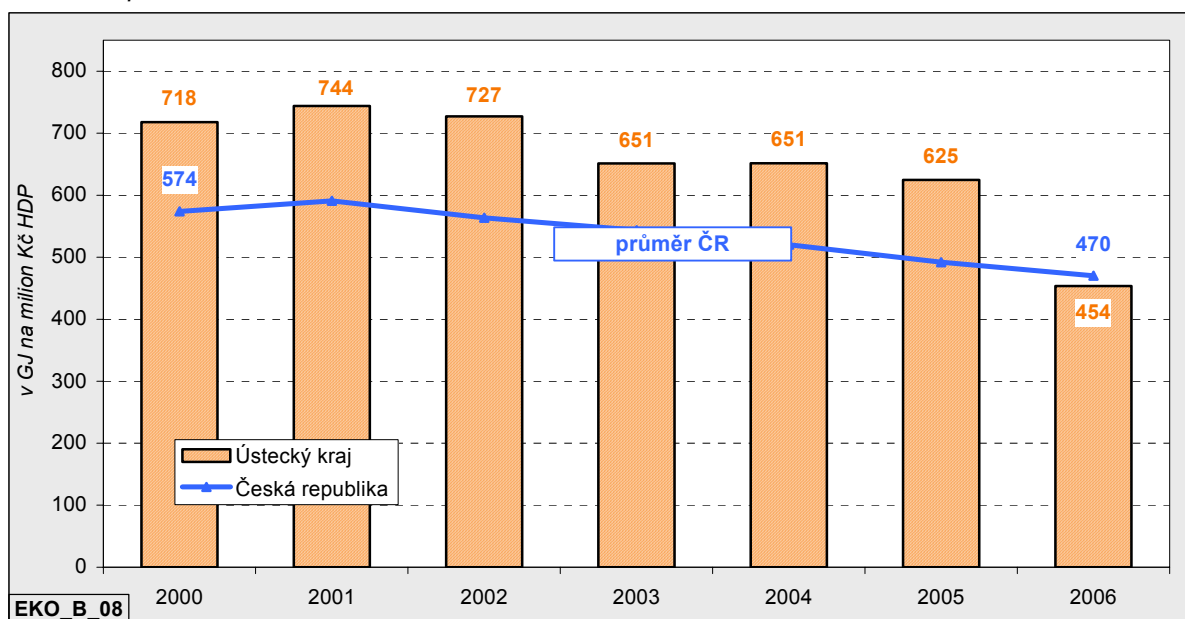
Se zmínkou o růstu HDP na obyvatele se dostáváme zpět k cílům stanoveným ve Strategii. Standardně se při hodnocení vývoje HDP (či HDP na obyvatele) vychází z reálného růstu, tj. z vývoje HDP ve stálých cenách, aby byly vyloučeny rozdílné ceny, v nichž je produkt každý rok vyjadřován. Ve Strategii Ústeckého kraje je ovšem překvapivě k hodnocení vývoje zvolen růst HDP v běžných cenách (tj. nominální růst, do něhož vstupuje i změna cenových relací). Hodnotit ovšem ekonomický vývoj na základě těchto hodnot může být zavádějící. Jak je patrné z níže uvedeného grafu, pokud bychom vycházeli pouze z vývoje HDP v běžných cenách, zdálo by se, že ekonomika rostla v Ústeckém kraji i na konci 90. let, kdy region procházel hospodářskou krizí. Přitom jeho růst jde pouze na vrub růstu cen v těchto letech, nikoliv růstu objemu vytvořeného produktu. Až z reálného růstu odhalíme, že ekonomika ve skutečnosti procházela ekonomickou krizí (v letech 1999 a 2001 byl HDP na obyvatele na úrovni pouhých 93 % HDP v roce 1995). Proto by bylo vhodnější zvolit jako indikátor růst HDP na obyvatele ve stálých cenách namísto v běžných cenách, jak je uvedeno ve Strategii.

Reálný a nominální růst HDP na obyvatele v letech 1995-2006 (rok 1995 = 100)

Prvním z indikátorů, který v této prioritě sleduje energetickou náročnost ekonomiky, je **spotřeba paliv na jednotku HDP**³⁷ (viz graf níže). Jedná se o problematiku, která je pro dlouhodobý hospodářský rozvoj obecně velmi důležitá, a pro Ústecký kraj s jeho velkou energetickou produkcí i spotřebou to platí obzvlášť. Český statistický úřad publikuje data za tuto tematickou oblast jak v hmotnostních nebo objemových jednotkách (v tunách či m³), tak data přepočtená dle výhřevnosti na stejné měrné jednotky (GJ), což nám umožňuje spotřebu různých druhů paliv sčítat dohromady a udělat si obraz o celkové palivové spotřebě. Bohužel hodnota spotřeby přepočtená na GJ byla dosud standardně dostupná pouze v členění podle kraje sídla podniku (nikoliv podle skutečného místa spotřeby).

Spotřeba paliv* v podnicích na jednotku HDP v letech 2000-2006 (v GJ/mil. Kč)**
- dle sídla podniku

* Podniky s 20 a více zaměstnanci

** HDP ve srovnatelných cenách

Přestože je (vzhledem k velkým energetickým komplexům) spotřeba měřená podle sídla podniku v Ústeckém kraji značně odlišná (nižší) od skutečné spotřeby paliv v Ústeckém kraji, indikátor zde uvádíme, neboť už i z těchto dat je viditelná nadprůměrná palivová náročnost krajské ekonomiky (viz graf výše). Tento stav je samozřejmě odrazem specifického postavení Ústeckého kraje jako energetické základny pro zbytek České republiky a také historicky daným zaměřením na těžký průmysl, jehož rozvoj souvisel s dostatkem přírodních zdrojů. Proto spíše než porovnání se zbytkem republiky je nutné sledovat změny palivové spotřeby kraje dlouhodobě v čase. Ta je totiž odrazem změny odvětvové struktury, což je cílem Priority B, ve prospěch moderních, surovinově méně náročných technologií a také odvětví s nízkou energetickou náročností a vysokou přidanou hodnotou. Ale takové změny probíhají jen velmi pomalu, a proto lze očekávat, že současná nadprůměrná energetická náročnost Ústeckého kraje oproti zbytku České republiky přetrvá ještě velmi dlouho. Krátkodobé změny jsou spíše důsledkem hospodářského cyklu a specifických podmínek v daném roce (počasí, živelné události, situace na energetickém trhu apod.)

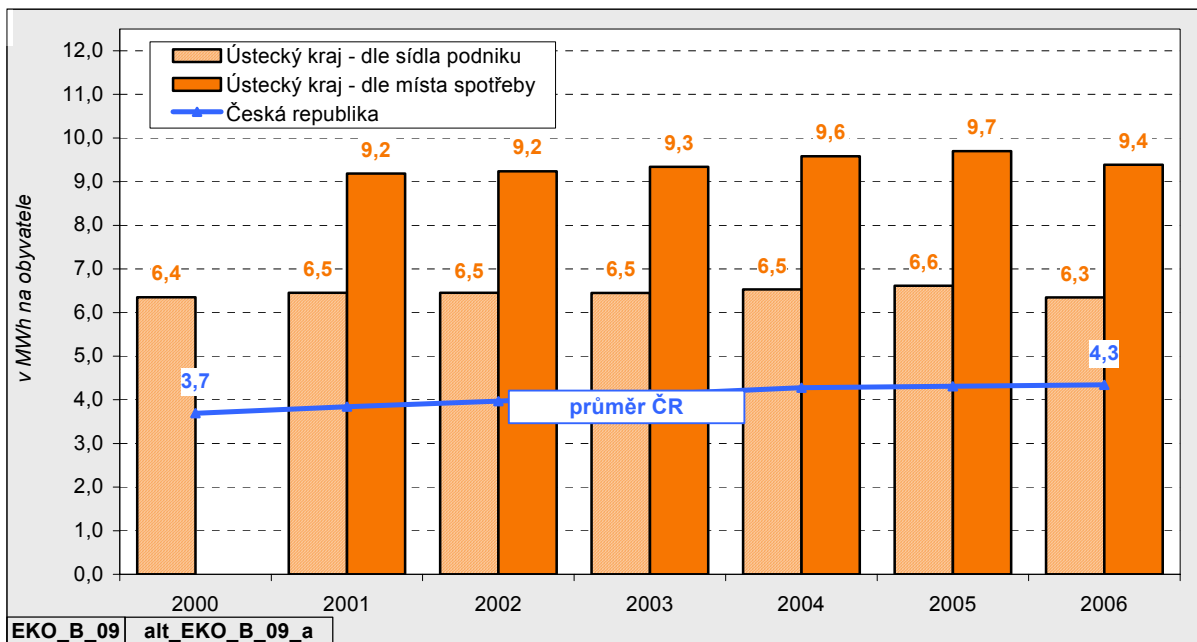
Druhým zvoleným indikátorem v oblasti energetiky je **spotřeba elektrické energie**³⁸ **na obyvatele**. Je ovšem nutné upozornit na to, že do tohoto ukazatele nevstupuje pouze konečná spotřeba domácností, jak by se mohlo z názvu indikátoru zdát, ale také spotřeba průmyslových podniků. Ta dokonce představuje většinu celkové spotřeby³⁹ a vedle odvětvové struktury a technologií závisí například také na hospodářském cyklu (nikoliv na počtu obyvatel), a proto by bylo patrně vhodnější použít při konstrukci indikátoru spíše přepočet na jednotku HDP než na obyvatele (viz grafy na následující straně).

³⁷ Z důvodu časové srovnatelnosti je použit hrubý domácí produkt ve srovnatelných cenách (eliminace cenových změn).

³⁸ Data o spotřebě elektrické energie jsou standardně publikovaná jak podle sídla podniků, tak podle místa spotřeby (od roku 2001).

³⁹ Na spotřebě energetických zdrojů se české domácnosti podílely v roce 2005 zhruba 22,4 % celkové konečné spotřeby, elektrická energie se podílela na konečné spotřebě v ČR 17,2 % a v domácnostech to bylo okolo 21,1 % (viz blíže analýza ČSÚ z roku 2007: Výroba, spotřeba a ceny energetických zdrojů). Data v krajském členění nejsou k dispozici.

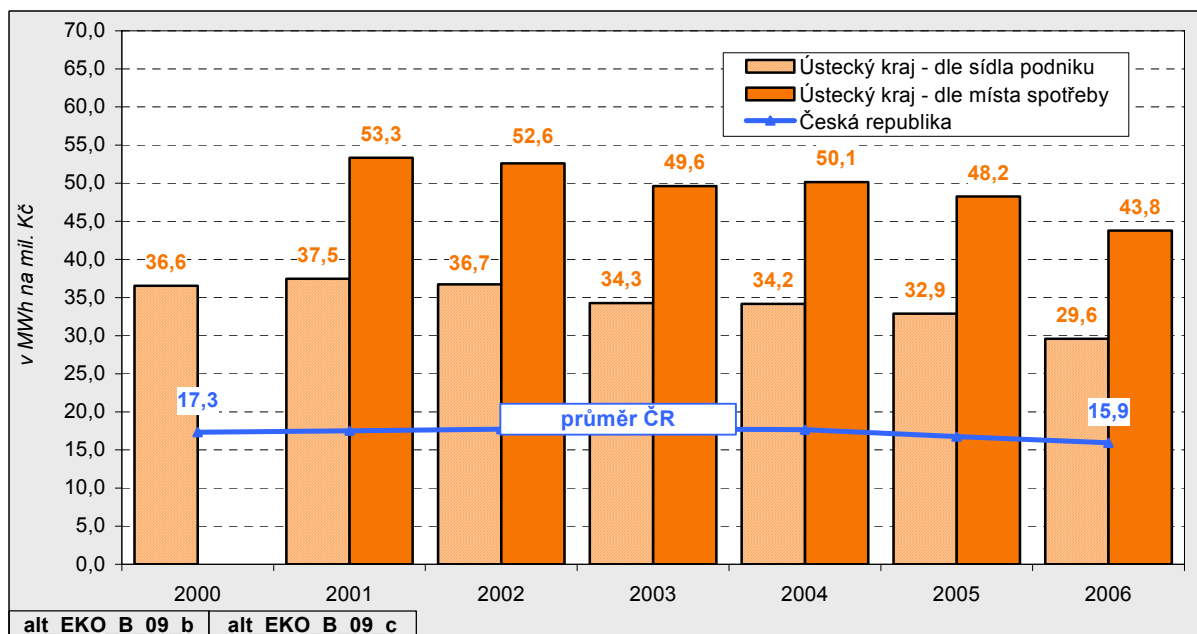
Spotřeba elektrické energie* na obyvatele v letech 2001-2006 (v MWh na obyvatele)
 - podle sídla podniku a místa spotřeby

* Podniky s 20 a více zaměstnanci

Jak je z následujícího grafu patrné, **spotřeba elektrické energie na jednotku HDP** sice potvrzuje předchozí závěry, že ekonomika Ústeckého kraje je ve spotřebě elektrické energie velmi náročná⁴⁰, ale na rozdíl od vývoje indikátoru v přepočtu na obyvatele (který v posledních letech mírně roste – viz graf výše) je energetická náročnost ekonomiky Ústeckého kraje stabilní, resp. mírně klesá. Rychlý růst ekonomiky s sebou totiž vždy přináší zvýšené nároky na energetickou spotřebu (i s lepšími technologiemi), a to indikátor v přepočtu na obyvatele nepodchycuje, na rozdíl od přepočtu na jednotku HDP.

Spotřeba elektrické energie* na jednotku HDP v letech 2001-2006 (v MWh na mil. Kč)**
 - podle sídla podniku a místa spotřeby

* Podniky s 20 a více zaměstnanci

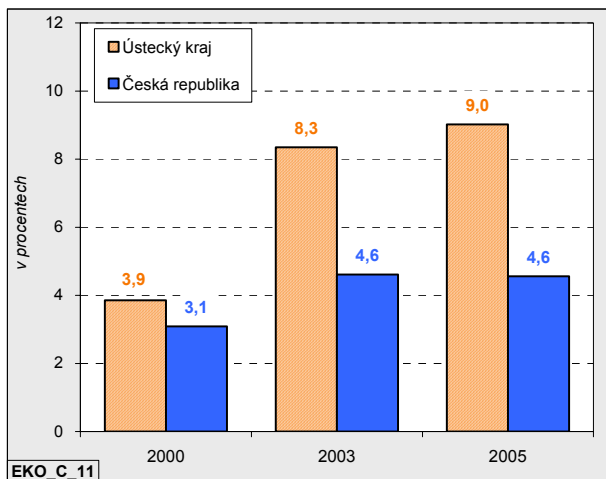
** HDP ve srovnatelných cenách

⁴⁰ Jedním z důvodů velkého rozdílu mezi hodnotami v členění „podle sídla podniku“ a „podle skutečného místa spotřeby“ je v případě Ústeckého kraje spotřeba elektrické energie, která se využívá při výrobě elektrické energie a která se započítává „podle sídla podniku“ do Hlavního města Prahy, kde sídlí energetická skupina ČEZ, a.s.

PRIORITA C: ROZVOJEM PRIMÁRNÍHO SEKTORU PODPŮRIT ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL

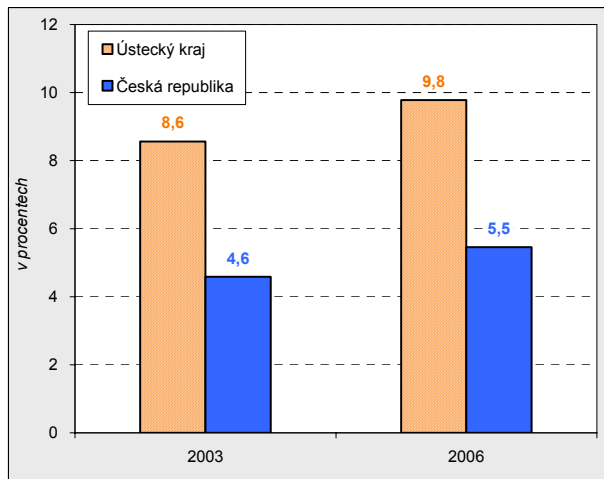
Tato priorita vychází z představy, že „rozvoj tradičních odvětví primárního sektoru v Ústeckém kraji může následně podpořit rozvoj zpracovatelského průmyslu ve venkovských oblastech a to tak, že výsledné produkty určené pro místní spotřebu i export budou mít vysokou přidanou hodnotu“. Následný rozvoj zpracovatelského průmyslu by s sebou měl přinést nárůst počtu pracovních míst a rozvoj primárního sektoru by měl napomoci komplexní péči o krajinu. Pro hodnocení pokroku v této prioritě byly vybrány tři indikátory. Jeden z nich, **podíl investic do zemědělství z celkových investic** v kraji, bohužel ČSÚ nemá k dispozici⁴¹.

Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové rozloze zemědělské půdy* (v %)
- dle výsledků ČSÚ Agrocensu 2000 a Strukturálních šetření v zemědělství

* celková rozloha zemědělské půdy - zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové rozloze zemědělské půdy* (v %)
- dle seznamu ekologických zemědělců Ministerstva zemědělství ČR

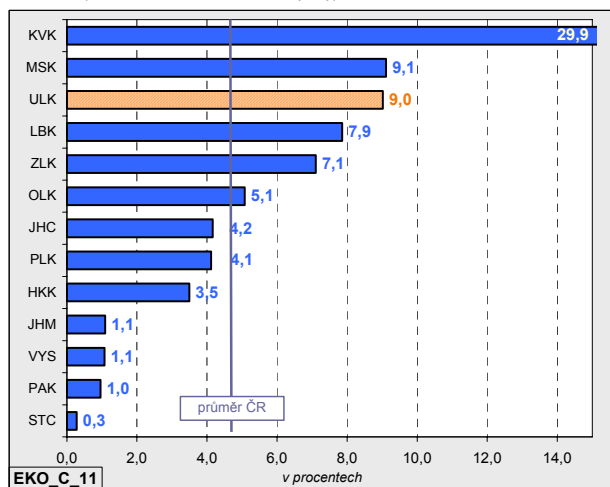

* celková rozloha zemědělské půdy - zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

Dalším indikátorem této priority je **podíl ekologicky obhospodařované půdy** na celkové rozloze zemědělského půdního fondu (tj. na celkové rozloze zemědělské půdy). Tento indikátor je tradičně součástí indikátorových soustav environmentálního pilíře (viz kapitola 2), ale vzhledem k této komplexně pojaté prioritě, vyzdvihující propojenost rozvoje primárního a sekundárního sektoru, patří ve Strategii Ústeckého kraje indikátor bezpochyby do pilíře ekonomického. Data o ekologickém hospodaření má Český statistický úřad k dispozici ze Strukturálních šetření v zemědělství (a z Agrocensu 2000).

Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové rozloze zemědělské půdy v roce 2005 (v %)

Zdroj: ČSÚ Strukturální šetření v zemědělství a Český úřad zeměměřický a katastrální (celková rozloha zemědělské půdy)

EKO_C_11

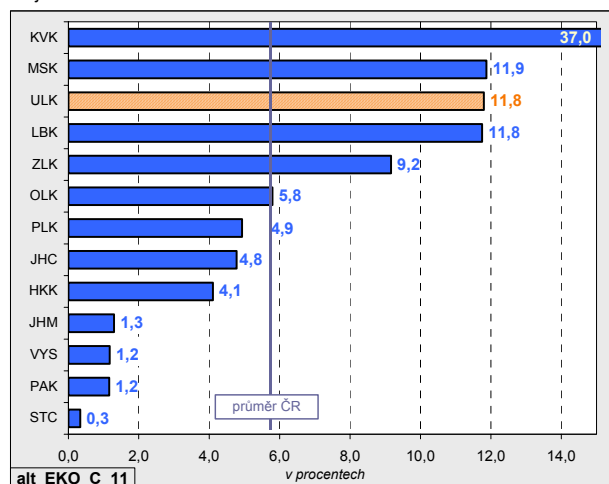
Úřad k dispozici ze Strukturálních šetření v zemědělství (a z Agrocensu 2000). Mimo to jsou dalším možným zdrojem seznamy ekologických zemědělců Ministerstva zemědělství České republiky (viz environmentální pilíř v kapitole 2). Výše uvedené grafy zachycují oba datové zdroje. Z nich je patrné, že se Ústecký kraj v posledních letech **pohybuje vysoko nad republikovým průměrem**. Většina těchto ekofarem je v hornatých oblastech kraje. Naopak v rovinatých zemědělských oblastech (okres Litoměřice a Louny) se ekologické zemědělství vyskytuje velmi řídko. Tyto tendence se potvrzují i v celorepublikovém srovnání, z něhož je patrné, že tradiční zemědělské kraje se v podílu ekologicky obhospodařované půdy pohybují pod průměrem ČR (viz graf vedle).

⁴¹ Ani sami autoři nenalezli v jiných statistických zdrojích České republiky data pro tento indikátor a pouze doporučili „sledovat tento indikátor na krajské úrovni“. Určitou náhradou by mohl ze zdrojů ČSÚ být například počet strojů a zařízení, které zemědělci vlastní (výsledky jsou k dispozici i v okresním členění, a to z Agrocensu 2000 a ze Zemědělských strukturálních šetření v letech 2003 a 2005 a předpokládají se i z šetření probíhajícího v roce 2007).

Na tomto místě ještě zmiňme jednu otázku týkající se konstrukce tohoto indikátoru. Vedle zdrojových dat o rozloze ekologicky obhospodařované půdy (Strukturální šetření či seznamy Ministerstva zemědělství) je také možné použít **více zdrojů pro rozlohu zemědělského půdního fondu**. Jednou z možností je celková rozloha zemědělské půdy (data Českého úřadu zeměměřického a katastrálního). Údaje jsou k dispozici každý rok v dlouhé časové řadě (viz kapitola 2 – zornění). Jiným pohledem na půdní fond jsou výsledky ze Strukturálních šetření v zemědělství, z nichž je možné získat zemědělskou půdu obhospodařovanou aktivními zemědělci. Tato rozloha je samozřejmě menší než celková zemědělská půda (ČÚZK), a proto vypadají i výsledné podíly ekologického zemědělství jinak než na dvou předchozích grafech.

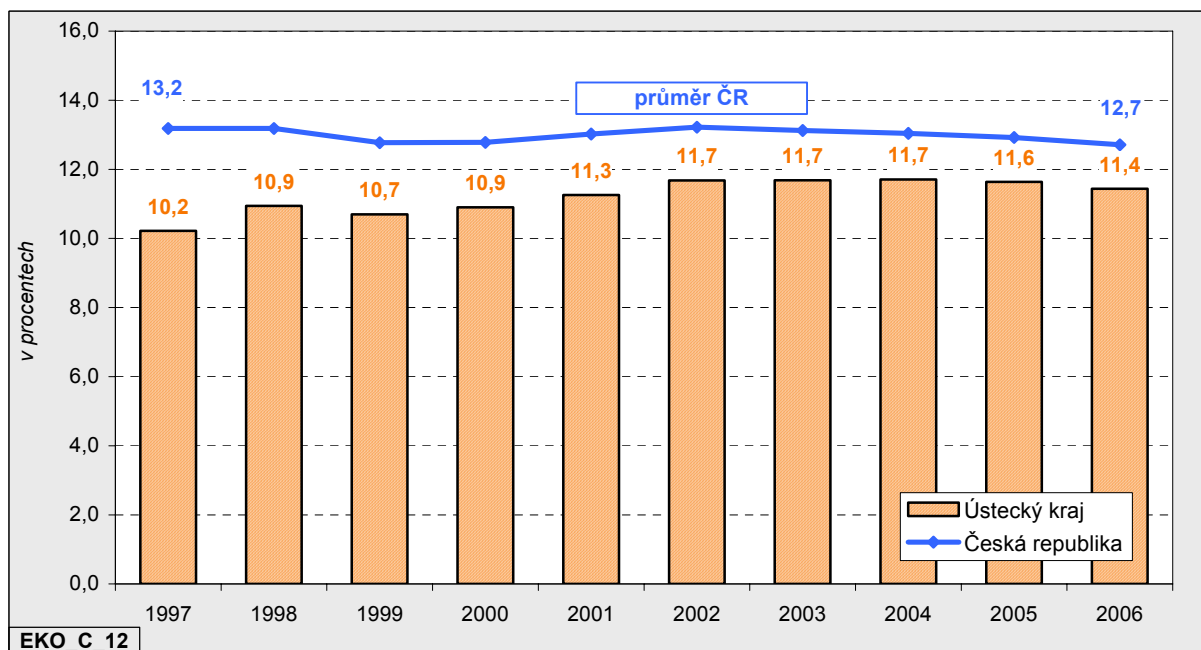
Podíl ekologicky obhospodařované půdy na celkové rozloze obhospodařované zemědělské půdy v roce 2005 (v %)

Zdroj: ČSÚ Strukturální šetření v zemědělství

Poslední indikátor této priority má hodnotit samotný vývoj v oblasti zpracovatelského průmyslu, který má být podle Strategie podpořen mimo jiné právě rozvojem tradičního zemědělství. Zvolen byl **podíl subjektů zpracovatelského průmyslu se sídlem v kraji na celkovém počtu ekonomických subjektů**. Jak je patrné z následujícího grafu, hodnota tohoto indikátoru je dlouhodobě pod celorepublikovým průměrem. Rozdíl se však postupně snižuje. Vezmeme-li ovšem v úvahu již výše zmíněný rozpor mezi počtem

Podíl subjektů zpracovatelského průmyslu z celkového počtu ekonomických subjektů k 31. 12. v letech 1997-2006 (v %)

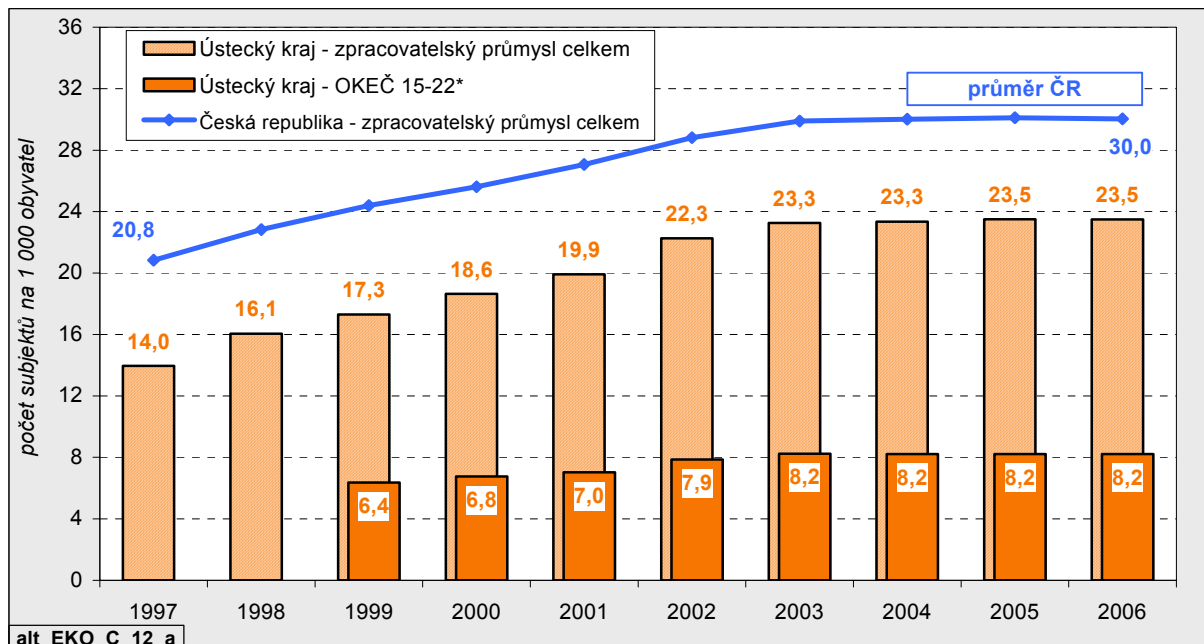
zaregistrovaných ekonomických subjektů a počtem subjektů skutečně činných, má tento indikátor opět relativně omezenou vypovídací schopnost o probíhajících procesech v sektoru zpracovatelského průmyslu. Navíc se jedná o podílový ukazatel, takže je jeho hodnota vedle vývoje ve zpracovatelském průmyslu závislá i na vývoji v ostatních oblastech ekonomiky⁴². Proto by bylo patrně vhodnější použít počet ekonomických subjektů zpracovatelského průmyslu např. **na jednoho obyvatele**⁴³ (viz graf na následující straně⁴⁴) a výsledný

⁴² Zvýší-li se například výrazně počet ekonomických subjektů ve službách (více než ve zpracovatelském průmyslu), sníží se podíl zpracovatelského průmyslu na celkovém počtu ekonomických subjektů, i kdyby počet ekonomických subjektů v tomto sektoru výrazně stoupal.

⁴³ Tato veličina je relativně stabilní v čase a prostorovou srovnatelnost zajistí také.

ukazatel tak lépe zachycuje skutečné dění v tomto sektoru. Statistické jednotky typu podnik, které by vyřešily problém s „neaktivitou“ části podniků, zatím nejsou v odvětvovém členění standardním výstupem ČSÚ.

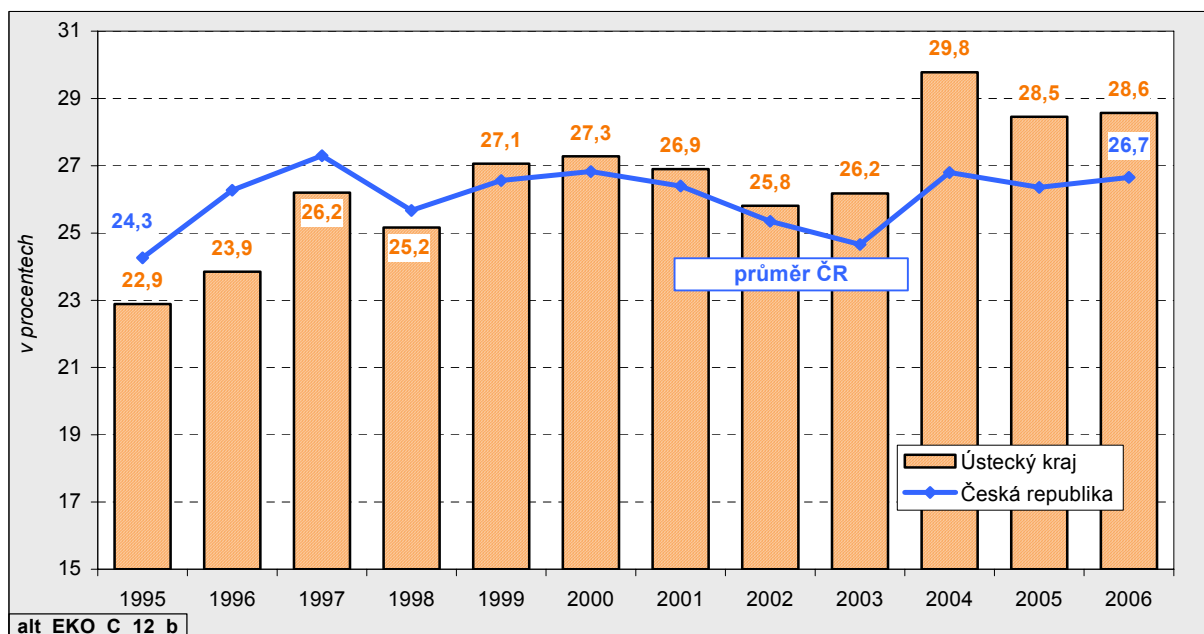
Počet ekonomických subjektů zpracovatelského průmyslu na 1 000 obyvatel k 31. 12. v letech 1997-2006

* OKEČ 15-22 - výroba potravinářských výrobků, nápojů, tabákových výrobků; výroba textilií, textilních a oděvních výrobků; výroba usní a výrobků z usní; zpracování dřeva, výroba dřevařských výrobků kromě nábytku; výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru

V této souvislosti, obzvlášť když priorita klade důraz na efektivitu průmyslu, by bylo vhodné sledovat také **zpracovatelský průmysl z pohledu jeho přidané hodnoty**. Český statistický úřad standardně publikuje podíly jednotlivých odvětví na hrubé přidané hodnotě v kraji (viz níže uvedený graf). Opět se ovšem jedná o podíly, což (jak již bylo řečeno výše) není v tomto případě nejvhodnější forma ukazatele. Bylo by však možné hrubou přidanou hodnotu vztáhnout například k počtu pracovníků v tomto odvětví (z výsledků VŠPS) a sledovat tak produktivitu práce ve zpracovatelském průmyslu v kraji.

Podíl zpracovatelského průmyslu na hrubé přidané hodnotě v letech 1995-2006 (v %)

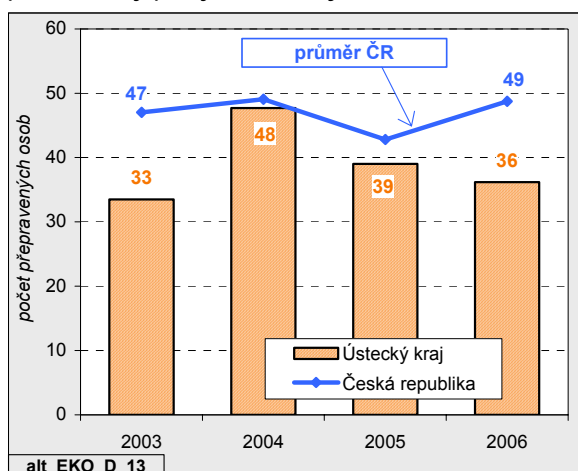
⁴⁴ Pro zajímavost v tomto grafu navíc uvádíme počet ekonomických subjektů, které jsou svým zaměřením prokazatelně napojené na výstupy ze zemědělství a lesnictví více než ostatní odvětví zpracovatelského průmyslu.

PRIORITA D: OMEZIT DOPRAVNÍ POTŘEBY PŘÍMO U ZDROJE

Cílem této priority je: „omezovat dopravní potřeby přímo u zdroje, a to především snižováním přepravních nároků vznikajících v důsledku vynucené mobility“. Tato priorita je tradičně spjata s vytvářením podmínek pro redukci individuální osobní přepravy při každodenním dojíždění do zaměstnání a podporou veřejné dopravy jako takové, ale také souvisí s územním plánováním, které by mělo brát v úvahu dopravní zatížení regionu plynoucí z nově budovaných průmyslových zón, nákupních center a příměstských satelitů (této problematice se blíže věnujeme v rámci environmentálního pilíře priorita C).

Pro hodnocení situace v této oblasti byly zvoleny dva indikátory, z nichž bohužel ani jeden nemá ČSÚ k dispozici⁴⁵. Jedná se o **podíl individuální automobilové dopravy na celkových přepravních výkonech** a o **podíl silniční nákladní dopravy na celkových přepravních výkonech**. Proto navrhuje alternativní ukazatele, které alespoň částečně nahrazují oba původně požadované indikátory. Použitá data standardně přebírá ČSÚ z Ministerstva dopravy a publikuje je každoročně v Krajských ročenkách.

Počet přepravených osob veřejnou dopravou (v rámci kraje) na jednoho obyvatele

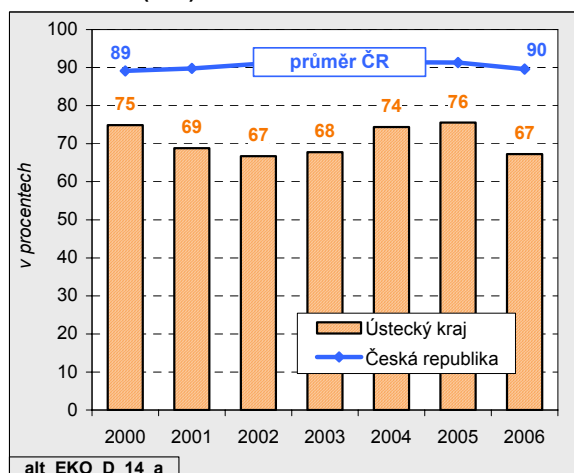

Počet přepravených osob veřejnou dopravou na jednoho obyvatele (v rámci kraje)

je ukazatel, který nahrazuje indikátor z oblasti osobní dopravy. Jak je patrné z vedle uvedeného grafu, Ústecký kraj se dlouhodobě pohybuje pod republikovým průměrem a zaujímá jedno z posledních míst v porovnání s ostatními kraji (s nejméně přepravenými osobami připadajícími na jednoho obyvatele). Problémem tohoto srovnání je ovšem jeho úzká spojitost s odlišnou sídelní strukturou krajů. Navíc ani při porovnání vývoje pouze Ústeckého kraje (bez republikového porovnání) nelze říci, zda je současný pokles přepravených osob způsoben přechodem na individuální dopravu či pouze snížením celkového počtu přepravujících se osob.

Ukazatelem, který nahrazuje původní indikátor nákladní silniční dopravy, je **podíl silniční dopravy na celkové přepravě nákladu bez tranzitu**. Názvy obou ukazatelů jsou velmi podobné, ale každý zachycuje něco zcela jiného. Původní indikátor sledoval přepravní výkony, tj. hmotnost nákladu a vzdálenost, na kterou byl přepravován (v tzv. tunokilometrech), zatímco náhradní indikátor sleduje pouze hmotnost nákladu (v tunách). Nezáleží tedy na tom, zda byl náklad přepravován pouze několik kilometrů nebo přes celý kraj. Vzhledem k tomu, že Ústecký kraj je jedním z mála krajů, kde je možné využít vodní dopravy a navíc krajem s rozsáhlou těžbou hnědého uhlí, pro jehož přepravu se využívá převážně železnice, je podíl silniční nákladní přepravy v Ústeckém kraji **jedním z nejnižších v republice**. I v případě hodnocení vývoje tohoto ukazatele v čase (zvláště v Ústeckém kraji, kde jsou zastoupeny tři možnosti dopravy), je ovšem nutné mít na paměti omezení, která vyplývají z jeho konstrukce ve formě podílu. Proto je nutné přihlížet i k objemu celkového přepraveného nákladu (podíl silniční dopravy může zůstat stejný, přestože objem přepraveného nákladu v tunách roste).

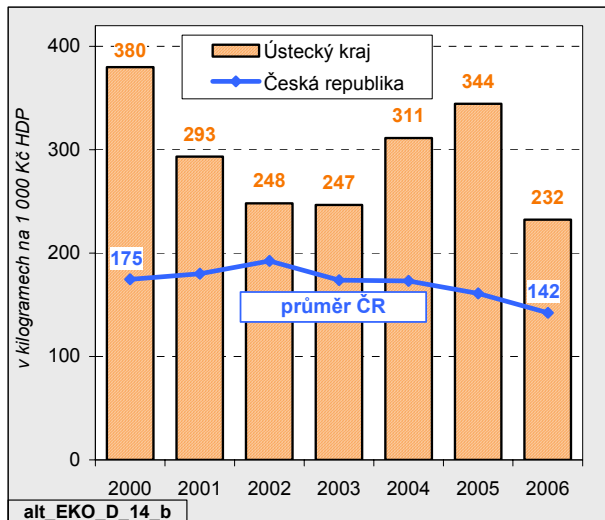
Podíl silniční dopravy na celkové přepravě nákladu bez tranzitu (v %)

⁴⁵ Ani sami autoři nenalezli v jiných statistických zdrojích České republiky data za tyto indikátory a pouze doporučili „sledovat tento indikátor na krajské úrovni“.

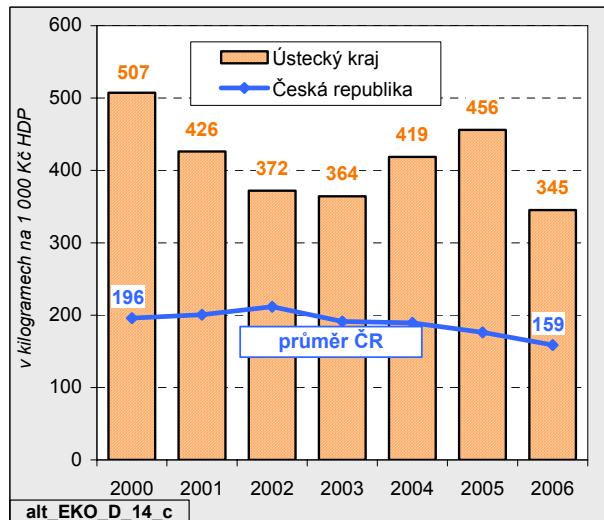
Vzhledem k tomu, že je objem přepraveného nákladu úzce spjat s ekonomickou situací v regionu (hospodářským cyklem), je vhodné sledovat rovněž **tzv. dopravní náročnost ekonomiky**, tj. objem přepraveného zboží na jednotku HDP (viz grafy níže). Ovšem i v tomto případě je vypovídací schopnost do značné míry omezena, neboť dopravní náročnost (byť počítaná bez tranzitní přepravy) je ovlivněna nejen ekonomickou situací v samotném kraji, ale i situací v ostatních regionech.

Celková přeprava nákladu silniční dopravou bez tranzitu na jednotku HDP* (kg/1 000 Kč)

* HDP ve srovnatelných cenách

Celková přeprava nákladu silniční, železniční a vodní dopravou bez tranzitu na jednotku HDP* (kg/1 000 Kč)

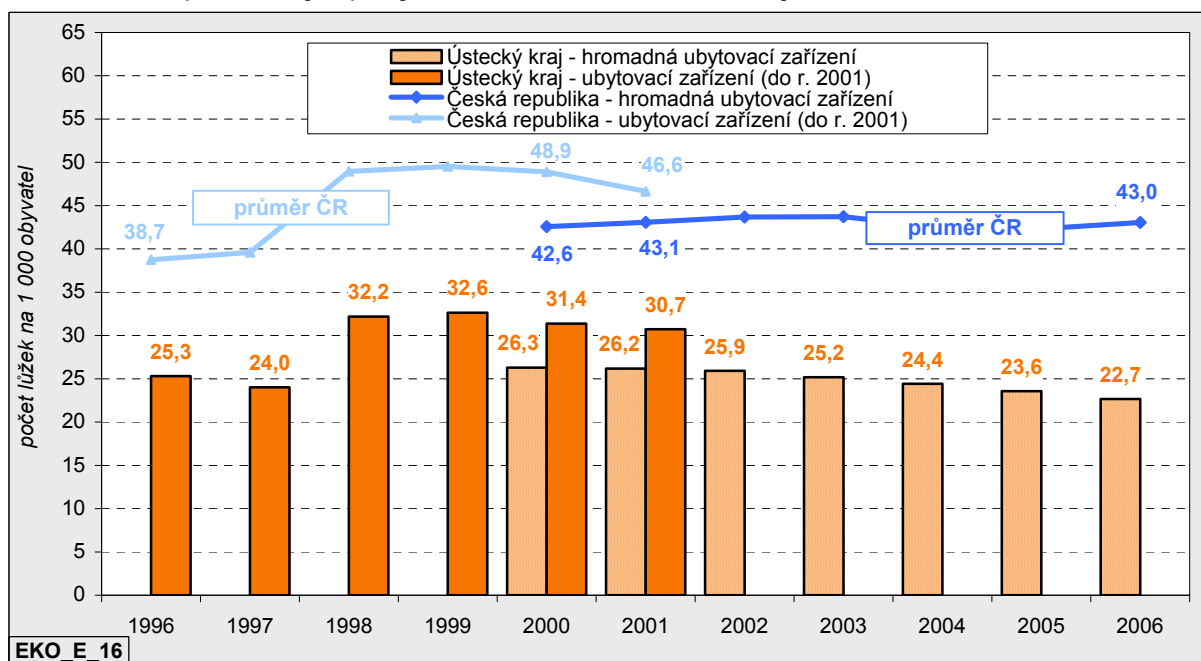

* HDP ve srovnatelných cenách

PRIORITA E: ROZVOJ CESTOVNÍHO RUCHU

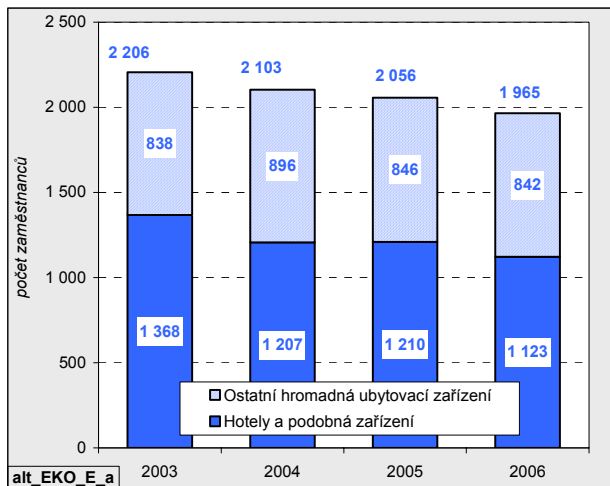
Poslední prioritou uvedenou v ekonomickém pilíři je: „**rozvoj základní i doplňkové infrastruktury cestovního ruchu, včetně destinačního managementu a příslušných služeb**“. Volba této priority vycházela patrně z přesvědčení, že pro mnoho menších oblastí je cestovní ruch jednou z mála možností, jak oživit místní ekonomiku a vytvořit nová pracovní místa. Pro celý Ústecký kraj je problematika cestovního ruchu značně specifická. Kraj se už léta potýká s předsudky mnohdy i vlastních obyvatel, že není dobrým místem k životu ani k trávení volného času. Proto rozvoj cestovního ruchu v jeho jednotlivých regionech do značné míry závisí i na změně image Ústeckého kraje jako celku.

Počet lůžek v (hromadných) ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel v letech 1996-2006

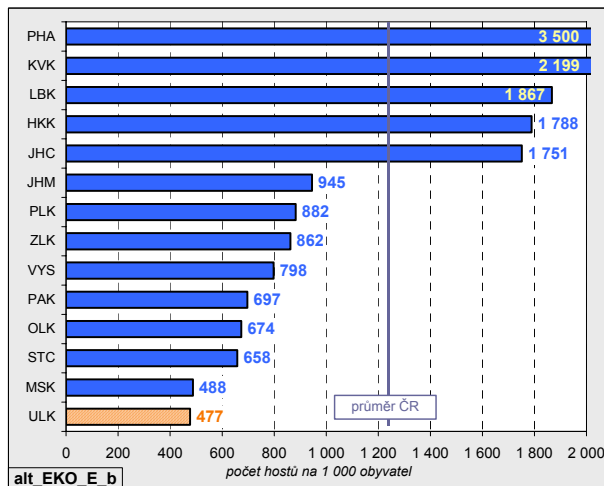

Pro sledování a hodnocení postupu v této oblasti byly ve Strategii zvoleny dva indikátory, z nichž jeden nemá ČSÚ k dispozici (**podíl investic do cestovního ruchu z celkových investic** v kraji⁴⁶) a druhým indikátorem je **počet lůžek v ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel**. Jak je patrné z předcházejícího grafu, celková kapacita ubytovacích zařízení se dlouhodobě pohybuje pod republikovým průměrem⁴⁷. Mezi jednotlivými regiony kraje však existují značné rozdíly. Vzhledem k tomu, že se tato priorita zaměřuje

Evidenční počet zaměstnanců v hromadných ubytovacích zařízeních v Ústeckém kraji v letech 2003-2006

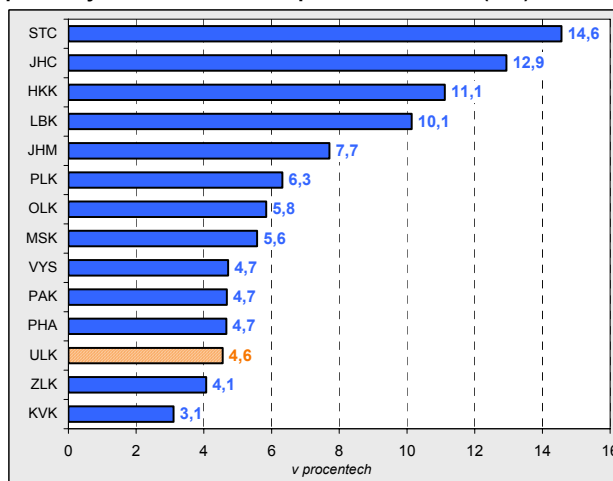
Počet hostů hromadných ubytovacích zařízení na 1 000 obyvatel v roce 2006

i na tvorbu pracovních míst, bylo by možné jako doplňkový indikátor využít také **evidenční počet zaměstnanců**, kteří pracují v hromadných ubytovacích zařízeních (viz graf výše vlevo). Je však nutné mít na paměti, že například samotný pokles evidenčního počtu zaměstnanců nemusí být projevem zhoršení infrastruktury cestovního ruchu, ale naopak doprovodným jevem optimalizačního procesu a zvyšováním efektivity.

Všechny indikátory, které jsme dosud jmenovali, kvantifikují určitou složku infrastruktury cestovního ruchu. Žádný z nich však neměří úspěšnost kraje v této oblasti, tj. skutečnou návštěvnost kraje. Jedním z možných ukazatelů, který může ČSÚ v této souvislosti nabídnout, je **počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních**. Ten, jak je vidět na výše uvedeném grafu vpravo, dokazuje, že návštěvnost Ústeckého kraje je zatím skutečně velmi podprůměrná. Tento ukazatel ovšem nezahrnuje všechny návštěvníky, kteří tráví volný čas v Ústeckém kraji, ale pouze ty, kteří se ubytují v hromadných ubytovacích zařízeních. K podobně nepříznivému výsledku lze ale dospět i v případě druhého ukazatele, který ČSÚ publikuje v souvislosti s návštěvností krajů, a tím je **počet cest resp. přenocování občanů ČR v jednotlivých krajích**⁴⁸. Jak je patrné z výše uvedeného grafu, podle tohoto ukazatele v Ústeckém kraji přenocovalo v rámci trávení volného času v porovnání s ostatními kraji velmi málo českých občanů.

Podíl kraje na celkovém počtu přenocování českých občanů při krátkých i delších cestách po ČR v roce 2006 (v %)

⁴⁶ Ani sami autoři nenalezli v jiných statistických zdrojích České republiky data pro tento indikátor a pouze doporučili „sledovat tento indikátor na krajské úrovni“.

⁴⁷ Od roku 2002 došlo ke změně statistického zjišťování cestovního ruchu. Do šetření od té doby vstupují pouze tzv. hromadná ubytovací zařízení (nejméně 5 pokojů nebo 10 lůžek) a ostatní (individuální) ubytování se již nezjišťuje. Šetření je založeno na Registru ubytovacích zařízení (RUBYT). Srovnatelná data jsou k dispozici v časové řadě od roku 2000.

⁴⁸ Jedná se o součet přenocování na kratších (do 4 dnů) a delších cestách českých občanů mimo své obvyklé prostředí (za účelem trávení volného času). Přenocováním se rozumí nocleh v hromadném ubytovacím zařízení nebo v placeném resp. neplaceném ubytování v soukromí, tj. i ve vlastní chatě či chalupě, u příbuzných či známých nebo v přírodě. Započítává se i noc strávená v dopravních prostředcích (ve vlaku, v autobuse) při jízdě tam a zpět, při okružním cestování v dopravních prostředcích i cesta z místa na místo.

3.3 Sociální pilíř

Zdravý vývoj společnosti v rozmanité oblasti, tradičně nazývaný termínem „sociální“, je (vedle ekonomické a environmentální oblasti) dalším předpokladem udržitelného rozvoje regionu. **Lidský a sociální kapitál** jsou stejně důležitými zdroji ekonomického růstu jako kapitál investiční v podobě strojů, zařízení a nejnovějších technologií nebo například jako dostatečné množství surovin či zemědělské půdy a jejich efektivní využití. Obdobně jsou také uvědoměli a vzdělání obyvatelé důležitou podmínkou racionálního chování společnosti ve vztahu k životnímu prostředí. Pro Ústecký kraj je vzhledem k jeho minulosti⁴⁹ problematika kvality lidského a sociálního kapitálu klíčová. Strategie Ústeckého kraje si v této oblasti stanovila pět priorit a pro zhodnocení vývoje bylo vybráno **18 indikátorů**. Čtyři indikátory nemá ČSÚ k dispozici, ale ani sami autoři Strategie nenašli pro tyto indikátory datový zdroj a pouze doporučili „sledovat tento indikátor na krajské úrovni“. Stejně jako v předchozích kapitolách navrhuje při zachování smyslu definovaných priorit a cílů několik alternativních indikátorů.

Indikátory SOCIÁLNÍHO PILÍŘE Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje

Priorita	Pracovní kód ČSÚ	Indikátor	Měrná jednotka	Dostupnost ČSÚ v současnosti
A ROZVOJ ZAMĚSTNANOSTI A ZAMĚSTNAVATELNOSTI				
	SOC_A_01	Míra registrované nezaměstnanosti	%	Ano
	SOC_A_02	Dlouhodobá nezaměstnanost	%	Ano
	SOC_A_03	Podíl umístěných uchazečů do veřejně prospěšných prací z celkového počtu neumístěných uchazečů o zaměstnání	%	Ano
B ZVYŠOVÁNÍ VZDĚLANOSTI A KVALIFIKACE				
	SOC_B_04	Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel starších 15 let	%	Ano
	SOC_B_05	Podíl obyvatel se základním vzděláním vč. bez vzdělání starších 15 let	%	Ano
	SOC_B_06	Počet samostatných fakult vysokých škol		Ano
C REVITALIZACE MĚST A OBCÍ				
	SOC_C_07_a	Počet neobydlených bytů na 1 000 obyvatel		Ano + Alternativa
	SOC_C_07_b	Počet neobydlených domů na 1 000 obyvatel		Ano + Alternativa
	SOC_C_08	Počet zahájených bytů na 1 000 obyvatel		Ano
	SOC_C_09	Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel		Ano
	SOC_C_10	Podíl pořízených investic na obnovu kulturních památek měst a obcí na HDP	%	Ne
D ZLEPŠENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU OBYVATEL				
	SOC_D_11	Incidence zhoubných nádorů vč. dg C44 na 100 tis. obyvatel		Ano
	SOC_D_12	Incidence onemocnění kardiovaskulárního systému na 100 tis. obyvatel		Ne + Alternativa
	SOC_D_13	Zemřelí podle příčin smrti – nemoci oběhové soustavy na 100 tis. obyvatel		Ano + Alternativa
	SOC_D_14	Zemřelí podle příčin smrti – novotvary na 100 tis. obyvatel		Ano + Alternativa
E POSILOVÁNÍ SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU				
	SOC_E_15	Potratový index (potraty na 100 narozených)		Ano
	SOC_E_16	Počet sociálně nežádoucích jevů na 1 000 obyvatel		Ne + Alternativa
	SOC_E_17	Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel		Ano
	SOC_E_18	Podíl občanů z minoritních skupin účastnících se resocializačních a vzdělávacích programů	%	Ne
Alternativa				
A	alt_SOC_A_02	Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných (dle MPSV)	%	Ano
B	alt_SOC_B	Podíl VŠ studentů bydlících v kraji na celkové populaci kraje (na veřejných a soukromých školách v ČR)	%	Ano
C	alt_SOC_C_07_a	Počet neobydlených bytů nezpůsobilých k bydlení na 1 000 obyvatel		Ano
C	alt_SOC_C_07_b	Počet neobydlených domů nezpůsobilých k bydlení na 1 000 obyvatel		Ano
D	alt_SOC_D_12	Dispenzarizovaní pacienti pro vybrané oběhové diagnózy celkem na 100 tis. registrovaných pacientů u praktických lékařů (starší 15 let)		Ano
D	alt_SOC_D_13	Standardizovaná míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy na 100 tis. obyvatel		Ano
D	alt_SOC_D_14	Standardizovaná míra úmrtnosti na zhoubné novotvary na 100 tis. obyvatel		Ano
E	alt_SOC_E_16_a	Standardizovaná míra úmrtnosti - sebevraždy na 100 tis. obyvatel		Ano
E	alt_SOC_E_16_b	Podíl domácností s čistým příjmem pod hranici životního minima	%	Ano
E	alt_SOC_E_16_c	Průměrná délka soudního řízení v trestní věci - okresní soudy	den	Ano

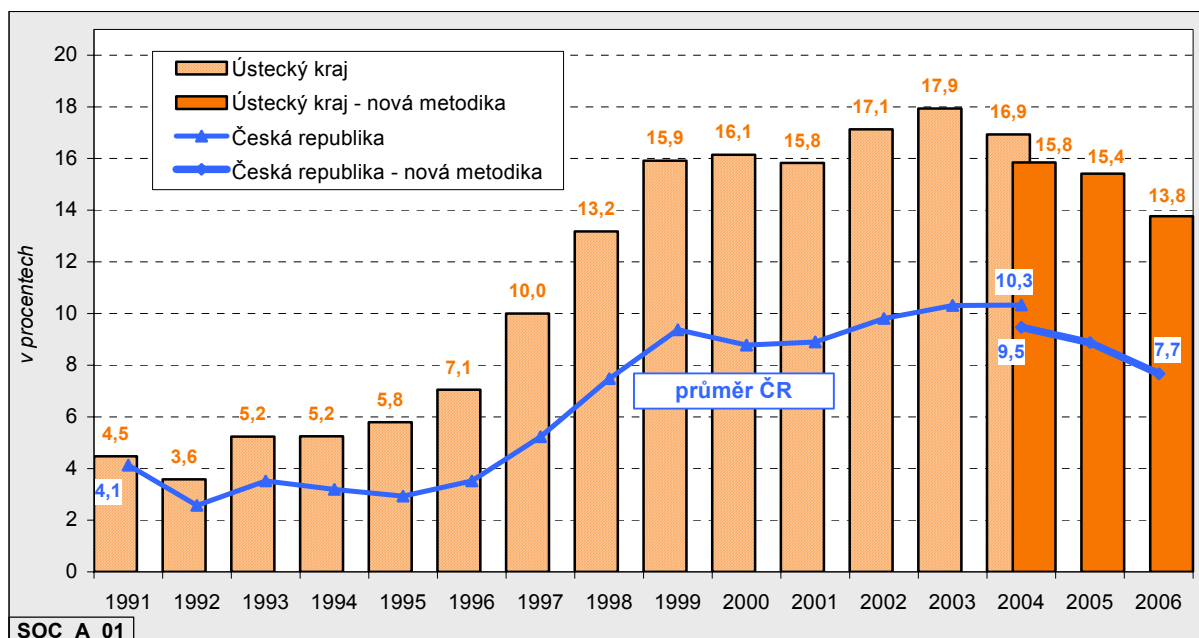
⁴⁹ Pro sociální a vzdělanostní skladbu Ústeckého kraje (stejně jako pro vztah jeho obyvatel k regionu, v němž žijí) byl klíčovým mezníkem ve 20. století konec války a následná masová výměna obyvatelstva. Odsunem původního obyvatelstva a příchodem nových osídlenců došlo ke zpeřtřhání po generace budovaného vztahu k rodnému kraji. Významnou roli sehrála později také zásoba nerostných surovin a tradiční těžký průmysl, který potřeboval dostatečné (a dodatečné) množství pracovních sil se značně specifickou, ale převážně nízkou kvalifikací.

PRIORITA A: ROZVOJ ZAMĚŠTNANOSTI A ZAMĚŠTNATELNOSTI

Tato priorita je v podstatě zastřešující prioritou celého sociálního pilíře. V nadprůměrně vysoké nezaměstnanosti, se kterou se Ústecký kraj dlouhodobě potýká, se odráží jak nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatelstva (viz priorita B), tak zhoršený zdravotní stav obyvatelstva (viz priorita D) či snížená kvalita sociálního kapitálu spojená s nežádoucími socio-patologickými jevy (viz priorita E).

Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. v letech 1991-2006 (v %)

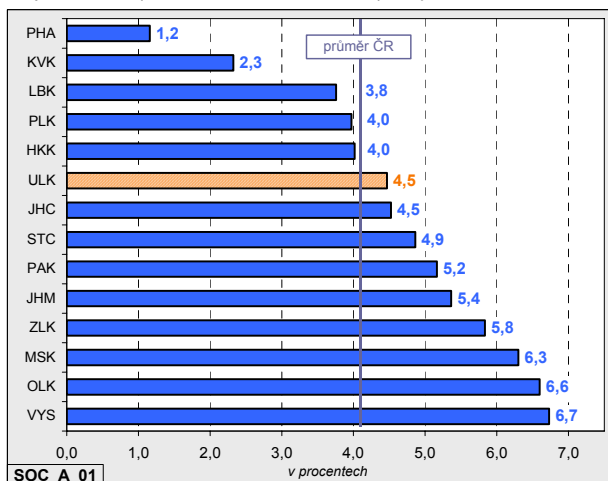
Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

Prvním indikátorem pilíře je **míra registrované nezaměstnanosti**. Ta na rozdíl od obecné míry nezaměstnanosti (viz kapitola 3.1) odráží legislativní a systémová specifika České republiky⁵⁰. K 1. 7. 2004 došlo ke změně metodiky výpočtu tohoto ukazatele (zohlednění byli tzv. dosažitelní neumístění uchazeči o zaměstnání a také občané EU či EHP na českém trhu práce) a byla tak přerušena dosud srovnatelná časová řada od roku 1991 (viz předchozí graf). Se změnou metodiky se ale nezměnilo nic na tom, že se **nezaměstnanost v Ústeckém kraji pohybuje vysoko nad celorepublikovým průměrem**.

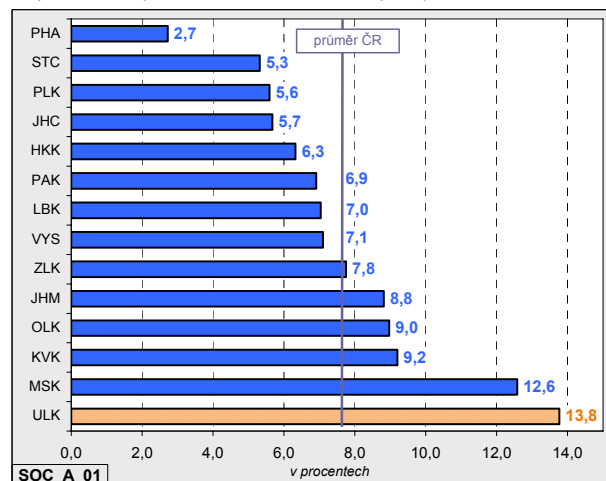
Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 1991 (v %)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2006 (v %)

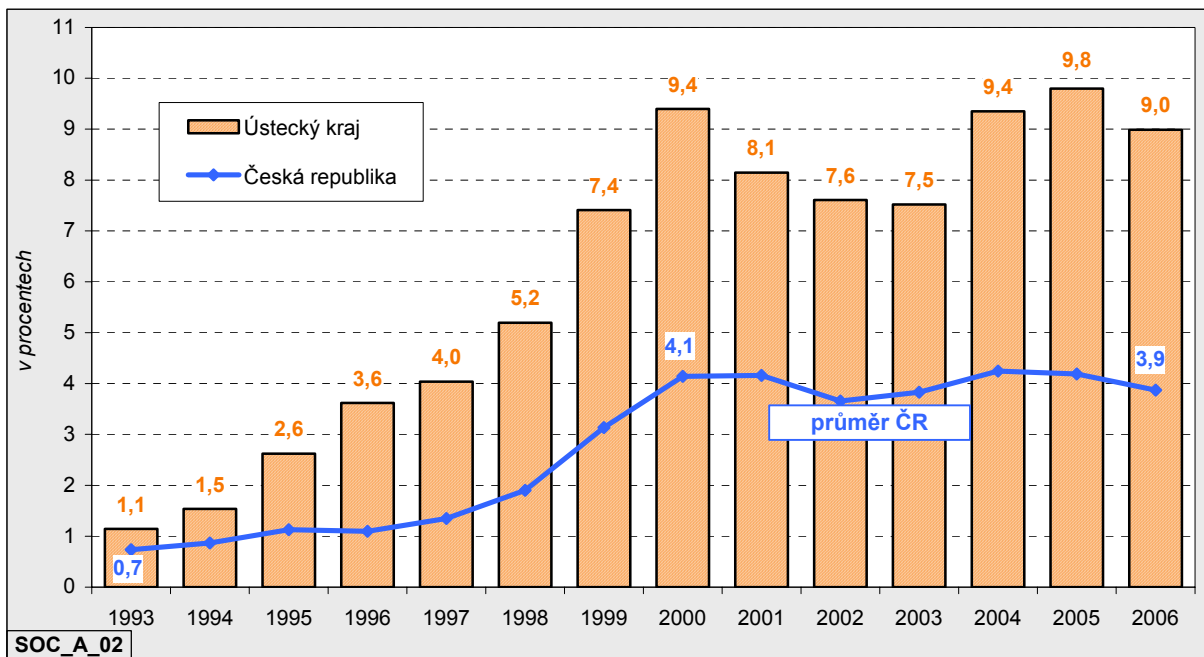
Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

⁵⁰ Není mezinárodně srovnatelná, ale data jsou dostupná nejen za Českou republiku a její kraje, ale také za jednotlivé obce. Vychází z dat úřadů práce (registrovaných uchazečů o zaměstnání na úřadech práce) a publikuje ji Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Obecná míra nezaměstnanosti vychází z Výběrového šetření pracovních sil Českého statistického úřadu, vychází z definic Mezinárodní organizace práce (je tedy mezinárodně srovnatelná), ale je publikována pouze za ČR jako celek a za její kraje a oblasti NUTS2.

Dlouhodobá nezaměstnanost* nad jeden rok v letech 1993-2006 (v %)

Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

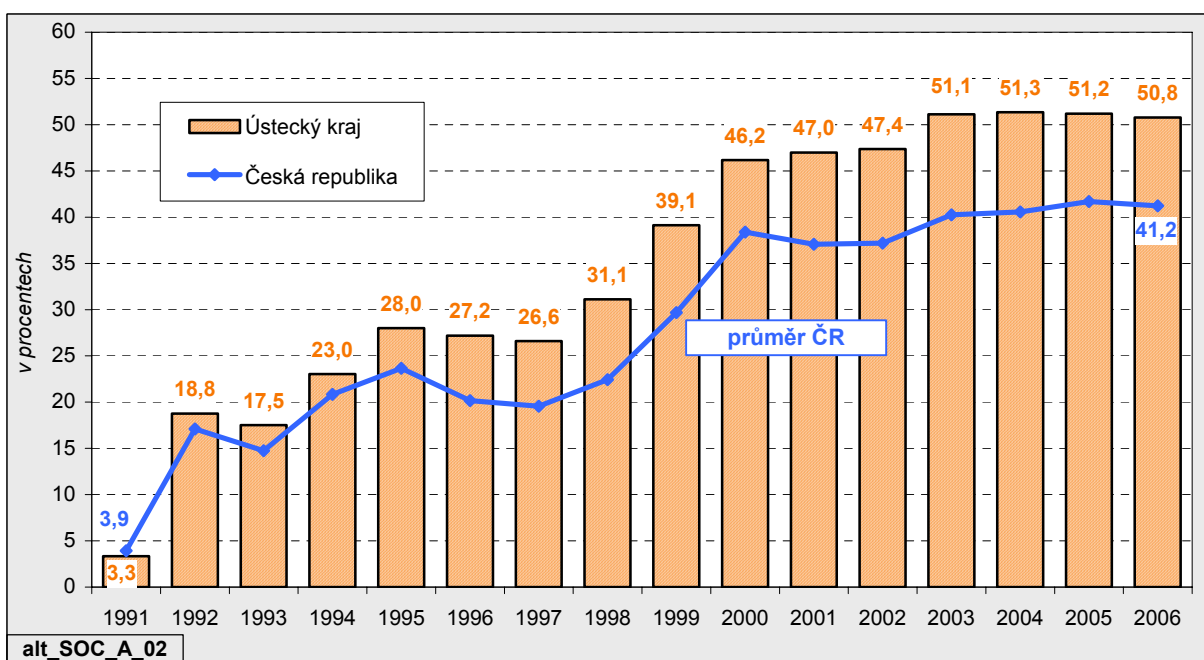

* podíl nezaměstnaných nad 1 rok na celkové pracovní síle

O důvodech tohoto stavu jsme hovořili již v souvislosti s obecnou mírou nezaměstnanosti (viz kapitola 3.1). Úzce specializovaná kvalifikační struktura nevyhovovala po roce 1990 nově vytvořenému tržnímu prostředí a s probíhající restrukturalizací ekonomiky se trh práce nebyl schopen dostatečně rychle přizpůsobovat novým podmínkám. Postupně se nejen stále zvyšoval počet nezaměstnaných, ale také **rychle narůstal počet těch dlouhodobě nezaměstnaných**, což značně snižuje možnosti systémového řešení nezaměstnanosti v budoucnosti. Čím déle je člověk nezaměstnaný, tím větší je riziko jeho následné nezaměstnatelnosti, ztráty pracovních návyků a motivace svou situaci řešit. Pro Ústecký kraj představuje dlouhodobá nezaměstnanost velký problém a je jí také věnován druhý indikátor této priority. Autoři sice přesně nedefinovali konstrukci tohoto indikátoru, ale podle hodnot uvedených v datových tabulkách zvolili

Podíl dlouhodobě nezaměstnaných* k 31. 12. v letech 1991-2006 (v %)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

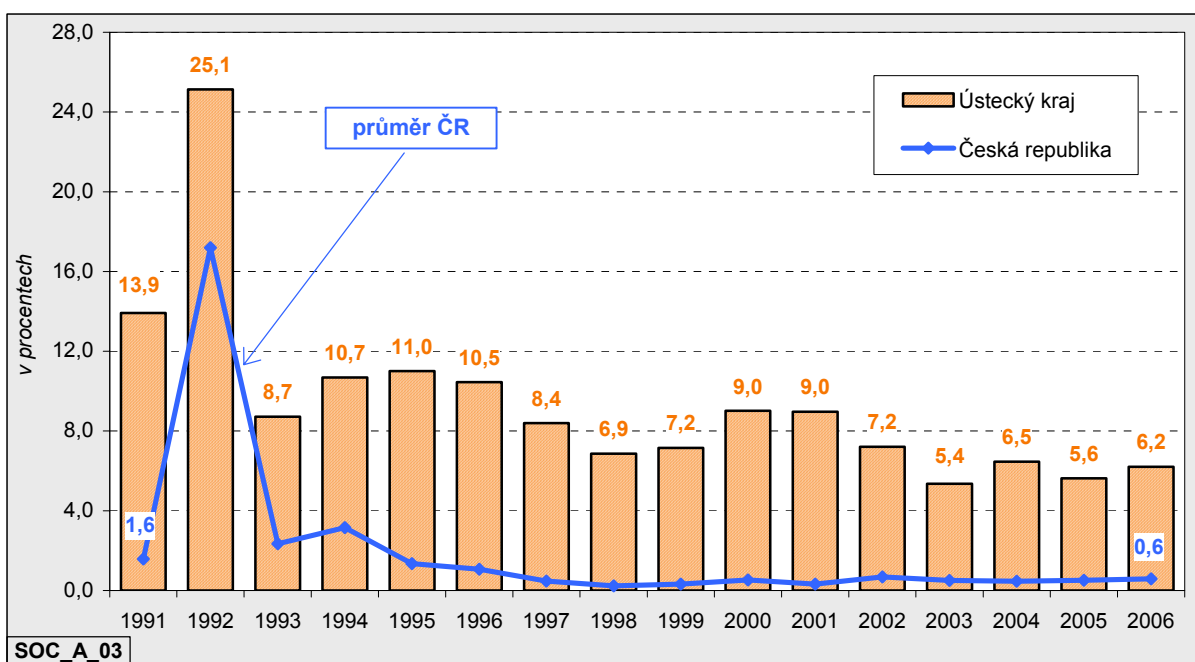

* podíl nezaměstnaných nad 1 rok na celkovém počtu nezaměstnaných

patrně **podíl dlouhodobě nezaměstnaných⁵¹ na celkové pracovní síle**, přičemž dali přednost zdroji dat z ČSÚ - Výběrovému šetření pracovních sil (viz první graf na předchozí straně). Z hodnot takto definovaného indikátoru ovšem není bez znalosti celkové míry nezaměstnanosti jasné, zda je dlouhodobě nezaměstnaných hodně či málo. Proto by bylo patrně vhodnější použít spíše **podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných**. I v tomto případě je možné si vybrat mezi oběma datovými zdroji, tj. mezi Výběrovým šetřením pracovních sil (ČSÚ), které je mezinárodně srovnatelné, nebo daty Ministerstva práce a sociálních věcí, která jsou v souvislosti s dlouhodobou nezaměstnaností publikována častěji a která jsme zvolili jako doplňkový indikátor této priority (viz druhý graf na předchozí straně). Ať už bychom zvolili kterýkoliv z těchto zdrojů, z obou shodně vyplývá, že v posledních několika letech je v Ústeckém kraji **více než polovina nezaměstnaných bez práce déle než jeden rok**.

Podíl umístěných uchazečů do veřejně prospěšných prací z celkového počtu nezaměstnaných k 31. 12. v letech 1991-2006 (v %)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

Třetím a posledním indikátorem této priority je **podíl umístěných uchazečů do veřejně prospěšných prací z celkového počtu nezaměstnaných**. Důvodem zařazení tohoto indikátoru byla snaha o podchytení spíše aktivní než pasivní složky politiky zaměstnanosti. Autoři Strategie pracují s představou, že pokud má být problém nezaměstnanosti vyřešen, je nutné přistoupit k výrazným systémovým změnám a podmínit příjem sociálních dávek ochotou nezaměstnaného skutečně pracovat, tedy například jeho zapojením se do veřejně prospěšných prací⁵². Jak je z výše uvedeného grafu patrné, nezaměstnaní v Ústeckém kraji se do veřejně prospěšných prací zapojují v mnohem větší míře než je tomu v České republice jako celku⁵³. Důležité je ovšem si také uvědomit, že tento ukazatel nezávisí pouze na ochotě nezaměstnaných pracovat, ale také na ochotě zaměstnavatelů vytvářet taková pracovní místa, na zkušenostech místních úřadů práce a svou roli hraje samozřejmě také počet dlouhodobě nezaměstnaných, na které jsou veřejně prospěšné práce převážně zaměřeny a těch má Ústecký kraj velmi mnoho.

⁵¹ V tomto případě byli jako dlouhodobě nezaměstnaní definováni ti, kteří nemají práci déle než jeden rok. Z obou datových zdrojů (ČSÚ VŠPS a MPSV) je možné získat nezaměstnané ve struktuře do tří, šesti, devíti a 12 měsíců a dále nad jeden a dva roky.

⁵² Veřejně prospěšné práce jsou pouze jedním z nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti a jsou zaměřeny převážně na dlouhodobě nezaměstnané, uchazeče s nízkou kvalifikací nebo uchazeče jinak ohrožené na trhu práce. Jedná se o krátkodobé pracovní příležitosti (maximálně do 12 měsíců), díky kterým si může nezaměstnaný znovu vybudovat pracovní návyky a lépe se pak uchytit na otevřeném trhu práce.

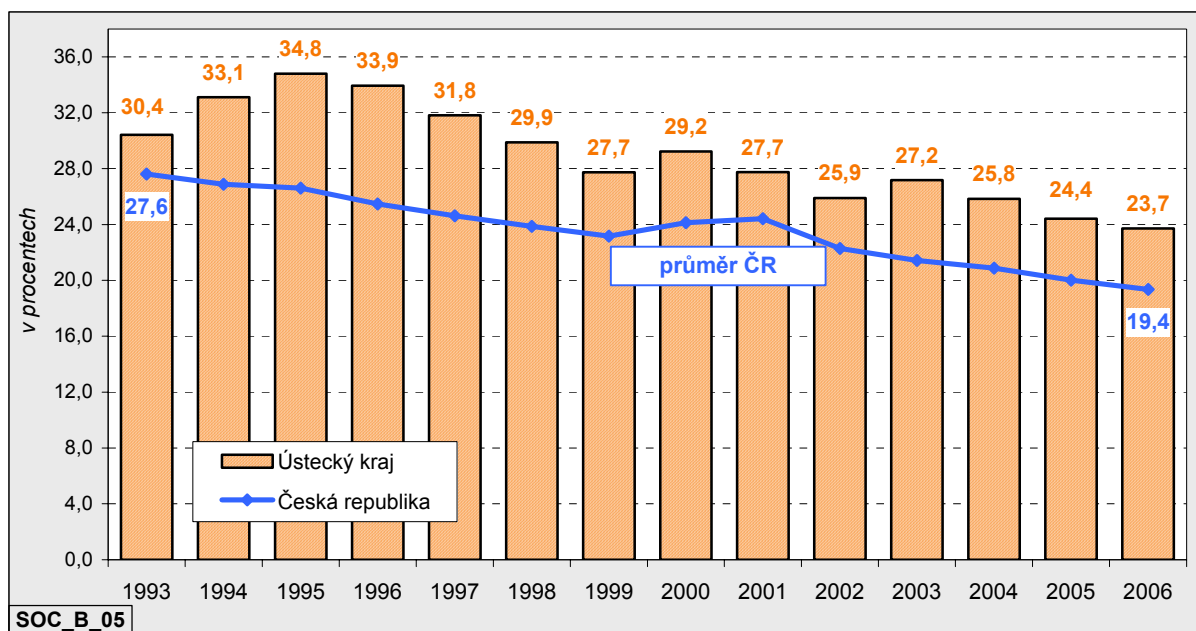
⁵³ Velký výkyv na začátku 90. let je nutné chápat z pohledu tehdejší ekonomické situace a rozbíhající se ekonomické transformace. Nezaměstnaných bylo relativně málo, ale nezaměstnanost byla ve středu zájmu. V obavě z nového společenského fenoménu byly vytvářeny první programy aktivní politiky zaměstnanosti a navíc pro nezaměstnané byl jejich společenský status něco nového a o tyto programy měli zájem.

PRIORITA B: ZVYŠOVÁNÍ VZDĚLANOSTI A KVALIFIKACE

Strategie Ústeckého kraje formuluje jako prioritu B sociálního pilíře: „**průběžně a systematicky vytvářet podmínky pro zvyšování vzdělanosti a kvalifikace obyvatelstva s cílem zvyšovat jejich konkurenceschopnost na trhu práce**“. Jinými slovy, jedná se o zvyšování lidského kapitálu a klíčovou prioritu v blízkém vztahu k prioritě předchozí. ČSÚ disponuje dvěma základními zdroji o vzdělanostní struktuře obyvatelstva: jsou jimi Sčítání lidu (každých 10 let) a Výběrové šetření pracovních sil (každé čtvrtletí).

Podíl obyvatel starších 15 let bez nebo se základním vzděláním v letech 1993-2006 (v %)

Zdroj: ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil

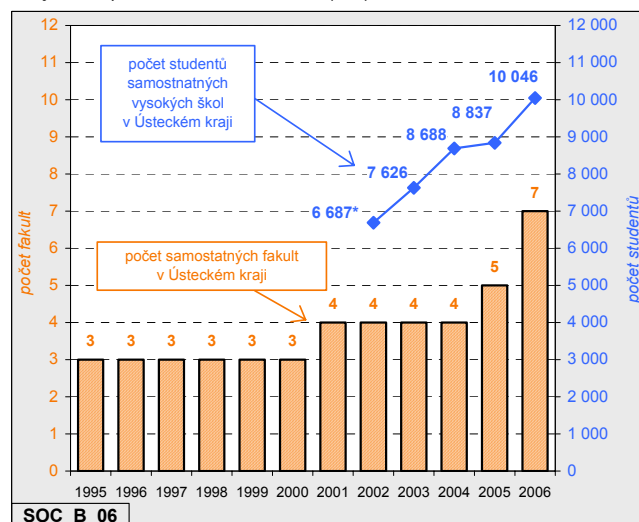

Prvním strategickým cílem priority je zvýšit nízký **podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel** v Ústeckém kraji. Ukazatel je však zároveň součástí sady titulkových indikátorů, kterým jsme se podrobně věnovali v kapitole 3.1, a proto se jím zde již nebudeme zabývat. Opačnou stránkou problematické struktury vzdělanosti a kvalifikace v Ústeckém kraji je vysoký **podíl obyvatel bez vzdělání nebo se základním vzděláním**. Jak je z předchozího grafu patrné, Ústecký kraj se skutečně pohybuje dlouhodobě vysoko nad republikovým průměrem. Indikátor má však pozitivní klesající trend a kopíruje vývoj v celé české společnosti. Zde je však rovněž nutné upozornit na to, že mezi jednotlivými regiony kraje existují velké rozdíly. Podle výsledků SLDB 2001, které jsou na rozdíl od VŠPS dostupné i za menší územní celky než pouze kraj, je například ve správních obvodech Bílina a Podbořany přes 30 % obyvatel starších 25 let s pouze základním vzděláním či bez vzdělání. Naopak ve správním obvodu Ústí nad Labem přesahuje jejich podíl pouze 21 %.

Posledním zvoleným indikátorem této priority je **počet samostatných fakult** v Ústeckém kraji. Do roku 2020 autoři Strategie vytyčili cíl existence sedmi samostatných fakult, čehož (jak dokazuje vedle uvedený graf) bylo dosaženo již v roce 2006. Jedná se však pouze o fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně – UJEP. Soukromá

Počet samostatných fakult UJEP a jejich studenti* v Ústeckém kraji k 31. 10. v letech 1995-2006

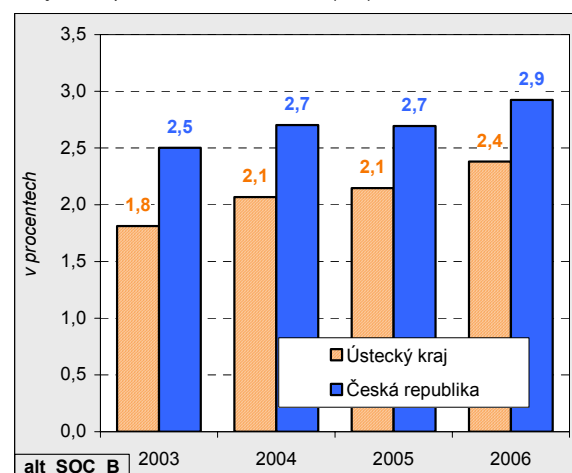
Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělání (ÚIV)

* od roku 2003 jsou zahrnuti i studenti soukromé Vysoké školy ekonomie a managementu, druhé (samostatné) vysoké školy v Ústeckém kraji (není členěna na fakulty)

Vysoká škola ekonomie a managementu se v současnosti na fakulty nečlení a tudíž do indikátoru započítána není. Navíc vysoký počet samostatných fakult sám o sobě nemusí ke zvyšování vzdělanosti v kraji vést. Důležitější je počet jejich studentů a stejně tak studentů **dalších vysokých škol, které v kraji mají své pobočky**. Přestože se nejedná o samostatné fakulty, poskytují vysokoškolské vzdělání stejných kvalit. O jejich počtech, stejně jako o jejich studentech, ale zatím nejsou statistiky dostupné. Z datových zdrojů ÚIV je však k dispozici jiný ukazatel, který se v této souvislosti nabízí alespoň jako doplňkový: **počet studentů vysokých škol podle místa bydliště**. Vysoké školy v kraji totiž sice zvyšují dostupnost vzdělání a pomáhají zvyšovat vzdělanost v kraji, ale mnoho studentů odjíždí studovat jinam. Kraj tak získává další vzdělané obyvatele, protože se následně mnoho z nich vrací. Tito studenti však nejsou podchyceni žádným z výše zmíněných ukazatelů.

Podíl VŠ studentů* veřejných a soukromých vysokých škol v ČR na celkové populaci v letech 2003-2006 (v %)
Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělání (ÚIV)

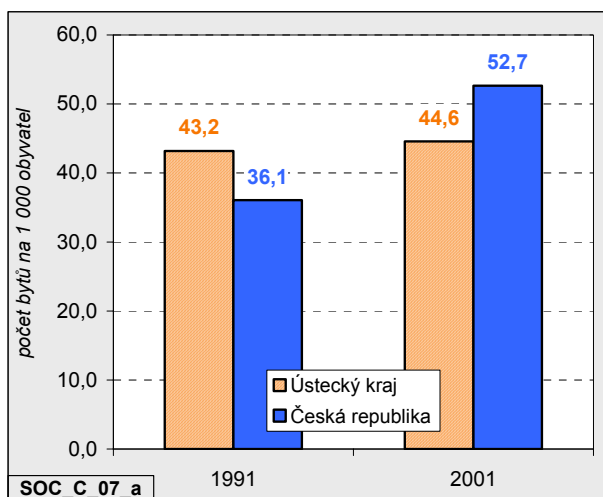
* bydlících v Ústeckém kraji/v ČR

PRIORITA C: REVITALIZACE MĚST A OBCÍ

Tato priorita je zaměřena na „**revitalizaci obcí a měst s důrazem na obnovu zastaralého bytového fondu, výstavbu nových bytů a rekonstrukci chátrajících kulturních a technických památek**“. Vychází převážně z potřeby zatraktivnit Ústecký kraj, a to nejen pro turisty, ale také pro ty, kteří již v kraji žijí nebo to alespoň zvažují. Bytové problematice v Ústeckém kraji jsme se již v této publikaci věnovali, a sice v kapitole 3.1 (součástí sady titulkových indikátorů je **počet bytů na 1 000 obyvatel**). Podrobným zdrojem dat o bytové struktuře v regionu jsou tradičně Sčítání lidí, domů a bytů jednou za 10 let a data o počtech zahájených a dokončených bytů získává ČSÚ pravidelným měsíčním zjišťováním.

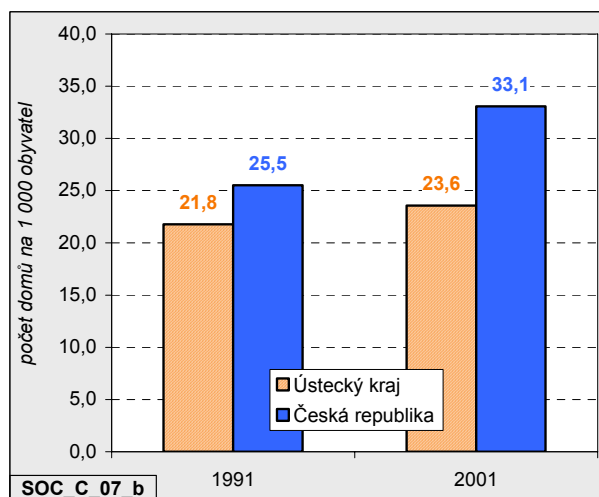
Počet neobydlených bytů na 1 000 obyvatel

Zdroj: ČSÚ SLDB 1991 a 2001

Počet neobydlených domů na 1 000 obyvatel

Zdroj: ČSÚ SLDB 1991 a 2001

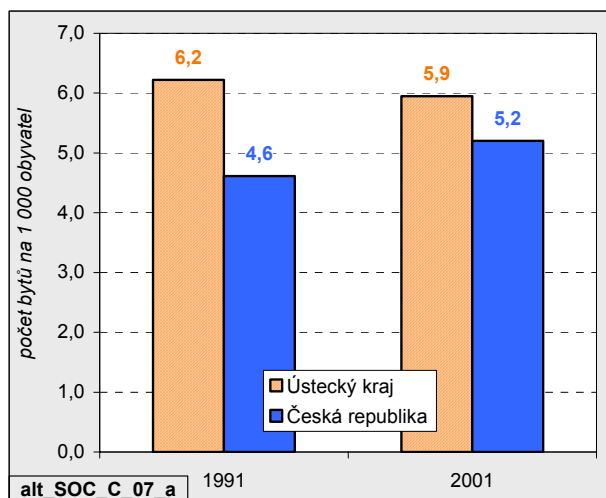

Prvním zvoleným indikátorem ve Strategii je **počet neobydlených bytů a neobydlených domů na 1 000 obyvatel**. Autoři Strategie uvádějí, že data pro tento indikátor „absentují“, ale Český statistický úřad může nabídnout poměrně podrobnou statistiku bytů i z pohledu neobydlenosti právě ze SLDB a vzhledem k tomu, že probíhající změny jsou v oblasti neobydlenosti velmi pozvolné, zjišťování v intervalu deseti let se zdá být vcelku dostačující (zejména pro účely dlouhodobého výhledu udržitelného rozvoje). Autoři Strategie však neuvádějí, jak „neobydlené byty a domy“ definují. Standardně se za „neobydlené byty“ (v terminologii SLDB) považují byty, v nichž **není trvale nikdo hlášen** a „neobydlenými domy“ jsou míněny bytové domy, v nichž **není nikdo trvale hlášen**. Pro účely této priority je ale **tato definice nedostatečná**, protože mezi takové domy se v tu chvíli řadí například i chalupy a chaty, které ač fakticky skutečně

„neobydlené“ nepředstavují pro kraj problém (ba naopak), a v případě neobydlených bytů například i byty v pronájmu, které fakticky obydlené být mohou. Přesto takto definované indikátory uvádíme (viz grafy na předchozí straně).

Počet neobydlených bytů nezpůsobilých k bydlení na 1 000 obyvatel

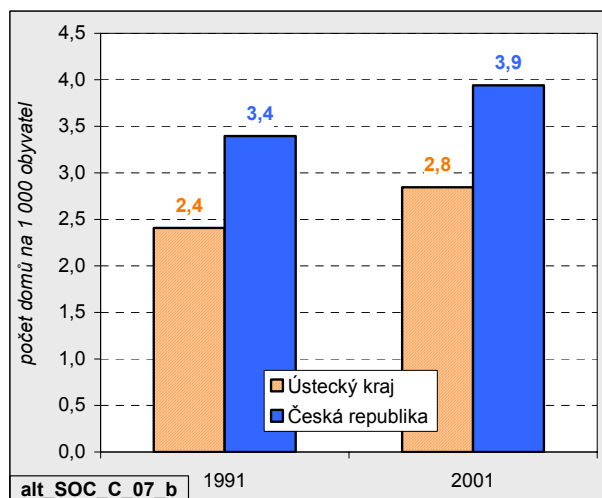
Zdroj: ČSÚ SLDB 1991* a 2001

* v SLDB 1991 kategorie: nezpůsobilé k obývání a určené k demolici

Počet neobydlených domů nezpůsobilých k bydlení na 1 000 obyvatel

Zdroj: ČSÚ SLDB 1991* a 2001

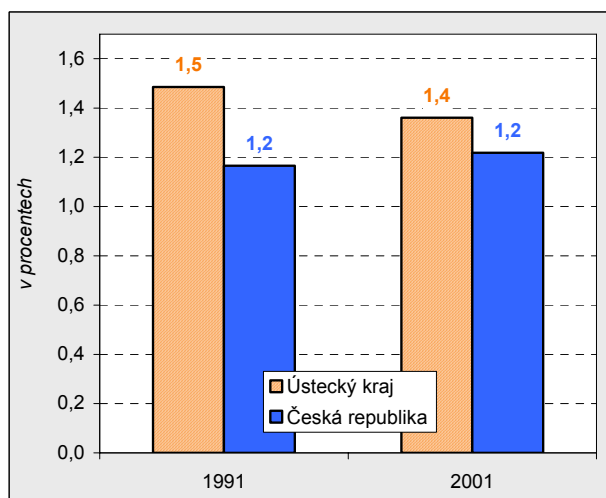

* v SLDB 1991 kategorie: nezpůsobilé k obývání a určené k demolici

Český statistický úřad má ovšem díky podrobnému zjišťování (SLDB) k dispozici důvod neobydlenosti domů a bytů⁵⁴. Ve smyslu této priority se proto nabízí „neobydlené z důvodu nezpůsobilosti k bydlení“, a proto jako vhodnější indikátor: **počet neobydlených domů (bytů) nezpůsobilých k bydlení na 1 000 obyvatel** (viz graf výše). Lépe představitelné je ovšem vztáhnout počet neobyvatelných bytů a domů k celkovému bytovému a domovnímu fondu (viz graf níže). V obou případech se potvrzuje, že pokud jde o počet neobyvatelných bytů, má jich Ústecký kraj více a naopak domů méně, než je republikový průměr. Pokud jde o vyšší podíl bytů nezpůsobilých k bydlení, jedním z důvodů, jak naznačují podrobnější analýzy, může být vyšší míra tzv. „úpadkovosti“ bytových domů Ústeckého kraje, kterých je navíc v kraji nadprůměrně v porovnání s ČR jako celkem, a pokud jde o nižší podíl neobyvatelných domů než je republikový průměr, pak jedním z důvodů je menší podíl rodinných domů, které mají obecně vyšší míru „úpadkovosti“ než mají bytové domy.

Podíl neobydlených bytů nezpůsobilých k bydlení na celkovém počtu bytů (v %)

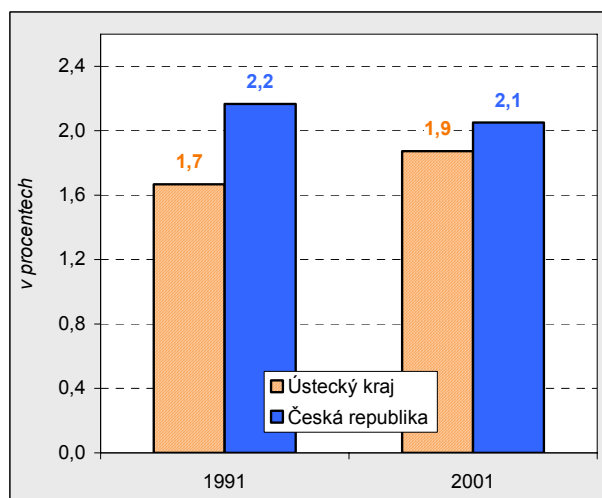
Zdroj: ČSÚ SLDB 1991* a 2001

* v SLDB 1991 kategorie: nezpůsobilé k obývání a určené k demolici

Podíl neobydlených domů nezpůsobilých k bydlení na celkovém počtu domů (v %)

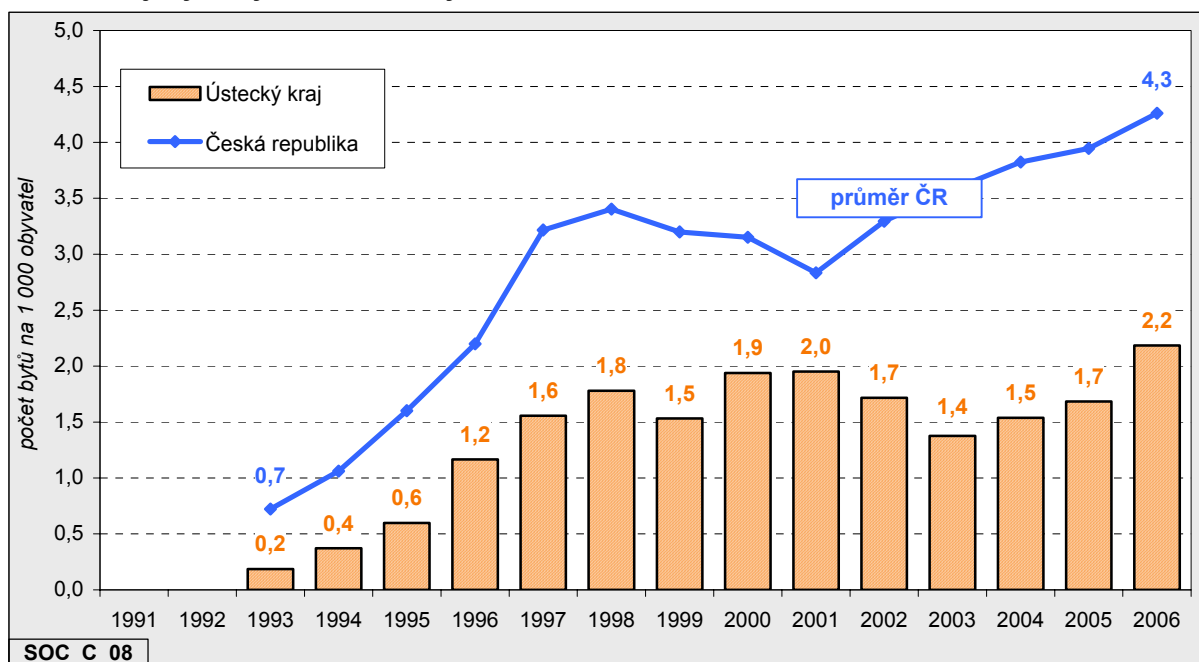
Zdroj: ČSÚ SLDB 1991* a 2001

* v SLDB 1991 kategorie: nezpůsobilé k obývání a určené k demolici

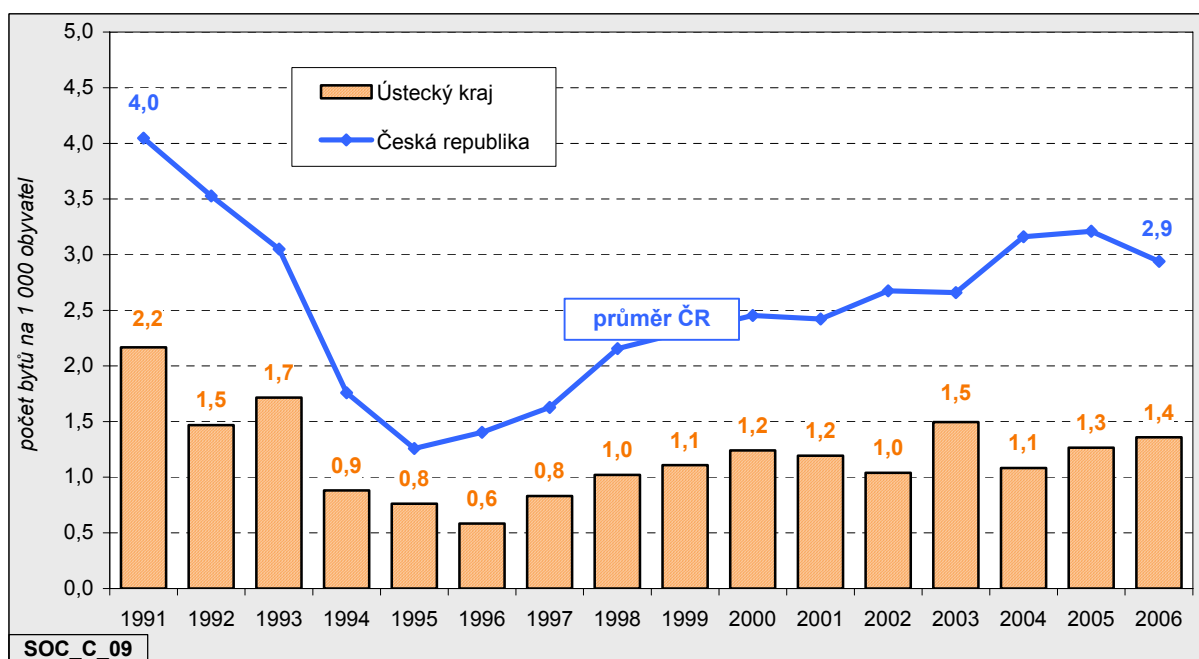
⁵⁴ Při Sčítání v roce 1991 a 2001 byly mezi důvody neobydlenosti zařazeny kategorie 1) byt obydlen přechodně (pouze 2001); 2) změna uživatele; 3) slouží k rekreaci; 4) přestavba bytu; 5) dosud neobydlen po kolaudaci; 6) pozůstalostní, soudní řízení; 7) nezpůsobilý k bydlení; 8) jiný důvod vč. nezjištěno.

Počet zahájených bytů na 1 000 obyvatel v letech 1993-2006

Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.1, Ústecký kraj patřil v době komunismu ke krajům s vysokou bytovou vybaveností. To potvrzují i výsledky SLDB 1991, podle nichž bylo v Ústeckém kraji téměř nejvíce bytů na 1 000 obyvatel. Po celá 90. léta až do současnosti se ovšem intenzita bytové výstavby pohybuje hluboko pod republikovými hodnotami (dle **počtu zahájených bytů na 1 000 obyvatel a počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel**). Svou roli zde hraje mimo jiné nižší poptávka po bytech z důvodu nižší atraktivity kraje a dlouhodobě špatné situace na trhu práce, v kombinaci s dostatečným počtem relativně kvalitních bytů z předchozích let. Výsledné nižší ceny bytů pak nevytvářely takový tlak na individuální výstavbu rodinných domků ani nelákaly investory k výstavbě dalších bytových domů.

Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel v letech 1991-2006

Posledním indikátorem priority C, který autoři Strategie Ústeckého kraje zvolili, je **podíl pořízených investic na obnovu kulturních památek měst a obcí na HDP**. Tento indikátor ovšem nemá ČSÚ k dispozici a ani sami autoři nenalezli žádný zdroj dat k jeho vyčíslení.

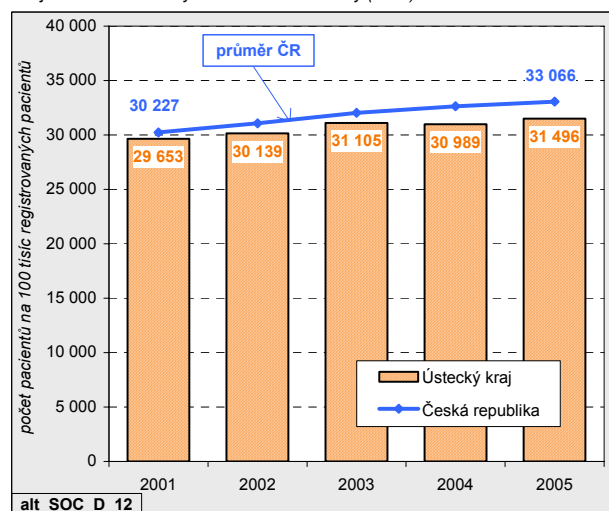
PRIORITA D: ZLEPŠENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU OBYVATELSTVA

Prioritu v plném znění formuluje Strategie jako „**zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva vytvořením systému prevence a následné zdravotní péče zejména u typů onemocnění se zvýšeným výskytem v Ústeckém kraji**“. Tato priorita doplňuje priority environmentálního pilíře (kapitola 3.4) o sociologický rozměr. Vedle životního prostředí ovlivňuje zdravotní stav obyvatel také úroveň zdravotnictví, především pak jeho systémem prevence, a v neposlední řadě uvědomělost jedinců, že oni sami jsou zodpovědní za své zdraví. Priorita se však samozřejmě dotýká i ostatních priorit sociálního pilíře, jejichž společným mottem je zvýšení kvality sociálního a lidského kapitálu.

K hodnocení byly zvolené čtyři indikátory, z nichž jeden nemá ČSÚ k dispozici, a ani sami autoři nenašli dostupný datový zdroj. Jedná se o **incidenci onemocnění kardiovaskulárního systému na 100 tis. obyvatel**. Místo něj proto navrhuje jako alternativní ukazatel **dispenzarizované pacienty vybraných oběhových diagnóz na 100 tisíc pacientů praktických lékařů** (viz graf vedle). Tento ukazatel sice není tak vhodný pro průběžné sledování změn v kraji, ale alespoň je k dispozici a umožňuje porovnání s ostatními kraji. Incidence onemocnění totiž může být v daném roce v zásadě náhodná a souvisí s momentálním stavem, jenže chronická onemocnění vznikají dlouhodobě a jejich celkový výskyt je otázkou spíše dlouhodobého působení životního prostředí a stylu života jedince.

Dispenzarizovaní pacienti pro vybrané* oběhové diagnózy celkem na 100 tis. registrovaných pacientů u praktických lékařů pro dospělé (15letí a starší)

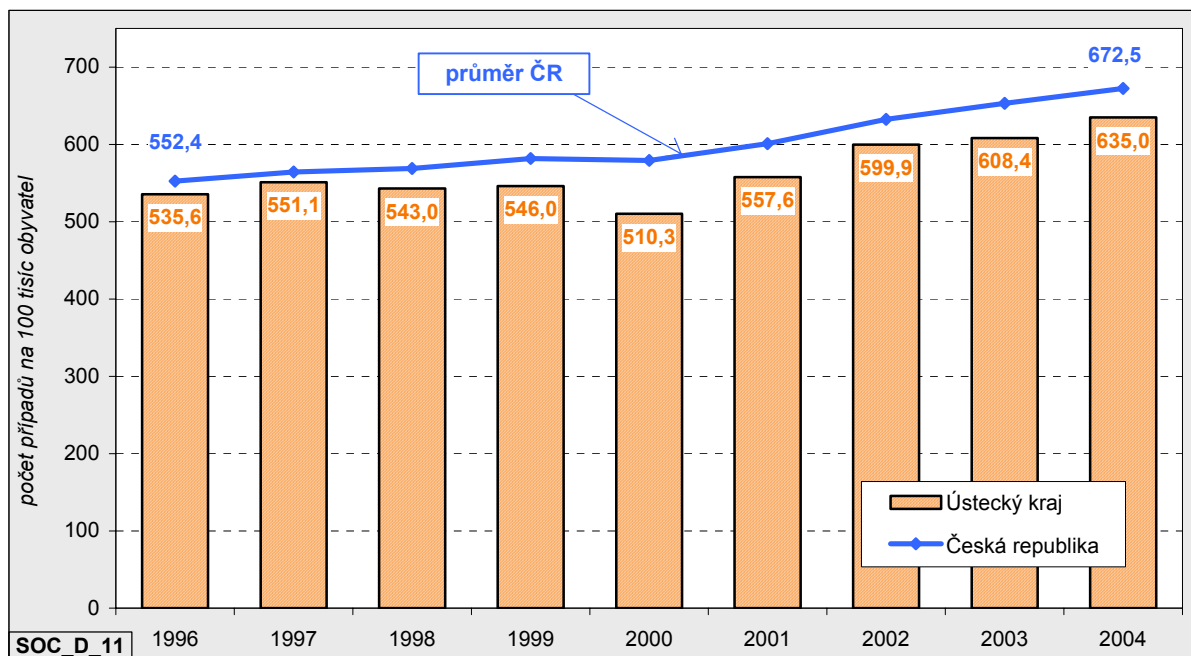
Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS)

* hypertenzní nemoci, ischemické nemoci srdeční celkem, cévní nemoci mozku

Incidence zhoubných nádorů vč. dg. C44 na 100 tis. obyvatel v letech 1996-2004

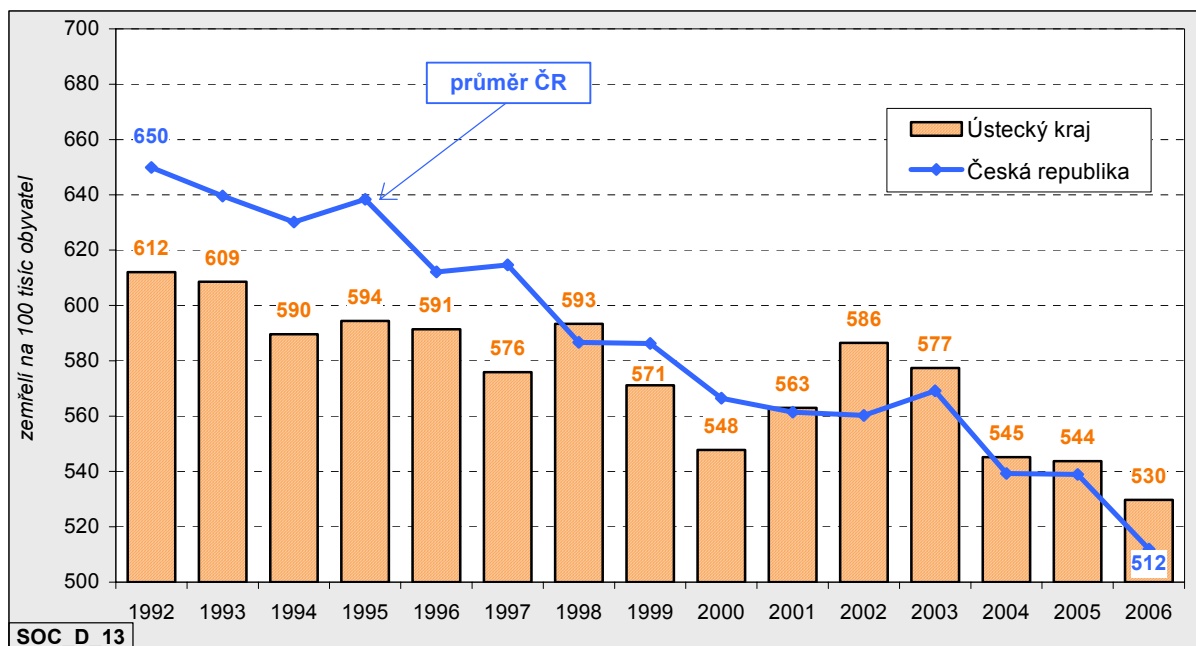
Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS)

Dalším indikátorem, který má hodnotit zdravotní stav obyvatelstva je **incidence zhoubných nádorů (vč. dg. C44 – kožních nádorů) na 100 tisíc obyvatel** (viz graf výše). Tento ukazatel (stejně jako předchozí) je rovněž možné získat z databází Ústavu zdravotnických informací a statistiky (Český statistický úřad ho standardně nepřebírá a nepublikuje). Vzhledem k vysoké náročnosti vyšetření, která jsou nutná, jsou však data

Zemřeli na nemoci oběhové soustavy na 100 tis. obyvatel v letech 1992-2006

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS); výpočet ČSÚ

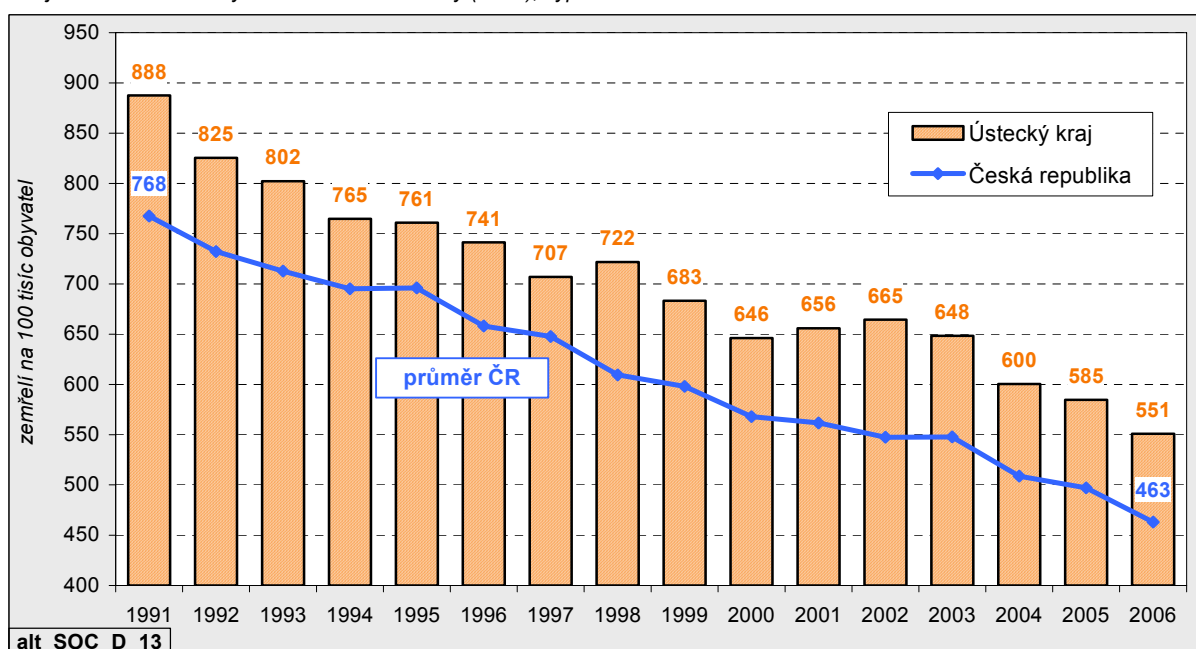

k dispozici se značným zpožděním. Z obou výše zmíněných indikátorů by se mohlo zdát, že je populace Ústeckého kraje relativně zdravá v porovnání se zbytkem republiky (pohybuje se v obou případech pod průměrem ČR), ale je nutné si uvědomit, že věková struktura obyvatelstva kraje je v porovnání s ČR poměrně mladá a tato závažná onemocnění propukají spíše v pozdějším věku. Toto je nutné si uvědomit i při hodnocení dalšího indikátoru této priority: **zemřeli na nemoci oběhové soustavy na 100 tisíc obyvatel** (tj. jinými slovy míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy). Jak je zachyceno na předchozím grafu, tato úmrtnost dlouhodobě klesá a až do konce století byla podle tohoto ukazatele v Ústeckém kraji pod republikovým průměrem. Důvodem zdánlivě lepší situace v Ústeckém kraji oproti ČR jako celku byla ale právě relativně mladá populace kraje. Ve skutečnosti je tomu totiž naopak. To odhaluje **standardizovaná míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy** (viz graf níže), v níž je vliv věkových struktur eliminován.

Zemřeli na nemoci oběhové soustavy na 100 tis. obyvatel v letech 1991-2006

- standardizovaná* míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy na 100 tis. obyvatel

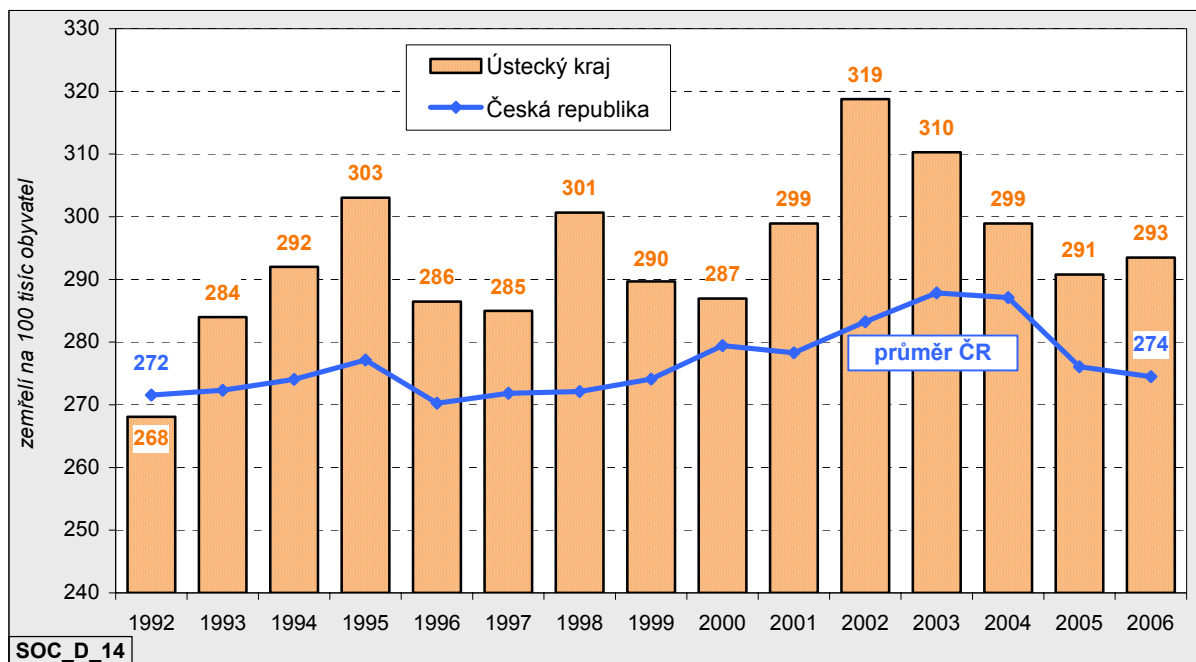
Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS); výpočet standardizace ČSÚ

* Standard: věková a pohlavní struktura ČR 2001 - metodou přímé standardizace

Zemřelí na zhoubné novotvary na 100 tis. obyvatel v letech 1992-2006

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS); výpočet ČSÚ

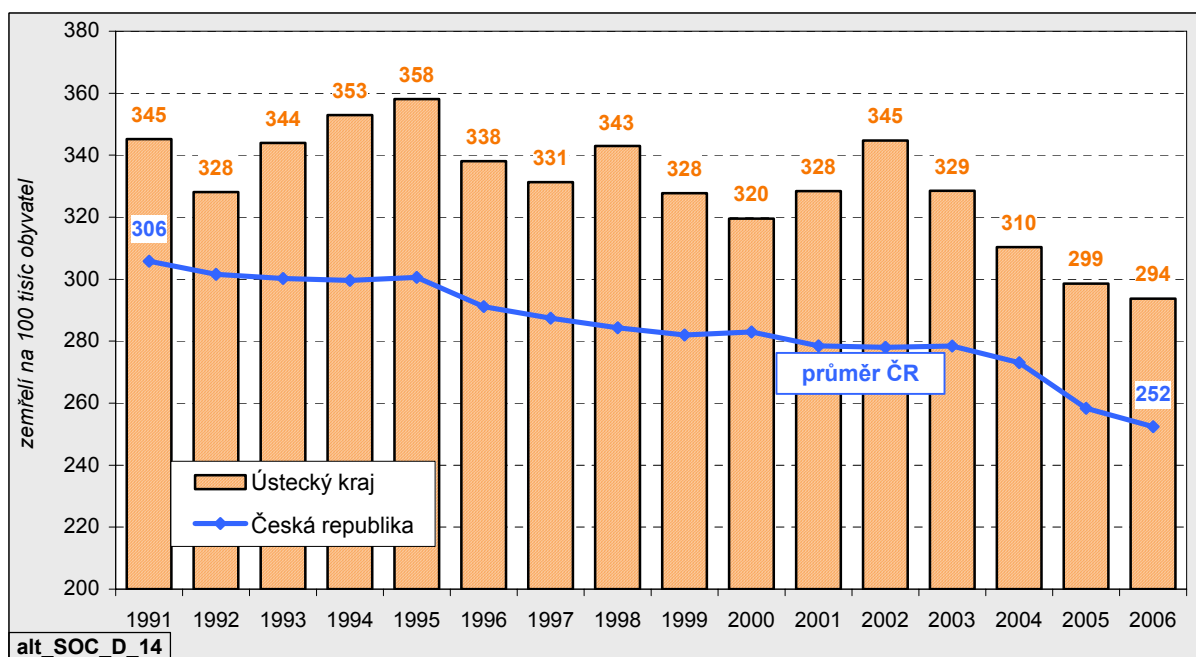

Podobné je to i s posledním zvoleným indikátorem této priority: **zemřelými na zhoubné novotvary na 100 tisíc obyvatel**. Nesmíme totiž zapomínat ani na změnu věkové struktury v čase. Populace jak Ústeckého kraje, tak České republiky postupně stárne, a s tím roste počet případů úmrtí na zhoubné novotvary, přestože úmrtnost ve skutečnosti klesá. Tento pokles ale zvolený indikátor (viz předchozí graf) nezachycuje. Proto i zde nabízíme **standardizovanou míru úmrtnosti na zhoubné novotvary** (viz graf níže). Oba ukazatele nicméně potvrzují, že situace v Ústeckém kraji je výrazně horší než v České republice jako celku.

Zemřelí na zhoubné novotvary na 100 tis. obyvatel v letech 1991-2006

- standardizovaná* míra úmrtnosti na zhoubné novotvary na 100 tis. obyvatel

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS); výpočet standardizace ČSÚ

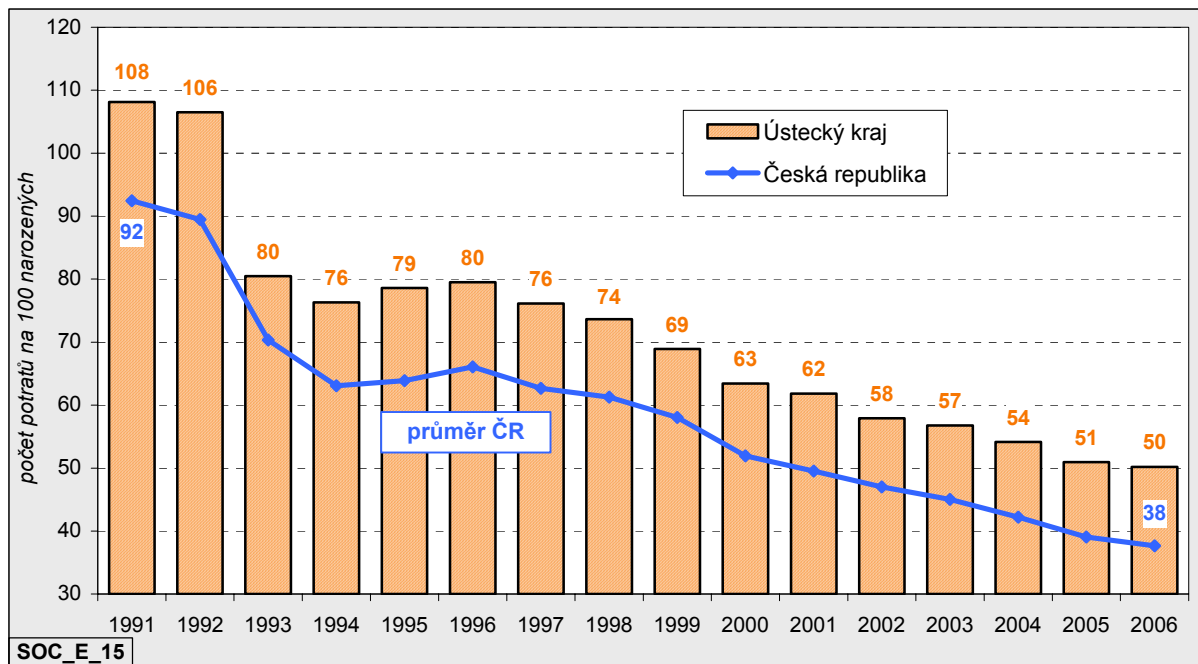
* Standard: věková a pohlavní struktura ČR 2001 - metodou přímé standardizace

PRIORITA E: POSILOVÁNÍ SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU

Poslední prioritou sociálního pilíře je „**posilování sociálního kapitálu Ústeckého kraje, zlepšení reprodukčního chování, dostatečná integrace minoritních skupin obyvatelstva a omezení výskytu sociálně nežádoucích jevů**“ a doplňuje tak předchozí priority o konkrétní směr zlepšování lidského a sociálního kapitálu. První ze zvolených indikátorů přímo koresponduje s prvním stanoveným cílem, tj. snížením potratovosti. Jedná se o tzv. **potratový index (počet potratů na 100 živě narozených)**.

Potratový index (počet potratů na 100 živě narozených) v letech 1991-2006

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS); výpočet ČSÚ

Zde jsme provedli změnu názvu indikátoru (dle standardní terminologie), ale věcná podstata indikátoru zůstala stejná⁵⁵. Jak je z grafu výše patrné, v Ústeckém kraji dochází dlouhodobě k potratům častěji než ve zbytku republiky. Bylo tomu tak i před rokem 1989 (uvnitř kraje však existují značné rozdíly). Na druhou stranu je pozitivní, že stejně jako v celé ČR, i v Ústeckém kraji došlo v posledních 17 letech k jejich dramatickému snížení. Hlavními důvody tohoto jevu jsou dostupnější antikoncepční prostředky a značná osvěta. Na tomto místě je ovšem nutné upozornit i na to, že sice **klesá počet umělých přerušení těhotenství** (což je patrně ta složka celkového počtu potratů, která nás v souvislosti s touto prioritou zajímá), ale současně **roste počet ostatních potratů**, a to hlavně z důvodu odkladu mateřství do vyššího věku ženy. V současné době se podíl těchto ostatních potratů pohybuje v kraji okolo jedné třetiny všech potratů a s poklesem umělých přerušení tento podíl stále stoupá.

Dalším indikátorem, který je ve Strategii uveden a který souvisí s opatřeními ke snížení sociálně nežádoucích jevů, je **počet sociálně nežádoucích jevů na 1 000 obyvatel**. Autoři však bohužel nevedli, co považují za sociálně nežádoucí jevy a k indikátoru pouze uvedli, že „*data absentují a doporučují indikátor sledovat na krajské úrovni*“. Jako první se sice nabízí kriminalita, ale ta je do indikátorové sady této priority zařazena samostatně v podobě **zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel** (indikátor je zařazen do sady titulkových indikátorů, viz kapitola 3.1 – zde nebude dále rozebírán). Proto jsme se pokusili nalézt další možné patologické jevy, za něž by byla data dostupná.

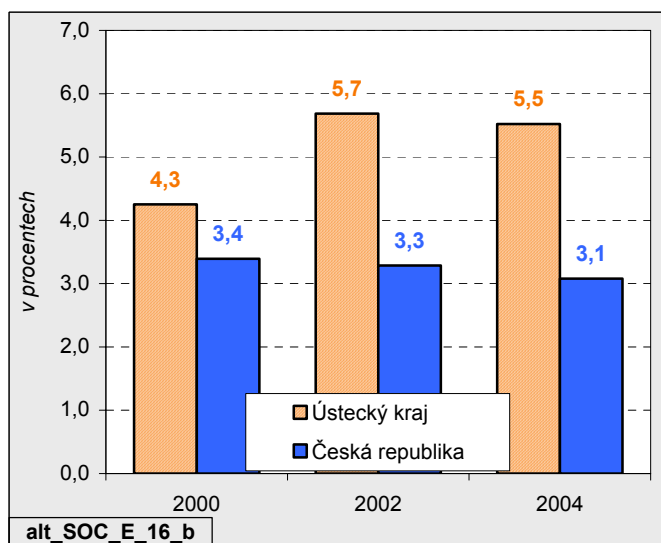
⁵⁵ Ve Strategii je původně uveden pojem „potratovost“, který je ale standardně definován jako potraty na 1 000 obyvatel, zatímco z dokumentu vyplývá, že ji autoři chápou jako potraty na 1 000 narozených. Volba tohoto jmenovatele (narozených) je logicky správná, protože počet potratů (stejně jako počet narozených) je silně závislý na věkové struktuře obyvatel. Ukazatel se však správně nazývá „potratový index“ a pro lepší představu se počítá na 100, nikoliv na 1 000 narozených.

Prvním zajímavým ukazatelem může být například **podíl domácností pod hranicí životního minima** (viz vedlejší graf). Nejedná se sice přímo o patologický jev, nicméně chudoba je jistě faktor zvyšující riziko vzniku těchto jevů a zcela jistě je nežádoucím jevem (ukazatel je rovněž jedním z indikátorů, které jsou požadovány v národních dokumentech při hodnocení udržitelného rozvoje ČR, proto jej lze (i s podrobnější metodikou) nalézt v kapitole 2 této publikace).

Dalším nežádoucím jevem, který by přicházel v úvahu, je i počet sebevražd, resp. úmrtí s touto příčinou smrti. Tak jako u jiných příčin smrti, o nichž jsme hovořili v předchozí prioritě, je i zde vhodnější sledovat **standardizovanou míru úmrtnosti z důvodu sebevražd** (při regionálním srovnání je tak vyloučen vliv rozdílné struktury populace), ale na druhou stranu je výpočet takového indikátoru relativně náročný, a pokud jde o jeho dlouhodobý vývoj v kraji (a ne srovnání s ostatními regiony), byl by v tomto případě patrně dostačující **celkový počet sebevražd na 1 000 obyvatel** (bez standardizace). Námi uvedená standardizovaná míra ovšem umožňuje s jistotou konstatovat, že bohužel i tento nežádoucí jev se v Ústeckém kraji vyskytuje ve vyšší míře než je tomu ve zbytku republiky. Pozitivní naopak je, že od začátku 90. let je tento jev stále méně častý, a to jak v České republice jako celku, tak v Ústeckém kraji.

Podíl domácností s čistým příjmem pod hranicí životního minima (v %)

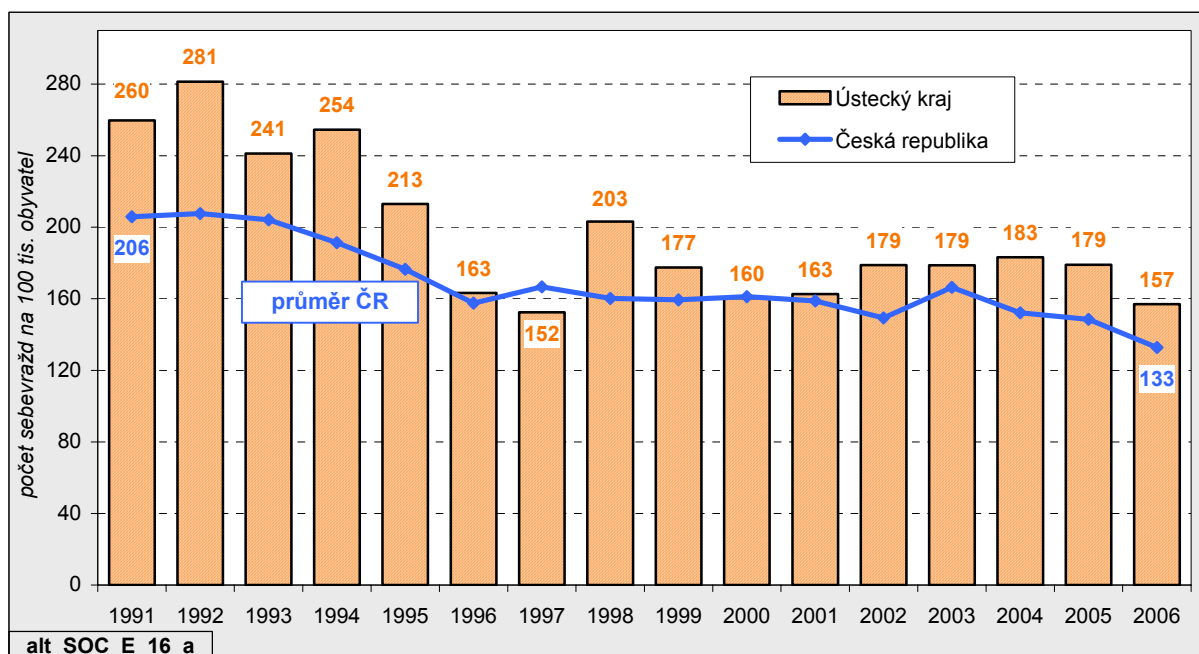
Zdroj: ČSÚ EU-SILC

Sebevraždy na 100 tis. obyvatel v letech 1991-2006

- standardizovaná* míra úmrtnosti (sebevražd) na 100 tis. obyvatel

Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS); výpočet standardizace ČSÚ

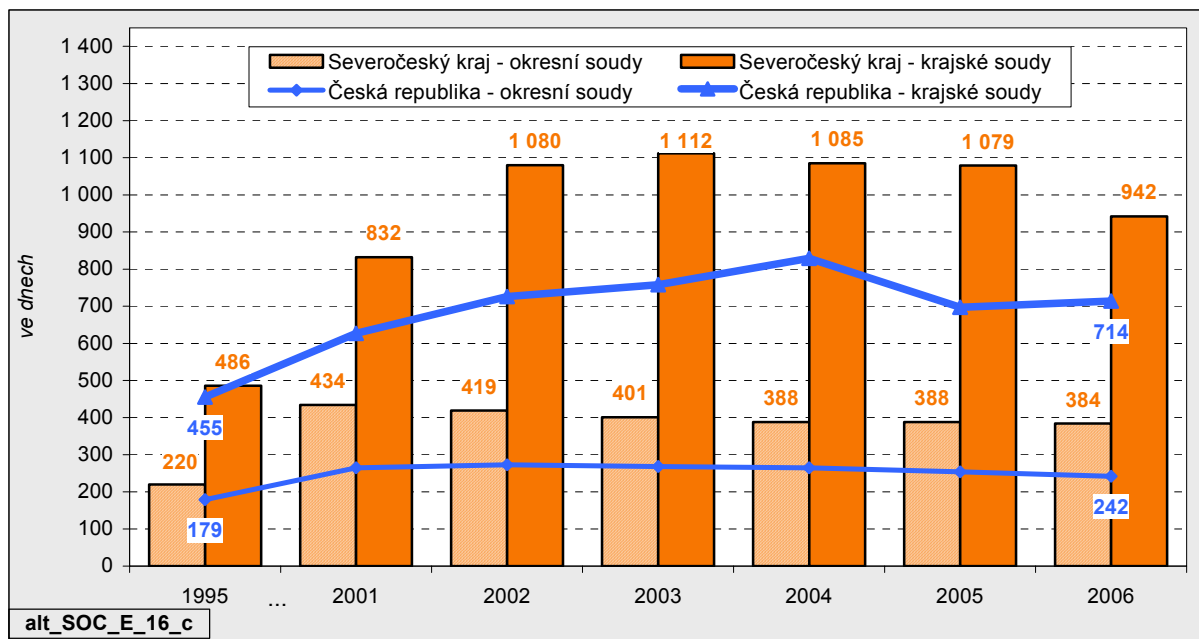

* Standard: věková a pohlavní struktura ČR 2001 - metodou přímé standardizace

Posledním ukazatelem, který jsme zařadili do výběru nežádoucích jevů, je **průměrná doba soudního řízení**. Výběr tohoto ukazatele souvisí s odůvodněním, proč byla prioritou E do Strategie Ústeckého kraje zařazena: „Ústecký kraj je příznačný relativně vysokým počtem sociálně nežádoucích jevů, což se negativně odráží na zájmu absolventů vysokých škol a kvalifikované pracovní síly usadit se a působit na území kraje“.

Průměrná délka* soudního řízení v trestní věci v letech 1995 a 2001-2006 (ve dnech)

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti České republiky

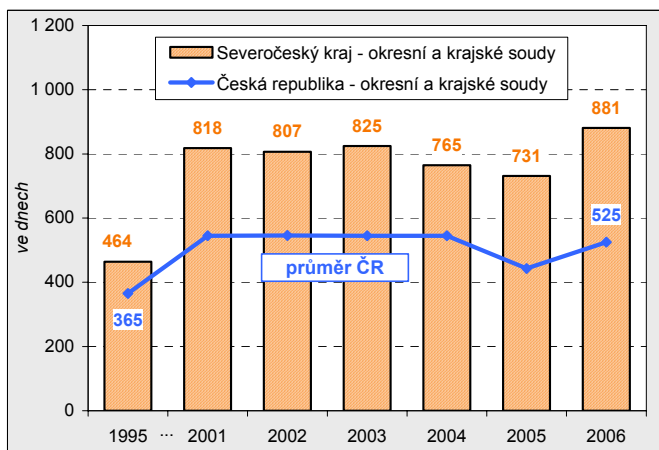

* ode dne nápadu do dne právní moci

Pro soukromé podnikatele, ale i ostatní občany pak může být, byť jen podvědomě vnímaný, nedostatečně fungující soudní systém (tj. špatná vymahatelnost práva) důležitým faktorem při rozhodování o tom, zda v kraji působit či ne. Bohužel i v tomto případě je situace v Ústeckém kraji, který spadá do jurisdikce soudů Severočeského kraje⁵⁶, horší než v České republice jako celku. A to jak na všech úrovních soudů (okresních i krajských), tak ve všech důležitých právních kategoriích soudního řízení (trestní řízení, občanskoprávní řízení, řízení o nezletilých dětech i v soudních řízeních v obchodních věcech). Ukazatel je součástí indikátorové soustavy kapitoly 2.

Průměrná délka* soudního řízení v občanskoprávní věci v letech 1995 a 2001-2006 (ve dnech)

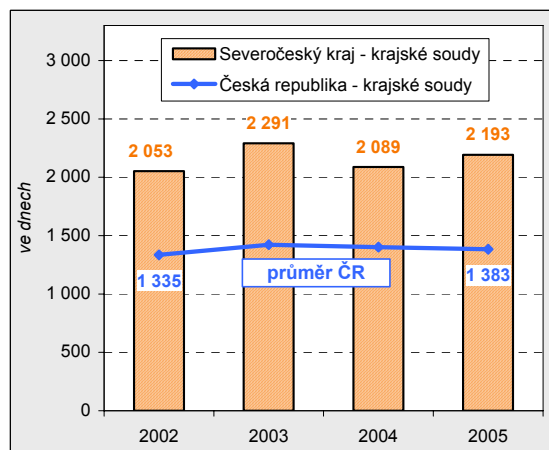
Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti České republiky

* ode dne nápadu do dne právní moci, od 1. 1. 2006 je součástí občanskoprávní agendy také obchodní agenda

Průměrná délka* soudního řízení v obchodní věci v letech 2002-2005 (ve dnech)

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti České republiky

* ode dne nápadu do dne právní moci

Posledním indikátorem, který by měl pomoci hodnotit situaci z pohledu této priority, je **podíl občanů z minoritních skupin účastnících se resocializačních a vzdělávacích programů**. Data pro tento ukazatel ovšem nemá ČSÚ k dispozici a ani sami autoři jiný zdroj dat nenalezli. Pouze doporučili „sledovat tento indikátor na krajské úrovni“.

⁵⁶ Soudní systém je v České republice stále ještě rozdělen podle původních krajů. Ústecký kraj byl spolu s většinou Libereckého kraje součástí kraje Severočeského. Průměrnou délku soudního řízení tak Ministerstvo spravedlnosti publikuje v této regionální struktuře.

3.4 Environmentální pilíř

Ačkoliv je koncept udržitelného rozvoje často mylně chápán jako výhradně environmentální téma, je ochrana životního prostředí pouze jedním z jeho pilířů. Možná proto autoři, kteří se zabývají udržitelným rozvojem, řadí environmentální pilíř většinou až za pilíře ekonomický a sociální. Stejně tak je tomu i v případě Strategie Ústeckého kraje. A to přesto, že je pro Ústecký kraj problematika životního prostředí nanejvýš důležitá, neboť velká část jeho území byla po staletí **zdrojem nerostných surovin** (nejen hnědého uhlí) pro celý středoevropský region, což si spolu s rostoucím energetickým a strojírenským průmyslem vybralo následně svou daň. Z **průmyslového charakteru** této části Ústeckého kraje patrně vyplývá i jeho image kraje s kouřícími komíny a měsíční krajinou povrchových hnědouhelných dolů. Pro kraj je však neméně **významné i zemědělství**, tolik typické pro rovinaté oblasti na jihu. Ovšem přestože není zemědělská výroba běžně považována za ekologickou hrozbu, může mít i ona na životní prostředí potenciálně neblahý vliv (např. kvůli dlouhodobému intenzivnímu využívání půdy). Pro životní prostředí Ústeckého kraje jsou neméně důležité také jeho **rozsáhlé chráněné oblasti**, které patří k přírodním pokladům České republiky. Jak je vidět, kvalitu životního prostředí v Ústeckém kraji nelze stereotypně vnímat jako jednoznačně špatnou a související výhradně s průmyslem a těžbou. Tomu také odpovídá obsáhlý výběr **21 indikátorů**⁵⁷ pilíře v kombinaci se **7 titulkovými indikátory**.

Indikátory ENVIRONMENTÁLNÍHO PILÍŘE udržitelného rozvoje Ústeckého kraje

Priorita	Pracovní kód ČSÚ	Indikátor	Měrná jednotka	Dostupnost ČSÚ v současnosti
A ZVÝŠENÍ INVESTIC NA OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ				
	ENVI_A_01	Podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí na HDP ¹⁾ - podle sídla podniku	%	Ano + Alternativa
	ENVI_A_02	Podíl pořízených investic na ochranu přírody a krajiny na HDP ¹⁾ - podle sídla podniku	%	Ano
	ENVI_A_03	Podíl pořízených investic na ochranu ovzduší a klimatu na HDP ¹⁾ - podle sídla podniku	%	Ano
B ZVÝŠOVÁNÍ KVALITY OVZDUŠÍ				
	ENVI_B_04	Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší na celkové rozloze kraje	%	Ano
	ENVI_B_05	Měrné emise skleníkových plynů	t/km ²	Ne
	ENVI_B_06	Měrné emise tuhých látek	t/km ²	Ano
	ENVI_B_07	Měrné emise NO _x	t/km ²	Ano
	ENVI_B_08	Délka sítě značených cyklotras	km	Ne
	ENVI_B_09	Podíl veřejných silničních dopravních prostředků využívající alternativní paliva	%	Ne
	ENVI_B_10	Podíl celkové rozlohy pěších zón v centrech měst a celkové rozlohy zón s omezenou dopravou z celkové rozlohy měst	%	Ne
C REVITALIZACE ZDEVASTOVANÝCH PLOCH A SANACE STARÝCH EKOLOGICKÝCH ZÁTĚŽÍ				
	ENVI_C_11	Celková rozloha nevyužívaných a zdevastovaných ploch a objektů ("brownfields")	ha	Ne
	ENVI_C_12	Podíl ploch, na nichž nebyla provedena sanace z celkové plochy starých ekologických zátěží	%	Ne
	ENVI_C_13	Rozloha nově zastavených ploch za rok	ha	Ne + Alternativa
D SNÍŽENÍ PRODUKCE ODPADŮ				
	ENVI_D_14	Produkce průmyslových odpadů na jednotku HDP ²⁾	kg/1 000 Kč	Ano + Alternativa
	ENVI_D_15	Produkce komunálního odpadu na obyvatele	kg	Ano
	ENVI_D_16	Podíl skládkování odpadů na celkovém nakládání s odpady	%	Ano
	ENVI_D_17	Podíl odpadů materiálové a energeticky využitých na celkovém nakládání s odpady	%	Ano
E POSÍLENÍ EKOLOGICKÉ FUNKCE KRAJINY				
	ENVI_E_18	Podíl trvalých travních porostů na celkové rozloze zemědělské půdy	%	Ano
	ENVI_E_19	Podíl listnatých dřevin na celkovém zalesňování	%	Ano
	ENVI_E_20	Podíl obcí do 2 000 ekvivalentních obyvatel napojených na kanalizaci s koncovou čistírnou odpadních vod	%	Ne + Alternativa
	ENVI_E_21	Podíl zemědělsky neobhospodařované půdy na celkové rozloze zemědělské půdy	%	Ano
Alternativa				
A	alt_ENVI_A_01	Podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí na HDP ¹⁾ - podle místa realizace investice	%	Ano
C	alt_ENVI_C_13_a	Změna rozlohy zastavených ploch za rok	ha	Ano
C	alt_ENVI_C_13_b	Změna rozlohy zastavených a ostatních ploch za rok	ha	Ano
D	alt_ENVI_D_14	Produkce podnikových odpadů na jednotku HDP ²⁾	kg/1 000 Kč	Ano
E	alt_ENVI_E_20	Podíl obcí do 2 000 obyvatel napojených na kanalizaci s koncovou čistírnou odpadních vod	%	Ano

¹⁾ HDP v běžných cenách

²⁾ HDP ve srovnatelných cenách

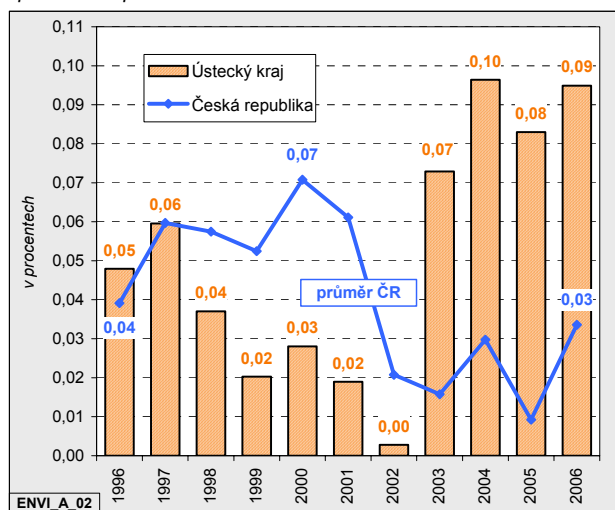
⁵⁷ Sedm z nich nemá ČSÚ k dispozici, ale pro většinu z nich ani sami autoři Strategie nenalezli vhodný zdroj dat a pouze doporučili „sledovat tyto indikátory na krajské úrovni“.

PRIORITA A: ZVÝŠENÍ INVESTIC NA OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

První priorita environmentálního pilíře Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje sleduje: „**zvýšení pořízených investic na ochranu životního prostředí, zejména na ochranu přírody a krajiny**“. Jak již bylo mnohokrát poznamenáno, všechny pilíře spolu navzájem souvisí a na jejich propojení a rovnováze je celý koncept udržitelného rozvoje postaven. Tato první priorita environmentálního pilíře je pak více než jiné propojena s ekonomickým pilířem, neboť právě ten vytváří prostředky k tomu, aby společnost mohla životní prostředí chránit a investovat do něj. Prosperující firmy si mohou dovolit technologie šetrnější k životnímu prostředí, mohou plnit, aniž by byla ohrožena jejich existence, zákonem stanovená opatření chránící životní prostředí a odvodem daní vytvářejí prostředky pro financování projektů z veřejných rozpočtů.

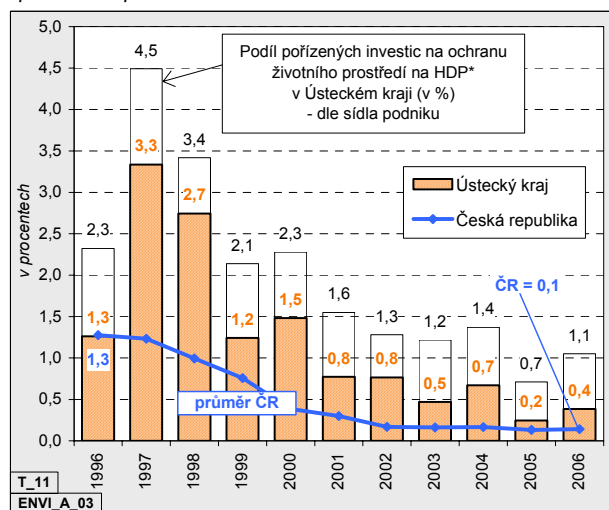
Prvním indikátorem priority je **podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí na HDP**. Jedná se současně také o titulkový indikátor, a proto se mu zde nebudeme dále věnovat (blíže viz kapitola 3.1, kde je indikátor prezentován v podobě obou alternativ, které má ČSÚ k dispozici, tj. podle kraje sídla investora a dále podle kraje, kde se investice skutečně realizovala).

Podíl pořízených investic na ochranu přírody a krajiny z HDP* v letech 1996-2006 (v %)
- podle sídla podniku

* HDP v běžných cenách

Podíl pořízených investic na ochranu ovzduší a klimatu z HDP* v letech 1996-2006 (v %)
- podle sídla podniku

* HDP v běžných cenách

Dalším indikátorem je **podíl pořízených investic na ochranu přírody a krajiny⁵⁸ na HDP** (viz výše uvedený graf vlevo). Tyto údaje jsou standardně publikovány pouze podle kraje sídla investora. Přesto však, i díky tomu, že v Ústeckém kraji má své sídlo většina zde působících těžařských společností, které následně provádí rekultivace svých dolů, je stále smysluplné tento indikátor na krajské úrovni sledovat. Hodnota těchto investic je pouze zlomkem celkových investic na ochranu životního prostředí a o to více je závislá na realizaci velkých investičních projektů a náhodných událostech v daném roce⁵⁹. Proto také nelze vysledovat jednoznačný vývojový trend. Například výrazný nárůst investic po roce 2002 byl v Ústeckém kraji způsoben vedle povodní hlavně pokračujícími rekultivacemi bývalých dolů v okolí Ústí nad Labem a Mostu a svou roli hraje také přítomnost státního podniku Palivový kombinát Ústí nad Labem, pod který česká vláda postupně přesouvá rekultivace bývalých dolů i v jiných krajích České republiky.

Posledním indikátorem priority A je **podíl pořízených investic na ochranu ovzduší a klimatu na HDP** (viz předchozí graf vpravo). Pro Ústecký kraj je kvalita ovzduší velmi významné téma a věnuje se mu

⁵⁸ Indikátor uvádíme pro přehlednost pod původně zvoleným názvem „investice na ochranu přírody a krajiny“, přestože od roku 2002, kdy ČSÚ začal výdaje na ochranu životního prostředí členit do ještě podrobnějších oblastí (tzv. programových zaměření), je tento ukazatel publikován pod novým názvem, tj. „ochrana biodiverzity a krajiny“. Do roku 1995 byl naopak používán termín „rekultivace půdy“. Do tohoto ukazatele se řadí například rekultivace v důsledku důlní činnosti či obnova lesů národních parků a chráněných krajinných oblastí. Vzhledem k tomu, že je oproti jiným oblastem **podíl investic na ochranu přírody (biodiverzity) a krajiny velmi malý** v porovnání s jinými oblastmi životního prostředí, jsou v současné době tyto investice většinou publikovány v tabulkách jako součást tzv. „ostatních investic“.

⁵⁹ Například na ukončení těžby nerostných surovin v určité lokalitě, na velkých investičních projektech, na zákonem stanovených luhách, na přírodních katastrofách či na vyhlášených grantech z veřejných rozpočtů.

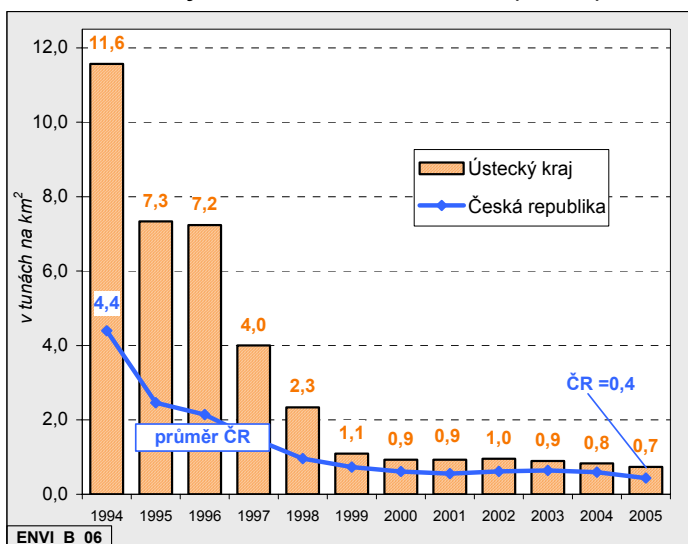
podrobně, byť z jiného pohledu, také celá následující priorita environmentálního pilíře. Bohužel i pokud jde o tento indikátor, platí, že jsou data dostupná pouze v členění podle sídla podniku. I tak jsou však data pro Ústecký kraj velmi zajímavá. Na rozdíl od investic na ochranu přírody a krajiny tvoří investice na ochranu ovzduší podstatnou část všech investic v kraji (podle sídla investora) a jsou **dlouhodobě nejvyšší v celé České republice**. Navíc vzhledem k tomu, že například energetická skupina ČEZ, a. s. nemá v Ústeckém kraji své sídlo, ale její provozovny zde působí, dá se předpokládat, že jsou zde investice na ochranu ovzduší ve skutečnosti ještě vyšší (byly to právě investice na ochranu ovzduší, které způsobily v letech 1997 a 1998 tak razantní zvýšení celkových investic na ochranu životního prostředí - toto téma také viz kapitola 3.1).

PRIORITA B: ZVYŠOVÁNÍ KVALITY OVZDUŠÍ

Druhou prioritou environmentálního pilíře je „**zvýšení kvality ovzduší snížením emisí znečišťujících látek ze stacionárních a liniových zdrojů**“. Tato priorita úzce souvisí s prioritou D ekonomického pilíře (s omezením dopravy přímo u zdroje), neboť doprava je jedním z liniových zdrojů znečištění. Pro hodnocení priority bylo vybráno sedm indikátorů, z nichž ovšem čtyři nemá ČSÚ k dispozici (pro tři z nich ani autoři Strategie nenalezli adekvátní zdroj dat). Prvním z těchto indikátorů jsou **měrné emise skleníkových plynů**, které jsou standardně publikovány pouze za celou ČR; dalším je **délka značených cyklotras**⁶⁰ a posledními požadovanými indikátory, které ČSÚ nemůže poskytnout ze svých zdrojů, jsou **podíl veřejných silničních dopravních prostředků využívajících alternativní paliva a podíl celkové rozlohy pěších zón v centrech měst a celkové rozlohy zón s omezenou dopravou z celkové rozlohy měst**.

Prvním indikátorem priority B, který je v současné době dostupný, je **podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší**. Jedná se však zároveň o titulový indikátor, kterému jsme se podrobně věnovali v kapitole 3.1, a proto zde již nebude znovu prezentován. Na rozdíl od tohoto indikátoru, který zachycuje přímo kvalitu ovzduší v kraji (imise), sledují následující indikátory faktory kvality ovzduší (emise). Jako první z těchto indikátorů jsou **měrné emise tuhých látek**⁶¹ (viz graf níže). Český statistický úřad publikuje tato data nejen v celkovém objemu vyprodukovaných emisí, ale také podle jednotlivých typů zdrojů znečištění, tj. podle toho, zda se jedná o velké (REZZO 1), střední (REZZO 2) či malé (REZZO 3) stacionární zdroje znečištění nebo o mobilní zdroje znečištění (REZZO 4)⁶². Autoři Strategie přesně nedefinovali, zda má být indikátor sledován za všechny tyto zdroje dohromady, či jen za některé z nich. Až z hodnot indikátoru, které byly ve Strategii uvedeny, vyplynulo, že byla patrně dána přednost indikátoru za REZZO 1-3. Ovšem vzhledem k tomu, že

Měrné emise tuhých látek* v letech 1994-2005 (v t/km²)

* REZZO 1-3: REZZO 1 - velké zdroje znečištění, REZZO 2 - střední zdroje znečištění, REZZO 3 - malé zdroje znečištění; REZZO 4 - mobilní zdroje znečištění (zde nejsou zahrnuty)

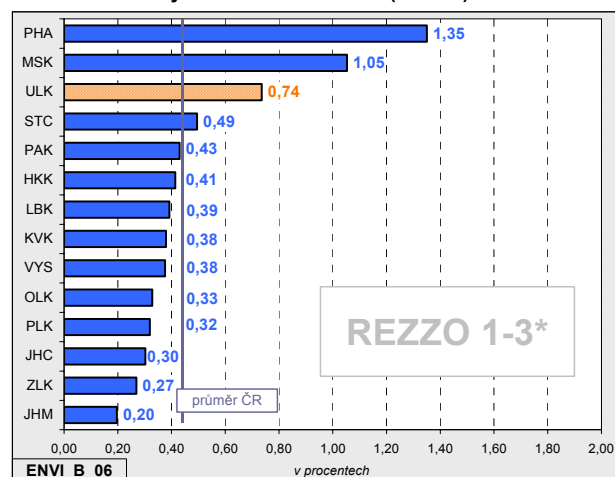
priorita má zahrnovat i liniové zdroje znečištění a REZZO 4 (mobilní zdroje) jsou významným původcem emisí tuhých látek v ovzduší, uvádíme v grafech na následující straně alespoň mezikrajské porovnání obou možných ukazatelů (REZZO 1-3 a REZZO 1-4). Jak je patrné ze všech grafů týkajících se tohoto indikátoru, Ústecký kraj se dlouhodobě pohybuje nad celorepublikovým průměrem. Pozitivní však byl **krajský trend kopírující klesající vývoj v celé ČR**. Od roku 1994 velké zdroje znečištění, které se podílí na celkových emisích stacionárních zdrojů (REZZO 1-3) zhruba 70 %, snížily své emise tuhých látek téměř o 94 % a k podobnému poklesu došlo i u středních a menších zdrojů znečištění.

⁶⁰ Data však může mít k dispozici samotný Krajský úřad Ústeckého kraje případně Klub českých turistů.

⁶¹ Emise nejsou sledovány podle sídla podniku, ale podle místa, kde jsou vypouštěny.

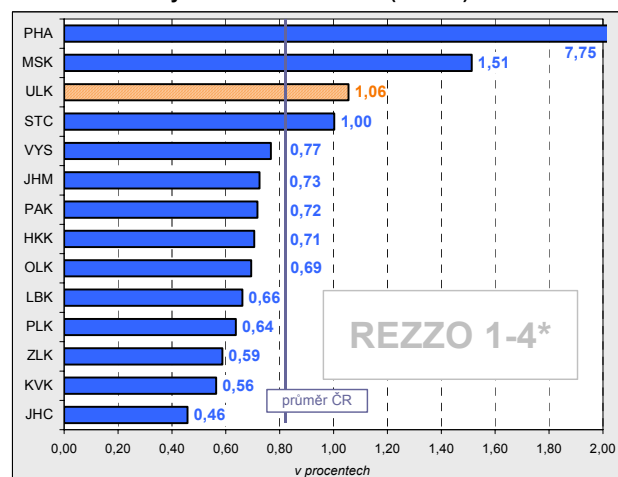
⁶² Podrobnější metodika - viz například v příslušné kapitole Statistické ročenky Ústeckého kraje.

Měrné emise tuhých látek v roce 2005* (v t/km²)

* REZZO 1-3: REZZO 1 - velké zdroje znečištění, REZZO 2 - střední zdroje znečištění, REZZO 3 - malé zdroje znečištění; REZZO 4 - mobilní zdroje znečištění (zde nejsou zahrnuty)

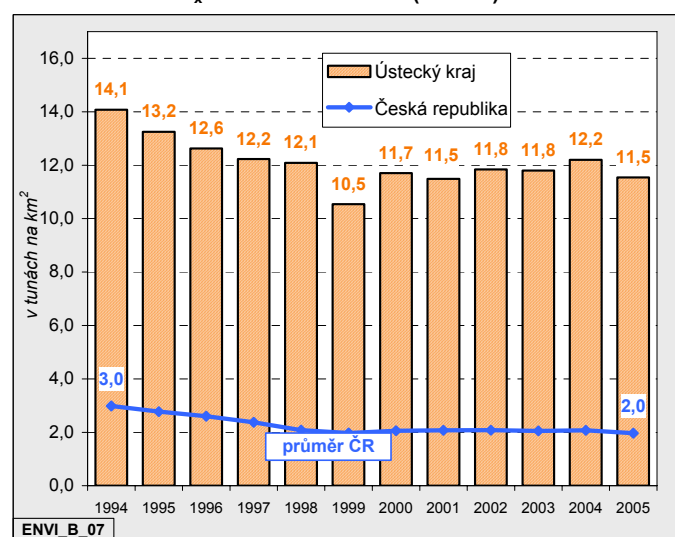
Měrné emise tuhých látek v roce 2005* (v t/km²)

* REZZO 1-4: REZZO 1 - velké zdroje znečištění, REZZO 2 - střední zdroje znečištění, REZZO 3 - malé zdroje znečištění; REZZO 4 - mobilní zdroje znečištění

Pokud porovnáme kraje pouze podle měrných emisí, které vyprodukují střední a malé zdroje znečištění (REZZO 2-3), Ústecký kraj se rázem stává krajem s průměrnými emisemi. Jedním z významných důvodů je samozřejmě relativně vysoká míra urbanizace s menším počtem rodinných domů a lokálních topenišť. V souvislosti s razantním poklesem emisí v 90. letech je ovšem nutné upozornit na to, že vedle lepších technologií a legislativních opatření na ochranu ovzduší⁶³ se na snižování emisí podílela také změna ekonomické struktury při transformaci ekonomiky z původně centrálně plánované na tržní. V krátkém časovém horizontu ovlivňuje celkový objem emisí také hospodářský cyklus. Toto upozornění platí o emisích obecně, a tedy i o **měrných emisích oxidů dusíku (NO_x)**, které jsou posledním indikátorem této priority. Jak je z níže uvedeného grafu patrné, v případě emisí NO_x nedošlo k tak dramatickému poklesu, jako u emisí tuhých látek. Velké stacionární zdroje znečištění, které produkují zhruba 98 % emisí NO_x v kraji (ze stacionárních zdrojů),

Měrné emise* NO_x v letech 1994-2005 (v t/km²)

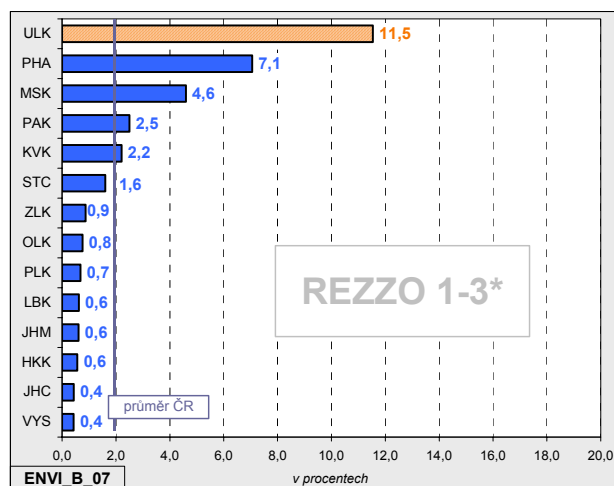
* REZZO 1-3: REZZO 1 - velké zdroje znečištění, REZZO 2 - střední zdroje znečištění, REZZO 3 - malé zdroje znečištění; REZZO 4 - mobilní zdroje znečištění (nejsou zahrnuty)

snížily za 12 let své emise o necelých 17 %⁶⁴ a po celé sledované období se Ústecký kraj pohyboval zhruba okolo pětinasobku republikového průměru. ČSÚ standardně publikuje (až do okresů) také emise dalších základních znečišťujících látek: **oxid siřičitý (SO₂)**⁶⁵ a **oxid uhelnatý (CO)**. Tyto ukazatele však nejsou do indikátorové sady Strategie Ústeckého kraje zařazeny. I v případě těchto znečišťujících látek bohužel patří Ústecký kraj ke krajům s nejvyššími hodnotami v České republice. Jedná se o přímý důsledek jeho nerostného bohatství, které z něj udělalo vhodnou lokalitu pro výstavbu tepelných elektráren na hnědé uhlí, a tím i energetickou základnu pro zbytek ČR. Zvýšené emise pak bohužel vedou k celkovému zhoršení kvality ovzduší – viz indikátor podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší (kapitola 3.1).

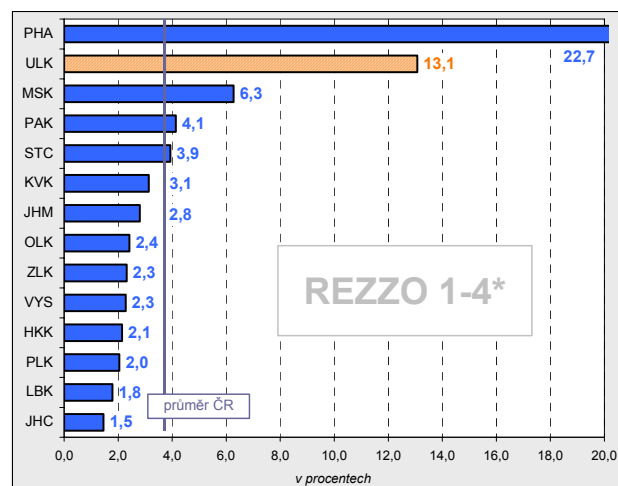
⁶³ U velkých zdrojů znečištění jejich realizace vyvrcholila v letech 1997-1998. Spolu s tím byly domácnosti v průběhu 90. let motivovány k přechodu od tuhých paliv k topení elektřinou a zemním plynem.

⁶⁴ Stejně jako v případě emisí tuhých látek došlo k velkému snížení emisí NO_x již před rokem 1994, od kterého jsou k dispozici celkové emise REZZO 1-3. Proto v textu porovnáme pouze emise za posledních 12 let. Pokud bychom srovnávali objem emisí NO_x v roce 1991 a 2005, pak by se celkový pokles emisí v kraji pohyboval okolo 68%. Emise středních a malých zdrojů znečištění (REZZO 2-3) snížily emise NO_x mezi lety 1994 a 2005 o téměř 60 %.

⁶⁵ viz kapitola 2

Měrné emise* No_x v roce 2005 (v t/km²)

* REZZO 1-3: REZZO 1 - velké zdroje znečištění, REZZO 2 - střední zdroje znečištění, REZZO 3 - malé zdroje znečištění; REZZO 4 - mobilní zdroje znečištění (zde nejsou zahrnuty)

Měrné emise* No_x v roce 2005** (v t/km²)

* REZZO 1-4: REZZO 1 - velké zdroje znečištění, REZZO 2 - střední zdroje znečištění, REZZO 3 - malé zdroje znečištění; REZZO 4 - mobilní zdroje znečištění
 ** V kapitole 2 jsou uvedeny i hodnoty měrných emisí NO_x v roce 2006 (za zdroje REZZO 1-4), ovšem z důvodu nedostupnosti dat v době zpracování publikace za REZZO 1-3 v roce 2006, byl pro srovnání zvolen rok 2005.

PRIORITA C: REVITALIZACE ZDEVASTOVANÝCH PLOCH A SANACE STARÝCH EKOLOGICKÝCH ZÁTĚŽÍ

Třetí priorita environmentálního pilíře je ve Strategii Ústeckého kraje definována jako „**efektivní a dostatečně rychlá revitalizace nevyužívaných zdevastovaných ploch a objektů (tzv. brownfields) Ústeckého kraje, sanace starých ekologických zátěží a omezení živelné výstavby na „zelené louce“ mimo kompaktně zastavěná území měst a obcí**“.

K hodnocení situace v této oblasti byly vybrány tři indikátory, z nichž však není ani jeden podle autorů Strategie k dispozici nejen na úrovni krajů, ale ani na úrovni celé České republiky. Jedná se o **celkovou rozlohu nevyužívaných zdevastovaných ploch a objektů (tzv. brownfields)**⁶⁶, dále o **podíl ploch, na nichž nebyla provedena sanace z celkové plochy starých ekologických zátěží**⁶⁷, a také o **rozlohu nově zastavovaných ploch za rok**. Jak již bylo zmíněno například v kapitole 3.1 (indikátor zornění či lesnatost) či v kapitole 3.2 (indikátor ekologického zemědělství), ČSÚ každoročně přebírá od Českého úřadu zeměměřického a katastrálního (ČÚZK) rozlohu území a pozemků podle jednotlivých kategorií⁶⁸ a jednou z nich jsou **zastavěné plochy**⁶⁹. Vývoj tohoto ukazatele se tedy nabízí jako alespoň částečná náhrada za původně zařazený, ale nedostupný indikátor nově zastavěných ploch. Problém je ovšem v interpretaci těchto dat. Zvětšení rozlohy zastavěných ploch totiž nemusí nutně znamenat, že se nově zastavěly dosud nezastavěné pozemky. Může se například jednat pouze o změnu zařazení pozemků z kategorie zastavěných ploch do tzv. ostatních ploch⁷⁰, což znamená, že se nezměnila skutečná rozloha pozemků, které člověk intenzivně využívá na úkor těch, které jsou člověkem relativně méně dotčené (např. lesy či trvalé travní porosty).

⁶⁶ Určitý přehled o tzv. brownfields má samotný Krajský úřad Ústeckého kraje a Agentura pro podporu podnikání a investic Czechinvest, které se snaží pro tyto plochy nalézt investory.

⁶⁷ Zdrojem dat blízkých tomuto indikátoru by mohl být Hor (MPO) 1-01 Roční výkaz báňsko-technických a provozních údajů Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, v rámci kterého se zjišťuje také **přehled ploch dotčených těžbou nerostných surovin a po těžbě rekultivovaných ploch**. Data jsou zpracovávána ČGS – Geofondem a publikována mimo jiné také v Statistické ročenke životního prostředí České republiky, na které se rovněž podílí Český statistický úřad. **Přehled starých ekologických zátěží** má k dispozici Ministerstvo životního prostředí, souhrnný přehled do jednotlivých krajů je rovněž součástí Statistické ročenky životního prostředí ČR.

⁶⁸ Český statistický úřad má k dispozici od Českého úřadu zeměměřického a katastrálního data o druzích pozemků až do úrovně katastrálních území. Jedná se o **zemědělskou půdu** (ornou půdu, zahrady, ovocné sady, chmelnice, vinice a trvalé travní porosty) a o **nezemědělskou půdu** (lesy, vodní plochy, zastavěné plochy a ostatní plochy).

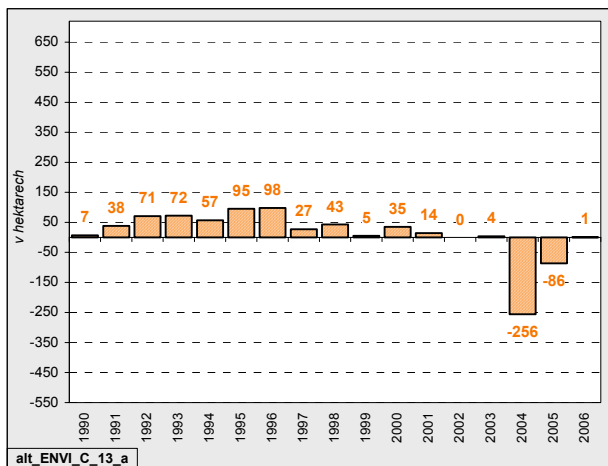
⁶⁹ Zastavěné plochy a nádvoří jsou pozemky, na kterých jsou postaveny budovy (kromě skleníků a japanů) a nádvoří náležící k obytným, hospodářským nebo průmyslovým budovám jako jejich příslušenství.

⁷⁰ Mezi ostatní pozemky patří například skladištní a dílenské prostory, pozemky určené k dopravě a telekomunikaci, pozemky určené k rekreaci či pro tělesnou výchovu nebo také (pro Ústecký kraj tolik důležité) pozemky určené k dobývání nerostů a jiných surovin, ukládání vedlejších produktů při těžbě nerostů, manipulační prostory apod.

Ovšem vzhledem k tomu, že zastavěné plochy představují pouze 1,7 % celkové rozlohy kraje a že z formulace této priority vyplývá spíše než sledování pouze zastavěných ploch (ve smyslu definice ČÚZK) sledování ploch, které jsou velmi intenzivně využívány člověkem, nabízíme ještě jeden alternativní ukazatel: **meziroční změna rozlohy zastavěných a ostatních ploch** v kraji.

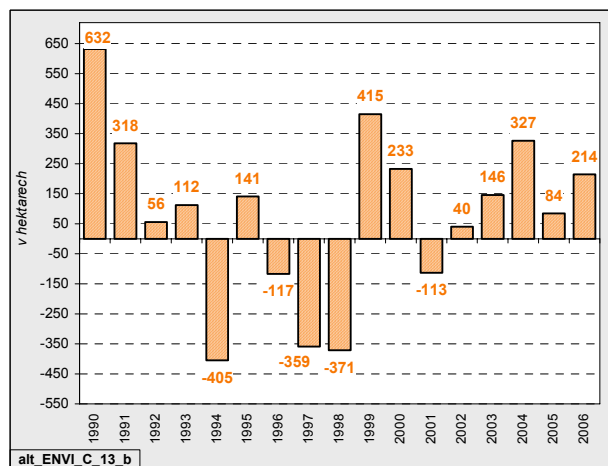
Meziroční změna rozlohy ZASTAVĚNÝCH ploch v Ústeckém kraji v letech 1990-2006 (v ha)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK)

Meziroční změna rozlohy ZASTAVĚNÝCH a OSTATNÍCH ploch v Ústeckém kraji v letech 1990-2006 (v ha)

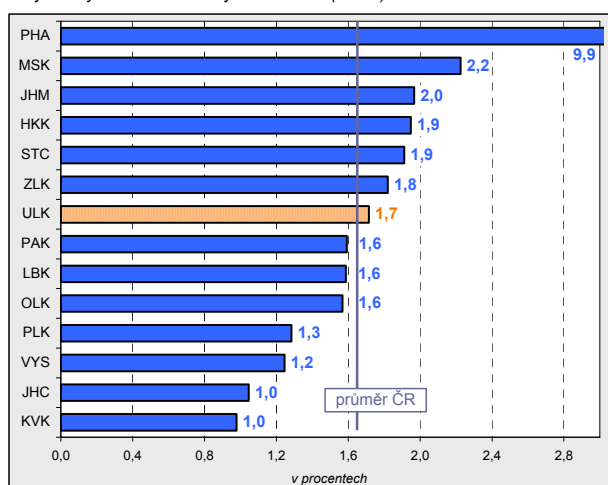
Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK)

Vzhledem k tomu, že tzv. ostatní plochy představují zhruba 14,6 % rozlohy celého Ústeckého kraje, jsou to právě tyto pozemky, které určují celkový vývoj námi navrženého ukazatele. Největší změny rozlohy tzv. ostatních pozemků jdou samozřejmě většinou na vrub povrchové těžbě hnědého uhlí v Severočeské hnědouhelné páni (ve správních obvodech Bílina, Chomutov, Kadaň, Litvínov, Most a Teplice)⁷¹. Jak je z uvedených grafů patrné, změny rozlohy těchto pozemků se mezi jednotlivými lety velmi liší a jednoznačný trend se z těchto dat dá jen těžko vysledovat. Samozřejmě že se v nich odráží i výstavba průmyslových komplexů, skladovacích prostor i rodinných domů tzv. na zelené louce, nicméně vedle toho zahrnují i jiné změny ve využívání půdy, většinou mnohem většího rozsahu, které zcela zastíní tyto drobnější. Přesto nám o dlouhodobém trendu alespoň trochu napoví samotný fakt, že se za posledních 18 let rozloha zastavěných a ostatních ploch v kraji zvětšila o více než 1 354 hektarů, což představuje asi 0,25 % celkové rozlohy kraje (v ČR jako celku se jednalo zhruba 0,21 % celkové rozlohy).

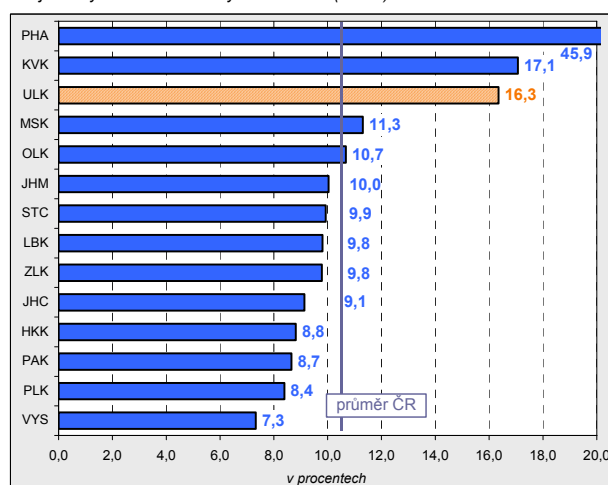
Podíl ZASTAVĚNÝCH ploch na celkové rozloze kraje v roce 2006 (v %)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK)

Podíl ZASTAVĚNÝCH a OSTATNÍCH ploch na celkové rozloze kraje v roce 2006 (v %)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK)

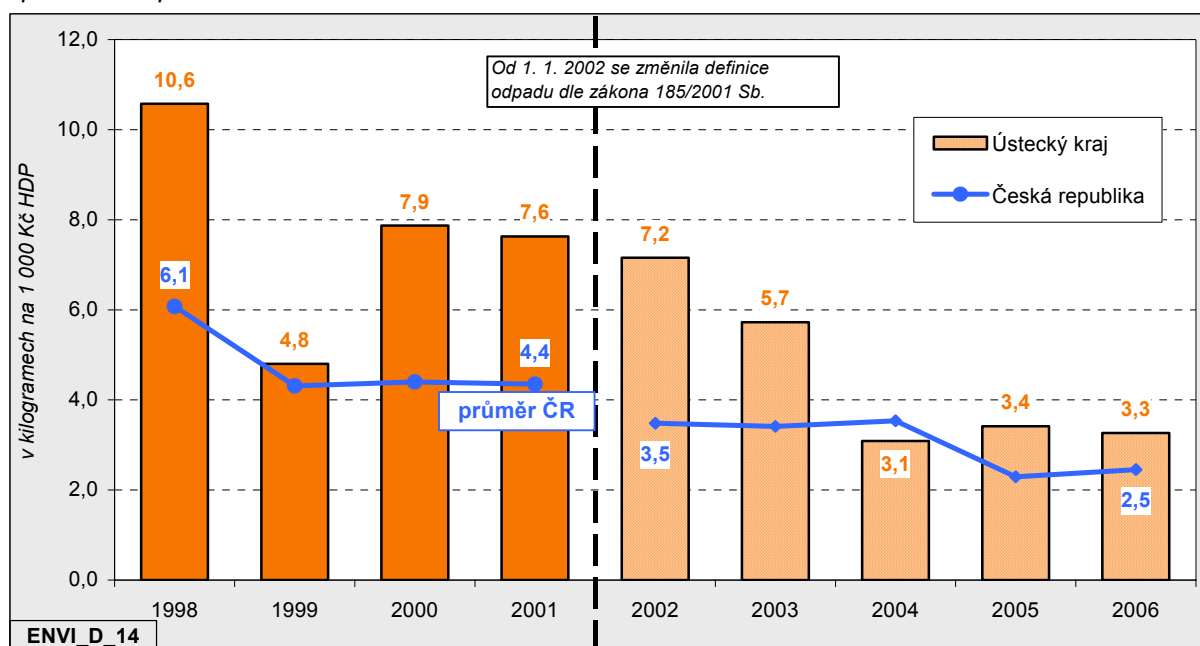

⁷¹ Například v letech 1994, 1997 a 1998 došlo k výraznému snížení rozlohy pozemků spadajících do kategorie ploch ostatních, a to ve prospěch lesů či trvalých travních porostů; naopak v letech 1999 či 2004 se na úkor zemědělské půdy a zastavěných ploch jejich rozloha zvyšovala (viz první dva grafy na této straně).

PRIORITA D: SNÍŽENÍ PRODUKCE ODPADŮ

Vedle emisí vypouštěných do ovzduší a rozšiřování zastavěných ploch představují odpady další důležitý faktor kvality životního prostředí v kraji. Proto si Strategie Ústeckého kraje vytyčila jako další prioritu „**snížení produkce odpadů a předcházení jejich vzniku s důrazem na environmentálně šetrné nakládání s odpady**“. O velkém významu, který je této problematice přisuzován, svědčí i zařazení prvního indikátoru této priority (produkce průmyslových odpadů na jednotku HDP) mezi titulkové indikátory. Mnohé z této oblasti tedy již zaznělo v kapitole 3.1, a proto to zde není třeba opakovat (přesto se i u prvního indikátoru ještě zastavíme). Na úvod ještě připomeňme, že velkým úskalím při hodnocení dat ČSÚ v této oblasti je jejich sledování **pouze podle sídla podniku**, nikoliv podle toho, ve kterém kraji podnik skutečně působí⁷², resp. kde je odpad definitivně odstraněn či využit.

Produkce průmyslových* odpadů na jednotku HDP v letech 1998-2006 (v kg/1 000 Kč)**
- podle sídla podniku

* Průmyslové odpady zahrnují odpady ze zpracovatelského průmyslu (OKEČ 15-37).

** HDP ve srovnatelných cenách

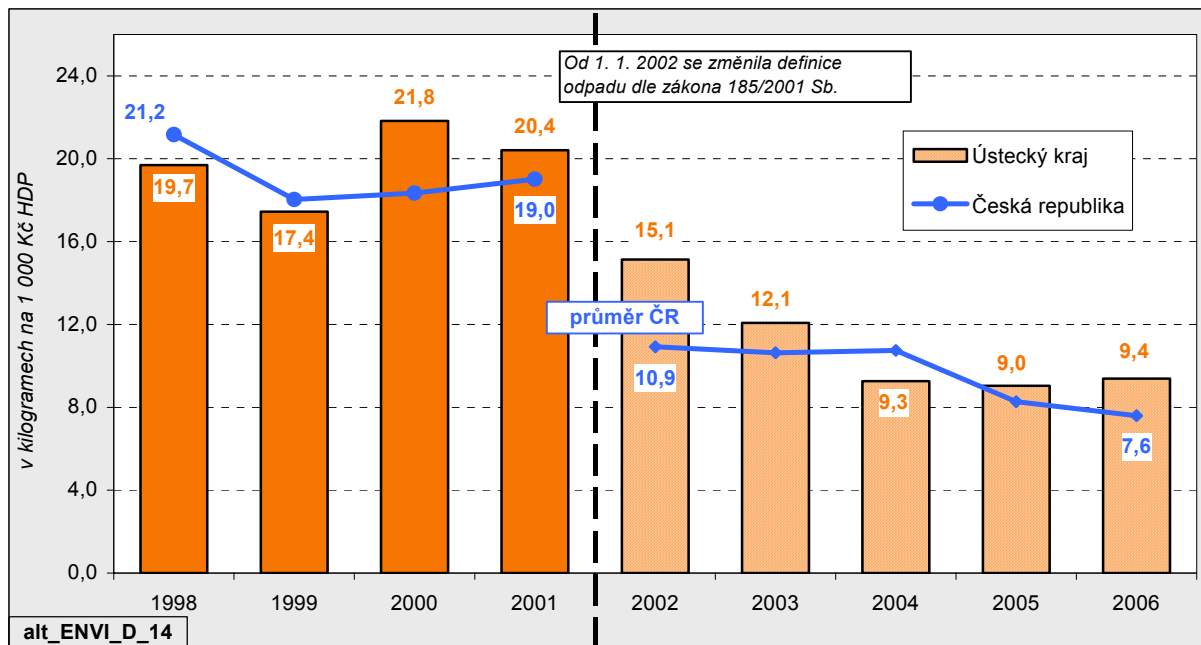
Zastavme se tedy u **produkce průmyslových odpadů na jednotku HDP**, titulkového indikátoru a zároveň prvního indikátoru této priority. V sadě titulkových indikátorů byla dána přednost vyjádření HDP v paritě kupní síly, což je sice vhodné pro mezinárodní srovnání, nikoliv však pro zachycení dlouhodobého vývoje. Zde však již dali autoři přednost vyjádření HDP v Kč, což umožňuje použití HDP ve srovnatelných cenách a vyloučit tak změny cenových relací v jednotlivých letech. Jak je z výše uvedeného grafu patrné, celorepublikově (a v Ústeckém kraji zvláště) dochází v posledních letech k poklesu produkce odpadů na jednotku HDP. To je sice stejný závěr, ke kterému jsme došli již v kapitole 3.1, ale v případě titulkového indikátoru nebyl závěr tak jednoznačný, protože v extrémním případě by mohl být klesající trend indikátoru způsoben pouze růstem cen a nikoliv poklesem objemu produkováného odpadu. Díky vyjádření v HDP ve srovnatelných cenách je však tento pozitivní trend potvrzen. Přesto i přes významný pokles „odpadové náročnosti“ ekonomiky zůstává Ústecký kraj i nadále krajem s nadprůměrnou produkcí odpadů na jednotku HDP. Vzhledem k tomu, že průmyslové odpady zahrnují pouze odpady zpracovatelského průmyslu (tj. zhruba 35 % celkové produkce odpadů ekonomických subjektů) a zcela opomíjejí odpad z ostatních odvětví, navrhuje jako alternativní

⁷² ČSÚ získává data o odpadech z ročního statistického výkazu. Respondenty jsou ekonomické subjekty a vybrané obce (OKEČ 751). Z šetření ekonomických subjektů jsou získány údaje o podnikových a průmyslových odpadech, od obcí údaje o komunálním odpadu. Podle převažující činnosti jsou šetřeny subjekty s 20 a více zaměstnanci zařazené do oddílů OKEČ 01, 02, 10-36, 40-41, 45, 502, 505, 52, 55, 601-602, 61, 62, 642, 747, 7481, 851-852, 9211 a 93. U vybraných OKEČ 37 (zpracování druhotných surovin), 5155 (velkoobchod s chemickými výrobky) a 5157 (velkoobchod s odpadem a šrotem) jsou zahrnuty jednotky s 5 a více zaměstnanci a u OKEČ 90 (nakládání s odpady) všechny jednotky bez ohledu na počet zaměstnanců. Samostatná šetření o odpadech provádí rovněž Ministerstvo životního prostředí ČR.

indikátor **produkci podnikových odpadů na jednotku HDP** (viz graf níže). V nich jsou zahrnuty nejen průmyslové odpady, ale i odpady z energetiky, které jsou zmiňovány v prvním strategickém cíli priority, a také odpady ze všech ostatních odvětví, která jsou do šetření ČSÚ zahrnuta (data za jednotlivá odvětví jsou standardně publikována a lze tedy vytvořit libovolný indikátor zahrnující vybraná odvětví). Z vývoje indikátoru vyplývá, že nejen ve zpracovatelském průmyslu, ale v celé ekonomice dochází k poklesu produkovaného odpadu (důvody tohoto vývoje jsou zmíněny již v kapitole 3.1).

Produkce podnikových* odpadů na jednotku HDP** v letech 1998-2006 (v kg/1 000 Kč)

- podle sídla podniku

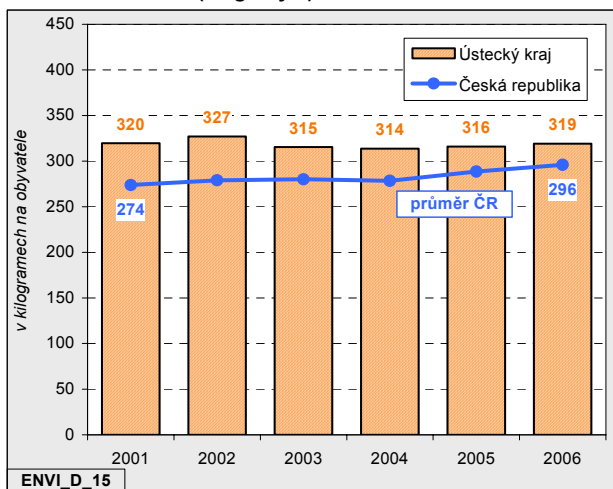

* Podnikové odpady zahrnují veškeré odpady s výjimkou komunálního odpadu.

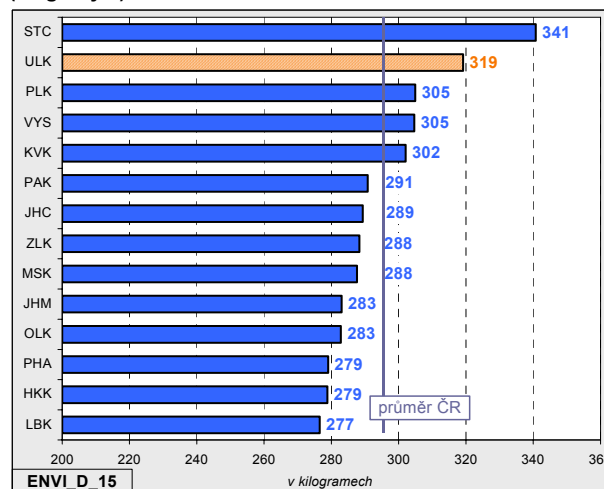
** HDP ve srovnatelných cenách

Vedle produkce podnikových odpadů je společností vytvářen také komunální odpad, tedy odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob, s výjimkou odpadů vznikajících u právnických nebo fyzických osob oprávněných k podnikání⁷³. Jak je z následujícího grafu patrné, **objem komunálního odpadu na obyvatele** byl v Ústeckém kraji v posledních letech víceméně stabilní. V České republice byl naopak trend

Produkce komunálního odpadu na obyvatele v letech 2001-2006 (v kg/obyv.)

Produkce komunálního odpadu na obyvatele v roce 2006 (v kg/obyv.)

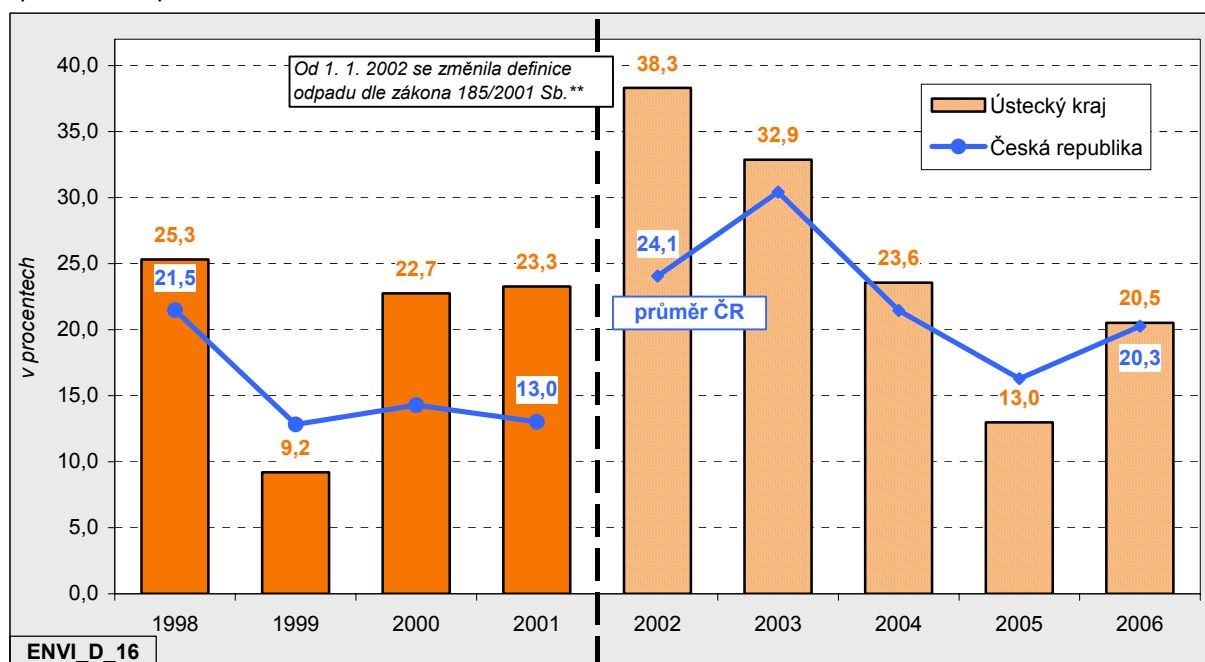

⁷³ Komunální odpad členěný do krajů ČR publikuje standardně ČSÚ od roku 2002. Ve Statistických ročenkách jednotlivých krajů je dostupná i **struktura komunálního odpadu** (běžný svaz odpadu, svaz objemného odpadu, odděleně sbírané složky a odpad z komunálních služeb). Tak jako v případě podnikového odpadu, i pokud jde o komunální odpad, probíhá v České republice souběžně s šetřením ČSÚ statistické zjišťování Ministerstva životního prostředí ČR.

mírně rostoucí, ale i tak se Ústecký kraj dlouhodobě pohybuje nad republikovým průměrem a patří mezi kraje s největším množstvím vytvořeného odpadu na jednoho obyvatele za rok (s výjimkou odděleně sbíraných složek komunálního odpadu jsou v kraji všechny ostatní složky na jednoho obyvatele nadprůměrné).

Podíl skládkování odpadů na celkovém nakládání s odpady v letech 1998-2006* (v %)

- podle sídla podniku

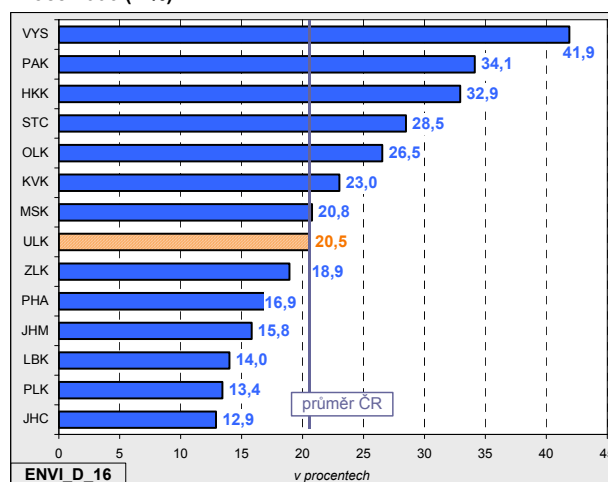
* Do roku 2001 se jedná o podíl na celkové produkci odpadů, od roku 2002 o podíl na celkovém nakládání s odpady (tzn. všechny odpady, se kterými se v daném roce nakládalo - vyprodukované, odebrané ze skladu a dovezené ze zahraničí).

** Do roku 2001 se jedná o nakládání zjišťované na straně původce odpadu (producenta); od roku 2002 se publikují údaje za všechny subjekty, které s odpadem nakládají. Od roku 2002 nejsou zahrnuté položky "nespecifikováno".

To, kolik se vyprodukuje ve společnosti odpadu, je samozřejmě úzce spjata s ekonomickou úrovní společnosti, s dostupnými technologiemi a v neposlední řadě s uvědomělostí každého jednotlivce⁷⁴. Samotný vyprodukovaný objem odpadu však neovlivňuje kvalitu životního prostředí přímo. Záleží také na tom, co se s takovým odpadem stane poté. Z tohoto důvodu ČSÚ sleduje proces následného využití či odstraňování odpadu ve svých statistických šetřeních velmi podrobně. Ve Strategii Ústeckého kraje jsou této problematice věnovány dva indikátory.

Prvním z nich je **podíl skládkování⁷⁵ odpadů na celkovém nakládání⁷⁶ s odpady**. Jak je vidět z předchozího grafu, podniky sídlící v Ústeckém kraji, které nakládají s odpady, ukládají v současnosti na skládky zhruba pětinu všech odpadů. To představuje republikový průměr (ještě před pěti lety to byl dvojnásobek průměru). V souvislosti s nakládáním s odpady je ovšem nutné znovu upozornit na to, že publikována data vystihují pouze odpad, s nímž nakládají podniky sídlící v kraji a navíc v poslední fázi před jeho odstraněním či využitím. To znamená, že odpad, který do krajských hodnot indikátoru nakonec vstupuje, nemusí ani skončit na skládkách

Podíl skládkování na celkovém nakládání s odpady v roce 2006 (v %)

⁷⁴ Zde se dotýkáme propojenosti environmentálního pilíře se (v této kapitole dosud nezmiňným) sociálním pilířem.

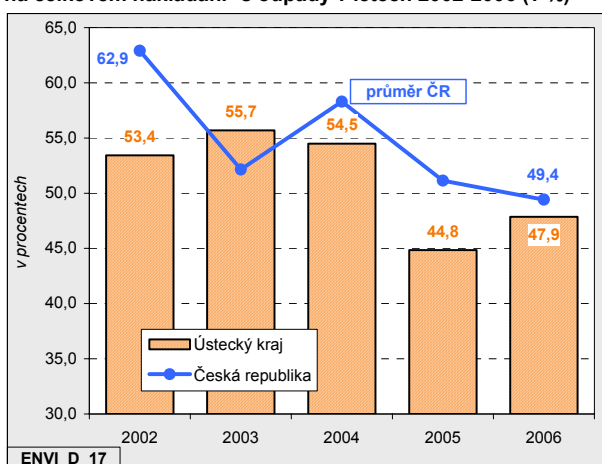
⁷⁵ Jedná se o ukládání odpadů v úrovni nebo pod úrovní terénu, úpravu půdními procesy, hlubinou injektáží a ukládání do povrchových nádrží.

⁷⁶ Nakládáním s odpady se rozumí jejich shromažďování, soustřeďování, sběr, výkup, třídění, přeprava a doprava, skladování, úprava, využívání a odstraňování. Zahrnují tedy nejen **odpady vyprodukované**, ale také **odebrané ze skladu** či **dovezené ze zahraničí**. To je také jeden z důvodů, proč je odpadu, s nímž se v daném roce nakládá, často více než odpadu, který je v daném roce vyprodukován.

v Ústeckém kraji (ale také naopak zde může být reálně skládkován odpad, se kterým nakládá podnik se sídlem mimo Ústecký kraj a v hodnotě indikátoru se to neobjeví).

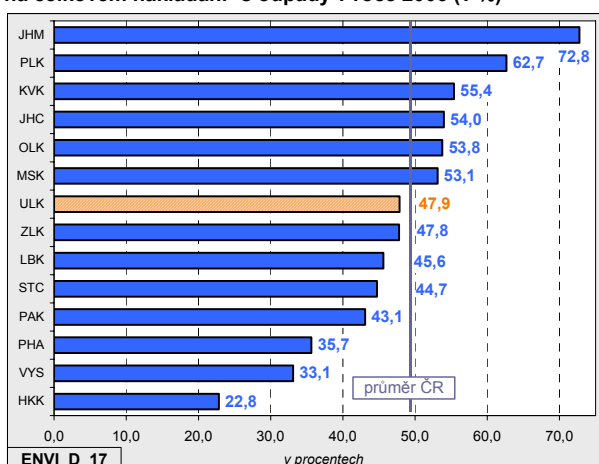
Druhým indikátorem sledujícím „konečný osud“ odpadu je **podíl materiálově⁷⁷ a energeticky⁷⁸ využitého odpadu na celkovém nakládání s odpady**. Na tento způsob nakládání s odpady nahlíží Strategie (na rozdíl od skládkování) jako na pozitivní způsob zpracování odpadu. Autoři Strategie však nijak nedefinovali, co považují za materiálové a energetické využití odpadu. Z přehledu indikátorů této priority se zdá, že zvolili pouze dvě ze standardně publikovaných kategorií nakládání s odpady (tj. „recyklaci, regeneraci, kompostování“ a „využití odpadu jako paliva“). Zcela opomenuty zůstaly ostatní způsoby využívání odpadů, jako například „rafinace použitých olejů k jejich znovupoužití“ či „využití odpadů pro terénní úpravy“, což je v nakládání z odpady nezanedbatelná položka (představuje zhruba stejné množství odpadu jako skládkovaný odpad v Ústeckém kraji a v České republice jako celku často i více).

Podíl odpadů materiálově a energeticky využitých na celkovém nakládání* s odpady v letech 2002-2006 (v %)

* Nakládání s odpady nezahnuje položku "nespecifikováno" při určování způsobu nakládání s odpadem.

Podíl odpadů materiálově a energeticky využitých na celkovém nakládání* s odpady v roce 2006 (v %)

* Nakládání s odpady nezahnuje položku "nespecifikováno" při určování způsobu nakládání s odpadem.

Proto jsme zde pojali materiálové a energetické využití odpadů podle širší definice (viz výše). Jak je z předchozích grafů patrné, podniky sídlící v Ústeckém kraji materiálově a energeticky využívají téměř polovinu všech odpadů. To představuje opět zhruba průměr ČR. Z takového porovnání však **nelze hodnotit ekologické smýšlení místních obyvatel**. Při hodnocení mezikrajských srovnání a hodnocení vývoje v čase je totiž nutné pamatovat na to, že hodnota indikátoru do značné míry závisí na odvětvové struktuře podniků, které odpady v kraji produkují (různá odvětví produkují různé odpady s různou využitelností) a jeho celková výše je odvislá také od přítomnosti (sídla) podniků, které s odpady mohou nebo umí dále nakládat (podniky, kterým původci svůj odpad předají k odstranění či využití).

PRIORITA E: POSÍLENÍ EKOLOGICKÉ FUNKCE KRAJINY

Poslední prioritou environmentálního pilíře je „**zajistit zlepšení ekologických funkcí krajiny pomocí diverzifikace ‚land-use‘ (systémem dílčích opatření a kontinuální péče o krajinu)**“. Jedná se o velmi širokou (obecně definovanou) oblast zájmu a působení a tomu také odpovídá široká škála vybraných indikátorů. Lze říci, že za tuto prioritní oblast Strategie byly do sady titulkových indikátorů zařazeny hned čtyři ukazatele⁷⁹ a další čtyři byly vybrány přímo pro tuto prioritu. Tématu využívání půdy jsme se také dotkli například v prioritě C tohoto pilíře a dokonce i v pilíři ekonomickém.

⁷⁷ **Materiálové využití** zahrnuje do roku 2004 všechny způsoby využití odpadů ve vlastním zařízení (s výjimkou využití odpadu jako paliva – viz energetické využití) a dále zahrnuje využití odpadu na terénní úpravy. Od roku 2005 je navíc přidáno také zpracování autovraků, využití odpadů na rekultivace skládek, ukládání odpadů jako technologický materiál na zajištění skládek, kompostování a protektorování pneumatik.

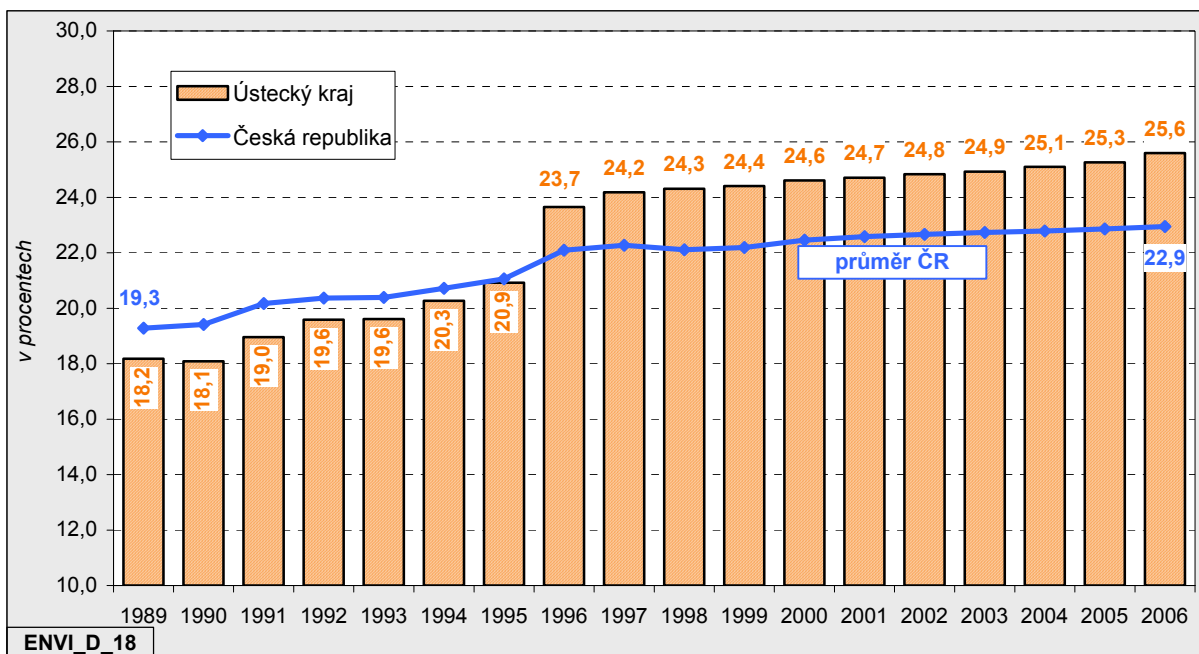
⁷⁸ **Energetické využití** odpadů zahrnuje využití odpadů jako paliva nebo jiným způsobem k výrobě energie.

⁷⁹ Přestože „jdou“ titulkové indikátory napříč všemi pilíři, většinou lze určit jednu prioritu, k níž primárně náleží. K prioritě E environmentálního pilíře lze přiřadit zornění, lesnatost, podíl zvláště chráněných území kraje a patrně také podíl obcí se zpracovanou environmentální politikou.

Prvním indikátorem priority je **podíl trvalých travních porostů na celkové rozloze zemědělské půdy**. Trvalé travní porosty (tj. louky a pastviny) jsou na rozdíl od orné půdy chápány jako ekologicky stabilní. Jak je patrné z níže uvedeného grafu, v současné době představují v Ústeckém kraji asi čtvrtinu celkové rozlohy zemědělské půdy (připomeňme, že zorány jsou dvě třetiny) a kraj tak patří k těm, na jejichž území jsou trvalé travní porosty zastoupeny nadprůměrně. Mezi jednotlivými regiony kraje však existují značné rozdíly. V zemědělských oblastech na jihu je rozloha pastvin a luk podprůměrná a víceméně stabilní. Naopak v ostatních okresech je jejich rozloha vyšší – většina se částečně rozkládá v hornatých oblastech Českého středohoří, Labských pískovců či Krušných a Lužických hor, pěstování zemědělských plodin na orné půdě

Podíl trvalých travních porostů na celkové rozloze zemědělské půdy v letech 1989-2006 (v %)

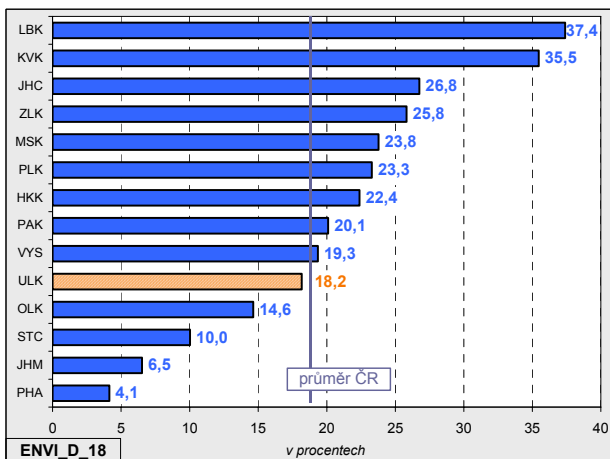
Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK); výpočet ČSÚ

je zde obtížné (po přechodu na tržní hospodářství často nerentabilní) a zemědělství se (i s podporou dotační politiky ČR či EU) zaměřuje často na rozšíření luk a pastvin⁸⁰. Dalším důvodem vyšší rozlohy trvalých travních porostů v kraji jsou také probíhající rekultivace bývalých dolů (přechod z kategorie tzv. ostatních pozemků do kategorie trvalých travních porostů). O těchto procesech jsme již několikrát hovořili, například v souvislosti s lesnatostí (viz kapitola 3.1) či v prioritě C environmentálního pilíře (zastavěné a ostatní plochy v kraji).

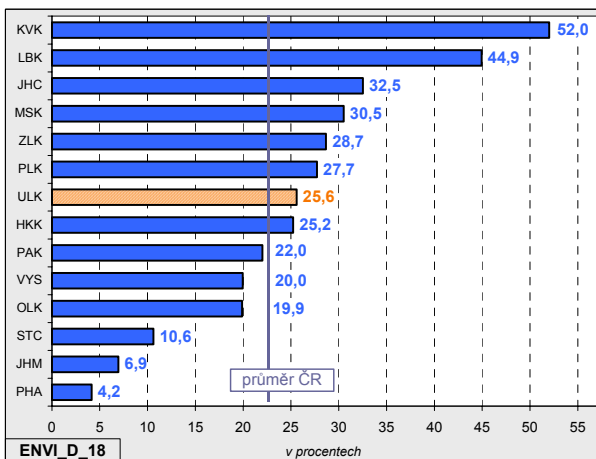
Podíl trvalých travních porostů na celkové rozloze zemědělské půdy v roce 1989 (v %)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK); výpočet ČSÚ

Podíl trvalých travních porostů na celkové rozloze zemědělské půdy v roce 2006 (v %)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK); výpočet ČSÚ

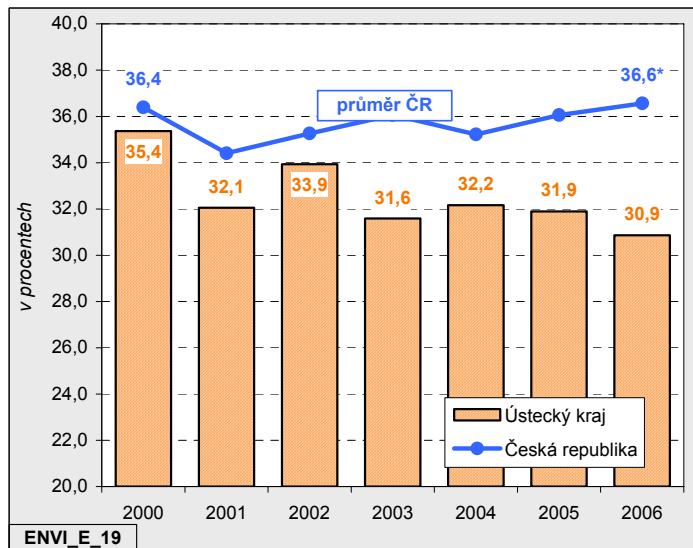

⁸⁰ Například k velkému převodu orné půdy na trvalé travní porosty došlo mezi lety 1995 a 1996 na hřebenu Krušných hor.

Dalším indikátorem je **podíl listnatých dřevin na celkovém zalesňování**. Ukazatel je kvalitativním doplňkem ke kvantitativnímu titulkovému indikátoru lesnatosti (viz kapitola 3.1). Těto problematice jsou věnovány také dva indikátory na národní úrovni hodnocení udržitelného rozvoje ČR a tudíž byly zařazeny v kapitoly 2 této publikace (jedná se o **podíl listnatých lesů na celkové rozloze lesů** a **index defoliace**). Při hodnocení kvality lesů je v současné době (i legislativně) kladen velký důraz na listnaté dřeviny, které jsou přirozenou skladbou lesů v ČR a kterých v důsledku upřednostnění monokulturního pěstování rychleji rostoucích jehličnanů již několik staletí ubývá. V Ústeckém kraji je ovšem **podíl listnatých dřevin v lesích** nadprůměrný. **Podíl listnatých dřevin na celkovém zalesňování** je však v porovnání s republikovým průměrem dlouhodobě podprůměrný.

Podíl listnatých dřevin na celkovém zalesňování* v letech 2000-2006 (v %)

Zdroj: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem; výpočet ČSÚ

* Do roku 2005 podniky se sídlem v kraji s 20 a více zaměstnanci a subjekty hospodařící na lesních pozemcích s rozlohou 200 ha a více

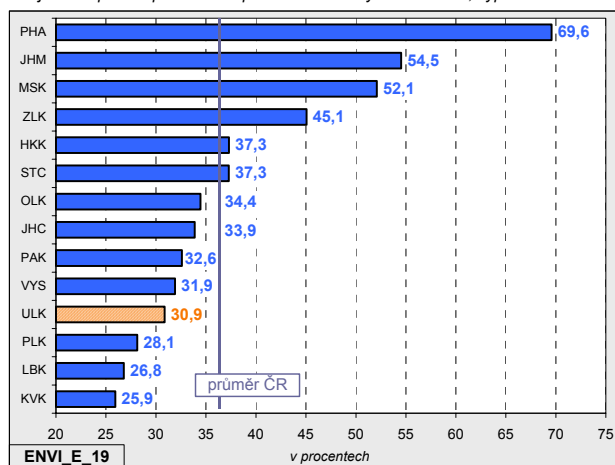
Zvolený indikátor (sestavený jako podílový) ovšem nezachycuje například dlouhodobý pokles rozlohy zalesňovaných pozemků v Ústeckém kraji, neboť se současně s tím snižují i plochy zalesňované listnatými dřevinami. Proto by bylo patrně vhodné hodnotit zvolený indikátor v kombinaci například s ukazatelem podílu zalesňování na celkové rozloze lesů (či podílem zalesňování listnatými dřevinami na celkové rozloze listnatých lesů). Zajímavým ukazatelem může být také například vývoj rozlohy holin v Ústeckém kraji⁸¹.

Zvolený indikátor (sestavený jako podílový) ovšem nezachycuje například dlouhodobý pokles rozlohy zalesňovaných pozemků v Ústeckém kraji, neboť se současně s tím snižují i plochy zalesňované listnatými dřevinami. Proto by bylo patrně vhodné hodnotit zvolený indikátor v kombinaci například s ukazatelem podílu zalesňování na celkové rozloze lesů (či podílem zalesňování listnatými dřevinami na celkové rozloze listnatých lesů). Zajímavým ukazatelem může být také například vývoj rozlohy holin v Ústeckém kraji⁸¹.

Na závěr připomeňme, že vedle míry poškození lesů, těžby dřeva či probíhajících rekultivací se na míře zalesňování v České republice stále více projevují také dotační programy ČR a EU na obnovu lesů, které jednoznačně preferují dřeviny listnaté. Například velký nárůst zalesňovaných ploch v České republice mezi lety 2005-2006 byl patrně důsledkem vyhlášení dotačních programů po vstupu České republiky do Evropské unie. Schvalovací proces je však v porovnání například s převodem orné půdy na louky a pastviny (trvalé travní porosty) relativně dlouhý, a proto se tyto změny projeví třeba i s několikaletým zpožděním.

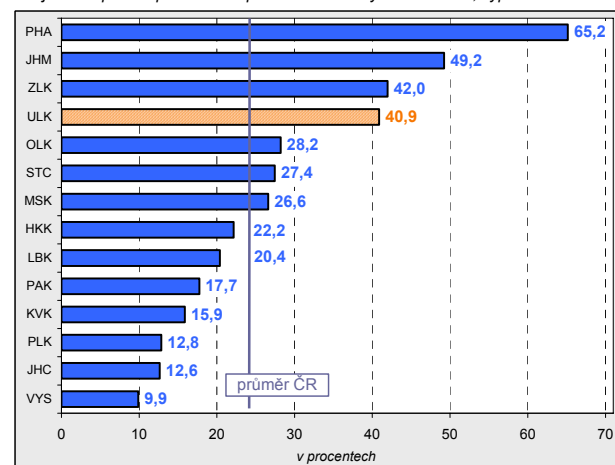
Podíl listnatých dřevin na celkovém zalesňování v roce 2006 (v %)

Zdroj: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem; výpočet ČSÚ

Podíl listnatých dřevin na celkové rozloze lesů v roce 2006 (v %)

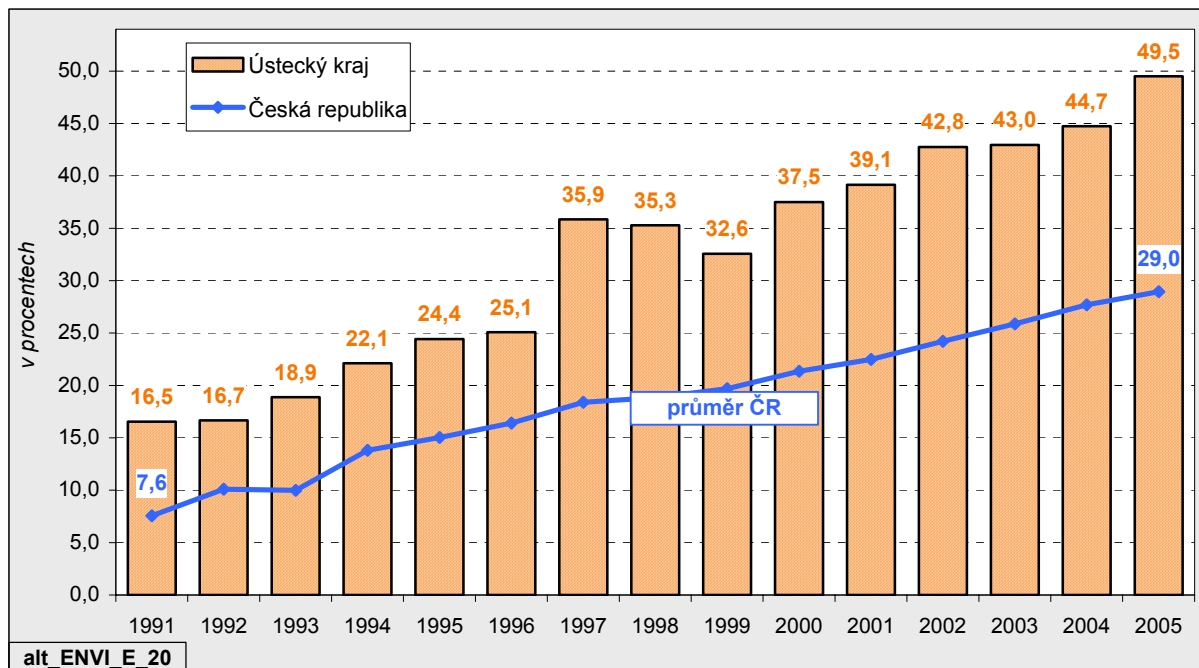
Zdroj: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem; výpočet ČSÚ

⁸¹ Holiny = půda krátkodobě nebo dočasně odlesněná při obnově lesa. Data pravidelně zveřejňuje Ústav pro hospodářskou obnovu lesů Brandýs nad Labem.

Přestože se problematice odpadů věnovala celá předchozí priorita, k tématu se vracíme i v této prioritě, a to s indikátorem **podíl obcí do 2 000 ekvivalentních⁸² obyvatel napojených na čističku odpadních vod** (jediný indikátor této priority, který se přímo nevztahuje k půdě a jejímu využití). Podle právních předpisů České republiky musí mít obce nad 2 000 ekvivalentních obyvatel čističku odpadních vod. Pro menší obce, které mají veřejnou kanalizaci, platí v podstatě totéž, neboť musí splňovat podmínky, které mají stanoveny v povolení na vypouštění odpadních vod do vod povrchových. Bohužel z datových zdrojů ČSÚ nelze přesně stanovit, které obce dosahují hodnoty 2 000 ekvivalentních obyvatel a které ne, a proto jsme zvolili

Podíl obcí do 2 000 obyvatel napojených na kanalizaci s koncovou čistírnou odpadních vod v letech 1991-2005 (v %)

jako alternativní ukazatel alespoň **podíl obcí do 2 000 obyvatel napojených na kanalizaci s koncovou čistírnou odpadních vod** (graf výše). V současné době je v Ústeckém kraji připojeno na kanalizaci více než 59 % všech malých obcí do 2 000 obyvatel. Z nich je téměř 84 % napojeno na čističku odpadních vod. Z celkového počtu malých obcí je tak **na čističku napojena téměř polovina z nich**, což představuje nadprůměrné pokrytí malých obcí kanalizací s čističkou v porovnání s republikovým průměrem. Pokud jde o vývoj indikátoru, je nutné mít na paměti, že meziroční výkyvy v rostoucím trendu mohou být vedle existence čističky způsobeny také obcemi, které překročí v daném roce hranici 2 000 obyvatel (tzn. že v jednom roce je obec zařazena mezi malé obce do 2 000 obyvatel a v následujícím roce může být mezi obcemi většími). Současně s tím se při hodnocení tohoto indikátoru nesmí zapomínat to, že zachycuje počet obcí, které čističku mají, nikoliv počet obyvatel na ni napojených⁸³.

Posledním indikátorem této priority je **podíl zemědělsky neobhospodařované půdy z celkové rozlohy zemědělské půdy**. Jedná se o indikátor, jehož data má Český statistický úřad k dispozici z Agrocensu 2000

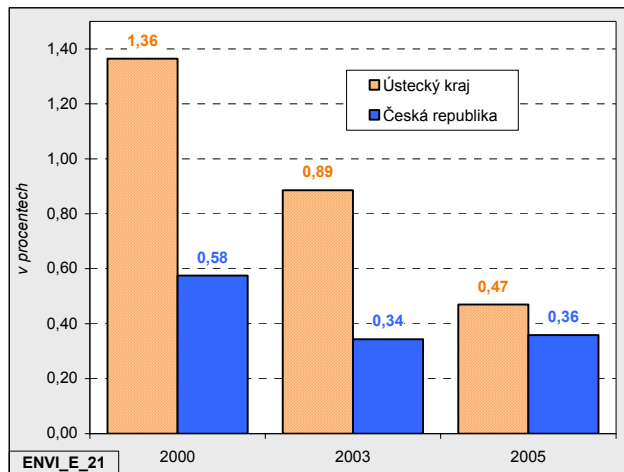
⁸² „Ekvivalentní obyvatel“ (EO) je jednotka, kterou se kvantifikuje kapacita čistíren odpadních vod, jako průměrná produkce odpadu jedním obyvatelem za den (60 g BSK₅ za den). Ze vzorců, které se používají k odhadu produkce odpadních vod v obci, vyplývá, že na jednoho obyvatele v menší obci připadá méně než jeden ekvivalentní obyvatel produkce odpadních vod. Ovšem k celkovému stanovení počtu ekvivalentních obyvatel je nutno přičíst ještě produkci odpadních vod z průmyslových a zemědělských podniků. Může se tedy stát, že i malá obec produkuje více odpadních vod na jednoho bydlícího obyvatele než jednoho ekvivalentního obyvatele (a obráceně).

⁸³ Stačí, aby v jedné části obce byla kanalizace a čistička odpadních vod a obec je celá automaticky zařazena mezi obce s tímto technickým vybavením, přestože ostatní částí obce (třeba i několik kilometrů vzdálené) ke kanalizaci a čističce přístup nemají. Díky každoročnímu šetření Českého statistického úřadu jsou sice k dispozici počty obyvatel napojených na kanalizaci a čističku odpadních vod, ale tato data jsou bohužel dostupná pouze za jednotlivé kraje, nikoliv za jednotlivé obce (či podle velikostních skupin obcí). Data o počtu obyvatel v obcích napojených na kanalizaci jsou k dispozici pouze ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001, nikoliv však o počtu obyvatel napojených na čističku odpadních vod.

a ze Strukturálních šetření v zemědělství⁸⁴. Jak je patrné z níže uvedeného grafu, v Ústeckém kraji představovaly v roce 2005 neobhospodařované pozemky zhruba půl procenta celkové rozlohy zemědělské půdy, což je i přes značný pokles v posledních letech stále nadprůměrná hodnota. Podobně jsou na tom i další příhraniční kraje, na jejichž území se rozkládají rozsáhlé horské či podhorské oblasti.

Podíl zemědělsky neobhospodařované* půdy z celkové rozlohy zemědělské půdy (%)

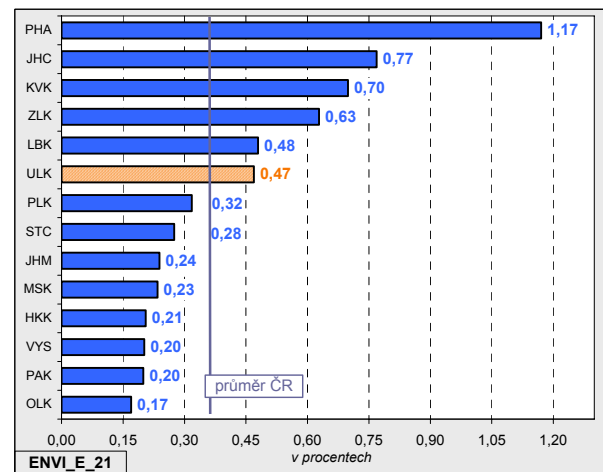
Zdroj: ČSÚ Agrocensus 2000 a Strukturální šetření v zemědělství

* Nevyužívaná zemědělská půda představuje plochy dříve používané jako zemědělská půda, která se však již dlouhodobě neobdělává (z hospodářských, společenských nebo jiných důvodů) a která již není zapojena do systému střídání plodin. Orná půda ležící ladem se sem nezapočítává.

Podíl zemědělsky neobhospodařované* půdy z celkové rozlohy zemědělské půdy v roce 2005 (%)

Zdroj: ČSÚ Strukturální šetření v zemědělství

* Nevyužívaná zemědělská půda představuje plochy dříve používané jako zemědělská půda, která se však již dlouhodobě neobdělává (z hospodářských, společenských nebo jiných důvodů) a která již není zapojena do systému střídání plodin. Orná půda ležící ladem se sem nezapočítává.

⁸⁴ Stejný zdroj byl použit například u indikátoru podíl ekologicky obhospodařované půdy (viz kapitola 3.2 Ekonomický pilíř, Priorita C). Data jsou k dispozici každé dva až tři roky; v roce 2008 budou publikovány údaje z šetření v roce 2007.

3.5 Správa věcí veřejných

Správa věcí veřejných představuje poslední pilíř Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje a je rozšířením tradičního trojúhelníku ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře o další dimenzi. Tou je kvalitní státní správa a samospráva se schopností pružně reagovat na měnící se potřeby společnosti a vzhledem k tomu, že se jedná o Strategii udržitelného rozvoje, podporovat a vytvářet podmínky pro zavádění principů udržitelného rozvoje do praxe. Ve své podstatě se jedná o rozšíření pohledu na sociální kapitál, kterému se primárně věnuje sociální pilíř (viz kapitola 3.3) a mohla by stejně dobře být jeho součástí. Vyčlenění do samostatného pilíře však zdůrazňuje důležitost vysoké efektivity státní správy a samosprávy pro dobré fungování společnosti (stejně jako dobře fungující ekonomické prostředí) a kopíruje záměr původní Strategie udržitelného rozvoje České republiky (z roku 2004), kde je správa věcí veřejných také od sociálního pilíře oddělena.

Na rozdíl od předchozích třech pilířů není pro hodnocení této oblasti vybráno mnoho indikátorů a i pro ty, které vybrány byly, většinou ani sami autoři Strategie nenašli vhodný zdroj dat. V pěti prioritách je celkem uvedeno **7 indikátorů**, z nichž byly v době vypracování Strategie **dostupné pouze dva**. Navržené indikátory většinou vyžadují velmi podrobnou znalost rozpočtu Krajského úřadu Ústeckého kraje a jednotlivých obcí nebo specifické informace o různých aktivitách obcí a mikroregionů. Krajský úřad se tak při kvantifikaci indikátorů a jejich hodnocení bude muset v budoucnosti opírat převážně o vlastní datové zdroje, protože ČSÚ takto podrobné informace k dispozici nemá⁸⁵.

Český statistický úřad v této oblasti standardně publikuje pouze základní přehled hospodaření krajského úřadu, obcí a mikroregionů (viz Statistická ročenka Ústeckého kraje). Z tohoto zdroje má ČSÚ v současné době k dispozici data pro jeden požadovaný indikátor (podíl investičních výdajů na celkových výdajích samospráv⁸⁶) a vzhledem k nedostatku dalších datových zdrojů jsme do této kapitoly zařadili také indikátor, který sice není ve Strategii požadován, ale který úzce souvisí s prioritou C (podíl obcí s územně plánovací dokumentací⁸⁷).

Indikátory PILÍŘE SPRÁVY VĚCÍ VEŘEJNÝCH Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje

Priorita	Pracovní kód ČSÚ	Indikátor	Měrná jednotka	Dostupnost ČSÚ v současnosti
A ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI DO PLÁNOVÁNÍ A ROZHODOVÁNÍ				
	SVV_A_01	Podíl obcí, měst a mikroregionů s fungujícím procesem MA 21	%	Ne
	SVV_A_02	Podíl obcí, měst a mikroregionů zapojených do Národní sítě zdravých měst ČR nebo Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj	%	Ne
B VYTVÁŘENÍ GRANTOVÝCH PROGRAMŮ NA PODPORU PRINCIPŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE V PRAXI				
	SVV_B_03	Podíl prostředků ze zdrojů krajského úřadu Ústeckého kraje určených na veřejně prospěšné projekty	%	Ne
	SVV_B_04	Podíl finančních prostředků na environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu z celkových finančních prostředků kraje určených na veřejně prospěšné projekty	%	Ne
C ZLEPŠENÍ PŘÍSTUPU OBCÍ K INTEGROVANÉ OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ				
		<i>Není určen žádný indikátor</i>		Alternativa
D VYTVOŘENÍ MANAGEMENTU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE				
		<i>Není určen žádný indikátor</i>		
E SNÍŽENÍ ZADLUŽENOSTI OBCÍ A ZVÝŠENÍ EFEKTIVITY VÝDAJŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ				
	SVV_E_05	Ukazatel dluhové služby	%	Ne
	SVV_E_06	Podíl investičních výdajů na celkových výdajích samospráv	%	Ano
	SVV_E_07	Daňová výtěžnost	Kč	Ne
Alternativa				
C	alt_SVV_C	Podíl obcí Ústeckého kraje s územně plánovací dokumentací	%	Ano

⁸⁵ Priority, pro něž nejsou žádné indikátory ze strany ČSÚ k dispozici, nebudou v této kapitole blíže rozpracovány, neboť by se jednalo o pouhý přepis stanovených priorit, cílů a indikátorů, který je uvedený přímo ve Strategii udržitelného rozvoje Ústeckého kraje. Pro lepší orientaci uživatelů však budou alespoň zmíněny, aby zůstala uceleně zachována struktura Strategie Ústeckého kraje.

⁸⁶ Vzhledem k tomu, že není ve Strategii uvedena podrobná definice tohoto indikátoru (tj. co vše je považováno za investiční výdaje), byl zvolen **podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích samospráv**. Autoři Strategie v době jejího zpracování uvedli, že indikátor není k dispozici.

⁸⁷ Indikátor je součástí sociálního pilíře kapitoly 2, neboť je požadován jako indikátor Situační zprávy České republiky.

PRIORITA A: ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI DO PLÁNOVÁNÍ A ROZHODOVÁNÍ

V rámci této priority byly vybrány dva indikátory, z nichž jeden podle autorů není k dispozici (**podíl obcí⁸⁸, měst a mikroregionů s fungujícím procesem MA 21**) a z datových zdrojů Českého statistického úřadu není bohužel k dispozici ani jeden (tj. ani **podíl obcí, měst a mikroregionů zapojených do Národní sítě zdravých měst ČR nebo Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj**).

PRIORITA B: VYTVÁŘENÍ GRANTOVÝCH PROGRAMŮ NA PODPORU PRINCIPŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE V PRAXI

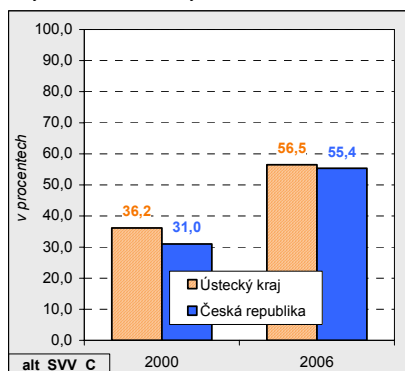
V rámci této priority byly vybrány dva indikátory, z nichž ani jeden není podle autorů k dispozici a ani pro Český statistický úřad nejsou data dostupná. Jedná se o indikátory, které vyžadují podrobné znalosti rozpočtu Krajského úřadu Ústeckého kraje (tj. **podíl prostředků ze zdrojů Krajského úřadu Ústeckého kraje určených na veřejně prospěšné projekty a podíl finančních prostředků na environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu z celkových finančních prostředků kraje určených na veřejně prospěšné projekty**).

PRIORITA C: ZLEPŠENÍ PŘÍSTUPU OBCÍ K INTEGROVANÉ OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

V rámci této priority nebyly vybrány žádné indikátory. Ovšem vzhledem k tomu, že jedním z jejích cílů je také zpracovat ve všech obcích územně plánovací dokumentaci, nabízí se jako doplňkový indikátor **podíl obcí se schválenou a platnou územně plánovací dokumentací** (uveden blíže v metodickém listu v kapitole 2).

Podíl OBCÍ s územně plánovací dokumentací* na celkovém počtu obcí v letech 2000 a 2006 (v %)

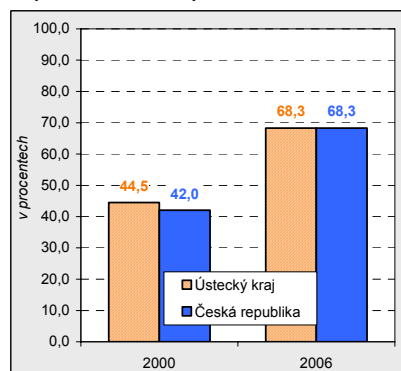
Zdroj: Ústav územního rozvoje Brno

* Schválenou a platnou dokumentací

Podíl OBYVATEL v obcích s územně plánovací dokumentací* na celkovém počtu obyvatel v letech 2000 a 2006 (v %)

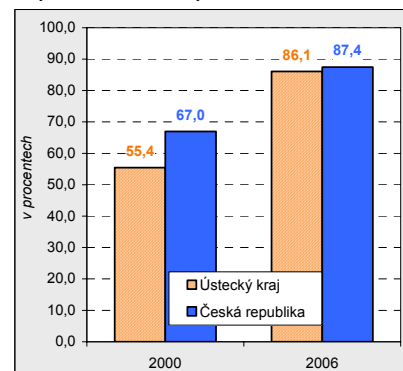
Zdroj: Ústav územního rozvoje Brno

* Schválenou a platnou dokumentací

Podíl ROZLOHY obcí s územně plánovací dokumentací* na celkové rozloze v letech 2000 a 2006 (v %)

Zdroj: Ústav územního rozvoje Brno

* Schválenou a platnou dokumentací

PRIORITA D: VYTVOŘENÍ MANAGEMENTU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

V rámci této priority nebyly vybrány žádné indikátory.

PRIORITA E: SNÍŽENÍ ZADLUŽENOSTI OBCÍ A ZVÝŠENÍ EFEKTIVITY VÝDAJŮ VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ

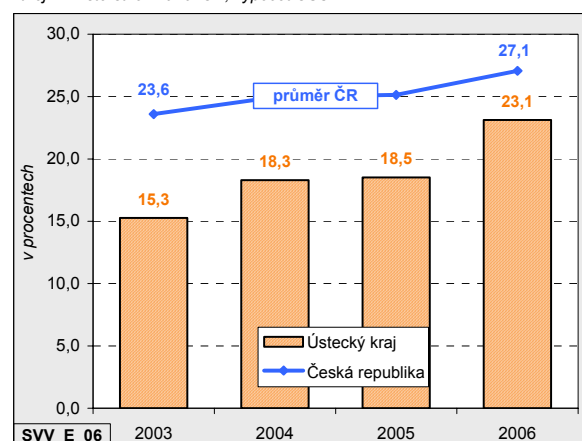
V poslední prioritě tohoto pilíře byly pro její hodnocení vybrány tři indikátory. Z nich však byl podle autorů Strategie dostupný v době jejího zpracování pouze jeden, a to **ukazatel dluhové služby**. Ten je v ní sice jako jeden z mála indikátorů jasně definován, ale pro jeho konstrukci nemá Český statistický úřad dostatečně podrobné zdroje dat.

⁸⁸ Český statistický úřad používá většinou termín „obce“ ve smyslu všech obcí (tj. i měst a městysů). Pouze v případě, kdy se jedná o porovnání „obcí se statutem města (městyse)“ a „obcí bez statutu města (městyse)“, bývá používán termín „obec“ ve smyslu „obce bez statutu města (městyse)“. To znamená, že pokud je například ve Statistické ročenice Ústeckého kraje uveden ukazatel „příjmy krajského úřadu, obcí a mikroregionů“, jsou termínem „obce“ míněny všechny obce (vč. měst a městysů).

Druhým indikátorem, který je v této prioritě E uveden, je **podíl investičních výdajů na celkových výdajích samospráv**. Jak již bylo řečeno výše, je tento indikátor chápán jako kapitálové výdaje samosprávných celků⁸⁹. Vzhledem ke změnám rozpočtových pravidel je časová řada dostupná od roku 2003. Data jsou přebírána z Ministerstva financí ČR, které potřebné údaje zpracovává z finančních výkazů jednotlivých územních samosprávných celků. Jak vyplývá ze samotné konstrukce tohoto indikátoru, při jeho hodnocení či mezikrajském srovnání je nutné pamatovat mimo jiné na jeho vysokou závislost na velkých investičních projektech⁹⁰, stejně jako na rozpočtových možnostech jednotlivých obcí⁹¹. Také je nutné si uvědomit, že se jedná o podílový ukazatel, takže jeho hodnota je závislá nejen na samotné výši kapitálových výdajů, ale také na výši běžných výdajů samospráv, které jsou druhou skupinou výdajů veřejných rozpočtů a do kterých patří vedle nákladů na zaměstnance a nákladů na energie také například výdaje na dopravní obslužnost nebo neinvestiční dotace a neinvestiční transfery vč. sociálních dávek vyplácených obcemi.

Podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích samospráv* v letech 2003-2006 (v %)

Zdroj: Ministerstvo financí ČR; výpočet ČSÚ

* Krajského úřadu, obcí a mikroregionů

Posledním indikátorem Strategie Ústeckého kraje je **daňová výtežnost** (v Kč na obyvatele). Jedná se však o ukazatel, pro který autoři v době zpracování Strategie nenašli vhodný datový zdroj a ani Český statistický úřad ho v současné době k dispozici nemá. V této souvislosti pouze zmiňme, že tento indikátor nelze zaměňovat za **ukazatel daňových příjmů veřejných rozpočtů na obyvatele**, který je sice dostupný, ale jeho hodnota je v jednotlivých obcích určována podle zákona o rozpočtovém určení daní (tj. podle počtu obyvatel) a nikoliv podle objemu daní, které místní obyvatelé zaplatí. Celková výše tohoto ukazatele za kraj je tak závislá na jeho sídelní struktuře a nikoliv na ekonomické aktivitě jeho obyvatel.

⁸⁹ Investiční nákupy a související výdaje, Nákupy akcií a majetkových podílů, Investiční dotace podnikatelským subjektům, Investiční dotace neziskovým a podobným organizacím, Investiční dotace příspěvkovým organizacím.

⁹⁰ Projekty navíc mohou být podmíněny získanými či příslibenými dotacemi na investiční projekt.

⁹¹ Rozpočty obcí jsou odvislé od jejich velikosti - sídelní struktura kraje tak ovlivňuje průměrnou výši daňových příjmů na obyvatele obecních rozpočtů v kraji (dle rozpočtového určení daní).